ISSN 1302 - 6938 62

GÜNEY

62

ekim • kasım • aralık '12
Kewçêr • Sermawez • Berfanbar
5 tl • 4 euro

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

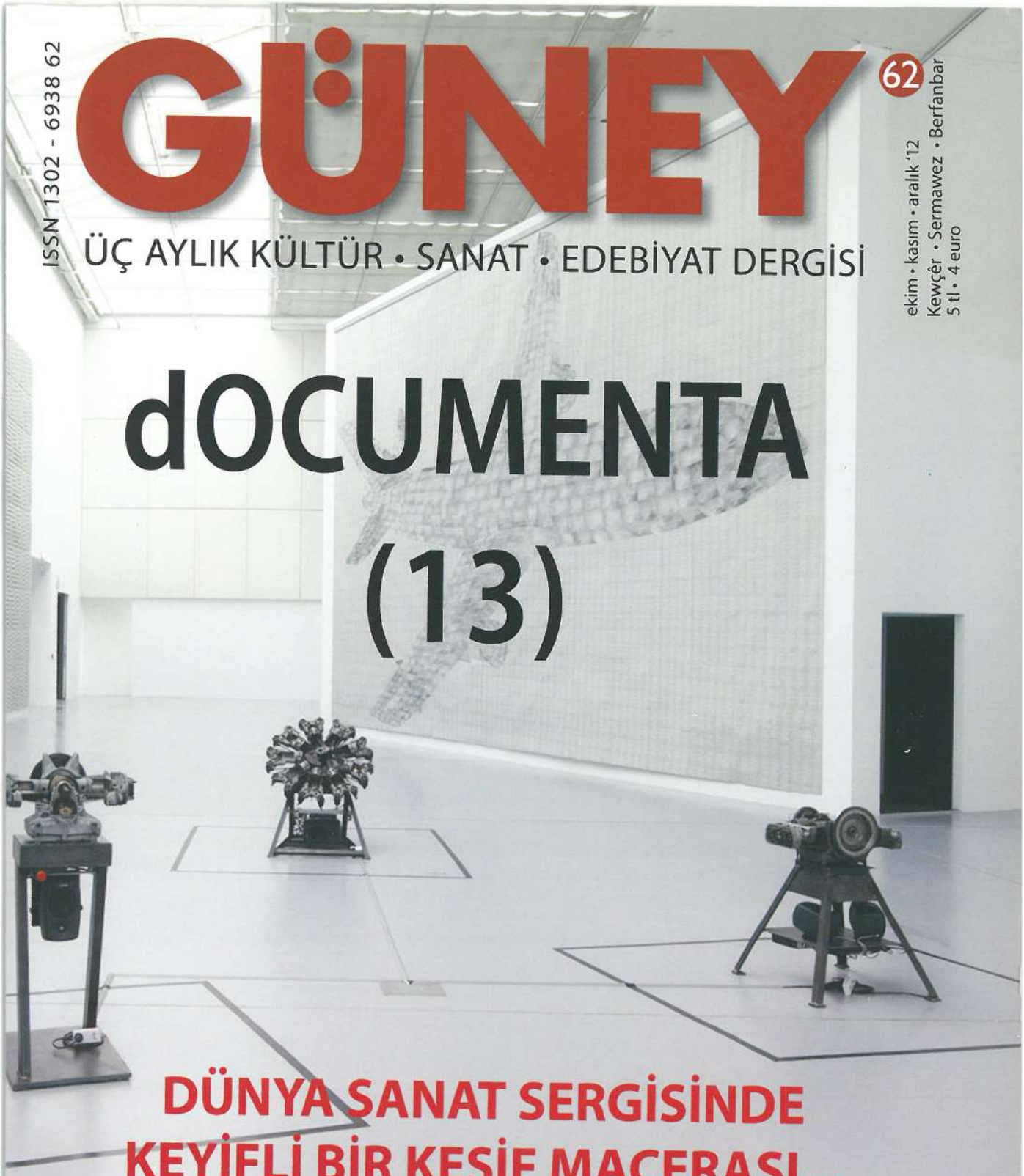

dOCUMENTA (13)

DÜNYA SANAT SERGİSİNDE KEYİFLİ BİR KEŞİF MACERASI...

Yaptıkları her şey zulümleri bitmesin diyedir!/ Yazmak -Nihai Kertede Eylemdir/ Ben Hapisten Çıkana Kadar Büyüme E mi Dinini... ve kitabını... iyi tanı! - XVII / Dostoyevski henüz ölmedi...II

tan doğan

zemherimin çiçeği

'yârimyâr'a

yıllar yılları kovaladıktan
yazdan
ve baharın ilkinden
ve güzden
doruklarından dağların
güneşlerden pembelerden denizlerden
bebelerden çocuklardan
öykülerden şiirlerden yani
yani brecht'den nâzım'dan çehov'dan
babam annem öldükten
akrabalarımı dostlarımı bir bir yitirdikten
güllerden hanımellerinden akşamsefalarından sonra geldin
şimdi

aşk olsun
sana
bana
Bize
diyemem ki

sefa getirdin zemherimin çiçeği
sefan olsun
ey aşk :

başım üstüne

Merhaba

62. sayımız ile karşınızdayız.
AKP'nin "ileri demokrasisi" işlemeye devam ediyor. Kapitalist sistemin savunucularının en temel isteklerinden birisi sisteme halel gelmeden, dikensiz bir şekilde sürmesidir. Bunun için muhalefet düzlenmeye çalışılır ya da zararsız hale getirilir, istenen seviyeye gelmeyenler yeri gelir "demokratik hukuk kuralları" çerçevesinde, yeri gelir "zorla" istenen seviyeye çekilir! Her şeye rağmen direnenleri ise bekleyen şey hapistir, mahkeme kapılarında sürünmektir, ağır cezalardır.
Bugün Türkiye'de olan da budur!
AKP'nin "ileri demokrasisi" böyle bir demokrasidir!
Başyazımızı AKP'nin "ileri demokrasisi"nin kimi uygulamalarına ayırdık.
Bu sayımızda önemli dosyalarımız var. Beş yılda bir Almanya'nın Kassel kentinde yapılan, 13. Dünya Sanat Sergisi dOCUMENTA üzerine arkadaşımız Gülfer Uğur yazdı. Günümüz çağdaş sanat sergilerinin (bienallerin) en yoğun ilgi göreni olma sıfatını taşıyan DOCUMENTA yazısını ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.
Geçen sayımızda başladığımız Yavuz Aközel arkadaşımızın hazırladığı Dostoyevski dosyasının II. bölümünü bu sayımızda okuyabilirsiniz.
Din dosyamız XVII bölümü ile devam ediyor.

M.Utku Şentürk'ün "Şarkı söylemek lazım", Sedat Ot'un "Aşkın mülkiyeti ve mülkiyetin aşkı", Hatice Eroğlu Akdoğan'ın "100 yaşındaki Ruhi Su'ya ölüm yıl dönümünde saygıyla", Temel Demirer'in "Yazmak –nihayi kertede-eylemdir", Adil Okay'ın "Ben hapisten çıkana kadar büyüme emi..." başlıklı yazılar diğer yazılarımız.
Birsen İnal'ın Şeyhmuz Diken söyleşisi, öykü, şiir, sinema notları, kitap tanıtımları okunması gereken diğer yazılar.
İlgi ile okuyacağınız dolu dolu bir sayı hazırlamaya çalıştık.
Yeni sayımızda buluşmak üzere. Hoşçakalın.

GÜNEY

GÜNEY Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi

Sahibi: Aziz Özer
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Metin Yoksu
Yayın Koordinatörü: İlyas Emir
Yönetim Yeri ve Adresi: Fatih Mah. Bahçeyolu Cad. Ülbeği İş Merkezi No: 9 Kat: 4 Esenyurt / İstanbul
Tel/Faks: 0212 - 620 67 57

www.guneydergisi.com
e-mail: mail@guneydergisi.com

Yayın Türü: Yerel Süreli
Dizgi & Grafik: Güney Grafik
Baskı:
Berdan Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No: 215-216-239 Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 613 11 12

Banka Hesap Numaraları:

TL Hesabı İçin:
Garanti Bankası Adana/İnönü Caddesi Şubesi
Hesap No: 715-6629256
IBAN No: TR74 0006 2000 7150 0006 6292 56
AVRO Hesabı İçin:
Garanti Bankası Adana/İnönü Caddesi Şubesi
Hesap No: 715-9091896
IBAN No: TR63 0006 2000 7150 0009 0918 96

Abonelik ve İlan Koşulları:

Abonelik koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 25 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 20 Avro
(Posta Ücreti Dahil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, daha sonra da web sitemizde bulunan Talep Formunun doldurulması gerekmektedir.

İlan koşulları:

Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000.- TL
1/2 sayfa: 1.000.- TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 500.- TL
1/4 sayfa: 250.- TL
(Yayınevi ve kitapçılara %30 indirim yapılır.)

Almanya Temsilciliği
Alleestr. 32 42853 Remscheid
Tel.: 02191 / 404 01
02191 / 694 64 80
Faks: 02191 / 694 64 49
Cep: 0177 / 522 40 28

Yurtdışı (Almanya)
Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 · BLZ: 340 500 00

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yazılar mailimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir.
Yayına kapanış süresi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

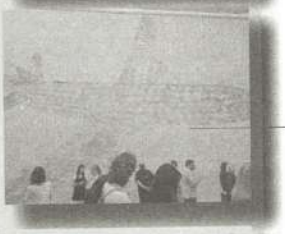

		merhaba	GÜNEY
güncel	5	Yaptıkları her şey zulümleri bitmesin diyedir!	Derya GÜMÜŞ
şiir	9	Seni munzura munzuru umuda...	Hüseyin KARTAL
makale	10	Yazmak -Nihai Kertede-Eylemdir	Temel DEMİRER
güncel	14	100 Yaşındaki Ruhi Su...	Hatice Eroğlu AKDOĞAN
güncel	17	Ben Hapisten Çıkana Kadar Büyüme E mi...	Adil OKAY
şiir	22	Büyümeden Olgunlaştı Çocuklar.	Ali Baba Arı
dosya	23	dOCUMENTA (13)	Gülfer UĞUR
şiir	34	Jessica	Mustafa AKYÜREK
dosya	35	"Dinini... kitabını... iyi tanı!" BÖLÜM XVII	GÜNEY
öykü	49	Tüller ve Defne	Berk BAĞ
makale	54	Şarkı Söylemek Lazım	M.Utku ŞENTÜRK
şiir	55	Furuğ Ferruhzad	GÜNEY
röportaj	56	Amida'da Bir Amidalıyla...	Birsen İNAL
şiir	59	Gelmemiş Olanın Şarkısı	İlker GÖREN
biyografi	60	Şeyhmuz DİKEN Kimdir?	Birsen İNAL
dosya	61	Dostoyevski henüz ölmedi...II	Yavuz AKÖZEL
öykü	80	Hiçbir aşk bir manipule kabul etmez.	Murat DOĞAN
haber	82	GKM 10. geleneksel yaz pikniği	GÜNEY
haber	83	Güney dergisi Dersim'deydi	GÜNEY
kitap	84	Eylül Kokusu	Adil OKAY
makale	86	Aşkın Mülkiyeti ve Mülkiyetin Aşkı	Sedat OT
öykü	91	Baba ve Kızı	Felemez ERDEM
sinema	93	Sinema Notları	Anuş PAZARCIYAN
şiir	98	Akıttığın Gözyaşların	Nesrin ERDOĞMUŞ

Yaptıkları her şey zulümleri bitmesin diyedir!

Derya GÜMÜŞ

Önce bir fıkra ile başlayalım...

Fıkra bu ya; Napolyon tekrar dünyaya gelmiş, Beyaz Saray'a gitmiş, Başkan Obama ile yemek yerken demiş ki, "Eğer benim elimde sizin sahip olduğunuz silahlar olsaydı, ben Waterloo savaşını kesinlikle kaybetmezdim!"

Daha sonra Rusya ziyaretine gitmiş, Kremlin Sarayı'na çıkmış Putin ile yemek yerken Putin'e dönüp "Sayın Putin sizin elinizdeki KGB'ye benzer güçlü bir istihbarat teşkilatı, gizli servis bende olsaydı ben Waterloo savaşını asla kaybetmezdim" demiş ve sonra da Türkiye'ye gelmiş.

Başbakan Erdoğan ile yemek yemişler ve yemekten sonra Tayyip Bey'e dönüp, "Mösyö Tayyip, sizin elinizdeki mükemmel basın gibi bir basın benim elimde olsaydı Waterloo savaşını kaybettiğimi hiç kimse duymazdı!!!

Aslında andaki durum fıkradakinden pek de farklı değil!

Türkiye'de bir savaş yürüyor. Öyle basit bir çatapat olayı değil, içinde uçağın, helikopterin, yüz binlerce askerin olduğu, ağır silahların kullanıldığı; her gün onlarca insanın öldüğü/ öldürüldüğü bir savaş!

Ama Türkiye'nin medyası olarak boy gösterenlerden tepki yok! Bırakalım savaşa karşı çıkabilme yeteneği sergilemesini, hani ağızlarına pelesenk ettikleri 'bağımsız medya', 'tarafsız habercilik' vs. ilkelerinin gereğini yapıp savaşın haberini dahi yapmıyorlar. Ya da daha doğrusu işlerine geldiği gibi, devletin / hükümetin isteğine uygun 'habercilik' yapıyorlar.

Evet, sahibinin sesi' malum medya organları hükümetin yine de medyatik zararı en aza indirmek için yasakçı siyasetine gönülden sarılıyor, devlete halel gelmemesi için, aslında salt gazetecilik mesleği ile ilgili toplantılarda gevelenen 'bağımsız / tarafsız' gazetecilik 'ilkelerini' ayaklar altına almaktan, onları paspas yapmaktan bir rahatsızlık duymuyorlar!

Aslında sistemin gazetecisi / basın mensubu esasta sistemin sürmesinden yanadır, bunun gönüllüsüdür. Ama zaman zaman bu gönüllü olma hali de yetmiyor olacak ki, kendilerine iktidar tarafından ayar veriliyor.

Medyaya ayar!

AKP hükümetinin de kendinden önceki hükümetler gibi kendisine biat eden bir medya istiyor. Bunu sağlamak için medya patronlarından merkez medya denilen medyanın öne çıkanlarıyla toplantılar yaptığı biliniyor. Bu çabalar sonunda AKP hükümeti merkez medyayı denetim altına almıştır. Bu kesimde muhalif olanlar ya hapse atılmışlardır ya da işten atılmak suretiyle bertaraf edilmişlerdir. Var olan kimi 'zıpçıktı' gazeteciler de kabullenilebilir bir muhalefet yürütmektedirler. Bu çabalar Kürdistan'da savaşın yükselmesiyle açık tehdit olarak sürmeye devam etti. Hükümet savaşın haberlerinin tüm çıplaklığıyla verilmesini istemiyor. Bunun AKP hükümeti için pek de hayırlı olmayacağını biliyor ve ama bunu böyle de dillendiremiyor, herkesin altında toparlanabileceği bir gerekçeye sığınıyorlar: Teröre destek olunmasını engellemek! Bunun için medyaya ayar verilmelidir!

Geçtiğimiz günlerde bu ülkenin İçişleri Bakanı (ki kendisi gelmiş geçmiş en 'zarif' içişleri bakanlarından birisidir ve bu hükümetin 'nazar boncuğudur'!) İdris Naim Şahin'in şu sözleri medyaya verilen ayarın zirvesidir:

"Ankara'da, İstanbul'da oturmuş köşesine, almış kalemini eline, içiyor purosunu... Denizin maviliklerine, ağacın, bahçelerin yeşilliklerine bakarak yazı yazanlar, fikir üretenler... Büyük ulema, büyük mütefekkir grubu... Ağzına tıkarım ben o yazıları senin..."

İdris Naim Şahin bu konuda yanlız değil. Örneğin Başbakan Yardımcısı ve Hükümet Sözcüsü Bülent Arınç ayarını daha kısa ifade ediyor:

"Basın kendine çeki düzen vermeli!"

Eğer bu tehdit değilse, tehdit nedir diye insanın sorası geliyor!

Ama sadece İdris Naim Şahin'in ya da Başbakan Yardımcısı ve Hükümet Sözcüsü Bülent Arınç'ın bu sözleri söyleyebileceğini düşünmek yanıltıcı olacaktır. Ülkenin Başbakanı da İçişleri Bakanından ya da kendi yardımcısından farklı değildir. Söylediklerinden bir demet:

"Ben buradan o medya patronuna yazıklar olsun diyorum. Bu tür hedefi olamayan, bu tür aşkı, heyecanı olamayan insanların eline kalem vermişsin, köşe teslim etmişsin. Bunlar bu millete yabancı, bu milletin tarihine yabancı, bu milletin derdiyle dertlenen kalemler değil bunlar..."

"Yıllardır sizi takip eden muhabirlerin Başbakanlığa akreditasyonları iptal edildi. Bu konudaki görüşünüz nedir?" sorusuna da Erdoğan, "Arkadaşlar, muhabirler yalan yanlış haber yapıyorsa akreditasyonları iptal edilebilir. O medya organı veya grubu bir başkasını göndersin. Yalan yanlış haber yapanlarla biz yola devam etmeyiz. Bizim ölçümüz o. Yalan yanlış haber yapmayacak!"

"PKK'dan mı yanasın, bu milletten mi yanasın?"

Bilindiği üzere Türkiye'de burjuva siyaset sahnesine çıkan her parti, her siyasetçi 'en demokrat' olma iddiasıyla çıkar. Söylemde fazla fark yoktur bu anlamda aralarında! AKP iktidara geldiğinde ‚farklı' olmak adına ‚ileri demokrasi', ‚ileri demokrat' olma söylemini kullanmaya başlamıştı. Sadece yukarıya yaptığımız alıntılar bile AKP hükümetinin demokratlıkta ne kadar ‚ileri' gittiğini göstermeye yeter!

Bir savaş gizlenebilir mi?

Normal koşullarda dünyanın neresinde olursa olsun savaş gizlenemez bir olgudur. Ama Türkiye'de bir savaş gizleniyor! Başlarken anlattığımız fıkradaki gibi medya sayesinde oluyor bu! Hükümetin 'ileri demokrasisinin' gazetecileri hükümetin telkinleriyle bugüne kadar savaşı gizlemeye çalıştılar, çalışıyorlar.

Savaşta ölen / öldürülenlerin sayısı aşağılara çekilerek toplumun savaşa tepki vermesi engellenmek istendi! Roboski unutturulmaya çalışıldı mesela! Her gün gelen asker cenazelerinin ardından geliştirilen Kürt düşmanlığı söylemiyle Türk milliyetçiliği azdırıldı! Suriye başta olmak üzere komşularla yaşanan sorunlarda Türkiye'nin rolü gözlerden gizlenmek istendi! Suriye'ye yönelik savaş kışkırtıcılığı alabildiğine körüklenerek toplumun olası savaşa adaptasyonuna bugünden başlandı vb. vb.

Peki, başarılı olabildiler mi?

Kısmen evet!

Örneğin savaşın bilançosunu gizleyebildiler! Örne-

ğin devletin savaşın yürüdüğü bölgede düştüğü aczi belli etmemeye çalıştılar: Bunun için çok komik durumlara da düştüler... Örneğin sistemin her dönem 'amiral gemisi' olduğu ilan edilen bir gazetenin yöneticisinin savaşın sürdüğü bir alanda tepenin birisine kurulan bir masada kahve içmesi 'devletin hâkimiyetine' delil olarak gösterdiler. Ve büyük çoğunluk 'İşte bu! Devlet her şeye hâkim!' komedisine inandırıldı! Bu kadar acz içindeki sistem ve onun medya şarlatanları diğer yandan Kürt düşmanlığını kısmen de olsa azdırdılar! vb.

Bir bütün olarak ama hayır!

Çünkü dünyanın hiçbir yerinde, bu gelişmiş iletişim teknolojileri çağında bütünlüklü bir dezenformasyonun olamayacağı açıktır. Suriye ve Kürdistan'da yapılanların / gelişmelerin hepsini gözlerden gizlemek mümkün değildi, değil! Bugün herkes biliyor ki durum ne hükümetin gösterdiği gibi 'mükemmel, hiç sorun yok!' durumunda, ne de sahibinin sesi medyanın yansıttığı gibi tozpembe!

Durumun pek de iyi olmadığını hükümet de, yalaka medyası da biliyor, bütün çabalara karşın savaşın gizlenemeyeceğini görüyorlar. Bu noktada çok bilinen bir yolu deniyorlar: Her şeyi 'teröre endekslemek, her sorunda 'terörü' bahane ederek işlerine gelmeyen olumsuzlukların üzerini kapamak; terör bahanesiyle yapılan her devlet edimini haklı çıkarmak, muhalifleri 'teröre destek veriyor' bahanesiyle susturmak / cezalandırmak vb. vb.

Terör sen nelere kadirsin!

Örneğin 4+4+4 sorunu mu tartışılıyor? Bu konuda 60 aylık çocukların okula başlamasını veli istemiyor mu? Hükümet bu konuda eleştiriliyor mu? Olmaz, olamaz!

Bakan Dinçer hemen açıklama yapıyor: "Kargaşa var ama bu bizim yaptıklarımızla ilgili değil. Kargaşa var ama ciddi problem yok. Kargaşayı bizim ne yaptığımızı anlamayan sözde eğitim uzmanları çıkarıyor. Normal vatandaşlarımızın çoğu bizi destekliyor. Biz istemiyoruz ama vatandaş 60 aylık çocuğunu bile okula göndermekten yana. Eleştirilerin bir kısmı PKK kaynaklı. Çocuklarımızı erken yaşta okula alıp Türkçe öğreteceğiz, onları hayata hazırlayacağız. 'Rapor dahi almayın' diyenler PKK yanlıları. Bunu önlemek istiyorlar." sözleri eğitim camiasında tartışılıyor. 4+4+4'e karşı çıkanlar yeni eğitim sistemine ideolojik mi bakıyor?"

,Her şeyin başında terör var! Onlar çocukların erken yaşta okula alınıp Türkçe öğretileceğinden korktuğu için karşılarmış!!! Bunun için hükümetin kararlarına destek verin, sorgulamayın, karşı çıkmayın! Karşı çıkarsanız teröre destek vermiş olursunuz!' diyor kısaca hükümet ve onun bakanı!

Bu çok tehlikeli bir susturma ve toplumu esir alma metodudur. Her alana da rahatlıkla uygulanabilir. Bu ülke insanı geçmişte terörle mücadele adına grev yasakları yaşadı! En basit hak taleplerini terörle ilişkilendirerek zorla sindirildi, susturuldu. Terörün propagandasını engellemek adına trafik lambalarını değiştiren bir anlayışın terör fobisiyle her alana sınırlama getirmesi, kitleleri susturmasının şaşırtıcı olmasa gerekir!

Sorun sistem!

Kapitalist sistemin savunucularının en temel isteklerinden birisi sisteme halel gelmeden, dikensiz bir şekilde sürmesidir. Bunun için muhalefet düzlenmeye çalışılır, ya da zararsız hale getirilir, istenen seviyeye gelmeyenler yeri gelir ,demokratik hukuk kuralları' çerçevesinde, yeri gelir ,zorla' istenen seviyeye çekilir! Her şeye rağmen direnenleri ise bekleyen şey hapistir, mahkeme kapılarında sürünmektir, ağır cezalardır.

Bugün Türkiye'de olan da budur!

AKP'nin ,ileri demokrasisi' böyle bir demokrasidir!

Onların yalanlarına aldanmamak gerek! Demokrasi adına oy isteyenlerin, iktidara gelenlerin kendileri, iktidarları için dikensiz gül bahçesi yaratma çabalarına karşı çıkmak gerçek demokrat olmanın en temel gereklerinden birisidir.

Bırakalım onlar istedikleri kadar gerçekleri karartmaya çalışsınlar! İstedikleri kadar yalanlarla, dolanlarla toplumu manipule etsinler...

Gerçekler inatçıdır.

O er ya da geç yalanın üstesinden gelecektir!

EN MÜHİM MESELE

Toprak doyurası gözleri doymuyor
Çok çok para kazanmak istiyorlar;
öldürmemiz, ölmemiz lazım geliyor
çok çok para kazanmaları için.

Elbet de aşikâre yapmıyorlar bunu:
renk renk fener asmışlar kuru dallara,
yalanları salmışlar yollara,
hepsinin de kuyruğu telli pullu.

Davullar dövülüyor pazar yerinde

çadırlarda kaplan adam, deniz kızı, kesik baş,
pembe donlu canbazlar tellerin üzerinde
hepsinin de yüzü gözü boyalı.

Aldanıp aldanmamak,
İşte bütün mesele.
Aldanmazsak: varız!
Aldanırsak: yok!
Nâzım Hikmet 1951

Son bir nokta ya da her yerde aynı!

Aslında yazıya Olimpiyatları yazma niyetiyle oturdum. Ama memlekette olanları düşündüğümde vazgeçip yukarıdaki yazıyı yazdım. Ve düşündüm; olimpiyatları yazsaydım ne yazacaktım? Olimpiyat açılışının görkemini... Son derece başarılı bir teknikle hazırlanan ve sunulan görkemli bir gösteriydi. 'Zarfa değil mazrufa bak' sözünü sık sık tekrarlayan birisi olarak, bu görsel şölende hiç mi eksik bir şey yoktu sorusunu sormaya itti...

Eksik olana geçmeden önce kısaca olimpiyat açılışında yapılan gösteriyi bir iki cümleyle anlatmam gerek sanırım:

Açılışta sahnede pastoral bir şiire konu olabilecek bir dekor... Tarlalar, ağaçlar, hayvanlar ve insanlar... Köylüler... Toprağa bağlılık, feodalite... Bir süre sonra dekor (çok kısa bir sürede) değişiyor... Doğa/feodalite dekorunun yerini sanayi toplumunu ifade eden bir dekor alıyor: Köylülerin sahneyi terk etmesi, yerlerine işçilerin gelmesi eşliğinde fabrika bacaları, makinalar, çelik döküm tesisleri kuruluyor. Burjuvalar tarih sahnesine çıkıyor! Ve proleterler... Daha sonra çağdaş İngiliz toplumunun değerleri sahne alıyorlar... 007 James Bond'dan Florence Nightingale'e, Mr. Bean'den Beattles'a İngilizlerin çağdaş topluma kazandırdığı kişiler / ilerlemeler / zenginlikler / olaylar gayet çarpıcı bir dekor ve sunumla yansıtıldı. Her şey gayet mükemmel biçimde verildikten sonra ülkelerin sporcularının geçişiyle olimpiyat açılış töreni sonlandırıldı.

Her şey mükemmeldi!

Acaba?!!!

Bu tarihi seremoni içerisinde eksik bir şeyler yok muydu?

Vardı elbette! Örneğin bu tarihi seyir içinde İngiltere'yi İngiltere yapan en temel olgulardan birisi olan sömürgecilik yoktu! İngiltere'nin örneğin Hindistan'da, Afrika'da, Avustralya'da, Kuzey Amerika'da ne aradığı, oradaki halklara neler yaşattığı, onları nasıl iliğine kemiğine kadar sömürdüğü konu edinilmemişti! Örneğin Falkland Savaşı yoktu! Örneğin Körfez / Irak Savaşı yoktu! Örneğin İngiliz işçi ve emekçilerinin sömürüsü yoktu! Sosyal hakların kısıtlanması yoktu!

Olimpiyat açılışında İngilizlerin tüm iyi ve çağa damga vuran değerlerinin gösterilmesi, bunun dışında tarihte ve günümüzde işlediği günahların teğet geçilmesi şaşırtmıyor! Çünkü her burjuva kapitalist devletin yaptığı gibi İngilizler de barbarlıklarını saklama ve gözlerden gizleme yolunu seçiyorlar. Kitlelerin gerçekleri görmesini engelliyor, devletlerini sorgulamasını ve ona karşı mücadele edilmesini istemiyorlar.

Tıpkı Türk devleti gibi...

Yapılan iş özde aynı!

Yalancılık!

Tarihi, olayları, olguları çarpıtmak!

Onları işine geldiği gibi kullanmak!

Peki, nereye kadar?

Toplumlar içinde yaşadıkları sistemi sorgulayana kadar! Onunla mücadele edene kadar! Devrimlerle yalanı, yalanı söyleyenlerin saltanatlarını yıkıp gerçek demokrasinin işlediği yeni bir toplumu, sosyalist toplumu kurana kadar!

4 Eylül 2012

Ek olarak... Bir çerçeve içinde...

"ELLERİNİZE VE YALANA DAİR

Bütün taşlar gibi vekarlı,
hapiste söylenen bütün türküler gibi kederli,
bütün yük hayvanları gibi battal, ağır
ve aç çocukların dargın yüzlerine benzeyen elleriniz.
Arılar gibi hünerli, hafif,
sütlü memeler gibi yüklü,
tabiat gibi cesur
ve dost yumuşaklıklarını haşin derilerinin

altında gizleyen elleriniz
Bu dünya öküzün boynuzunda değil,
bu dünya ellerinizin üstünde duruyor.
Ve insanlar, ah, benim insanlarım,
yalanla besliyorlar sizi,
halbuki açsınız,
etle, ekmekle beslenmeğe muhtaçsınız.
Ve beyaz bir sofrada bir kere bile
yemek yemeden doyasıya,
göçüp gidersiniz bu her dalı yemiş dolu dünyadan.
İnsanlar, ah, benim insanlarım,
hele Asya'dakiler, Afrika'dakiler,
Yakın Doğu, Orta Doğu, Pasifik adaları
ve benim memleketlilerim
yani bütün insanların yüzde yetmişinden çoğu,
elleriniz gibi ihtiyar ve dalgınsınız,
elleriniz gibi meraklı, hayran ve gençsiniz.
İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
Avrupalım, Amerikalım benim,
uyanık, atak ve unutkansın ellerin gibi,
ellerin gibi tez kandırılır,
kolay atlatılırsın...
İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
antenler yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa rotatifler,
kitaplar yalan söylüyorsa,
duvarda afiş, sütunda ilan yalan söylüyorsa,
beyaz perdede yalan söylüyorsa
çıplak baldırları kızların,
dua yalan söylüyorsa,
ninni yalan söylüyorsa,
rüya yalan söylüyorsa,
meyhanede keman çalan yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa umutsuz günlerin gecelerinde ayışığı,
söz yalan söylüyorsa,
renk yalan söylüyorsa,
ses yalan söylüyorsa,
ellerinizden geçinen
ve ellerinizden başka her şey
herkes yalan söylüyorsa,
elleriniz balçık gibi itaatli,
elleriniz karanlık gibi kör,
elleriniz çoban köpekleri gibi aptal olsun,
elleriniz isyan etmesin diyedir.
Ve zaten bu kadar az misafir kaldığımız
bu ölümlü, bu yaşanası dünyada
bu bezirgân saltanatı, bu zulüm bitmesin diyedir.
[1949]"
(Nâzım Hikmet, Şiirler 4, sayfa 194-195)

Seni munzura munzuru umuda...

Hüseyin KARTAL

ser ayrık otlarını aramıza
bir dağdır burası
yeminli
özgürlüğün'den
ölümüne kadar yeminli
Vur demine ölümün munzur
vur şu sevdanın bağrınaa
kes bilekleri celladın
ölüm bize değil,
onlara düşsün bukez.
Kalk munzur sarıl gövdene
sarıl dört mevsim
yedi kıta
bin rengine göğün
kucakla yolu senden geçen
Genç bedenleri
kucakla,
kıyamadığım
bakarken
gözlerimi kaçırdığım, sevdiğimi...

yollarım kapalı
hüzün kokuyor, suyun

Sana geleyim desem,
yeryüzü çocuksuz kalır
kanı çekilir anamın
sana geleyim desem,
yalovada bir martı susar
çığlık olur parmakları
sana geleyim desem,

sana geleyim desem,
anla işte
yollarım kapalı

Seni munzura
munzuru, umuda...

YAZMAK -NİHAİ KERTEDE- EYLEMDİR

Temel DEMİRER

"Hepimiz deli doğarız.
Bazılarımız deli kalırız."[1]

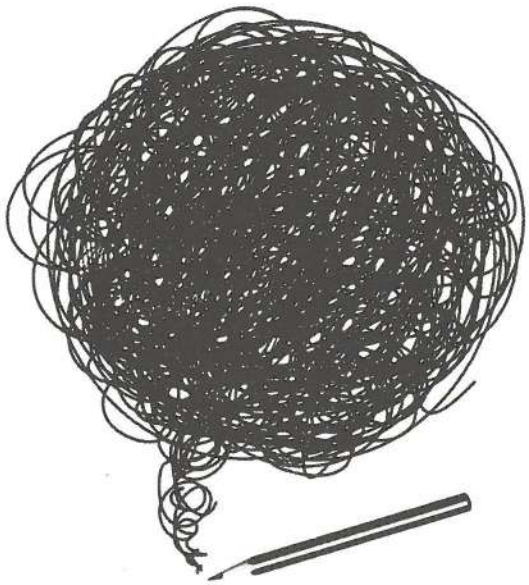

"Qelem zimanê aqil e/ Kalem aklın dilidir," der Miguel de Cervantes... Çok doğru.

Ancak Firdevsi'nin, "Ham düşünceleri, ancak akıl pişirir," sözünü eklersek doğru daha da güçlenir.

Tabii, yazmanın bir eylem olduğunu asla ve kesinlikle unutmadan...

Evet, evet tam da böyle...

"O da neden" mi?

"Yazmak, nihai kertede eylemdir," derdi bir dostum çok eskilerde...

Hiç unutmadım bu saptamayı. "Yazmak, nihai kertede eylemdi"; "11. Tez"in vaz'ettiği üzere hayatı estetize eden eylemin önünü açmaktı.

İçinden debelendiğimiz "Uygarlık Krizi" veya sürdürülemez kapitalizm koşullarında başka bir anlamı olamazdı yazmak eyleminin...

Olmamalıydı da... Cemal Süreya'nın, "Biz kırıldık daha da kırılırız/ Kimse dokunamaz bizim suçsuzluğumuza," diye betimlediği koordinatlarda!

*****

Dünyayı kavrayıp, kavramakla da sınırlanmayarak, değiştirmekten yana olan yazmak eylemi; F. Bacon'un, "Okumak bir insanı doldurur. İnsanlarla konuşmak hazırlar. Yazmak ise olgunlaştırır," saptaması unu-

tulmadan; postmodern müdahalenin bilgileri kolaj bir hâle getirirken, insanî iradeyi de hiçleştirdiği anımsanmalıdır.

Bu açmaz Slavoj Zizek'in, "Gerçek tarafından alt üst edilen özne, kendisinin ve dünyasının güçsüz bir seyircisine dönüşür,"[2] diye tarif ettiği olumsuzluktur.

Aşılması gereken tam da bu olumsuzluktur; ve organik aydının, olması gereken akademi ve akademisyenin, yazmak eyleminin, ne yapması gerektiğinin altını çizer sanki...

*****

Gerçekten de Ahmed Arif'in, "Öyle yıkma kendini,/ Öyle mahzun, öyle garip.../ Nerede olursan ol,/ İçerde, dışarda, derste, sırada,/ Yürü üstüne - üstüne,/ Tükür yüzüne celladın,/ Fırsatçının, fesatçının, hayının.../ Dayan kitap ile,/ Dayan iş ile./ Tırnak ile, diş ile,/ Umut ile, sevda ile, düş ile/ Dayan rüsva etme beni...

Gör, nasıl yeniden yaratılırım,/ Namuslu, genç ellerinle./ Kızlarım,/ Oğullarım var gelecekte,/ Her biri vazgeçilmez cihan parçası./ Kaç bin yıllık hasretimin koncası,/ Gözlerinden,/ Gözlerinden öperim,/ Bir umudum sende,/ Anlıyor musun?" dizelerindeki kararlılığın praksisine her zamankinden daha da çok muhtaç olduğumuz verili koordinatlarda; Arundhati Roy'un, "Havada faşizmin kokusu var," saptaması kulaklara küpe edilmelidir.

Gerçekten de Roy'un altını çizdiği gericilik dalgası tüm azametiyle üzerimize gelirken; "insan olmak"; "insan kalmak"; "aşka ve hayata" inanmak; "isyandan ve insan(lık)tan vazgeçmemek"; "zalime öfke duymak"; "eşkıyanın dünyaya hükümdar olmayacağından kuşkusuz olmak" çok önemliyken; yazmak eylemi de bu ihtiyaçların altını çizmekle mükelleftir.

"Yazmak" deyip geçmeyin sakın ola...

*****

"Yazmak" mı dediniz?

"Zaman zaman patlayan, yaralayan, fışkıran, içimizden iniltiler, yaşlar ve beddualar koparan sayfalar okuyorsak, bilin ki bu sayfalar sırtı duvara yaslanmış, tek savunması sözcükler olan biri tarafından yazılmıştır," der Henry Miller...

Kolayca yazılmış hiçbir şey, yazılmış sayılmaz...

Her zaman yazılabilen hiçbir şey, "yazmak" olarak addedilemez...

"Yazarlıktan" mı söz ettiniz?

"Dünya tarihinde, çağının sorunları karşısında büsbütün yansız ve edilgin kalmış bir tek büyük yazar göstermek kuşkusuz güç olacaktır. Yansız olunduğu sanılabilir ve söylenebilir, ama nesnel olarak hiçbir zaman yansız olunamaz. Bana gelince, ben kesinlikle yan tutmayı yeğlerim," der Nâzım Hikmet...

Karl Marx, "Yazar yaşayabilmek ve yazabilmek için para kazanmalıdır; ama asla para kazanmak için yaşamamalı ve yazmamalıdır"; Bertolt Brecht, "Yazarlar, hükümetlerin savaş yaptıkları kadar hızlı yazamazlar, çünkü yazmak düşünmeyi gerektirir," diye eklerler...

"Yazar soyluluğu, baskıya direnmek ve yalnızlığa boyun eğmektir," notunu düşer Albert Camus...

Yani çağı hakkında yazan, bütün çağlar hakkında yazmış olur...

"Edebiyat nedir" mi?

Albert Camus'nün, "Edebiyat olan her yerde, umut vardır," diye betimlediğidir...

Veya A. Hamdi Tanpınar'ın, "Her şey edebiyatı sevmekle başlar," dediği...

"Roman neye yarar" mı?

"Romancılık anlayışım nettir; uyarıcı, eğitici, ileri itici ve yükseltici, yani insanın içindeki iyiliği ortaya çıkaran yazarlıktaki amacım; yalnızca tanıklık etmek değil, yaşanan değişimi yansıtmak, ama bu kadar değil değişimi çözümlemek ve sonuç çıkarmak, ışık tutmak; ısıtarak kavratarak kabul ettirerek okuru etkilemek," der Fakir Baykurt...

"Roman dediğin, bir uzun yol üzerinde dolaştırılan bir aynadır," notunu düşer Stendhal...

O hâlde sözü Ferit Edgü'nün "Ders Notları" bırakalım:

"Düş yoksa yazınsal yaratıcılık da yoktur."

"Yalnızca yazılan vardır. O da, artık, yazana ait değildir."[3]

*****

Yazmak; Oktay Rıfat'ın, "Köşe başını tutan leylak kokusu/ Yakamı bırak da gideyim," dizelerindeki hercai/ sergüzeşt içtenliğiyle dünyayı değiştirme eyleminin önünü açıyorsa yazmaktır...

Yazmak; Necati Cumalı'nın "Güzel olan bu kubbede esen rüzgâr/ Güzel olan cesurların çılgınlıkları/ Gönüllerin macerasıdır," mısralarındaki ele avuca sığmayan delişmenliğinin devrimci romantizmiyse yazmaktır...

Tam da bunun için Parag Khanna'nın, "Yeni Ortaçağa hoş geldiniz,"[4] diye betimlediği koordinatlarda (yerküre yeniye gebeyken) yazmak eylemi; Eric Hobsbawm'ın 'How To Change The World/ Dünya Nasıl Değiştirilir?' başlıklı yapıtındaki, "XXI. asırda yeni bir sistem doğacak," saptamasına kulak vermeli; başkaldıranların yer tutulmalıdır.

*****

Kolay mı? Her hafta 3.5 milyon kişi "şans" oyunlarına sarıldığı, resmî bahis liglerinde dünya üçüncülüğüne

yükselen coğrafyamızda yazmak, umutsuzluğa inat/ umuda mündemiç bir eylem olmak veya olmamakla özdeştir...

Çünkü yazmak eylemi, ya dünyaya verilen yanıttır ya da hiç!

Aslında, "kilit mesele" budur; "olmak ya da olmamak" gibi...

Kolay mı? Sürdürülemez kapitalizmin egemenliğinde, insan kendisi değildir; yani insan olmaktan da çık(artıl)mıştır; yabancılaşma ile dikte edilene dönüştürülmüştür!

Bu noktada da yazmak sıfatına layık bir edim veya böylesine anılmayı hak eden; yabancılaşmayı aşacak sorgulamayı insan(lık)ın gündem maddesi yapandır...

Kaldı ki F. Kafka'nın, edebiyatın işlevinin "Hep yeni sorulara zemin hazırlamak" olduğuna ilişkin vurgusu da bunun altını çizmektedir...

*****

Bu çerçevede yazarlık, yaşamı estetize eden yazmak eyleminden başka bir şey değildir...

Çünkü J. Paul Sartre'ın ifadesiyle, "Bir ülkede halkın ayağı çıplaksa yazarın görevi ona ayakkabı yapmaktır," sorumluluğundan feyz alan yazarı insan yapan da "imkânsızlıkla uğraşması"dır.

William Easterly'in deyişiyle, "Beatles'ın müziğinin, John Lennon'ın temsil ettiği onurlu 'ünlü muhalif' geleneği(nin), iktidarın ahlâki hatalarını eleştirmekten itinayla kaçan U2'dan Bono yüzünden yerlebir oldu"ğu[5] post-modern zamanlarda bu asla kolay değildir...

Ancak insanı insanlaştıran da böylesine bir imkânsızı istemek değil midir?

*****

Bu da; Leonardo da Vinci'nin, "Saper vedere/ Görmeyi bilmek" uyarısına sırt dönmeyenler için mümkündür...

Yeter ki yazmak eyleminin, "niçin ve nasıl"ın ortaya dökülmesi olduğu "es" geçilmesin...

Unutmayın; hatırlayın ve hatırlatın: Bir kültürel olgu olarak yazmak eyleminin dili; o kültürün de kurucu öğelerindendir ve Stanislaw W. Lec'in işaret ettiği üzere, "Dil elden uzundur..."

*****

Kurmak/ yıkmak; yıkmakla, yaratıcı eleştiriyle, itirazla başlar...

Immanuel Kant'ın, "Bizim çağımız, özellikle bir kritisizm çağıdır ve her şey kritisizme tabi tutulmalıdır. Din kutsallığı ve yasa koyuculuk yüce makamı sayesinde kendisini bundan muaf tutmaya çalışabilir. Ama böylece şüphe uyandırmaktan başka bir şey yapmış olmazlar ve aklın sadece özgür ve açık bir incelemenin sınamasından geçmeyi başarabilenlere bahşettiği gerçek saygınlığı asla talep edemezler"; Reinhart Koselleck'in, "Kritisizm bir yargılama sanatıdır. (...) kritisizm sürecinde doğru yanlıştan, gerçek sahteden, güzel çirkinden, haklı haksızdan ayrılır,"[6] sözlerini unutmaz...

Çünkü yıkıcı olmayan hiçbir yaratı yoktur, olamaz da!

Yaratıcı-yıkıcılık olarak yazmak eylemi, bu bağlamda ele alınırken; ideolojik niteliği de göz ardı edilmemeli; yani "tumturaklı laflar", bu gerçeği asla gölgelememelidir!

Yazmak konusundaki "tumturaklı laflar" dedim! "Nasıl" mı?

Mesela Mehmed Niyazi'nin, "Bazılarınca sanat eserinin varlığından başka gayesi de olmalıdır; bu, topluma hizmettir. Bazılarına göre ise topluma faydalı olmak, en fazla sanat eserinin sonuçlarından biri olabilir; fakat amacı asla değildir. Çok kullanılmasına rağmen şu tespit aşınmamıştır; sanat güzelin peşindedir. Roman da sanat olduğu için gayesi güzeli aramaktır. Tabii bu kabul, 'güzel nedir?' sorusunu karşımıza çıkarır. Güzel, görece bir kavram olmakla beraber, özelliğinde iki unsur yer alır; ahenkli ve anlamlı olmak," laflarındaki üzere!

Oysa aynı konuda Jose Ortega y Gasset, 'Sanatın İnsansızlaştırılması ve Roman Üstüne Düşünceler' başlıklı yapıtında, "Kimi dostlarımdan, özellikle de bazı genç yazarlardan bir roman yazmakta olduklarını işittiğimde, bunu nasıl olup da sakin bir ses tonuyla söylediklerine pek şaşıyor, onların yerinde olsam tir tir titrerdim diye düşünüyorum. O sükunetin altında büyük çaplı bir bilinçsizliğin yattığından kuşkulanıyorum,"[7] diye haykırırken; yazmak eyleminin ne olduğunu hatırlatır (O. Pamuk ile E. Şafak da dahil) herkese...

Altını özenle çizeyim: "Roman artık Batı'da pazarlanabilir bir meta hâline geldiği için pazara, yani talebe uygun mal üretecek yazarlar da arttı. Ama bunun için bir bedel ödemek zorundayız, tercüme edilmenin şartnamesi açık; yazdıklarınızda toplumsallığı olan insan olmamalı, yazarken oryantalizmi unutmayın! Batı, Afrika'ya dünyanın hayvanat bahçesi diye bakar, bize de masalsı bir doğu ülkesinin insanları olarak bakıyor"ken;[8] bu durum da klasiklerden bugüne romana (O. Pamuk ile E. Şafak'gillerce) yaşatılan trajedinin ta kendisidir...

*****

Siz boş verin, yazmak babındaki asılsız "iddialar"a ya da bunun veciz bir örneği olarak Semih Gümüş'ün şu saptamalarına:

"Bugün belki yeni ve yenilikçi arayışlar içinde pek görünmese de, kendini yenileyen ve niteliği yüksekte tutan ve olgun bir dille yazılmış metinlerin çoğunlukta olduğu bir edebiyatımız var... 1980'lerden hemen sonra öne çıkan ilk kuşak, ilk romancıları Orhan Pamuk, Latife Tekin ve Mehmet Eroğlu ile... 1980'lerden ve 1990'lardan sonraki kuşaklara yöneltilen eleştiriler ne olursa olsun, bu dönemlerde yazılanlar, edebiyatımızın geleneksel bağlarından kurtulmasına, bağımsızlaşmasına önemli katkılarda bulundu."[9]

Gerçekte böyle mi?

Veya 1980'lerden ve 1990'lara uzanan "küfür edebiyatı" konusunda Ahmet Yıldırım'ın şu saptamalarında itiraz edilecek bir şey olabilir mi?

"ABD'de kurs gören Türk subaylara karşıyız. Peki ABD'de kurs gören Türk yazarlara ne kadar karşıyız?..

12 Eylül 1980 kültür komuta konseyi: Ahmet Altan-Latife Tekin-Orhan Pamuk...

Kenan Evren-Turgut Özal-Orhan Pamuk üçlüsü!..

ABD'de eğitilen Türk subaylar! ABD'de kurs gören Türk yazarlar!.."[10]

*****

"Merak edilir: Edebiyat, 12 Eylül acılarının sesi olabildi mi, yoksa alanı terk mi etti? Bu soru 12 Mart'ta da aynı dozda sorulmuştu. Önce şu var: Edebiyat, sözgelimi siyaset ya da tarih gibi, doğrudan işlevler taşımaz, doğrudan ve somut sonuçlar da üretmez. Öteki alanların kendiliğinden yararcı doğası içinden sorulan bu soru, edebiyatı yalnızca köşeye sıkıştırır,"[11] maruzatına sarılan postmodernlerin, "Edebiyat ile siyaset arasındaki ilişkinin abecesi değişmedi aslında: yaratıcı yazar, en iyisini kendisi için yaparken, yaptığı aynı zamanda toplumsal ya da siyasal bakımdan da en anlamlısıdır..."[12]

"Siyasal edebiyat kavramı, toplumsal hayatı sürükleyip götüren ve kuşkusuz herkes için her durumda haklılığından kuşku duyulmayan amaçları öne koşar. Peki edebiyat nerede kalır?"[13]

"Edebiyatı ikide bir gerçekle sınayan kalıp ustaları, acaba gerçeğin de edebiyatla sınanması gerekebileceğini düşünüyor mu?"[14] türünden sudan-sabundan "gerekçeleri"ne aldırmayın!

*****

Kim ne derse desin: Yazmak bir duruştur; birileriyle yan yana olup, birilerini de karşınıza almaktır.

Bu gerçeği, "Yazmak başkasının yerine geçmek, yerini tutmak değil mi?"[15] türünden bireyselleştiremeyiz!

Veya "Sözcüklerin hakikâte götüreceğini düşünmek, edebiyatın gerçekliğine daha uygundur,"[16] biçiminde edebiyatı asosyalleştiremeyiz!

Bu noktada Julio Cortázar'ın, "Yazarak dikkatimi boşluğa düşmekten kurtarıyorum; başka bir eylem ya da toparlama yolu bilmiyorum,"[17] uyarısının altını çizerek; yazmak eyleminin dünyayı değiştirenlerin eleştirisi olmakla mükellef olduğu unutulmamalıdır.

Geçerken eleştirinin anlamın kavranmasını amaçladığını ve insan bilincini belirleyenin, toplumsalın içinde var olan ideolojiler olduğunu belirteyim.

Bu ideoloji parçalarının büyük çoğunluğu egemen sistem tarafından kullanılır. Egemen güçler sınıf ve kimlik bilincinin uyanmaması için işine yarayacak ideolojileri destekler; bunları elinde bulundurduğu araçlar vasıtasıyla insanların zihinlerine yerleştirir. Bunun sonucunda ezilen sınıfların üyeleri egemen ideolojiyi benimsedikleri için kendi sınıf ve kimliklerinin yabancısı olurlar.

İdeolojinin alt yapı ile birebir ilişkisi yoktur. Özellikle bu ezilen sınıflar için geçerlidir. Ne bir işçi her zaman devrimci olur ne de bir burjuva her zaman devrim karşıtıdır. Ancak yine de belirtelim ki bir toplumda egemen düşünce iktidardaki sınıfın düşüncesidir. Dolayısıyla yazar da içinde bulunduğu koşulların bir üretimidir. Yarattığı eserlere de kendi bilincini doğal olarak taşır. Yaratılan metin bir düşüncenin ürünüdür; düşünce hangi ideolojinin etkisindeyse metinde ağırlıklı olan, belirleyici olanda o ideolojidir...

Eleştiri işi bir dayanak noktasının varlığını gerektirir. Bu eleştirmenin sahip olduğu ideolojik, estetik görüşleriyle belirlenir. Onun bilimsel olup olmamasını da bu belirler. Eğer hedef eleştiriyi gerçekçi bir zemine oturtmaksa onun dayanak noktası da gerçekçi olmalıdır.

*****

Sorarak toparlıyorum...

'Siyasal İdealler' başlıklı yapıtında Bertrand Russell'ın, "İnsanın özgürlüğünü, yeteneklerini geliştirecek koşulları sağlamayı amaçlamayan hiçbir dünya görüşünün, ülkünün saygıya değer sayılmayacağı"nı vurguladığı üzere, yazmak eyleminin özgürlükçü dili şiirsel bir nitelik arz eder...

Etrafınıza bakın: Derdi, güzeli ve insan(lık)ı şiirsel dille yazmak olan kaç yazar tanıyorsunuz?

Yazıyı, hayatla kaçı buluşturabiliyor; veya yazıya atfedilen önemle hayata verilen önem ne kadar örtüştürülebiliyor?

Veya kaçı Pablo Neruda'nın, "Bizim gerçekliklerimiz

söz konusu olduğunda şiirsel olmayan hiçbir şey yoktur"; Çernişevski'nin, "Sanatçı, gerçeği yalnızca yansıtmaz, onu açıklar ve yargılar. Bunu yaparken de tarafsız kalmaz," sözlerini anımsıyor?

13 Ağustos 2012 10:18:51, Çeşme Köyü.

NOTLAR

[1] Samuel Beckett.

[2] Slavoj Zizek, Sanat ya da Konuşan Kafalar, çev: Mine Yıldırım, Encore Yay., 2009.

[3] Ferit Edgü, Tüm Ders Notları-Deneme, 2. Baskı, YKY, 1999.

[4] Parag Khanna, "Tarih Tekerrürden İbaret: Yeni Ortaçağa Hoş Geldiniz", The Financial Times, 28 Aralık 2010.

[5] William Easterly, "Bono, John Lennon'ın Kemiklerini Sızlatıyor", The Washington Post, 10 Aralık 2010.

[6] Reinhart Koselleck, Kritik ve Kriz, Çev: Mustafa Özdemir, Otonom Yay., 2012.

[7] Jose Ortega y Gasset, Sanatın İnsansızlaştırılması ve Roman Üstüne Düşünceler, Çev: Neyyire Gül Işık, Yapı Kredi Yay., 2012.

[8] Mehmet Eroğlu, "Roman Önemli Bir Toplumsal Eylem Fırsatıdır", Cumhuriyet Kitap, No:1128, 29 Eylül 2011, s.8-9.

[9] Semih Gümüş, "Nasıl Bir Edebiyatımız Var?", Radikal Kitap, Yıl: No:591, 13 Temmuz 2012, s.30.

[10] Ahmet Yıldırım, "... '12 Eylül Edebiyatı'nın Generalleri Yargılanmayacak mı?", http://www.anafikir.gen.tr/ahmet-yldrm/241-12-eyluel-edebiyatnn-generalleri-yarglanmayacak-m-ahmet-yldrm.html

[11] Semih Gümüş, "Edebiyatın Hayatımızdaki Yeri", Radikal Kitap, Yıl:11, No:578, 13 Nisan 2012, s.18.

[12] Semih Gümüş, "Sanat ve Siyaset İlişkisi", Radikal Kitap, Yıl:10, No:573, 9 Mart 2012, s.42.

[13] Semih Gümüş, "Edebiyata Siyasal Sorumluluk Yüklenir mi?", Radikal Kitap, Yıl:11, No:580, 27 Nisan 2012, s.30.

[14] Semih Gümüş, "Edebiyat ve Hayat", Radikal Kitap, Yıl:11, No:579, 20 Nisan 2012, s.26.

[15] Semih Gümüş, "Nitelikli Edebiyatın Dolaylarında", Radikal Kitap, Yıl:10, No:555, 4 Kasım 2011, s.30.

[16] Semih Gümüş, "Eleştiri Nerede Aranmalı?", Radikal Kitap, Yıl:10, No:545, 26 Ağustos 2011, s.19.

[17] Julio Cortázar, Andres Fava'nın Güncesi, Çev: Ayşe Nihal Akbulut, Notos Kitap, 2007.

✶

100 YAŞINDAKİ RUHİ SU'ya ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE SAYGIYLA

Hatice Eroğlu AKDOĞAN

Türkülerimizin eşsiz sesi ve türkülerimizin çağdaş yorumcusu Ruhi Su içinde bulunduğumuz 2012 yılında 100 yaşında. Aslında haklıdan, emeğin kavgasından yana saf tutmak denildiğinde Ruhi Su, çok değerli sanatçılarımız gibi mücadelemizde ve bilincimizde her zaman bizimledir, bizdendir. Onu her yaşında, her ölüm yıldönümünde ne denli yüceltsek, onurlu kişiliği önünde ne denli saygıya dursak azdır. Çünkü O, ülkemiz devrimcilerinin direnişçi kimlikleri karşısında diz çöküp saygısını sunmuş büyük bir sanatçıdır.

Ruhi Su'nun 100.yaş yılı dolayısıyla yurtiçi ve yurtdışında çeşitli etkinlikler düzenlendi. Hayat hikâyesi, sanatçı kişiliği üzerine bilgiler verilip, yorumlar yapıldı. 1912 yılında acıların, savaşın ve sürgünün tam orta yeri Van'da başlayan hayatının ilk yıllarında annesiz ve babasız kalarak, yaşamanın ağır bedelini daha baştan ödemeye başladı. Kimsesiz ve yoksul ağır yaşam koşulları içinde Ruhi Su doğuştan sahip olduğu basbariton sesine, incelikli müzik yeteneğine sarılarak sevdiği, bildiği işin ustası olmayı da dirençle başardı. Sanatçı kimliği, siyasal duruşu Ruhi Su'yu her zaman

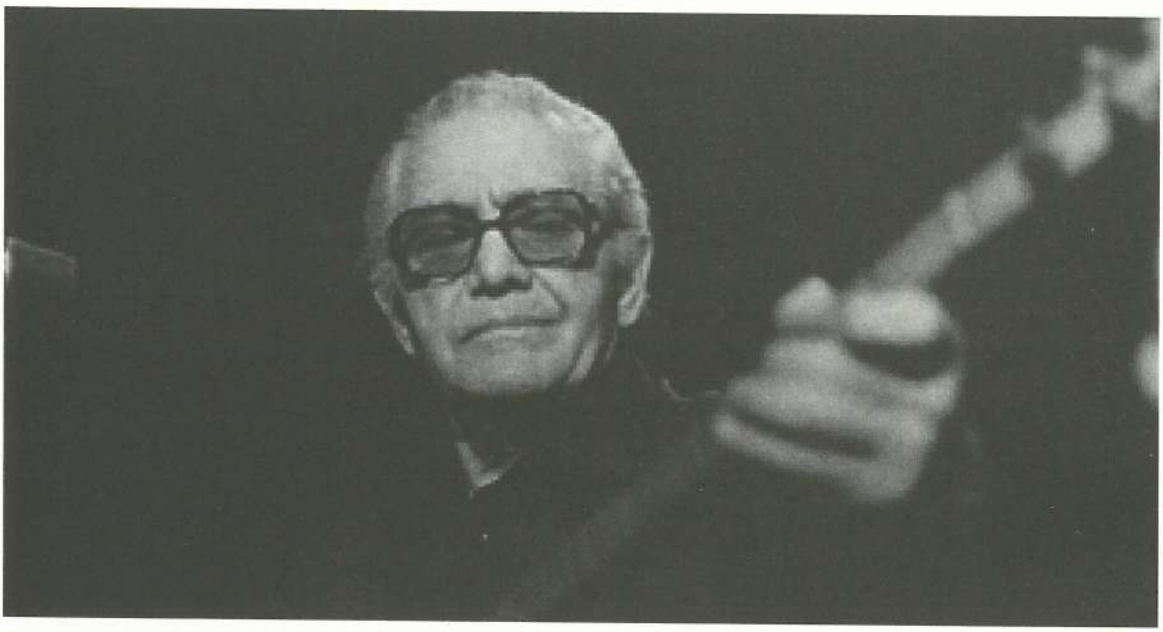

faşizmin hedef tahtasına oturttu. Son olarak hastalığı nedeniyle tedavi olmaya yurtdışına gitmesi gerektiği halde 12 Eylül düzeni bunu engelledi. Henüz 73 yaşında; sanatının, türküleri demlendirip çoğaltmanın, türkülerimizi gün geçtikçe evrensel bir boyuta yaymanın doruğunda olan ustamız 20 Eylül 1985 yılında aramızdan ayrıldı.

Sazı ve Sözü Toplumsal Kimliğiyle Bir Bütündü

Ruhi Su ülkemiz devrimcilerinin direnişleri karşısında diz çöküp saygısını sunmuş biridir dedim. 12 Eylül faşizminin açıktan terörünü estirdiği yıllardı. Gözaltılar, işkenceler, tutuklamalar, toplu davalar, idam hükümleri... Tutsakların yakınları perişandır. "İdam" düşüncesi içeride evladı olan her ana-babanın uykularını karabasanlara dönüştürmektedir. Bir yanda ise içerde devrimciler faşizmin teslim alma, kimliksizleştirme politikalarına karşı direnmektedir. Dışarıda ise cezaevi önlerinde, mahkeme kapılarında tutuklu yakınlarının feryatları yükselmekte; aileler, ne yapsak, ne etsek de idamların ve baskıların önüne geçebilsek diye pervane olmaktadırlar.

O süreçte içinde bir arkadaşımın annesinin de olduğu bir grup aile ellerinde kâğıt kalem, bilebildikleri yazarları, sanatçıları arayıp sorarak idamlara karşı imza topluyorlardı. Kimi yazarlara Cağaloğlu'ndaki kitapçılar aracılığıyla ulaşıyor, kimi sanatçı ve yazarlara da daha dolaylı yollardan erişebiliyorlardı. Bazı yazar ve sanatçılar sessiz sedasız içtenlikle imzasını verirken, bazıları da kaçıp görüşmeyi reddeder. Tutuklu aileleri telefonla randevu aldıkları Ruhi Su'nun Şişli'deki kapısını çalarlar. Bu sırada Ruhi Su'nun hastalığı da ilerlemeye başlamıştır. Kapıyı Sıdıka Su açar. Konuklarını evlerinin başköşesine buyur ederler. Tutuklu yakını bir baba Su ailesine yaşanan malum günleri bir de kendi tanıklıkları çerçevesinde anlatarak, devrimcilerin Metris'te ve başka cezaevlerinde ölümüne direndiklerini ve bu nedenle yoğun saldırılar yaşadıklarını; idam cezasına çarptırıldıklarını anlatıp, idamlara karşı bir imza talep ettiklerini dile getirir. Ruhi Su bu sözler üzerine saygılı bir edayla tutuklu ailelerinin karşısına geçerek diz çöker ve "Kızlarım ve oğullarıma selamımı söyleyin. Ben bu imzayı asıl onların karşısında diz çökerek atmak isterdim" deyip imzasını öyle atar.

O gün Ruhi Su'nun da evine giden ana babaların çoğunluğu hayatta yok. Hayatta kalabilenlerin ise böylesine küçük bir ayrıntıyı belki de hatırlayabilecek hali yok. Ancak böylesi küçük bir ayrıntıda Ruhi Su'nun sesinden, sanatından öte emekten yana erdemli yüce bir insanın duruşu saklıdır. Devrimci kişiliği sanatını biçimlendirirken, sanatı da O'nun duruşuna içerik kazandırmıştır.

Ruhi Su 20 Eylül 1985 tarihinde aramızdan ayrıldığında Cunta faşizminin açıktan icraatları Özal eliyle sürüyordu. Henüz '80'li yılların ilk grevi olmamış, ilk öğrenci derneği kurulmamış, ilk basın açıklaması denilebilecek dışarıda bir eylem yapılmamıştı. Ortada faşizmin saldırıları karşısında sessizlik hâkimdi. Bir yanıyla kim kaldı, kim direnecek, kim başlayacak, kim başlatacak henüz belirsizdi. Böylesi bir atmosferde büyük

ustamız Ruhi Su'nun cenazesi Şişli Camii'nden kaldırılacaktı. Okuldan birkaç arkadaş 'keşke cenaze kalabalık olsa bari' umusuyla cenazeye yollandık. Katılımın beklenenden çok olması doğrusu gözlerimizi yaşarttı. Aynı şekilde diğer katılımcıların da yüzü, uzun yıllar yer altında yaşayıp güneşe çıkmış gibi aydınlanmıştı. Tanıdık yüzler, cunta öncesinde tanışık olanlar böyle bir ortamda birbirlerini görmenin heyecan ve sevincini ayrıca yaşıyorlardı.

Cenaze Zincirlikuyu'ya götürülecekti ama rastgele toplanan kitlenin Zincirlikuyu'ya gideceğine dair bir program veya duyuru yoktu. Böylesine sessiz bir cenaze ortamının etrafı da sıkı bir çevik polisi ablukasındaydı. Cenaze ön kapıdan çıktı ve ardından ufaktan ufağa bir kıpırdanma... Gözler Ruhi Su'nun son yolculuğuna kilitlenmişti. Bir adım iki adım derken dipte polis duvarı. İşte o anda halkın faşizme karşı biriken öfkesi aynı anda "Faşizme Karşı Omuz Omuza" sloganıyla patladı. Hani espri icabı " Allah söyletti" derler ya öyle gibisinden oldu! Bu slogan o an Ruhi Su'yu ölüme götüren faşizmin suratına atılmış bir tokat gibiydi. Ne kendiliğinden toplanan kitle, ne de devlet böyle bir sloganı beklemiyordu. Yıllardır asker polis zulmüyle sindirilen halkın orada hali hazır polis ordusunu görünce gıkını çıkarmayacağı düşünülmüş olmalı ki gerçekten şaşkındılar. Sloganla birlikte cenazeyi takip etme kararlılığı iyice açığa çıkmıştı. Artık kafa göz yarılsa bile Ruhi Su toprağına yalnız yürümeyecekti. Adımlar ileri atıldıkça polis geriye düştü. Binlerce insan faşizme öfke dolmuştu. Karşımızda duran polis barikatı bu öfkeyi daha da arttırıyordu. Ruhi Su'dan ayrılmak istemeyen kararlı kitle birkaç adımda, o zaman belediye otobüslerinin seyir ettiği beton kalıplardan oluşan tercihli yol bariyerini bir çırpıda aşarak caddeyi "Faşizme Karşı Omuz Omuza" sloganlarıyla doldurdu. Fiili yürüyüş böyle başladı. Cadde kapandıktan sonra polis şeflerinin kaldırımdan yürütmek için yaptığı ikazlar da işe yaramadı. Kitlenin önünü Mecidiyeköy'de kesme girişimi de kararlılık karşısında işe yaramadı. Yürüyüş Zincirlikuyu'ya kadar böyle sürdü. Devlet hem Ruhi Su'nun anısına hem halkın sahiplenişine tahammülsüzdü. Polis üstündeki şoku atana kadar kitlenin önü Zincirlikuyu'ya varmıştı bile. O arada Zincirlikuyu'ya takviye getirdikleri polisi kitlenin üzerine salıp, yakaladıklarını gözaltına almaya başladılar. Ertesi gün gazeteler Ruhi Su'nun cenazesini 12 Eylül sonrasını ilk kitlesel eylemi şeklinde yazarak, 163 kişinin de gözaltına alındığını duyurdular. Şişli Meydanı, bir de son yolculuğunda Ruhi Su'ya böyle ses vermişti.

Bundan bir yıl sonra birinci ölüm yıldönümünde ailesi Ruhi Su'nun anısına Dostlar Tiyatrosu'nda bir etkinlik organize etmişti. Ölümünden sonra, yıldönümü etkinliğine yetiştirilmek üzere çıkan "Ekin İdim Oldum Harman" adlı albümünün de tanıtımı yapılacaktı. Tiyatro salonu tıkış tıkıştı. Hazırlanan sinevizyon gösterisini salondakiler Ruhi Su sahnede canlıymışçasına nefesini tutarak izledi ve etkinlik bitiminde "Ruhi Su'lar Ölmez" sloganı, kendiliğinden ve Ruhi Su'nun sesine karışmak istercesine yükselmişti.

"Sıcaklığını yaşanmışlıktan alan türküler, Ruhi Su sesiyle, yorumuyla bir yol, bir yordam oluşturmuştur."*

Çok kimlikli, çok uygarlıklı Anadolu'nun yakılan türkülerini çağdaş bir üslupla, üretimden, emekten yana bir bakış açısıyla yorumlayıp seslendirmek ancak böylesi bir sese ve sanatçıya yakışırdı. Türkülerinin geniş çevreler tarafından sevilmesi, ulusal sınırlar dışında benimsenmesi ise bu yüzdendir. Yunus Emre, Pir Sultan, Köroğlu, Karacaoğlan, Dadaloğlu, Ali İzzet... Ruhi Su halkın sazı sözü olan ozanların sesini sesine katıp, endüstri kentlerinde emeğin mücadelesine köprüler kurması, halkın geçmiş kültür birikimi karşısında duyduğu sorumluluk ve gösterdiği çaba boşuna değildir.

Ruhi Su'nun "Türkü söylemek benim için bir aşk halidir" dediğini herkes bilir. Ruhi Su'yu dinlemek ise ondan öte bir aşk halidir. Ruhi Su dinleyicileri o hali bu nedenle tarif edemez. Ali Yüce, "Çağını imzaladı Ruhi Su " şiirindeki "İki genç geldi/Ruhi ***Su'nun imza gününe/Biri oğlan biri kız/Gencecik iki genç ...Ruhi Su'nun önünde/Çiçekli iki dal gibi/Eğildi iki genç/ Sesini öpecektik olmadı/Elini öpmeye geldik dedi/İncecik iki genç"*** dizelerinde geçen ***"Sesini öpecektik"*** dizesi, Ruhi Su'nun sesinin tarifsiz tadını anlatmak açısından çok anlamlıdır.

Kimsesizlik, yokluk yoksulluk ve acılar içinde sesini eğiten büyüten, enstrümanını sesine eş edip yüzyıllar öncesinin çığlıklarını çağımıza eriştiren, işten atılma, işkence, hapis, sürgün türlü engellemeler altındaki hayatında halktan yana tavrını ve dostluğunu elden bırakmayan Ruhi Su'nu düşü ve umudu yine emeğe dairdi: ***"Dünyaya gel/***İnsan Başlasın***/Tanrıyı Bul/ Korku Başlasın/Ağalık beylik/Bir bir başlasın/Bin yıl, on bin yıl/Bunca emek ,bunca*** yıl***/Nemrut bitirsin/Süleyman başlasın/Sen ki dünyayı cennete çevirdin/Dünyaya hükmün başlasın"***

*(Sıdıka Su, Karabey Aydoğan'ın "Ruhi Su Türküleri" kitabındaki tanıtım yazısından)

BEN HAPİSTEN ÇIKANA KADAR BÜYÜME E Mİ...

Adil OKAY

"On sekiz yıl sonra ben bugün/ Paris'in arka sokaklarında/ Zulasında ortası yivli /Eğri hançerler tutan bir adam aradım/ Aşkım uzak bir akşam / Oğlum yasaktı/ Bir düzene korsan olan hayat/ Kendine korsandı..."[1]

Yukarıdaki şiir, bir süre ayrı kaldığım 5 yaşındaki oğlumun telefonda, *"Baba güneş uyudu, ay dede doğdu ama sen yine gelmedin"* diye sitem etmesi sonucu yaşadığım sarsıntının izdüşümüdür. Hani "Klasik" bir söylem diye küçümsediğimiz bir deyiş vardır ya: "Anne – baba olunca anlarsınız evlat acısını- hasretini"... Tam da öyle. Ben de baba olana kadar, babam şair Süleyman Okay'ın yolladığı mektuplardaki duygu yoğunluğunu anlayamıyor ve ona aynı derinlikte yanıtlar veremiyordum. Onun, benim için yazdığı, aşağıdaki şiirindeki derinliği bile, ancak ölümünden sonra anlayabilmiştim.

"Islığım dolaşıyor/ Kimsesizliğinde gecenin/ Sargılar içinde bir özlem/ Ve gün yanığı bir giz/ Alo Adiloş/ Orada mısın yüreğimdeki sürgün/ Tohum ve filiz"[2]

Babamın mektuplarına yanıtım, içselleşen aile terbiyesi gereği "saygı ve görev" babında olurdu. Ve yazdıklarım, tüm sürgün mektupları gibi aynı cümlelerle sona ererdi: "Biz iyiyiz, siz kendinize iyi bakın". Bu gün de mahpusların eşlerine-çocuklarına yazdıkları mektuplarda kendi acılarını paylaşmadıklarını, tersine sevenlerine moral vermeye çalıştıklarını görüyorum. İşte sürgünlerle mahpusların ortak yanlarından biri daha. Yıllar önce "12 Eylül ve Filistin Günlüğü" adlı kitabımın son sözünde de sürgün ruh halini mahpusluğa benzetmiştim. *"Sürgünlerle politik tutsaklar arasındaki ortak yan nedir diye sorsalar, hemen 'Özlem' derim, 'memleket hasreti' ve 'dost sohbetleri'. Ama özgürce seçilecek dost sohbetleri. Sürgünler yaban ellere ayak bastıkları andan itibaren o aradıkları dostlukların*

tarih olduğunu ve ömürlerinin aramakla geçeceğini anlarlar. Yıllar sonra eski bir dostu görmek her zaman sevindirmeyecektir onları. Genellikle hayal kırıklığı ve öfke olacaktır yaşadıkları. Ne dostlar aynı yerde kalacaktır, ne de alışkanlıklar."[3]

Yazar **Salim Turgut** da söz konusu kitabını değerlendiren yazısında bu noktaya dikkat çekmişti: (12 Eylül faşist darbesinden sonra) " *(...)Filistin kamplarında eğitim* sürecine giren *Türkiyeli devrimcilerin gözü kulağı* Türkiye'dedir. Her gün radyolar dinlenir. 12 Eylül'ün *vahşeti, gün gün izlenir. Radyo ve gazetelerden* öğrendikleri *yeterli değildir... Ülkeden yeni gelenlerden gelişmelerin* tüm *ayrıntıları tekrar tekrar sorularak dinlenilir. Tutsak düşen yoldaşlardan kısa kartlar, mektuplar alınır. Mektuplardan, kelimelere fazlasıyla* yüklenen anlamlar / yorumlar çıkartılır... *Bütün mektuplarda karşı*dakine *moral aşılayan ifadeler vardır;* 'İyidirler' *ve 'siz kendinize iyi bakın' dilekleri vardır. Acılar bal eylenmiştir..."*[4] Yıllar önce yaşadığım- gözlemlediğim sürgün ruh halini, Salim Turgut'un vurguladığı "acıların bal eylenmesi halini", bu gün mahpus mektuplarında okumak mümkün.

Oysa ben onun çocuk kalmasını isterdim!

Mahpus mektuplarında kimi zaman satır aralarından süzülüyor özlem ifadeleri, kimi zaman da daha açık ve çarpıcı tümceler yumruk gibi boğazımda düğümleniyor. İşte **Turan Demir'in** Tekirdağ hapishanesinden kızım Öykü'ye yolladığı mektuptan bir bölüm.

*"Sevgili Öykücan, Annen seni güzel anlatmış ama ben sana kendi kızımı bu kadar iyi anlatamam. Çünkü ben kızımla hiç birlikte kalamadım fazla gözlemleme imkânım olmadı, yeteri kadar tanımıyorum. Şu anda 21 yaşında üniversite öğrencisi ama toplam 21 defa ya görm*üşüm ya da görmemişim, toplam 21 defa dokunmamış, sarılmamış, kucağıma almamışım. Büyüdü kocaman bir genç kız oldu ona bir şeker, bir çikolata alamadım, bir oyuncak alm*adım, bir giysi alamadım, oysa ellerimde büyümesini, büyüdüğünü an be an görmeyi çok isterdim. Benden ihtiyaçlarını temin istemesini çok arzulardım. Gece yarıları ağladığını, kapının önünde oynarken çamura batmasını sonra da taşı minik ellerine alarak her şeyi bir birine katmasını görmek isterdim ama hiç biri olmadı. Şimdi geliyor, olgun bir insan gibi karşımda oturuyor. Oysa ben onun çocuk kalmasını isterdim. Ben çıkacaktım, birlikte büyüyecektik ama olmadı..."*

Sevgili kızım bağışla beni

Bu güne kadar hapishanelerdeki hak ihlalleri, işkenceler, keyfi cezalar ve tecrit içinde tecrit hakkında defalarca yazdım. Demokratik kitle örgütleriyle beraber birçok eyleme katıldım. Hapishane ziyaretleri yaptım. Ama elbette daha fazlası yapılabilir. Yapmalıyım, yapmalıyız. Bu yazımda da doğrudan göremediğimiz "hapishane kapılarında büyüyen çocuklar"ın ve mahpus anne ve babaların yaşadıkları travma konusunu işlemeye karar verdim. Yaz başında 23 yıldır zindanda olan **Kasım Karataş**'ın 25 yaşındaki kızı Gülistan beni babasının adına düğününe davet etmişti. Kasım'ın kızına Gaziantep hapishanesinden yolladığı mektubu düğünde okuma görevi de bana düşmüştü. Onurlu ama duygusal anlamda zor bir görevdi. "Görüş günlerinde büyüyen" Gülistan'a babasının yolladığı mektup, düğünde bulunan herkesi ağlattı. Düğünde okuduğum Karataş'ın mektubunun son paragrafını paylaşmak istiyorum:

"Sevgili Kızım, hayatınızın en anlamlı ve mutlu gününde yanında olamadığım için, bağışla beni!.. Sana özgür bir ülke bahşedemediğimiz için, kendi payıma senden özür diliyorum. Umarım doğacak olan çocuklarınız, sizinle aynı kaderi paylaşmaz, özgür bir vatan toprağına sahip olurlar. İdeallerime, düşüncelerime anlam verip kurtlar sofrasında başı dik, beni sahiplenerek gururla savunduğunuzu biliyorum. Ben de seninle gurur duyuyorum bir tanem. Seni tüm benliğimle, ruhumla tebrik ediyor, mutluluklar diliyorum... Seni çok seviyorum..."

Yedi yıl sonra fotoğrafta kızlarımı görmüş oldum

İşte bu olay beni düşünmeye, araştırmaya ve yazmaya teşvik etti. Biliyordum ki hapishanelerde binlerce Kasım Karataş vardı. Binlerce Turan Demir vardı. Onlardan biri de 17 yıldır içeride olan, ağırlaştırılmış hapse mahkum edilen **Ali Baba Arı**, Tekirdağ hapishanesinden yolladığı mektubunda aynı sorunu yalın olarak ifade etmişti:

"Merhaba Dostlar, bayramın ilk günü, benim için zengin bir gün oldu diyebilirim... Öncelikle altı-yedi aydır kızlarımdan haber alamıyordum, onlardan – kızımdan- mektup ve kardeşiyle çekilmiş bir fotoğraf aldım. Nihayet yedi yıl sonra fotoğrafta kızları görmüş oldum. Evet, yedi yıl sonra sadece fotoğrafta... İkinci haber ise, dünyamıza taze bir yeğen geldi. Aslında iki tane, ama dediğim gibi, birinin ki henüz taze anne-baba oldukları için özel bir vurgu yaptım."

Ben gelene kadar çok büyüme tamam mı

Kanser hastası şair **Erol Zavar** da çocuklarından yıllardır ayrı. Onları ancak yılda bir iki kez açık görüşlerde kucaklayabiliyor. Erol Zavar, Sincan- Ankara hapishanesinden yolladığı mektubunda sanki kendi çocuklarına seslenmiş gibi:

"Sevgili Öykü... Mektubun o kadar canlı ve neşeli ki "nasılsın?" sorusu fazla kalıyor. Çok, çok iyi olduğun anlaşılıyor. Tamam, çıkınca size geleceğim, ben de aslında güzel yemekler yaparım ama yemek işini babana yükleriz, ben misafirim, sen de çocuksun, iş yapmak düşmez bize, yemek olana kadar parkta gezdirirsin beni, Özge Can'ı ve Özgür Deniz'i. Ama pastayı ben yapayım olur mu? Baban ve annen bilirler, Metris pastası diye hapiste yapılan bir pasta var. Onun meyvelisini yapıyoruz burada. Çıkınca sana o pastadan yapayım ben de. Sen, ben gelene kadar çok büyüme tamam mı?"

18 yılda sadece bir kez oğlumla görüşebildim

Zeynel Karabulut'un Aygün adlı bir oğlu var. Bir konferansta yanıma gelmiş kendini tanıtmıştı Aygün. Bana yıllardır içeride olan anne ve babasının hapishane adreslerini vermişti. Bu kez hem anne hem baba hapishanedeydi. Hem Münevver hem de Zeynel ile yazıştım. Münevver geçen yıl tahliye oldu. Zeynel hasta olmasına rağmen hâlâ içeride. Zeynel Karabulut Hacılar- Kırıkkale hapishanesinden yazdığı mektubunda çocuklarından söz etmiş:

"Sevgili Öykü (...) *Bu arada münevver teyzen geçen mayısta tahliye oldu. Şu an Aygün ağabeyinle birlikte ikamet ediyorlar. Onların durumu çok iyi. Fakat ben bu güne kadar, 18 yılda bir kez oğlumla, Aygün ağabeyinle görüşebildim. Münevver teyzenle resmi nikâhımız olmadığı için görüştürmüyorlar. Bu arada 1 yıla aşkın açık görüşe çıkmama "ceza" sı var. 6 ayda kapalı görüşe çıkmama cezası var. Onun için mektup*

aracılığıyla sohbet ediyoruz. Tabi Aygün ağabeyinle – mektupla da olsa- sohbet etmek bayağı benim hoşuma gidiyor."[5]

Ben babamla sinemaya gitmek istiyordum

Mustafa Balbay'ın eşi, küçük çocuklarını "baban çalıştığı yerde yatmak zorunda" diye ikna etmiş. Ama ne yazık ki 32 yıldır hapishanede olan **Tahir Canan**'ın çocuklarını böyle ikna etmek mümkün olmamış. 29 yıldır hapishanede olan **Hasan Gülbahar'**ın ise -çocukları çok sevmesine rağmen- çocuk yapma zamanı olmamış. Bu gün 82 yaşına gelen annesinin gözyaşı pınarları kurumak üzere. Tahir Canan'ın çocuklarından İmran, "ben babamla birlikte sinemaya gitmek isterdim" diyor bir sohbette. İmran ve neredeyse çeyrek asırdır zindanda olan **Muzaffer** Öztürk'ün kızı Kardelen gibi, "görüş günlerinde büyüyen çocuklar" artık gerçeği biliyorlar. Özlemi, hasreti. Görüş günlerinin çilelerini. İtilip kakılmayı. Kışın soğukta, yazın kavurucu sıcakta babalarını - annelerini görebilmek için beklemenin acısını tanımışlar. Tahir, Hasan

ve Muzaffer gibi 12 Eylül faşist darbesinden bu yana tutsak olan **Halil Gündoğan, Hasan Erdemli, Osman Evcenli, Tuncay Kurtbaş, Cemil Erdem** ve yakınları Adalet beklemişler. Ama adalet onlara uğramamış. Anne ve babalarına uzak düşmüş. En hafif değimle acıyla yoğrulmuş, öfke ile büyümüşler.

Biz iyiyiz anneciğim

Zelal, bir mahpus kızı. Artık büyüdü. Kocaman yetişkin bir insan oldu. Hapishanedeki yaşlı annesi **Zekiye Ayık**'a bakın nasıl sesleniyor:

"Güzel annem benim, yarın konuğun olacağız, heyecanla bekliyoruz, daha yaşayacağımız çok güzel günlerimiz olacak buna inan ondan kendine iyi bakmanı istiyorum, biz aslında bir arada yaşamanın tadına daha varmamışız, eksiklikler çok bunu telafi edelim bu defa olur mu annem benim. Bana can veren bedenine, kanına, öz suyuna ve sana kurban olurum ben, seni çok çok seviyorum annecim.. Bizleri merak etme bizler çok iyiyiz, özlem derin ve büyük ama bekliyoruz aramıza döneceğin günleri. Sen de iyi ve huzurlu ol bizden yana olur mu? Rojbuna min û te piroz be daykamina rindik.. Kızın Zelal'den sana en içten sevgilerimle, *özlemle kucaklıyorum anoşumu.. Canımsın benim..."*

Çocuklarımın hepsi zindan yolunda büyüdüler

Zekiye Ayık, ben bu yazıyı yazarken tahliye oldu. Sevindik. Ama bu buruk bir sevinç. Zira o güzel insanların büyük çoğunluğu hâlâ içeride. Çocukları büyüyor, evleniyor hatta torunları oluyor yargı paketleri arka arkaya 1-2-3 diye adlandırılarak yasalaşıyor ama onlar hâlâ içeride. İşte onlardan biri 20 yıldır hapishanede olan **Felemez Erdem**. Felemez de Elbistan- Kahramanmaraş cezaevinden yolladığı son mektubunda beni oğlunun düğününe davet ediyor:

"Size 2 resim gönderiyorum. Biri 7 Eylül 2007 tarihli tüm ailemle çektiğim bir fotoğraf: 4 kızım, oğlum ve sevgili eşim, hevalim Zeynep. Diğeri, en son oğlum Yunus'la çektiğim fotoğraf. Ben 1992'de zindana girerken, şimdi gördüğün oğlum 7-8 aylık bir bebekti. Hepsi zindan yolunda büyüdüler. Ben de ailemle gurur duyuyorum. 3 kızım evlendiler. Şu an bir kızım ve bir oğlum kaldı. Oğlum şu an nişanlıdır. Ben de Kasım (Karataş) gibi, onların en mutlu gününde yanında olamadım."

Tecavüz sanığı işkenceci Selim Ay ve Tayyip Erdoğan

Tecavüz sanığı işkenceci polis **Selim Ay** hakkında çok şey yazıldı söylendi. Karanlıklar padişahı Tayyip Erdoğan her zaman yaptığı gibi bu yüz kızartıcı suç sanıklarını korudu. İşte Selim Ay dosyası yeniden açılınca, onun hakkında işkenceden dolayı suç duyurusunda bulunan devrimcilerin adları basında yer aldı. Onlardan biri de gazeteci **Füsun Erdoğan**'dı. Füsun Erdoğan yıllardır tutuklu. Çocuğundan ayrı. Kandıra hapishanesinden bize yolladığı mektubunda bu konuya değiniyor ve yerinde bir analiz yapıyor:

"Eylül ayında yaşadığım bir diğer güzel gelişme de oğlumla 1 saat açık görüş yapmam oldu. Bir yılı geçmemişti görüşmeyeli. Diğer mektubumda sana bahsettim mi hatırlamıyorum. Hollanda – Roterdam'da yaşıyor oğlum. Biz tutuklandıktan sonra eğitimini orada sürdürme kararı verdi. Öykücük şu an burada iki çocuk var. Sağımızdaki ve solumuzdaki koğuşlarda kalıyor*lar. Birinin adı Umut. Sanırım 2,5 yaşlarında. Ocakta annesi tahliye olacak. Diğerinin ismi ise Fırat. Fırat annesiyle kalıyor. 10 gün önce de babası Amasya cezaevinden buraya sevk oldu. 7 ay cezası kalmış. Ama annesinin daha 2,5* yıl kesinleşmiş cezası var. Bir de Selma kızımız vardı. Burada cezaevinde doğmuştu. 1.5 ay kadar önce annesi tahliye oldu. *Biliyor musun dışarı gidecekler ve annesi mazgalları açıp bizlerle vedalaşırken, küçük Selma "koğuşa gidelim" diye tutturmuştu. Çocuklar için kötü bir başlangıç elbette... Umarım gelecekte bunların yarattığı izleri taşımazlar..."*

"Bedenawi bi cemide"[6]

Cizre belediye başkan yardımcısı **Hanım Onur**'un, Mardin E tipi hapishanesinden Radikal gazetesi yazarı Eyüp Can'a yolladığı mektupta, okuyanı allak bullak eden bilgiler var. Hanım Onur'un iki küçük çocuğundan Solin, kanser hastası, 7 yaşındaki oğlu da epilepsi. Doktorlar Solin'in morale ihtiyacı olduğunu annesiyle kalmasının yararlı olacağını söylüyorlar. Hanım Onur mektubunda çocuklarının mesai

bitimine kadar umutla beklediklerini, savcıdan "olur" yanıtı gelmediği için ağlaya ağlaya gittiklerini anlatıyor ve ekliyor: Kızım ilk defa "Bedenawi bi cemide" (bedenin soğur inşallah)...

Çocuklarımın oyunları hep yarım kalıyor

Gazeteci yazar Evrim Kepenek de hapishane kapılarında değil, bizzat hapishanede büyüyen çocukları anlatmış: *"Türkiye'de çoğunluğu 0-3 yaş grubunda olan toplam 251 çocuk, anneleri tutuklu olduğu için cezaevlerinde büyüyor. Henüz birer küçük kız çocuğu olan 3 yaşındaki Şana ile 2 yaşındaki* Şinar *da demir parmaklıklar ardında anneleriyle birlikte volta atarak büyüyor. (...)**Nazire Civelek**, İstanbul'da NATO toplantısını protesto gösterilerine katıldığı için gözaltına alınmış, daha sonra serbest bırakılmıştı. Tutuksuz yargılanmaya başlayan Civelek, Artvin'de anaokulu öğretmeni olarak göreve başlar. Civelek, yargılandığı davadan dolayı 1 Kasım 2010'da tutuklanır. Bakırköy Kadın Cezaevi'ne gönderilen Nazire Civelek'in kızı Şana da, şimdi annesiyle birlikte hapis hayatı yaşıyor. Ayda bir defa babası Yaşar'ın yanına gönderilen Şana, herşeyden habersiz hayata gülümsüyor. Baba Yaşar Civelek, "Şana'yı ayda bir kere dışarı çıkartıyorum. Duyguları, oyunları hep yarım kalıyor" diyor."*[7] Şana'nın hapishane arkadaşı Şinar Ekin Dülek, 2,5 yaşında... Hapishanede annesi **Gazal Dülek** ile birlikte kalıyor. Babası da annesi gibi politik tutsak...

Bu trajik örnekler çoğaltılabilir. Binlerce çocuk anne ve babalarını görüş günlerinde tanımaya çalışıyor. Ne okul kapısında onları bekleyen anne veya babaları var ne de doğum günlerinde hediye alan. Görme engelli ve kanser hastası **Hediye Aksoy** gibi adlarını saymakla bitiremeyeceğim, çocukları görüş günlerinde büyüyen tutsak anne ve babalar binlerle ifade ediliyor. Bu tutsaklardan **Mehmet Gök**'ün çocukları Avrupa'da. Ve Gök, çocuklarını 20 yıldır görmemiş. Yirmi yıldır seslerini duymamış. Tersinden okuyacak olursak o çocuklar da baba hasretiyle büyümüşler. Büyüyorlar.

Sonsöz: Evet, mahpus mektupları anlayanların, insanlıktan istifa etmemiş "kadın gibi kadınların, adam gibi adamların" yüreğini yakıyor. Öfkemizi büyütüyor. Ülkenin başındaki ceberut hükümetin kara propagandası ve yandaş medyanın yarattığı sanal alem, halkın büyük çoğunluğunu kör-sağır-dilsiz eylemiş. Ama bizim ödevimiz bıkmadan, usanmadan bizim için, çocuklarımız için, doğa için, özgürlük ve eşitlik için mücadele ederken esir düşen bu insanların seslerini duyurmaya çalışmaktır.

Hani derler ya kelimeler kifayetsiz kalıyor acıyı anlatmaya. Ben de şiirle başladım, Erol Zavar'ın hapishanede yazdığı bir şiiriyle bitireyim istiyorum.

"Çekip gitsek acılar ikliminden/ *Göç etse başka diyarlar gönlümüze/ Salıncaklar kursak/ Çocuk gülüşleri kirlenmese/ Sesini dinlesek kıpırtısız yıldızların/ Yuvalarında görsek şakıyışını kuşların/ Annemiz makarna pişirse/* Çocuk gülüşleri kirlenmese..."

www.adilokay.com

Adil Okay'dan Güney okurlarına duyuru: *Bir grup duyarlı insanla birlikte yeni hazırladığımız www.gorulmustur.org sitesinden, alıntı yaptığım mahpus mektuplarının bütününü okuyabilirsiniz. Ayrıca mektup arşivine ve mahpus fotoğraflarına ulaşabilirsiniz. Bir adres de siz alıp bir mektup da siz yazabilirsiniz. Size gelen mahpus mektuplarını paylaşabilirsiniz.*

(Endnotes)

1-Adil Okay, şiir, Hançerini Ay ışığına Çalan Adam, Ütopya Yayınevi, Ankara.

2-Süleyman Okay, Şiir, Şakayık, Belge yayınevi, İstanbul.

3-Adil Okay, 12 Eylül ve Filistin Günlüğü, Ütopya yayınevi, Ankara.

4-Salim Turgut, 12 Eylül ve Filistin Günlüğü, ozgurmedya.org

5-Politik Tutsaklardan mektuplar, www.adilokay.com

6-Eyüp Can, Kızım ilk defa beddua etti, Radikal, 2012-08-09.

7-http://www.ozgur-gundem.com/index.php?haberID=34295&haberBaslik=K%C3%BCrt%20%C3%A7ocuklar%C4%B1%20hapiste%20b%C3%BCy%C3%BCyor&action=haber_detay&module=nuce

BÜYÜMEDEN OLGUNLAŞTI ÇOCUKLAR

Ali Baba Arı
2010
Tekirdağ 1 No'lu F Tipi Hapishanesi

Erken yaşlanıyor çocuklar
Dünya yer küremizde
Çocukluğunu yaşamadan
Kucağında sevda
Ellerinde emek
Gözlerinde isyan ederek büyüdüler
Zulmün büyüsüne kapılarak
Henüz on- on beş yaşlarında
Büyümeden olgunlaştı çocuklar
Hayatın ağırlığı altında
Sevginin ve de
Özlemin derin izlerini taşıyarak
Kendi ellerimizle kazıdık
Soğuk hücrenin çıplak duvarlarını
Demir oksit tozunu yutarak büyümek
Nasıldır bilir misiniz?
Dayanılmaz acılar içinde kalır
Üşüyen hücrelerimiz
Soğuk duvarların ayazında
Zaman sıtmaya tutulmuş gibi
Tedirgin ediyor
Saatin yelkovanını
Geceler kör olmuş
Gökyüzü bir avuç içi kadar
Şarkı söylüyor kuşlar
Çiçekler bahara
Lazım değil ismini sormak
Soyadı özgürlük olunca...

dOCUMENTA (13)

DÜNYA SANAT SERGİSİNDE KEYİFLİ BİR KEŞİF MACERASI...

Gülfer UĞUR

Beş yılda bir Almanya'nın Kassel kentinde yapılan Dünya Sanat Sergisi dOCUMENTA (13) sona ermek üzere. (1) dOCUMENTA geçen defaki 750 bin ziyaretçiyle günümüz çağdaş sanat sergilerinin (bienallerin) en yoğun ilgi göreni olma sıfatını taşımaya devam ediyor. Bu yıl bu sayı artar mı bilemeyiz ama, her ihtimalde dünyanın dört bir bucağından sanatçılar ve sanatla ilgili turistler -bir benzetme yapmak gerekirse, Eskişehir gibi bir kent olan Kassel'e akın akın geliyor ve şehri canlandırıyorlar. Yaşanan, 5 yılda bir olağanüstü bir durum. Adı "Kültür Garı" olan ana tren istasyonuna iner inmez havadaki heyecan ve telaş sarıyor sizi. dOCUMENTA gişe ve shopları önünde uzayan kuyruklar ve her yerde ellerinde documenta plan ve rehberleriyle öbek öbek birikmiş insanlar...Ve gezi boyunca sizi terk etmeyen sorular: "Şimdi sanat mı bu? "Sanatla bunun ilişkisi ne?" "Buluş güzel, ama acaba ne demek istiyor sanatçı?"... Politik mi, değil mi? Gerici mi, ilerici mi? Öyle ya da böyle, her ihtimalde tartışıyor ve tartıştırıyor dOCUMENTA.

dOCUMENTA 13'ün küratörü Carolyn Christov-Bakargi ev (CCB) konseptinin ne olduğunu açıklamama noktasında inatla direnince açılış öncesinden basının şimşeklerini üzerine çekmiş bulunuyor. "Bütünlüklü bir konseptim yok." diyen ve sanatsal sürecin küratörlerin dayatmalarından özgürleşmesi gerektiğini savunan CCB, kendi küratörlüğünü daha çok "trafik düzenleyicisi" olarak görüyor: "Bir trafik lambası ile trafiği düzenleyenin insan olması arasındaki fark, ikincisinin duruma esnek yaklaşabilmesidir." (art spezial, documenta 13 de yayınlanan röportajdan... s.97) Ancak bu onun gerçekten de bir konseptinin olmadığı anlamına gelmiyor tabii ki... Yıkım ve yeniden inşa, gerçekliğe farklı perspektiflerden yaklaşım, İkinci Dünya Savaşı ve bugünkü savaşlar, post feminizm, doğa ve çevrenin tahribatı, hayvan hakları... gibi belli başlı konulara verilen ağırlık belirgin biçimde göze çarpıyor.

Carolyn Christov-Bakargiev (CCB) 50 farklı ülkeden 193 sanatçı davet etmiş. Birçoğu Kuzey ve Güney

Amerika'dan, Arap ülkeleri ve Asya'dan ve çok sayıda kadın sanatçı... Sanatçıların arasında çok ün yapmış olanların sayısı fazla değil. Ünlülerin bir bölümü ise Salvador Dali, Man Ray gibi ölümsüzlerden. Sanatçıların yanı sıra bilim insanları, şairler, bilişimciler, kuantum fizikçiler, yurttaşlık hakları savunucuları, şehir planlamacıları, elma yetiştiricisi bir papaz ve çadırda kuskus pişiren kadınlar da bu defa dOCUMENTA'lı.

Ve yapılması gereken tercihler, tercihler...

Sadece Kassel ve çevresinde 35 sergi alanı var. Fridericianum, Documenta Salonu, Yeni Galeri, Kültür Garı gibi geleneksel sergi alanlarının haricinde örneğin bir mağazanın (C&A) içi ya da şehrin merkezinde bir alanda yapılan dans gösterisinde olduğu gibi bütün bir şehre yayılmış taşmış... Taşkınlık ve serpilmişlik herhalde bu dOCUMENTA'nın özelliklerinden biri, çünkü taşkınlık salt Kassel şehriyle sınırlı da değil, Kassel'deki sergiye paralel olarak Kabul, Kahire ve Banff'ta da dOCUMENTA sergisi yapılıyor. Bu da bir ilk ve böylece 13. dOCUMENTA dünya sanat olayı olarak Avrupa'dan çıkıp dünyaya yayılma yolunda ilk adımı da atmış oluyor. Avrupa, Asya, Kuzey Amerika, Afrika kıtalarında paralel birer sergi... Hiç de fena bir atılım değil, bunun mantıki sonucu olarak 14. dOCUMENTA'nın dünya çapında 14 alana yayılması beklenebilir. Yeni duruma uygun bir paradigma değişikliği de söz konusu bu dOCUMENTA'da... Daha önceki dOCUMENTA'lardan farklı olarak Fridericianum müzesinde yer alan ve cam bir alanla ayrılan merkeze "BEYİN" adı verilmiş küratör CCB tarafından - halbuki sanatçı Beuys'dan bu yana geçmiş dOCUMENTAlarda bu alan dOCUMENTA'nın "kalbi" olarak adlandırılıyordu. Burada "düşünceler birleşiyor" diyor CCB. "dOCUMENTA'nın kalbi belki Kabul'de atıyor." Böylelikle, diğer kıtalara yayılsa da dOCUMENTA şehri Kassel'in dünya sanat sergisinin merkezi/beyni olduğu ve gelecekte de olacağı en başından konulmuş oluyor.

Bir-iki günlük bir geziyle dOCUMENTA'nın 35 alanını gezmeniz elbette mümkün değil. Hele hele bazı alanlara girmek için beklediğiniz 40-45 dakikalık sırayı düşündüğünüzde! Bu en baştan bir yılgınlık ve hatta kızgınlık yaratıyor sizde: "Böyle de taşkınlık olur mu canım?", "Bütüne hakim olmak mümkün değil ki!!!" dedirtiyor size... Sonradan öğreniyor ve hatta yaşıyorsunuz ki, bu küratör CCB'nin (yok dediği) konseptinin bir parçası. Bir kere Kabul, Kahire, Banff'a da yayılmış olduğundan bu dOCUMENTA'da "bütüne hakim olma" şansınızın olmadığını en baştan kabul etmek zorundasınız... İki perspektifin çatışması sergide yakanıza yapışıyor: Bütüne hakim olmak için soluksuz koşturmak mı, yoksa bu baskıdan kurtulup, kendi soruların için zaman ayırmak, derine inmek için durmak ve eserlerle hakkını vererek ilgilenmek mi? CCB, hızlı yaşam ve dolayısıyla çoğunlukla hiç bir şeyle derinlemesine ilgilenememeyi çağımızın en büyük illetlerinden biri olarak görüyor. Çeşitli biennallerde de izlediği üzere insanların bütün sergiyi gezmek için sanatçıların çalışmalarının önünde bir soluk dahi almadan hızla geçmelerine kendince bir "dur" demek istemiş. Belli başlı ana alanlardan taşıp bütün şehire serpilmiş olan sergi konsepti sizi ister istemez yavaşlatıyor ve tercihlere zorluyor. Gezi alanlarında yürüdüğünüz kilometrelerce yol ardından, bir video enstalasyonunu başından sonuna dek izlemek tercih ötesinde ihtiyaç oluyor: Soluklanma ihtiyacı... Bunlardan bir tanesi örneğin, yan yana üç perdede, üç ayrı perspektiften ve üç ayrı tempoda izlenime sunulan bir atom santrali inşaatı oluyor. Aynı anda yan yana atom santralinin kurulacağı alandaki dingin doğayı, diğer yanda hızlandırılmış biçimde inşaatın yükselmesini, üçüncü perdede ise işçilerin özenle yaptığı ölçümleri izleyebiliyorsunuz. Mika Taanila'nın video enstelasyonu kamerayla yıllarca izlenmiş, belgelenmiş, çarpıcı görüntüler sunan gayet ilginç bir çalışma.

Kapitalizm eleştirisi...

Bu dOCUMENTA çok mu politik tartışmasında sesini yükselten CCB "dOCUMENTA'yı yapmak gerçekten çok harika bir şey - ama günümüz dünyasının durumu göz önünde tutulduğunda salt sanat için sanat sergisi yapmak utanmazlık olurdu." diyerek noktayı koyuyor. Özellikle Nazi Almanyası ve İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımıyla bağ içerisinde konu edilen kapitalizm eleştirisi her alanda kendini dayatıyor. Kapitalizm eleştirisinin -insan hakları savunuculuğu, feminist, savaş karşıtı, çevreci, hayvan hakları savunuculuğu, devrimci gibi çok farklı perspektiflerden yapıldığını izlemek mümkün. Bir kere en baştan dOCUMENTA alanına çadır kurmuş "Ocupy" hareketiyle karşılaşıyorsunuz. Her ne kadar doğrudan dOCUMENTAyla ilişkili olmasa da savaş ve kapitalizm karşıtı talepleriyle genel tabloda yerlerini almış bulunuyorlar.

İkinci Dünya Savaşı'yla dünya çapındaki savaşlar arasındaki bağın hep yeniden kurulmuş olduğu çok sayıda çalışma ve çok güncel olarak Suriye'deki iç savaşı

işleyen çalışmalar çok farklı perspektiflerden savaş ve yıkım konularını işliyor.

Karlsaue parkında sanatçıların icraatları için özel olarak inşa edilmiş "white-cube" (beyaz küp) kulübelerden birinin önünde "politik performans sanatı"nın (politik gösteri sanatı) bir örneğini sergiliyor ve izleyicilerle diyalog içinde feminizm üzerine bir gösteri sunuyor.

Parkın ortalarında bir yere ise Amerikalı sanatçı Sam Durant idam cezasına karşı-tavır olarak bir "karşı-anıt" dikmiş: Geçmiş tarihteki modellerine uygun olarak inşa edilmiş darağacı...

Kapitalist dünyadaki doğa ve çevre katliamına karşı tavır çok sayıda sanatçının konusu oluyor bu dOCUMENTA'da. Örneğin, sanatçının biri, atmosferin dünya kültür mirasına geçirilerek korunma altına alınması için Almanya Cumhurbaşkanına bu konuda girişimde bulunması dilekçesini sunuyor. Buna gelen olumsuz yanıt bu dOCUMENTA'da kayda geçiyor ve dünya kamuoyuna sunuluyor. Burada yanıtın negatif olması o kadar önemli değil, bugünün emperyalist-kapitalist dünyasında iklim zirvelerinde dünyayı/atmosferi "kirletme hakları" üzerine pazarlıkların sürdüğünü anımsıyor ve atmosferin dünya kültür mirasına geçirilmesi için bu girişimin ne kadar doğru ve gerekli olduğunu düşünüyorsunuz.

dOCUMENTA çerçevesinde belki de en çok konuşulan, daha doğrusu alaya anılan şeylerden birisi de küratör CCB'nin açıklamaları ve seçtiği sanatçılarla gündeme gelen hayvan hakları konusu oluyor. CCB hayvanlarla -hatta tüm canlılarla- insanların eşit hakka sahip olması talebini gündeme getiriyor ve bunu provokatif olarak "köpeklere oy hakkı" talebiyle vurguluyor. dOCUMENTA alanında yer alan bir afişte "insanlar hayvanların düşünemediklerini düşündükçe, hayvanlar insanların düşüncesizliğinin acısını çekecekler." yazılı bir döviz yer alıyor. Hayvan haklarının savunusuna EVET, ama bizce Karlsaue'deki "köpeklere oyun alanı" gibi çalışmalar olmasa da olurdu...

Geçmişe dönük "arkeolojik" çalışmalar ve modern anıtlar...

Konu: Devrimcilik

Susan Hiller topladığı çeşitli dillerden 100 devrim şarkısını farklı biçimlerle sunuyor. Şehrin içine serpilmiş ve zaman zaman karşınıza çıkan bu devrim parçaları arasında "Avusturya İşçi Marşı" "Çav Bella" "We shall over come..." gibi çok tanıdıklarımız da var... Şehrin içine dağılan bu şarkıları konserve eden müzik kutusu Yeni Galeri'nin bir salonunda bulunuyor. Büyükçe bir salonun kısa kenarında duvara yerleştirilmiş rengarenk yanıp sönen ve artık antikadan sayılan bir müzik kutusu... Hani şu Amerikan filmlerinden tanıdığımız, içine para atınca seçtiğin parçayı çalan büyükçe bir müzik kumbarası... Bu salonda çeşitli dillerde devrim şarkıları çalınıyor. Başka da bir nesne de yok salonda... Gözünüz duvarlara çevriliyor ve salonun duvarlarında Arapça'dan Çinceye dek farklı dilleriyle çalınan devrim şarkılarının sözlerini buluyorsunuz.

Ve büyük sürpriz... "The Disobedient (The Revolutionaries)" - "İtaatsiz (Devrimciler)".

Bir diğer salona girdiğinizde vitrinlerde sıra sıra sergilenmiş oyuncak eşekle karşılaşıyorsunuz. Her biri farklı ve her biri son derece sevimli bu bezden eşeklerin altında bir "itaatsiz" isim yer alıyor. Bunların arasında Rosa Luxemburg, Martin Luther King, Cezayirli müzisyen Cheb Hasni olduğu gibi Hrant Dink'in de yer alması anlamlı ve duygulandırıcı... Sanatçı Sanja Ivekovic bu çalışmasıyla inandıkları dava uğruna ölen devrimciler için bir nevi modern anıt dikmiş. Neden eşek? sorusunun yanıtı Hitler faşizminin propagandasıyla da ilgili.. 1 Nisan 1933 tarihli bir gazete kupüründe yeralan ve salonda sergilenen fotoğraf sanatçının çalışmasına ilham kaynağı olmuş. Gazetede yer alan fotoğrafta Kassel Opera Alanı'nda tel örgüyle çevrilmiş

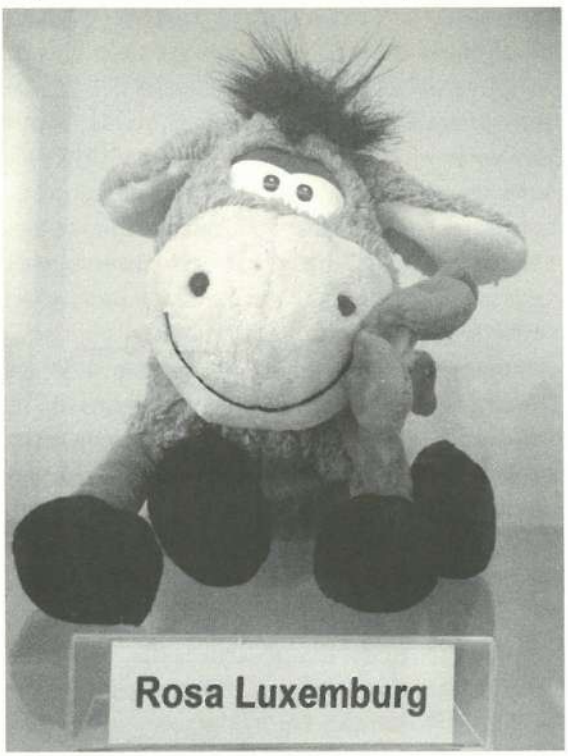

bir eşek ve ona bakan bir Nazi subayı görülüyor, etrafta da bir dizi izleyici var. Şimdi dOCUMENTA sergisinin olduğu bu alanda zamanında "itaatsiz yurttaşlar için toplama kampı"nın gerekliliği sembolik olarak işte böyle bir eşekle sergilenmiş.

İnsanlığın bütün yükünü taşıyan, deyim yerindeyse insanlığı sırtında medeniyete taşımış olan eşek için bir "meçhul eşek" anıtı dikilmesi gerektiğini her zaman düşünmüşümdür. Eşek insanlığa ne kadar hizmet ettiyse, o kadar da sopa yemiş ve aşağılanmış, küfür malzemesi olmuştur. İşte, sanatçı Sanja Ivekovic bu sevimli oyuncak eşeklerle -bir kadın sevecenliğiyle- devrimci itaatsizliğe övgü anıtı dikiyor.

Bu arada Sanja Ivekovic'in 12. dOCUMENTA'nın (2007) en çok dikkat çeken ve akılda kalan çalışmasını yapan sanatçı olduğunu da kaydetmekte fayda var. "Poppy Field" (Gelincik Tarlası) adlı çalışmasıyla Friedrichs alanını geçici olarak gelincik çiçeklerinden kızıl bir dörtgene dönüştürmüştü sanatçı. Gelinciğin güzelliğinden afyonun uyuşturuculuğuna dek bir sürü şeyi bir arada düşündüren bir çalışmaydı... Alanda yankılanan Afganistan ve Hırvatistanlı kadınların söylediği devrim şarkılarıyla da birleşince bu gelincik tarlası dalgalanan komünizm bayrağını çağrıştırıyordu. Kendini feminist eylemci olarak nitelendiren Hırvatistanlı sanatçı Afganistan ve Hırvatistanlı kadınlar arasında da köprü kuruyor, savaşların kadınların bedeni üzerinde de yürütüldüğünü de anımsatıyordu. Batı "demokrasisi"nin toplumsal açıdan söylenmiş son söz olamayacağını savunan sanatçı erkek egemen kapitalizmin eleştirisini Hırvatistan ve Afganistanlı kadınların söylediği devrimci şarkılarla ifadelendiriyordu.

Zaman ve gerçekliğe yaklaşım

dOCUMENTA'nın ana mekanlarından "Fridericianum" önünde paslanmaya yüz tutmuş demir-döküm bir küp var. Toplam ağırlığı 3600 kg olan bu demir küpün niye ve neyin yerine burda durduğunun hikayesi şöyle:

16. yüzyılda İspanyol sömürgeciler Arjantin'in kuzeyinde Chaco bölgesinde yoğun biçimde meteorların bulunduğu 80 kilometrekarelik manyetik bir alan keşfediyorlar. Sömürgecilerden çok önce burada yaşayan ve Indigen halk bu taşları "göktaş" ve bu alanı da "gök alan" olarak tanımlamış ve kutsamış. Zamanın Avrupa'daki bilim otoriteleri her ne kadar "gökten taş yağamaz!" diye buyursalar da göktaşlarına yönelik ilgiyi dizginleyemiyorlar. Meteorların bileşimini araştırmak üzere çok sayıda göktaşı yerinden alınıp götürülüyor ve bir daha da geri gelmiyor. Daha sonraki araştırmalar sonucu bundan 4000 yıl önce bu alanda bir meteor yağmuru yaşandığı ve bunun Mars ile Jüpiter arasındaki dünyadan daha yaşlı bir asteroitin parçalanmasının yol açtığı bilgisine ulaşılıyor.

Yerli halkın kutsal saydığı göktaşların sorulmadan alınıp götürülmesi, yani sömürgeci talan onlarda derin bir güvensizlik duygusu yaratıyor. Göktaşlara sahip çıkma mücadelesi 1960 yılında taşların yerinden oynatılamayacağına ilişkin bir yasanın çıkmasıyla sonuçlanıyor.

2006 yılından beri talan edilmiş meteorlarla ilgilenen ve bunları bulup birleştiren sanatçı Faivovich ve Goldberg yerli halkların kutsal değerlerine saldırıyı, sömürgeciliği ve ırkçılığı konu edinirken, 13. dOCUMENTA süresince 37 ton ağırlığıyla dünyanın ikinci büyük meteoru olan "taşımak için izin istemiş. Arjantin hükümeti göktaşların yerinden oynatılmasını yasaklayan yasaya rağmen, meteorun dOCUMENTA'da sergilenmesine izin vermiş. Ancak Leipzig'de sanat öğrenimi gören Arjantinli Guillermo Fiallo Montero'nun bu bilgiyi yaymasıyla birlikte yerli halkın protestosu ve kutsal saydıkları taşların yerinden oynatılmasına karşı direnişleri başlamış. Bu olay documenta çerçevesinde skandal olarak Almanya basınına yansıyıp, hatta sa-

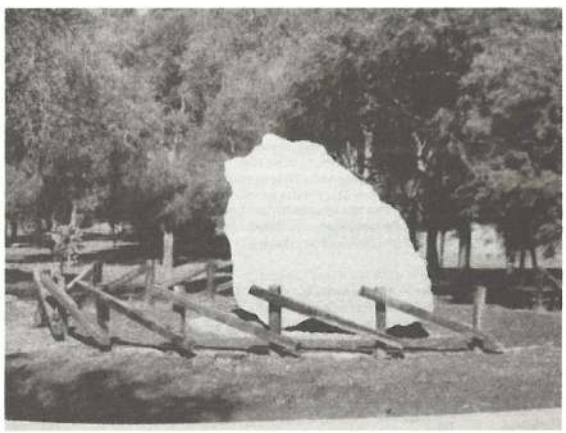

natçılar ırkçılığa ve sömürgeciliğe karşı çıkma adına bir başka biçimde ırkçılığa düştükleri, sömürgeci bakış açısına sahip oldukları şeklinde suçlanınca, projeden

Bütün meteorlar gibi bu meteorun da ana kütlesini demir oluşturuyor. Meteorun nasıl taşınacağı çözülmeye çalışılırken tartılıyor. Ölçümler yapıldığında, bunun eski ölçümlerden farklı olduğu ve son ölçümlerde meteorun "ağırlaşmış" olduğu tespit ediliyor. Bunun nedenini araştırmaya koyulan sanatçıların bulgusu gayet basit: Daha önceki ölçümlerde kullanılan pamuk tartısıyla oynanmış. İnşaat vinci ile yapılan yeni ölçüm meteor taşının tam 3600 kilo daha ağır olduğunu ortaya çıkarıyor... Böylelikle, sanatsal bir çaba içinde, sözüm ona hiç ilişkisi olmayan bir başka gerçeklik, daha doğrusu kapitalist dünyadaki sıradan sahtekarlıklardan biri su yüzüne çıkıyor. Meteoru Kassel'e taşımak mümkün olmayınca sanatçı meteor yerine iki ölçüm arasındaki 3600 kilogramlık sahtekarlık farkını demirden bir küp olarak döktürüyor ve meteorun yerine bu küpü Fredicianum'un önündeki alana yerleştiriyor... Bu çalışmanın adı "Güvensizliğin ağırlığı".

"Yıkım ve yeniden inşa" ana konu çerçevesinde Fridicianum'un merkezinde dOCUMENTA'nın BEYNİ denilen oldukça dar camdan duvarlarla çevrelenmiş mekanda kendi tarih ve hikayeleriyle çeşitli objeler sergileniyor: Kuzey Afganistan'dan getirilen 5000 yıllık minik heykelcik "Baktriş Prensesi", Beyrut Ulusal Müzesinin bombalanmasında eriyip içiçe geçmiş figürler, Adolf Hitler'in evinden alınmış havlu, parfüm şişesi gibi objeler.. Burada yer alan her bir obje, dOCUMENTA 13'ün ana fikrine işaret ediyor ve şehrin her bir yerine serpilmiş sanat çalışmalarıyla doğrudan ilgili... Yani gerçekten de düşüncelerin birleştiği merkez "BEYİN".

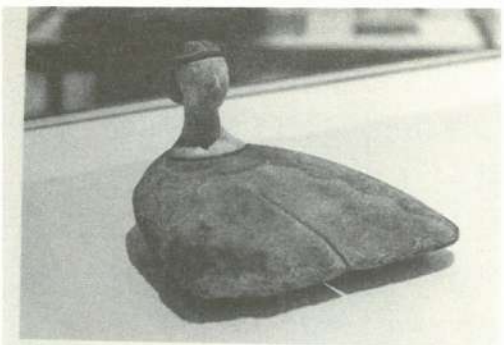

İkinci Dünya Savaşıyla bağ dOCUMENTA'nın hemen her noktasında bilince çıkıyor. Fridericianum'da örneğin 900 resmiyle 300 elma çeşidini belgelemiş olan papaz Korbinian Aigner'in direnişi ve çalışması anılıyor. Bavyeralı bir köy papazı olan Aigner, 1930'lu yıllarda Nasyonal sosyalizmi açıktan eleştirdiği için önce para cezasına ve çok yönlü baskılara maruz kalıyor. Bütün bunlar onu yıldırmadığı ve onu tavrından vazgeçiremediği için sonuçta tutuklanıyor ve toplama kampına sürülüyor. Korbinian Aigner sevdiği uğraşlardan biri olan bahçeyle uğraşısını, özellikle de elma yetiştiriciliği ve bunları resmetme çalışmasını toplama kampında da sürdürüyor. Toplama kampında kaldığı sürede yetiştirdiği şifalı otlarla tutukluların çeşitli rahatsızlıklarına ilaç hazırlamakla kalmıyor, aynı zamanda üç ayrı elma cinsi üretiyor ve bunları KZ1, KZ2 ve KZ3 olarak adlandırıyor (KZ: Temerküz toplama kamplarının kısaltması "KonZentrationslager"). Bu elma cinslerinden biri daha sonraları Korbinan elması olarak ünleniyor. Ölümün kol gezdiği alanda bir yaşama tutunma öyküsünün bir örneği. Nazi Almanya'sına direnen papaz Korbinian'ın anısına Karlsaue'ye bir elma ağacı dikilmiş. Ayrıca onun adını taşıyan elma cinsinden şişelenmiş elma suyu dOCUMENTA elma suyu olarak satılıyor. (Bu tabii ki işin sanatsal değil, pazarlamacılıkla ilişkili yönü. Günümüzde bu tür pazarlamacılık kültür ve sanat sergilerinin ayrılmaz bir parçası olmaya başladı!) 300 ayrı elma cinsini resmetmiş olan Aigner'in resim çalışmalarıyla bugün bizim süpermarketlerde karşılaştığımız en fazla 4-5 elma cinsinin karşılaştırdığımızda bayağı bir sayı... Bu bize, zamanımızın sorunlarından birini daha çağrıştırıyor: Küreselleşme-kapitalist kar çıkmazında farklılıkların daralması ya da bütünüyle silinmesi, her şeye hakim "mono kültür"lerin pazara hakimiyetiyle türlerin yok oluşu.

Sanat ve bilim perspektiflerinden gerçekliğe yaklaşım ve aradaki bağa aranan yanıt

Bu yıl dOCUMENTA'ya yön veren ajanlardan biri de Anton Zeilinger. Sanat dışı alandan birini, bir bilim ada-

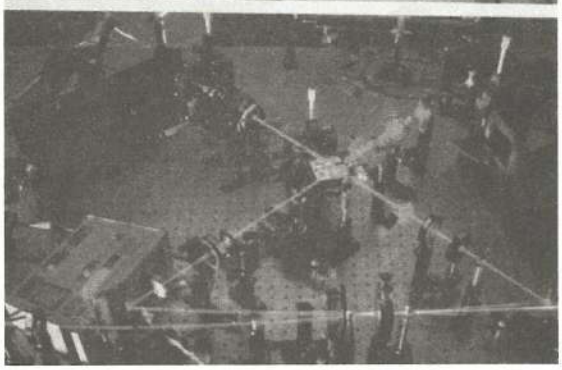

mını, ünlü bir kuantum fizikçiyi ajanlarından biri olarak seçen küratör CCB, bu seçimiyle dOCUMENTA'ya yeni bir perspektif kazandırmaya çalışmış. Kuantum fiziğine ilişkin çeşitli deneyler kadar kuantum fiziği ve gerçeklik üzerine felsefe tartışmaları da entegre edilmiş... Bunu yaparken, tabii ki kuantum fiziği sanattır demek istenmiyor, bilakis kuantum fiziğinin sanatla ne ilgisi var sorusunu soruyor ve tartıştırıyor. İlk akla gelen bağlantı tabii ki... Işıkla ilgili... Kuantum fiziği özelde ışıkla ilgileniyor, ışık nedir sorusuna yanıt arıyor. Işık nedir sorusuna bilim hala bütünlüklü bir yanıt veremiyor. Bilimsel deneyimlerde hangi deneyi yaptığınıza bağlı olarak ışık bazen "dalga" ve bazen de "parçacık" olma özelliğini taşıyor. Yani hangi perspektiften yaklaştığınıza göre ışık hakkında "parçacık" ya da "dalga" olmak üzere iki farklı tanımlama yapmanız mümkün. Hala bu iki farklı görüngüyü bir bütünde açıklayan bir deney/formül bulunmuş değil. Diğer taraftan kuantum fiziği, geçmişte ünlü fizikçi Einstein'ın "gizemli bağlantı" dediği görüngünün varlığını deneylerle kanıtladı. Buna göre iki ayrı "foton" (parçacık) arasında ne kadar mesafe olursa olsun -örneğin biri Dünya'da biri Mars'ta olabilir- bunlar arasında bir bağ olduğu, birinde bir değişiklik yapıldığında bunun doğrudan diğerinde de değişikliğe yol açtığı tespit ediliyor. Teoride böyle bir bağ olması gerektiğini söyleyen, ama bunun nasılını açıklayamayan Einstein buradan şu sonucu çıkarmıştı: "Evren, bir bütündür, tektir. Bu yüzen evrende birbiriyle tamamen ilişkisiz iki şey yoktur. İlişkileri görebildiğinizde, evren kalbini açar size." Bu bilimsel perspektiften yaklaşımı sergilenen deneyleri bizzat inceleyerek ve alanda hazır bulunan görevli kuantum fizikçilerine sorularınızı yönelterek öğrenmeniz mümkün oluyor. Sanatsal açıdan ise, ışık nedir ve bunu nasıl renklere dökebiliriz? sorusuna aranan yanıt önem taşıyor (örneğin: empresyonizmin yanıtı). Işık gerçekliğin açıklanmasında nasıl bir perspektif sorusunu sormamızla da ilişkili... İşte dOCUMENTA 13'de farklı perspektiflerin gerçeklikle bağı, gerçekliğe yaklaşım ve onu tanımlamanın çeşitli faktörlerle içiçeliği tartışılıyor ve bilince çıkarılıyor.

Dün-bugün/geçmiş-gelecek/mekan-zaman/yokediliş-yeniden inşa/kültür barbarlığı

İki sanatçının kitap objesi temelindeki iki farklı çalışması İkinci Dünya Savaşı öncesinde Kütüphane olan Fridicianum ile mekan olarak da ilişkili. 1941'de İngilizlerin bombardımanıyla büyük yıkıma uğrayan Hessen Eyalet Kütüphanesi Fridicianum'dan ancak az sayıda kitap kurtarılabilmiş. Sanatçı Michael Rakowitz kütüphanenin bombalanmasıyla 2001 yılında dünyanın gözü önünde Talibanlarca bombalanarak yok edilen Buda heykellerini ilişkilendiriyor. Sergilenen taştan oyulmuş kitapların Fridericianum'da yok edilen kitaplardan bazıları olduğunu öğreniyoruz. Sanatçının

kullandığı taş ise Buda heykellerinin malzemesi olan Bamiyan taşı. Fridicianum daha sonra müze olarak yeniden inşa edilmiş ama, kitaplar ise bütün zamanlar için yok olup gitmiş. Buda heykellerinin yeniden inşa edilip edilmeyeceği ise henüz belirsiz. Her ihtimalde sanatçı bu talebi anımsatıyor ve Kabul'deki paralel dOCUMENTA da Bamiyan taş işlemeciliğini öğreten bir atölye çalışması sunuyor...

Sanatçı Emily Jacir çalışmasıyla bir başka kültür barbarlığına işaret ediyor. 1948 yılında İsrail'in Filistin'e saldırısı döneminde evlerden, kütüphanelerden ve kurumlardan talan edilen yaklaşık 30 bin kitabın anısına yapılan bir çalışma bu. Bu kitaplardan yaklaşık 6000'i bugün Batı Kudüs'teki Yahudi Ulusal Kütüphanesinde "Abandonned Property", yani "sahipsiz değerler" kategorisinde yer alıyor. Emily Jacir titiz bir çalışmayla "sahipsiz" denilen bu kitapların hiç de sahipsiz olmadığını, ayrıca "sahipsiz değerler" olarak bile işaretlenmeden doğrudan Ulusal Kütüphanenin "malı" haline getirilen diğer kitapları bulup çıkarıyor. Kişisel imza, resmi damga, özel notlar gibi izlerin peşini sürüyor ve bunları cep telefonuyla çektiği fotoğraflar temelinde belgeliyor. Bu belgeleme olayı tabii ki geleceğe ilişkin şu soruyu da gündeme getiriyor: Bu kitaplar ne zaman sahiplerine geri verilecek?

İsmin (d) hali...

Serginin ismi olarak dOCUMENTA başlangıcından bugüne kadar baş harfi küçük harfle yazıldı. Bu dönemin grafik anlayışında farklı yaklaşımların bir ürünüydü; geleneksel olana, standart olana bir muhalefet. Bu sıra dışı yanıyla serginin karakteriyle de paralel bir anlam içeriyordu. dOCUMENTA (13) hazırlığı sırasında da bu özellik bilinçli olarak yeniden ele alınmış ve Leftloft isimli bir İtalyan grafik ajansı, "Documenta 13" yazısının karakteristik özelliğini de geliştirmiş. Hayır, dOCUMENTA'ya yeni bir logo yapılmamış; tersine bugüne kadar kullanıldığı şekliyle kullanılmış. Fark şu ki, yapılan iş bilince çıkarılmış, neden ve niçini açıklanmış, logoya bir içerik yüklenmiş. Küratör CCB bu içeriği şöyle ortaya koyuyor: "Documenta, 1950'li yıllardaki başlangıcından beri, çoğu durumda büyük D yerine küçük d kullandı. Başlangıçta bu, radikal bir demokratik hareket ve bir tasarım kararıyken, bugün sözcüklerin büyük harfle yazılmaması, şebekeler üzerinden dünyanın dört bir yanına haberler gönderen dijital dünyanın birçok kasıtsız hareketine bir örnek. Sözcüğün geri kalanını büyük harflerle yazarak normal yazım kurallarını tersine çevirmek, aktif katılım, dikkat ve klavye başında ek çaba gerektiriyor. Leftloft'un geliştirdiği yazı biçimi ilginç ve yirminci yüzyılın erken dönem modern grafik tasarımıyla olan bağlantısı sayesinde sembolik önem taşıyor."

(13) ironisi

Tarihe atıfta bulunan bir dOCUMENTA yapıldı bu yıl. Onüçüncüsü yapılan dOCUMENTA'da birçok ilginç detay bulmak mümkün. Örneğin çeşitli bölümleri sergi alanları olarak düzenlenen Kassel Garı'nın 13. Peronu ile dOCUMENTA(13) arasında kurulan ironik bağ gibi: İkinci Dünya Savaşı sırasında bu şehirden ve çevre ilçelerden 2500 civarında Yahudi nüfus üç ayrı partide Majdanek ve Theresienstadt toplama kamplarına gönderilmişler. Hem de 13. perondan başlamış bu ölüm yolculuğu!

İskoçyalı sanatçı Susan Philipz, bazı elektrik direklerine yerleştirilmiş küçük hoparlörlerden bir müzik yayını yapıyor. Ama bildiğimiz türden bir müzik değil bu: Daha çok ses dizinleri... Kesik kesik gelen bir inleme gibi, sessiz ve acılı bir ağıt gibi, yaylı bir enstrümandan, keman ya da viyoladan, çıkan bir ses... Sergi kataloğundan eserin "Yaylı Çalgılar Orkestrası İçin Çalışma" olduğunu ve Pavel Haas'a (ki kendisi de 1944 yılında Auschwitz kampında öldürülür.) ait olduğunu okuyoruz. Sesler size (Yahudilerin buradan ölüme gönderildiği bilgisiyle!) İkinci Dünya Savaşı'nı düşünmeye itiyor. Bir sanat eserinin tarihle bu kadar örtüşmesi, bu kadar üst üste bindirilmesi karşısında elbette 'iyi düşünülmüş' diyor insan. Ve ama acı ve tuhaf bir duyguyla, bir ürpertiyle...

Ve daha neler...

Doğa bilimi müzesi Ottoneum'da sanat/kültür ile yaşam farklı biçimde ilişkilendiriliyor: Bu bölümde sıra sıra istiflenmiş tohumlar, özel kaplarla duvar boyu sıralanmış pirinç çeşitleri ve çeşitli kalıplara dökülmüş toprak yer alıyor. Sanatçı Claire Pentecost'un külçe altın biçiminde kesilmiş topraktan sunumu özellikle dikkat çekici ve tabii ki hemen günümüzdeki altın ve borsa hareketlerini çağrıştırıyor ve yaşamın temeli nedir? sorusunu gündeme getiriyor.

Kültür Garı'nda yer alan Romanya kökenli sanatçı Istvan Csakany'nin "Sewing room" (dikiş odası) çalışması bir nevi "emek anıtı" olarak görülmeye değer. Tama-

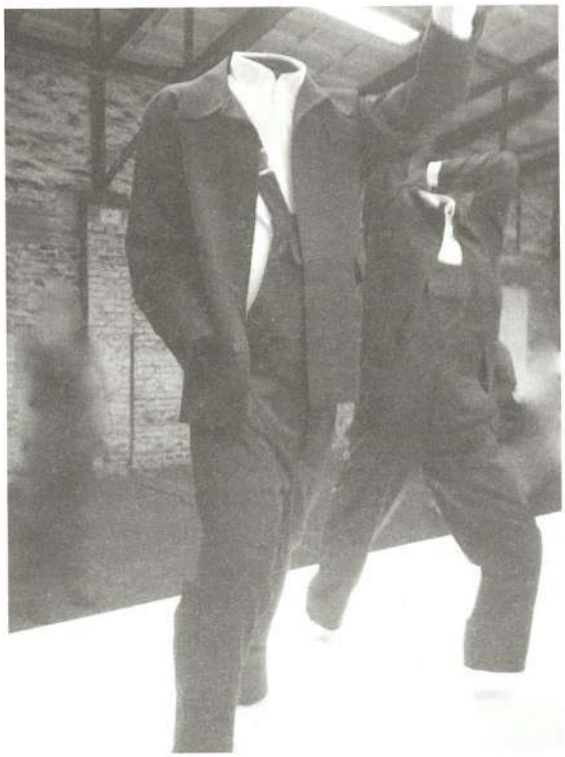

men ağaçtan oyma bir fason atölyesi ve bütün detaylarıyla orijinaline tıpatıp uygun olarak yapılmış, müthiş emek ve zaman harcanmış bir çalışma... Elektrik kablolarından dikiş iğnesine kadar ince ince işlenmiş herşey. Dışardan baktığınızda bir yandan tastamam bir atölye, diğer taraftan ama "işlemez", çünkü çalışan insan yok... Yan tarafta ise zarafetle dikilmiş -mankensiz ama sanki manken üzerindeymiş gibi s ergilenen- işçi kıyafetleri. Kıyafetlerin içinde de işçi yok... Garip bir biçimde zamanın dondurulmuşluğunu, artık çalışmayan işlikleri, artık dikilmeyen zarif işçi kıyafetlerini çağrıştırıyor.

Gölge oyunları...

Savaş konusunda oldukça fazla eserle karşılaşmak mümkündü dOCUMENTA(13)'te... Bunlardan birisi de ve bizim açımızdan en dikkat çekicilerinden birisi olan Nalini Malani isimli Hindistanlı sanatçının "In Search of Vanished Blood" ("Kayıp kanın ardından arayış") isimli eserinde içerik olarak savaş ve çatışmaları konu edinmiş. Malini eseri çok iyi bir görsel anlatım dilini devreye sokmuş. Aslında sistem basit: Tepeye asılmış olan ve üzerinde resimler olan beş saydam/cam silindir düşünün. Bu silindirler dönerken bunların ışık yardımıyla duvara yansıyan resimler aynı anda videodan duvara yansıtılan ve yine yer yer çizgi film tadında yapılmış desenlerden oluşan bir başka filmle kaynaşıyorlar. Buna bir de ışık efektindeki değişkenliği; koyuluğu-açıklığı, çeşitli renk tonlarını ekleyin... Ortaya çıkan renk ve desen zenginliğine bir de arka planda gelen ses efektini de eklediğinizde 'tablo' tamamlanıyor.

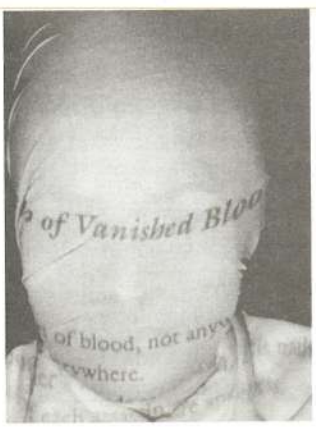

Katalogdan sanatçının Pakistanlı şair Faiz Ahmed Faiz'in (1911-1984) Hindistanlı dulların kaderlerini (dulların ölen kocalarıyla birlikte yakılması) işleyen bir şiirinden esinlendiğini öğreniyoruz.

Çöpten sanat!

Eski metal artıkları çöplüğü düşünün. İtalyan sanatçı Lara Favaretto böyle bir eserle dOCUMENTA'ya katılmış. "Momentary Monument IV" sergi alanlarından birisi olan garın kuzey kesiminde gümrükleme bölümünde bulunan boş bir alana metal çöplerin (eski araba, buzdolabı, iş aletleri, teneke parçaları, metal aksamlar, araç lastikleri, tarımda kullanılan araçlardan parçalar, kazanlar, havalandırma boruları, kablolar...) yığılarak yapılmış bu eserin bir derdi var. Sanatçı Favaretto'nun eseri dOCUMENTA (13)'ün temel sloganı olan 'Çöküş ve Rekonstrüksiyon'un ruhuna uygun...

Sorunlar kolay çözülebilir! İstenirse!

Bir sanat eseri düşünün.. Camdan yapılmış bir düğüm bu. Bir düğüm heykeli. Hayli loş sergi salonunda parıldıyor. Belki parıltısından, belki kullanılan materyalden, belki düğümlere olan 'merakımızdan' (!) (öyle ya, düğümü oldukça fazla olan günümüz dünyasında bu düğümleri en azından anlamak ve çözmek gibi birtakım düşünceler içindeyiz!!!) eser bi zi kendisine çekiyor. Adriana Lara, eserin ismi 'Camdan bir düğüm'. Dü-

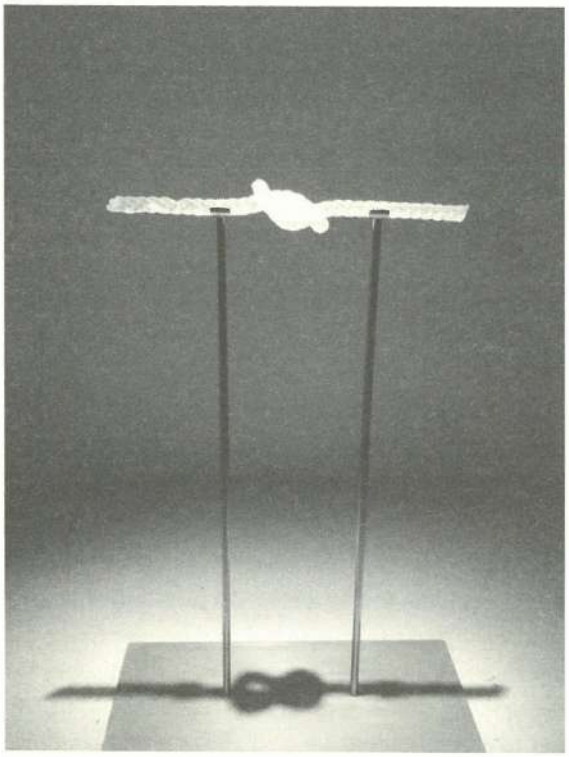

ğümün ışığın etkisiyle parıldaması ve dikkat çekmesi günümüzün düğümlü dünyasına yapılan bir vurgu. Evet sorunlar var ve çözülemez... mi acaba?!! Hayır çözülebilir!!! Kullanılan materyalin camdan olması; aslında sorunun/düğümün düğüm olması yanında kırılganlığına yapılan vurgu bizde düğümlerin istenirse evet çok basit şekilde de, 'kırılarak'(!) çözülebileceği hissini de uyandırıyor. Peki ya cam olmasaydı?! Fark etmez! Tarihte Gordiyon'un düğümünün basit bir çözümü nasıl mümkün olmuşsa günümüz dünyasının düğümlerinin de Büyük İskendervari bir çözümü olsa gerektir!

Balık ağaca çıkmaz!

Ama kaya parçası ağaca çıkar! dOCUMENTA (13)'te Giuseppe Penone Idee di Pietra (Taştan Düşünce) adlı bronz eserinde bunu gerçekleştirmiş. Karlsaue açık alanda sergilenen üzerinde kaya bulunan yaklaşık 9 metre yüksekliğinde, 3 ton ağırlığında yapraksız bronz ağaç heykelinin bir özelliği serginin resmi açılışından iki yıl önce 'sergilenmeye' başlamış olması. Bu dOCUMENTA için yeni bir durum.

Arte Povera (Yoksul Sanat) akımı içinde, bu akımının on iki 'havarisinden' biri olan, tüm sanat yaşamı boyunca doğayı sanatının temeline oturtan, insanın doğa ile ayrılmaz bir vücut olduğunu savunarak bunu eserlerinde yansıtan bir sanatçı olarak bilinen İtalyan heykeltraş Giuseppe Penone'nin dOCUMENTA (13)'te sergilenen Idee di Pietra (Taştan Düşünce) eserini de doğaya hassasiyetle yaklaşan anlayışının bir devamı olarak görmek yanlış olmayacaktır. 'Anlamsal şifreleri yoksullaştırma, kültürü klişelerden hatta tüm simgesel eklemelerden arındırma gerekliliğini' savunan bu akımı çok iyi tanıdığı bilinen (ki konuyla ilgili bir kitabı da var!) sergi küratörü CCB'ye göre dOCUMENTA (13)'teki bu anıtta "doğa ile kültür birleşecek"tir. Nitekim Idee di Pietra'nın yanına dikilen 'gerçek ağaççık' bunun açık ifadesi olarak yorumlanabilir.

Füsun Onur'un ışıkla oyunu...

Yeni Galeri'de bir pencereye asılı bir çerçeve... İçinde bir beyaz bez; üzerinde uçuşan kuş motifleri ve aşağıda bir kent... Kuşlar belirli bir sistem halinde (V) ya da spiral dizge halinde uçuşuyorlar. Gökyüzünün bir bölümünde dikişle bir ada oluşturmuş sanatçı. Adanın içerisinde yine kuşlar. Sanki özgürlükleri adayla sınırlandırılmış gibi.

Basit görünümlü bir eser... mi acaba? Hayır, resme dikkatlice bakınca aslında pek de basit olmadığını görüyoruz. Bezin üzerinde delikler var ve bu delikler iğne işlemesiyle birbirine tutturulmuş. Eserin pencerenin önünde olması zaten bir ışık faktörünü ön plana çıkarıyor. Buna bir de sanatçının bilinçli edimi (delikler, iğne işlemesi) ile birleşince ortaya değişik, estetik bir ışık oyunu çıkıyor... Sanatçı bu ışık oyununda sınırlanmış özgürlüğü, onun sınırlarını sorguluyor. Özgürlüğün sorgulanması duygusu Füsun Onur'un dOCUMENTA'da yer alan diğer eseriyle birlikte değerlendirdiğimizde daha da pekişiyor: 'İsimsiz' eserinde Onur, bir basit sandalyeyi zincirle çevrelemiş. Sandalyenin üzerinde kendi isminin yer aldığı bir şilt yer alıyor. Onur sanatın / sanatçının özgürlüğüne getirilen sınırlamalara mı dikkat çekmek istiyordu acaba?

Bayrle'ın Motorları

Documenta Salonunun alt katının neredeyse tamamı bu dOCUMENTA'da Alman sanatçı Thomas Byrle'ın eserlerine ayrılmış. Görkemli salonun karşılıklı her iki duvarında iki büyük eseri yer alıyor. Bunlardan birisi 'Airplane' (Uçak), diğeri 'Carmageddon' isimlerini taşıyor. Bayrle 'Uçak' çalışmasında (ki bu eserde birbuçuk milyon küçük uçak figürünü bir araya getirerek sekiz metreye onüç metre kırk santim ölçülerinde devasa bir uçak figürü oluşturmuş!) sistemi sorgulu-

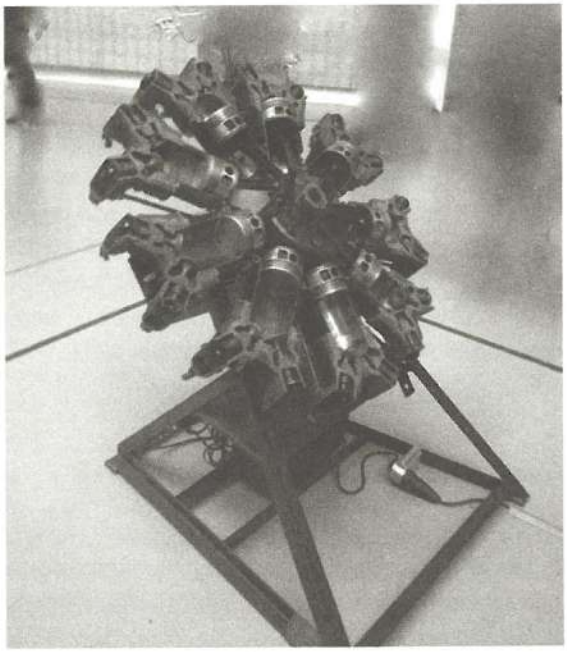

yor, eleştiriyor. Yaptığı bir söyleşide 1980'li yıllarda insanların uçak gürültüsünden rahatsızlık duyduğunu, uçaklara ve havaalanlarına karşı çıktığını belirterek, 'insanlar yine de uçaklara bindiler.' diyor sanatçı ve ekliyor: 'İnsanlar karşı çıktıkları şeyin zamanla bir parçası oluyorlar!' Bu olgu sadece havayolu konusunda olan bir şey değil.

'Carmageddon' isimli eserinde de yine otoyollara karşı çıkılmasına rağmen otoyol yapılmasını ve bunun sonucunda büyük bir betonlaşmaya ve kısırdöngüye dikkat çekiyor ve eleştiriyor Bayrle. 'Carmageddon' da görkemli ve oldukça işçiliği olan bir eser: Yirmibeş metre genişliğinde sekiz metre yüksekliğinde hazırladığı eserinde kullandığı esas materyal kalın, gri karton.

Thomas Bayrle'ın motorlarının da çok ilginç çalışmalar olduğunu belirtmek gerek. Yeni Galeri'nin alt katında duvarlardaki iki büyük eseri yanında motorsiklet, otomobil ve uçak motorlarından ya da oto cam sileceği gibi kimi parçalardan oluşturduğu bir seri çalışması da sergileniyor. Bu motor parçaları elektrikle devresel olarak çalışıyor. Belirli bir ritmle hareket halinde olan bu motorların/parçaların hareketi/ritmi hipnotize edici bir efekt veriyor izleyiciye. Sanatçı bu ritmik harekete bir de kiliselerden aldığı ayin ses efektlerini eklemiş: Makinelerin ritmi ve dinsel meditasyon! Meditasyon ve tekrarlama, 'ora et labora' (iş ve dua); makinelerin ve insanların uyumu... Monotonluk ve sıkıcılık, kendini tekrarlama bu kadar güzel ifade edilebilirdi. Ses efektiyle (kilise ayiniyle) dinsel öğeyle birleştirme durumu insanın dinin etkisi altında nasıl kendisini tekrarladığına bir vurgu olduğu kadar, makine-insan ilişkisini de sorguluyor. İlginç bir çalışma!

Hemen belirtelim, Kassel şehir idaresinin her iki yılda bir verdiği Arnold Bode Ödülü bu dOCUMENTA'da Thomas Bayrle verildi.

Etel Adnan'ın yaşam sevinci...

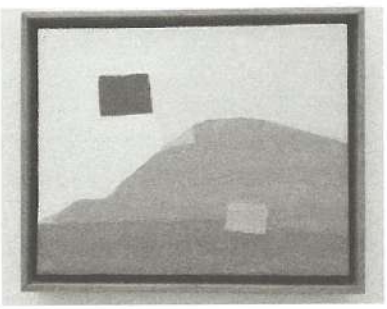

Documenta Hal'inin görece küçük bir salonu... Duvarlara asılmış küçük ebatlı tablolar... Tuval üzerine yapılmış res imler bunlar. Etel Adnan'ın resimleri... Yaşama sevincini yansıtan, canlı renklerin hakim olduğu resimler: Orada bir peyzaj soyutlaması var... Yanında yine soyutlanmış bir başka resim, denizi ve bir gemiyi seçebiliyorsunuz. Diğer tarafta rengarenk bir dağ... Biraz ileride bir deniz manzarası ve bir başka renk kombinasyonu... Geometrik unsurlar... Karelerin, dairelerin, üçgenlerin yer aldığı sevimli tablolar... (Bu çalışmalar arasında beni en fazla etkileyen kare güneşli çalışmaydı)... Form dilini çok iyi kullanan bir sanatçının küçük ve ama bir o kadar da renk cümbüşü resimlerinden yaşam sevincini ve umudunu görebiliyor, hareketli geçen bir yaşamın izlerini keşfedebiliyorsunuz. Etkileyiciydi Lübnan doğumlu (1925-Beyrut) Amerikalı sanatçı Adnan'ın çalışmaları...

Arayış

Hindistanlı kadın sanatçı Tejal Shah'ın Between the Waves eseriyle karşılaşıyoruz Kassel Garı'nın güney kanadında... Karşılıklı iki duvara yansıtılan çok kanallı video enstallasyon. Çöplerle, döküntülerle örtülü bir çevre. Deniz de hakeza öyle. Ve kıyıya vuran, sıra dışı örtünmüş insanlar... Uzaylı gibiler. Sanki dünyaya araştırma gezisine gelmişler gibi. Bir arayış içindeler. İnsanlığı mı arıyorlar? Geçmişleri midir aradıkları? Aile midir, cinsellik midir, uygarlık mıdır? Belki hepsi! Mitolojik bir atmosferde arayışa dikkat kesilirken insan bu etkileyici görüntüleri uzun süre unutamıyor.

Ölümün kısırdöngüsü...

Lübnanlı sanatçı Rabih Mroué'nin ' The Pixelated Revolution' ("Pikselleştirilmiş Devrim", İngilizcede pi-

xel, resim parçacığı anlamına gelen "picture element" kelimesinden kısaltılarak türetilmiştir.) isimli çalışmaları da gayet ilgi çekici. İlgi çekmesinin nedenlerinden birisi konu edindiği Ortadoğu-Suriye ve savaş olgusunun aktüel olması. Diğer yandan 'Arap Baharı'nın dOCUMENTA (13)'e nasıl yansıyacağına ilişkin duyulan merakı da unutmamak gerekiyor.

Mroue'nin çalışmalarından birini, internetten aldığı ve cep telefonlarıyla çekilmiş Suriye iç savaşından görüntüler temelinde saçmalık derecesinde uç noktaya götürülen "bilimsel hava" vererek yaptığı bir konferans konuşması ve "manifesto"nun video kaydı oluşturuyor. Önce, birkaç dakikalık, cep telefonuyla çekildiği belli olan bir görüntü izliyorsunuz. Sokağın karşı tarafında bir asker, yukarı bakıyor ve nişan alıyor... kurşun sesi duyuluyor, aynı anda görüntü kayıyor... Bu belki de bir dakika bile sürmeyen görüntüyü, cep telefonuyla karşıdaki askeri filme çeken ve vurulan kişinin perspektifinden izlediğinizin farkına varıyorsunuz. "Herşey şu cümleyle başladı: "Suriyeli eylemciler kendi ölümlerini çektiler." Bu görüntü, sanatçının analizlerinin eşliğinde onlarca kez tekrarlanıyor, bir insan kendi kendinin ölümünü çekebilir mi? Gerçekten çekmesi için ne yapması gerekiyor? türünden bir fikir jimnastiğinin içine çekiliyorsunuz. İngilizcede "shooting" fiilinin hem film/fotoğraf çekme eylemi hem de ateş etme için kullanıldığı da bilindiğinde buradaki ikili "shooting" olayı "analiz" ediliyor. Örneğin, büyük ihtimalle balkondan askeri çeken adamla askerin göz göze gelme olayının gerçek bir göz göze gelme değil, cep telefonun kamerası üzerinden gerçekleştiği uzun uzun anlatılıyor. Buradan cep telefonunun insan vücudunun bir uzantısı olduğu düşüncesi çıkarılıyor vesaire. Bu şekilde, trajikomik biçimde eylemcilerin kendi ölümlerini belgeleyebilmeleri için bir nevi bir "manifesto" hazırlanıyor. Ve...ne saçmalıyor bu adam, sorusuyla birlikte, olayın gerisindeki gerçek ölümlerin bir kere daha ayrımına varıyorsunuz.

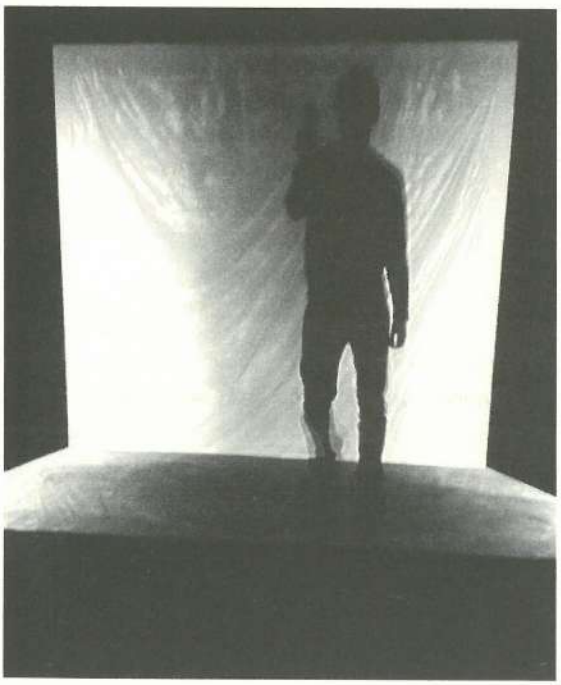

Sanatçının bir diğer çalışması da internetten aldığı, mobil telefonlarla çekilmiş görüntülerden oluşuyor. Suriye iç savaşından bu çok güncel birkaç anlık videolar, hem video olarak sunuluyor, hem de parmak sineması ve düğmeye basarak dinleyebileceğiniz ses kaydı olarak... Böylelikle Suriye iç savaşındaki ölümleri "gözle görülür", "elle dokunulur", "kulakla duyulur" hale getiriyor sanatçı...

Sanatçının çalışmalarının yer aldığı salonun duvarlarında yazan dizelerden bazılarının çevirisi şöyle: Her şey şu cümleyle başladı: "Suriyeli eylemciler kendi ölümlerini çektiler." - Bu kameralar kamera değil. - Acaba kaç cep telefonu kayıp? -Savaşları ve felaketleri atlatacağımıza nasıl böyle emin olabiliyoruz, bilmiyorum. - Tablo tamam değil. - Kurban görünmez kılınıyor. - Katil burda duruyordu, ama yüzü görünmüyordu.

Bir diğer video enstallasyonunda ise Rabih Mroué savaşın ve ölümün kısırdöngüsünü çok çarpıcı, hayli kısa bir çalışma ile aktarıyor: 'The Pixelated Revolution' isimli çalışmalarının birinde. Arka planı kan kırmızı olan bir perdenin önünde ayakta duran ve elinde bir silahla intihar ederek yere düşen bir insan silueti var. Film geriye sarılıyor ve intihar olayı tekrar ediyor. Tekrar yere düşüş ve tekrar ayağa kalkış. Sürekli tekrarlanıyor bu kısa görüntü. Mroué'nin geldiği bölgeyi, ülkeyi bildiğinizde bu tekrar olayını daha net bir çerçeveye oturtup yorumlayabiliyorsunuz. Her gün onlarca insanın öldüğü/öldürüldüğü, ölümün sıradan bir kısırdöngü haline geldiği bir coğrafyadan gelen sanatçının esasta ölüme / savaşa bir tepkisinin eseri bu. Ölümle yaşamın savaşı bir yanıyla. Bu videoda kazanan yok! Ama yaşamın kazanacağı bir dünya için mücadele edilmezse, savaşlar ortadan kaldırılmazsa bu kısırdöngü, bu mücadele sürecek.

Sonsöz

Öyle ya da böyle herkesin beğenisine göre bir şeylerin bulunduğu her ihtimalde keyifli bir keşfetme macerası dOCUMENTA. Yorgunluktan bitkin düşseniz de mutlulukla gülümsüyor ve Picasso'nun şu meşhur

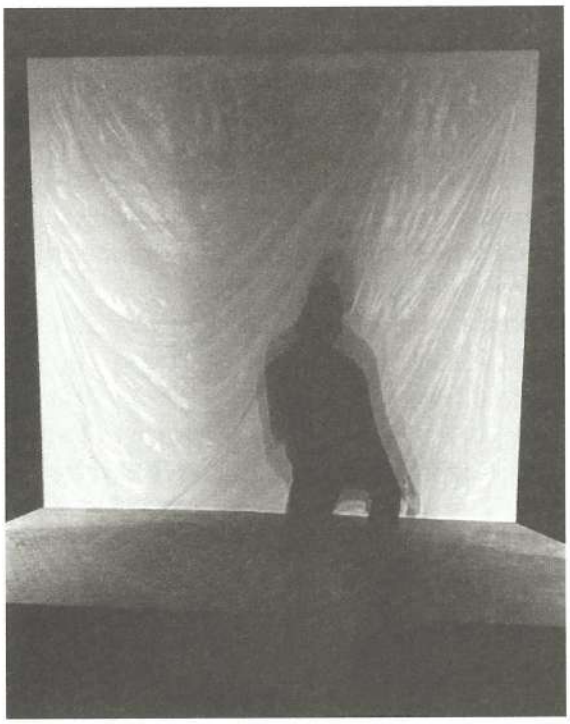

sözünü hatırlamadan edemiyorsunuz:

"Sanat, insanın ruhunu günlük yaşamın tozundan arındırır."

Dipnot:

(1)Güney, Ekim 2002 tarihli 22. sayısında okurlarını Documenta'nın doğuşu, hangi düşünce/ler üzerinde yükseldiği ve tarihi hakkında genişçe bilgilendirmişti. 11. dOCUMENTA'nın bir dosya olarak yeraldığı bu sayıya yeniden dönülüp bakılmasını önemle öneririz.

Farmer Geoffery arka kapak resmi

Sanatçı Geoffrey Farmer Amerikan Magazin dergisi "Life"ın 50 yıllık sayılarından üç boyutlu kollajıyla bir dönemi gözler önüne seriyor. G. Farmer, bu çalışması için Life dergisinin 1935 - 1985 arasındaki sayılarından özenle kestiği resimleri kürdan gibi ince çubuklarla destekleyerek konulara, renklere ve dönemlere göre gruplandırmış. Bütün detayları görmek için dikkatle incelediğiniz bu upuzun "zaman gemisi"nin önünden geçiyor ve siyasetçilerinden, tüketim malzemelerine, modasından sembollerine dek gözünüzde canlanan bir dönemi yeniden hatırlıyorsunuz.

Kaynaklar:

dOCUMENTA (13) kataloğu

Art spezial (Almanca sanat dergisi) dOCUMENTA 13 özel sayısı

JESSİCA

Mustafa Akyürek
akyurek1956@hotmail.com

kopar apoletlerini jessica
bağdat mevzilerinde kaldı
kasıklarının koruk yeşili

yürüdüğünde damarlarına
munda sümüğü yankee'nin
felluce'de kızlar ilkyazlarını
bağışladılar hurma liflerine

kerkük duvarlarında hoyrat
'altın hızma'yontusu
kırkbeşlik şehrazat masalı

'san fransisko sokakları'nda
düşük yapan kara tomsonlar
en fesat ve en kabızlı
midelerini bıraktılar dicle'ye

doldur boşalt bir melankoli
sancağını dikerken kerbela'ya
mezada durdu 'şamın şekeri'

artık feyruz(i) şarkıların
majör katmeri nakaratları
sus işaretiyle nesre dönüştü
ıslandı meşin kabın divanı

minör aşklar barikata çekildi
kybele dünden ağlamaklı
arşın dediğin 'halep mızrağı'

kopar apoletlerini jessica
sana benzeyen Havvalar
incir yaprağını düşürdüler

Dinini... ve kitabını... iyi tanı!

DİN ÜZERİNE - BÖLÜM XVII

Kutsal Mektuplar ile devam ediyoruz.

Pavlus'tan KORİNTLİLER'E BİRİNCİ MEKTUP

Korint bugün Mor yarımadasında Atina'nın 80 km güneybatısında yer alan Ege Denizini Adriyatik Denizi ile birleştiren Korint Boğazının olduğu yerdedir. Eski Yunan'da önemli bir antik kentti.

Bu mektupta öne çıkan en önemli sorun Hıristiyanların kendi içinde bölünme eğilimlerinin üzerine giden yandır.

Bu mektupta önemli gördüğümüz yerleri aktarıp yorumlarken önemli gördüğümüz kimi sorunlara da değineceğiz...

En önemlisi Hıristiyanlar arasındaki bölünmeye dikkat çekilen yerdir. Yani "İnanlılar Topluluğunda Bölünmeler" söz konusudur. Bunun ifade edildiği ayetler:

" Kardeşler, Rabbimiz İsa Mesih'in adıyla yalvarıyorum: Hepiniz uyum içinde olun, aranızda bölünmeler olmadan aynı düşünce ve görüşte birleşin... Kardeşlerim, Kloi'nin ev halkından aranızda çekişmeler olduğunu öğrendim... Şunu demek istiyorum: Her biriniz, "Ben Pavlus yanlısıyım", "Ben Apollos yanlısıyım", "Ben Kefas yanlısıyım" ya da "Ben Mesih yanlısıyım" diyormuş." (1.Ko.1: 10-12)

Yavaş yavaş bölünmeler ortaya çıktığına göre belirli güç aşamasına ulaşılmıştır,.. Pavlus ise bu bölünmeler karşısında birleştirici rol oynamaya çaba sarf ediyor...

Bilgelik tartışması

"Nitekim şöyle yazılmıştır: "Bilgelerin bilgeliğini yok edeceğim, Akıllıların aklını boşa çıkaracağım." (1.Ko.1: 19) Yahudiler doğaüstü belirtiler ister, Grekler ise bilgelik arar. "Çünkü Tanrı'nın "saçmalığı" insan bilgeliğinden daha üstün, Tanrı'nın "zayıflığı" insan gücünden daha güçlü-

dür. " Ne var ki, Tanrı bilgeleri utandırmak için dünyanın saçma saydıklarını, güçlüleri utandırmak için de dünyanın zayıf saydıklarını seçti." (1.Ko.1:22-27) .. Tanrı'nın saklı bilgeliğinden gizemli biçimde söz ediyoruz. Zamanın başlangıcından önce Tanrı'nın bizim yüceliğimiz için belirlediği bu bilgeliği bu çağın önderlerinden hiçbiri anlamadı. Anlasalardı yüce Rab'bi çarmıha germezlerdi." (1.Ko.2: 7-8)

Öncelikle burada insani bilgi düşmanlığı yapılmaktadır. Neden bilgi / bilgelik yok edilmek istenmekte? Çünkü Tanrı savunucularının dönemin filozoflarıyla yürüttükleri tartışmalarda "Tanrı saçmalığı" tezini savunanlar filozoflara karşı baş edemeyince, çıkışı yok etme beddualarında bulunup, tehditler savurmaktadır. Bu bilgi düşmanlığı Hıristiyanlığın egemen olduğu Ortaçağ karanlığı döneminde ise, tehditler hayatın gerçeği haline gelmiş, kimi bilginler engizisyon mahkemelerinde idama mahkûm edilmiş, diri diri yakılmıştır. İnsanlık tarihin bu karanlık dönemine temel olan bu ayetlerdir. Çarmıha gerilen "yüce Rab'bi" bu defa çarmıha gerenler taraftarları olmuştur. Bir anlamda insanlığın bilgeliği bu dönemde dumura uğramıştır.

Diğer yandan saçma (akla, mantığa aykırı) olan bir şeyin insan bilgeliğinden üstün olması mümkün müdür? Anlaşılan bu vb. "saçmalıklar" tanrı düşüncesinin zayıflığını ortaya çıkardığı bir türlü kabul gördüğünden dolayıdır ki, kıyaslama tanrı düşüncesini var eden insan gücü ile yapılmaktadır.

Her şeyi Mesih'le açıklayan Pavlus, Tevrat'ın (Yşa. 29:14) ayetinde Rab'bine yürekten inanmayanlar için söylenmiş sözlerini, burada farklı yorumlayarak, felsefi tartışmaya dayanak olarak kullanma çabasındadır.

Greklerle Yahudiler (çok tanrıcılar ile tek tanrıcılar) arasındaki önemli fark kabul edilirken, insani bilgiye, bilgeliğe yaklaşım düşmancadır. Bu yaklaşımda bilgi / bilge düşmanlığı yapılması, kendi içinde "zayıflığı" barındırmaktadır.

Tanrının kimleri neden seçtiğine defalarca değindik, burada ise önceki kitaplarda yazanların tersi görüşler ileri sürülerek tanrının zayıf ve güçsüzden yana olduğu fikri öne sürülmektedir. Zorlama bu durum, kendini anlatamadığının da bir açıklamasıdır... Sonuçta İsa'nın Mesih olması için yapılan / hazırlanan plan ve program İsa'yı kurban etmiştir. Yoksa sorun çağın önderlerinin tanrı yüceliğini anlayıp anlamamasında değildir. İsa'yı çarmıha gerenlerin bilgeler olmadığını, Romalılar olduğunu önceki bölümlerde anlattık.

"Yazılmış olduğu gibi, "Tanrı'nın kendisini sevenler için hazırladıklarını Hiçbir göz görmedi, Hiçbir k u l a k duymadı, Hiçbir insan yüreği kavramadı." (1.Ko.2: 9)

O zaman sormakta hakkımız olan soruyu soralım: Görülmeyen duyulmayan, kavranmayan, gerçekte var olmayan bir şey olamaz mı? Elbette gidip de dönen olmadığına göre doğru yazmışlar. (Yşa.64: 4) de söylenen " Çünkü kendisine umut bağlayanlar için Etkin olan tek Tanrı sensin; Senden başkasını hiçbir zaman hiç kimse işitmedi, hiçbir kulak duymadı, hiçbir göz görmedi." Rab'inden beklenen mucizeler için söylenmiş laflar, burada yine faklı yorumlanıyor.

"Ruhsal kişilere ruhsal gerçekleri açıklarken, Tanrı'nın lütfettiklerini insan bilgeliğinin öğrettiği sözlerle değil, Ruh'un öğrettiği sözlerle bildiririz." (1.Ko.2: 13)

İnsan bilgeliği olmasaydı ne konuşur ne de başkasını anlayabilirdik. Söz söyleme yetimizin gelişmesi sırasında henüz tanrı düşüncesine varmadığımızı arkeolojik kazılar ispatlamıştır.

"Tohumu ben ektim, Apollos suladı. Ama Tanrı büyüttü. 1.Ko.3: 7 Önemli olan, eken ya da sulayan değil, ekileni büyüten Tanrı'dır. " (1.Ko.3: 6)

Ruhani birlik için iyi bir görev dağılımı. Eğer bahsi geçen insanın ürettiği ise; önce ekilecek alan, sonra ekilecek tohum ve eken-sulayan gerekli. Ekilen asla doğaüstü güçle büyümez. Doğa ekene ihtiyaç duymadan da eker, sular büyütür, bunun için doğaüstü bir güce ihtiyacı yoktur. İnsan henüz tarih sahnesine çıkmadan da doğal bitki örtüsü vardı.

"Yine, "Rab bilgelerin düşüncelerinin boş olduğunu bilir" diye yazılmıştır. ." (1.Ko.3: 20)

Bilim düşmanlığı devam ediyor. Dönemin bilgeliğini ve önemini de anlamak mümkün... Bilindiği gibi Antik dönem bilgeliğin ve bilginin ulaştığı yüksek bir noktadır. Gelişmeye büyük darbeyi ortaçağ karanlığı vurmuştur. Karanlığının başlangıcı da Hıristiyanlıktır... Pavlus'un bu önceki sonraki tüm mektuplarında yaydığı zehir de bu karanlığın başlangıç işaretleridir.

Fuhuş ve genelleştirme meselesi

"Aranızda fuhuş olduğu söyleniyor, üstelik putperestler arasında bile rastlanmayan türden bir fuhuş! Biri babasının karısını almış... Siz hâlâ böbürleniyorsunuz! Oysa yas tutup bu işi yapanı aranızdan atmanız gerekmez miydi? Bedence olmasa da ruhça aranızdayım. Bu suçu işleyeni, aranızdaymışım gibi Rabbimiz İsa'nın adıyla zaten yargılamış bulunuyorum. Ben ruhça aranızdayken Rabbimiz İsa'nın gücüyle toplandığınız zaman, bedeninin yok olması için bu adamı Şeytan'a teslim edin ki, Rab İsa'nın gününde ruhu kurtulabilsin." Ama şimdi size şunu yazıyorum: Kardeş diye bilinirken fuhuş yapan, açgözlü, putperest, sövücü, ayyaş ya da soyguncu olanla arkadaşlık etmeyin, böyle biriyle yemek bile yemeyin." (1.Ko.5: 1-11)

Bu ayetlerden anladığımız, bahsi geçen fuhuş meselesi, din adamlarının kendi içindeki yozlaşmayla ilgili olsa gerek. Yoksa "putperestler arasında bile rastlamayan" türden bahsedilmezdi. Tevrat'ta rastladığımız ilişkiler burada da söz konusudur. Bu tür ilişkilere eleştirel tavır takınırken iki yüzlülük söz konusudur. Bu kadın olsaydı cezası farklı olurdu. Adamın ruhen kurtarılmasının hesapları yapılmaktadır. Bu tür olayların varlığına Tevrat'ta da rastlamıştık, tek fark; birinde bu işi yapanların sıfatı peygamber vs. idi, burada ise "kâhin" vb. dir.

Bir olaydan çıkarak acayip bir genelleme yapılmaktadır. Farklı durumlar aynı kaba konulmaktadır. Örneğin, sövücü ile putperest aynı mı? Problem yok hepsi aynı! Özel yakınlığın olduğu durumlarda tepki korkusu uzak durmayı gerekli kılıyor, ama İsa'nın vergi soyguncularıyla ortak masada yemek yediğini, diğer kitap incelemelerinde aktarmıştık.

"Sizi utandırmak için söylüyorum bunu. Kardeşler arasındaki davalarda yargıçlık edecek kadar bilge biri yok mu aranızda?.. Kardeş kardeşe karşı dava açıyor, üstelik imansızlar önünde!" (1.Ko.6: 5-6)

Kol kırılır yen içinde öğüdü. Oldum olası açık tartışma taraftarı olmadılar, olamazlar da!

"Günahkârların Tanrı Egemenliği'ni miras almayacağını bilmiyor musunuz? Aldanmayın! Ne fuhuş yapanlar Tanrı'nın Egemenliği'ni miras alacaktır, ne puta tapanlar, ne zina edenler, ne oğlanlar, ne oğlancılar, ne hırsızlar, ne açgözlüler, ne ayyaşlar, ne sövücüler, ne de soyguncular." (1.Ko.6: 9-10)

Yine her türlü kötülük ve olumsuzluk aynı değerlendirmenin için genelleştiriliyor... Puta tapanla soyguncu / ayyaşla zina yapan / hırsızla sövücü aynı kefeye konamaz. Bunlar doğuştan toptancı oldukları için yaparlar.

" Bazılarınız böyleydiniz; ama yıkandınız, kutsal kılındınız, Rab İsa Mesih adıyla ve Tanrımız'ın R u h u aracılığıyla aklandınız." (1.Ko.6: 11)

Görüldüğü gibi ruhsal olarak tövbe etmek, Rab'ine sığınmak yukarıdaki olumsuzlulardan arınmak demekmiş! Adam çalacak soyacak, ırza geçecek, ruhani olarak tanrıya sığında af edilecek, aklanacak... Bu güvencedir ki, binlerce yıldır asalaklar din kisvesi altında her türlü kötülüğü emekçilere reva görmektedir.

"Yemek mide için, mide de yemek içindir" diyorsunuz, ama Tanrı hem mideyi hem de yemeği ortadan kaldıracaktır. Beden fuhuş için değil, Rab içindir. Rab de beden içindir. Yoksa fahişeyle birleşenin, onunla tek beden olduğunu bilmiyor musunuz? Çünkü "İkisi tek beden olacak" deniyor." (1.Ko.6: 13-16)

Buradaki fuhuş anlayışı cinsel birleşme ile eşitleniyor. Tek beden, bunlara uyulsaydı, insanlığın üremesi olumsuz yönde gelişirdi, ama bu söylemler sırf lafta. İnsan denilen canlı mideye aldığı besinlerle varlığını devam ettirebilir. Yemek ortadan kalktı mı insan varlığı da son bulmaz mı? Olmayan insanı günahından arındırmak söz konusu olabilir mi? Bindiğiniz dalı kesmiyor musunuz?

"Rab'le birleşen kişiyse O'nunla tek ruh olur. Fuhuştan kaçının. İnsanın işlediği bütün öbür günahlar b e d e n in dışındadır; ama fuhuş yapan, kendi bedenine karşı günah işler. (1.Ko.6: 17-18) Kadının bedeni kendisine değil, kocasına aittir. Bunun gibi, erkeğin bedeni de kendisine değil, karısına aittir.Yine de evli olmayanlarla dul kadınlara şunu söyleyeyim: Benim gibi kalsalar kendileri için iyi olur." (1.Ko.7: 4-8)

Rab'le ruhsal birleşme cinsel tatminkârlığı getirir mi? Öneri keşişlik değil mi?! Bahsi geçen dönemde fuhşun yaygın olması bile bu tür yaklaşımları gerekli kılamaz. Pavlus kendi keşiş durumunun teorisini yapmaktadır. Kendi durumundan hareket ederek öneriler getirmektedir. Bedenin kime ait olduğuna gelince söylenmesi gereken tek şey, herkesin bedeni kendi tasarrufunda ve kendine aittir. Yukarda aktardığımız türden ayetler, günümüzde kürtaj vb. sorunlar aracılığıyla özellikle kadın bedeni konusunda bir dizi spekülasyonların öncüsüdür.

Yabancıyla evlenmek

-"Geri kalanlara Rab değil, ben söylüyorum: Eğer bir kardeşin karısı iman etmemişse ama kendisiyle -yaşamaya razıysa, onu boşamasın. Bir kadının kocası iman etmemişse ama kendisiyle yaşamaya -razıysa, kadın onu boşamasın... Çünkü iman etmemiş koca karısı aracılığıyla, iman etmemiş kadın da -imanlı kocası aracılığıyla kutsanır. Yoksa çocuklarınız murdar olurdu. Ama şimdi kutsaldırlar." -(1.Ko.7: 12-14)

İmansız kadın veya erkekle de evli kalınabilinir. Bu ayetleri kendimize rehber alırsak inanmayanların tümünün çocukları murdar mı olacak? Çocuklar mı belirliyor hangi inançtan anneden doğacağını, onların ne günahı var. Tevrat'taki anlayış sürdürülmektedir.

Önemli olanlar

-"Sünnetli olup olmamak önemli değildir. Önemli olan, Tanrı'nın buyruklarını yerine getirmektir... -Köleyken mi çağrıldın, üzülme. Ama özgür olabilirsen, fırsatı kaçırma! ... Çünkü Rab'bin çağrısını -aldığı zaman köle olan kimse, şimdi Rab'bin özgürüdür. Özgürken çağrılan kişi de Mesih'in kölesidir.." (1.Ko.7: 19 -22)

Tanrının İbrahim'le yaptığı anlaşmadaki buyruklardan biri de sünnet olmak değil miydi? Dikkat bu kez de köle kal denilmiyor, fırsatı kaçırma deniyor. Köle sahibini karşıya almamak için. Sonuçta çağrılan herkes köle muamelesi görecek... Bu iş öldükten sonra olsa, onca büyük mesele olmaz. En berbatı insanın yaşarken köle olmasıdır. Pavlus'un vaaz ettiği, özünde ölene kadar köleliğin devam etmesidir.

Evli Olmayanlar

"Karın varsa, boşanmayı isteme. Karın yoksa, kendine eş arama... Ama evlenirsen günah işlemiş olmazsın. Bir kız da evlenirse günah işlemiş olmaz. Ne var ki, evlenenler bu yaşamda sıkıntılarla karşılaşacak. Ben sizi bu sıkıntılardan esirgemek istiyorum... Kardeşler, şunu demek istiyorum: Zaman daralmıştır. Bundan böyle, karısı olanlar karıları yokmuş gibi, yas tutanlar yas tutmuyormuş gibi, sevinenler sevinmiyormuş gibi, mal alanlar malları yokmuş gibi, dünyadan yararlananlar alabildiğine yararlanmıyormuş gibi olsun. Çünkü dünyanın şimdiki hali geçicidir... Kaygısız olmanızı istiyorum. Evli olmayan erkek, Rab'bi nasıl hoşnut edeceğini düşünerek Rab'bin işleri için kaygılanır... Bunu sizin iyiliğiniz için söylüyorum, özgürlüğünüzü kısıtlamak için değil. İlginizi dağıtmadan, Rab'be adanmış olarak, O'na yaraşır biçimde yaşamanızı istiyorum." (1.Ko.7: 27-35)

"Tanrının kulları için" Petrus ve Pavlus/ Basilika St.Maria Maggiore - Roma

Vaaz edilen, bu geçici dünyada dünya nimetlerine gerek yok.. "Özgürlüğünüzü kısıtlamayın" vb. nasihatlar üzerinde önceden de durmuştuk. Kaygısız olmak ilerlemenin engelidir... Bu salık verilenlere uyulsaydı toplum keşiş ve rahibelerle dolar, nesil devam etmez, kök kururdu. Ama kendilerinin de buna uymadığını, dünya nimetlerine olan ihtiyaçlarını, önceki aktardığımız, aktaracağımız ayetlerde bizzat okuduk ve okumaktayız. Var olanı yok saymak, olmayanı var saymak ancak iman üzerine nutuk atanların bizlere kabul ettirmeye çalıştığı safsatalardır. Yukarıdaki ayetler normal toplumsal gelişmenin karşıtı ayetlerdir. Bunlarda herhangi bir kutsallık aramak yanlış uğraştır.

"Yiyecek bizi Tanrı'ya yaklaştırmaz. Yemezsek bir kaybımız olmaz, yersek de bir kazancımız olmaz. "(1.Ko.8: 8)

Bu ayette yazılanı Pavlus değil de sıradan biri bir başkasına söylemiş olsa, alacağı cevap en hafifinden "yeme de yaşa bakalım" olmaz mı? Madem her şeyi tanrınız yarattı, o zaman yiyecekler süs olsun diye mi var edildi? Henüz tanrıdan bihaber olan bebeler bile acıktıklarında kazançları olacak olan besinin verilmesini, tek silahları olan ağlama silahı ile duyururlar. Yemezsek, yemeye ihtiyacımızın olmayacağı noktaya hızla ulaşırız, yani hayatta kalmak için yemek önemli gereksinimlerimizden biridir. Bu anlamda kazançlarımızdandır.

"Aranıza ruhsal tohumlar ektiysek, sizden maddesel bir harman biçmemiz çok mu?.. Bunun içindir ki, amaçsızca koşan biri gibi koşmuyorum. Yumruğumu havayı döver gibi boşa atmıyorum... Müjde'yi başkalarına duyurduktan sonra kendim reddedilmemek için bedenime eziyet çektirip onu köle ediyorum." (1.Ko.9: 11)

"Ele verir talkını sapıyla yutar salkımı" misali yaptıklarının karşılığını bekleme. Hem de bu dünyada... Başkalarına bol keseden nasihat verirken kendi dediklerinin tersini yapan kişilerden biridir, Pavlus.

"Kardeşler, atalarımızın hepsinin bulut altında korunduğunu ve hepsinin denizden geçtiğini bilmenizi istiyorum. Hepsi aynı ruhsal yiyeceği yedi; hepsi aynı ruhsal içeceği içti. Artlarından gelen ruhsal kayadan içtiler; o kaya Mesih'ti." (1.Ko.10: 1-4).

Bahsi geçen Musa mucizeleriyle ilgili olarak, Tevrat incelememiz sırasında yeterince durmuştuk. Burada Tevrat'taki anlatımlara yapılan atıf ile İsa ilişkisi kel alakadır. İsa'nın esamesinin okunmadığı bir dönemde ve zaman dilimi içinde söylenen bu sözler, Pavlus'un İsa'ya yakıştırdığı sözlerdir.

"Ne var ki, Tanrı onların çoğundan hoşnut değildi; nitekim cesetleri çöle serildi." (1.Ko.10: 5)

Demek yenilen ruhsal yiyecek ve ruhsal içecek pek fayda etmemiş! Yine adaletsizliğin reklamı var. Madem hepsi aynı şeyi yedi ve içti. Neden tanrınız yine hoşnutsuz... İçiren de O, yediren de O... hoşnut olmayan da O! Tanrı yakıştırması yaptığınız O'nun kudretine, affına yakışır mı bu söylediklerniz? Bu ne biçim tanrı tasviriniz? Hiç tatmin olmaz mı sizin tanrınız? Çıkarılması gereken en önemli ders tanımlanan tanrının problemli hali! Hoşnutsuzluğun çoklukta olması ayrı bir dert! Hoşnut olmayanların hak ettiği nedir? Ölüm... Hem de cesetlerinin çöle serildiği ölüm... Madem hoşnut olunmayacaklar vardı! Bunlar neden korundu ve denizden geçirildi? Tanrınız kısıtlı bir öngörüye mi sahip? Hani her şeyi gören, duyandı? Yoksa bütün bunlar sizin uydurmanız mı?

"Onlardan bazıları gibi fuhuş yapmayalım. Fuhuş yapanların yirmi üç bini bir günde yok oldu." (1.Ko.10: 8)

Böyle bir ayet Tevrat'ta yok.. Tevrat'ta olan *"Yer yarıldı, onları, ailelerini, Korah'ın adamlarıyla mallarını yuttu... Sahip oldukları her şeyle birlikte diri diri ölüler diyarına indiler. Yer onların üzerine kapandı. Topluluğun arasından yok oldular... RAB'bin gönderdiği ateş buhur sunan iki yüz elli adamı yakıp yok etti..." (Say.16:32- 35) "Levililer'den sayılan bir aylık ve daha yukarı yaştaki bütün erkekler 23 000 kişiydi. Bunlar öbür İsraillıler'le birlikte sayılmadılar. Çünkü öbür İsrailliler arasında onlara pay verilmemişti." (Say.26: 62)*

Anlatım çöl ile ilgilidir ve yukarda aktardığımızdan başka benzer ayetler yoktur.. Korah'lıların suçu da „fuhuş" değildir.. Musa'ya başkaldırıdır.. (Say.16:1-2) 23 bin sayısının Tevrat'ta geçtiği tek yeri de bilgi olsun diye yukarda aktardık . Pavlus ezberinde olanları birbirine karıştırmış olsa gerek! 23 binin bir günde yok olması da döneme uygun silahlar dikkate alınırsa, ancak karşılıklı çarpışan çok üstün bir gücün diğerine verebileceği zayiat olarak düşünülebilir ki bu zaten söz konusu değil. Geriye korkunç bir abartı kalmaktadır.

"Kasaplar çarşısında satılan her eti vicdan sorunu yapmadan, sorgusuz sualsiz yiyin... Çünkü "Yeryüzü ve içindeki her şey Rab'bindir."... İman etmemiş biri sizi yemeğe çağırır, siz de gitmek isterseniz, önünüze konulan her şeyi vicdan sorunu yapmadan, sorgusuz sualsiz yiyin." (1.Ko.10: 25-27)

Pavlus yolculuk sırasında nasıl karnını doyurduğunu, anlatırken aynı zamanda "yersek de bir kazancımız olmaz" ın tersini bize ispatlamaktadır. Kendi yiyince iman etmemiş birinin iman edip etmemesinin önemi olmadığını görüyoruz. Ne de olsa beleş olan baldan tatlıdır misali sorguya suale gerek yoktur. Görüyoruz ki imana da gerek yokmuş. Çifte standart değil mi bu?

Duada Düzen

" Ama şunu da bilmenizi isterim: Her erkeğin başı Mesih, kadının başı erkek, Mesih'in başı da Tanrı'dır... Başına bir şey takıp dua ya da peygamberlik eden her erkek, başını küçük düşürür. .. Ama başı açık dua ya da peygamberlik eden her kadın, başını küçük düşürür. Böylesinin, başı tıraş edilmiş bir kadından farkı yoktur.. Kadın başını açarsa, saçını kestirsin. Ama kadının saçını kestirmesi ya da tıraş etmesi ayıpsa, başını örtsün. .. Erkek başını örtmemeli; o, Tanrı'nın benzeri ve yüceliğidir. Kadın da erkeğin yüceliğidir. .. Çünkü erkek kadından değil, kadın erkekten yaratıldı... Erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı. Bu nedenle ve melekler uğruna kadının başı üzerinde yetkisi olmalıdır." (1.Ko.11:3-10)

Dua ederken baş açık olsun mu olmasın mı? Kadın örtsün çünkü örtülü olmazsa erkeğin aklı karışır!.. Erkek şovenizminin Pavlus'taki yansıması.. Hepsi aynı olmak zorunda çünkü yaradılış teorisi böyle buyurmuş. Doğadaki üreme biçimi, yani her şeyin dinin ürünü olması hali, yaradılış teorisinin tam tersidir. Yani yaradılış teorisinin aksine, insan açısından erkek kadından türemedir.

"Çünkü kadın erkekten yaratıldığı gibi, erkek de kadından doğar. Ama her şey Tanrı'dandır." (1.Ko.11: 12)

Çocukları kadınların doğurduğunun farkında olmak yetmez, bu olguyu yaradılış teorisinin reddine vardırmadığın sürece, her şeyi tanrıdan bekleme durumu ortadan kalkmaz.

"Siz kendiniz karar verin: Kadının açık başla Tanrı'ya dua etmesi uygun mu... Doğanın kendisi bile size erkeğin uzun saçlı olmasının kendisini küçük düşürdüğünü, kadının uzun saçlı olmasının ise kendisini yücelttiğini öğretmiyor mu? Çünkü saç kadına örtü olarak verilmiştir. ?"(1. Ko.11: 13-15)

Duadan bağımsız olarak, erkeğinki ne kadar uygunsa kadınınki de o kadar uygundur. Demek ki türban hikâyesi yalnızca İslam'a ait değil. Doğanın erkek veya kadının saçlarının nasıl olacağıyla ilgili böyle bir derdinin olduğuna burada rastlıyoruz. İnsandaki

Pavlus vaftiz ediliyor!
Mozaik-Monreale Katedral Palermo

saçların uzun veya kısa olması doğal koşulların yanı sıra yaşam tarzı ile ilgilidir. Belki savaşırken uzun saçlı erkek, saçını bağlamaz ise engeller çıkabilir, aynı şey kadının doğa ile uğraşında da söz konusudur. Dert şeriatın (din kurallarına dayalı) yaşam tarzını dayatma ve kabul ettirme çabalarıdır.

"Ruh aracılığıyla birine bilgece konuşma yeteneği, ötekine aynı Ruh'tan bilgi iletme yeteneği, birine aynı Ruh aracılığıyla iman, ötekine aynı Ruh aracılığıyla hastaları iyileştirme armağanları, birine mucize yapma olanakları, birine peygamberlikte bulunma, birine ruhları ayırt etme, birine çeşitli dillerle konuşma, bir başkasına da bu dilleri çevirme armağanı veriliyor." (1.Ko.12: 8-10)

Tüm bu beceriler insanların sosyal ilişkileri sonucu edilen yeteneklerdir. Ruhla vs. Hiçbir ilişkisi yoktur. Hele hele dil sorunu çok pratik bir olaydır. Herhangi bir dil/lisan ile karşılaşmadan ruh aracılığıyla çevirmen olma yetisine sahip olmak akla uygun değildir. Öyle olsaydı ruhla en iyi ilişkisi olduğu söylenen İsa-Mesih en fazla lisan bilen olurdu. Hiçbir ayette İsa'nın İbranice dışında herhangi bir lisanı daha konuştuğuna rastlamadık. Pavlus'ta bu beceri varsa, pratik ve toplumsal ilişkileri bunu sağlamıştır.

"Eğer hepsi bir tek üye olsaydı, beden olur muydu?.. Gerçek şu ki, çok sayıda üye, ama tek beden vardır. Sizler Mesih'in bedenisiniz, bu bedenin ayrı ayrı üyelerisiniz." (1.Ko.12: 19-27)

Evet tüm uzuvların kendine has görevleri vardır, beyin çokça üzerinde durduğunuz o ruhunuzu üreten organdır ki insanı hayvandan ayıran en önemli organdır. Kusura kalınmasın, hiçte öyle değil! Bırakalım Mesih'i bir yana, kimse kimsenin bir parmağı dahi olamaz, bedeni de olamaz..

"Tanrı kilisede ilkin elçileri, ikinci olarak peygamberleri, üçüncü olarak öğretmenleri, sonra mucize yapanları, hastaları iyileştirme armağanlarına sahip olanları, başkalarına yardım edenleri, yönetme yeteneği olanları ve çeşitli dillerle konuşanları atadı." (1.Ko.12: 28)

Dikkat tüm din adamları, ya da din adına konuşanlar hep atamayla görevlendirilmişler. Pavlus elçileri başa koyup, sıralamada peygamberleri ikinci sırada yazmış olmasına rağmen, bir genelleştirme daha yapmaktadır. Dinsel hiyerarşideki bu atananların hepsini peygamberlerle aynı statüde göstermektedir. Tabii buradaki anlatımdan doktorlar, dil bilenler, başkalarına yardım edenler vs.. hepsi kutsal kişiler olarak lanse edilmektedir. Kendisi dil bildiği için de otomatik olarak kutsal ruhla donanmış kutsal biridir. Durumun teorisini yapmaktadır.

Sevgi üzerine

"Sevgi her şeye katlanır, her şeye inanır, her şeyi umut eder, her şeye dayanır... Sevgi asla son bulmaz. Ama peygamberlikler ortadan kalkacak, diller sona erecek, bilgi ortadan kalkacaktır... Çünkü bilgimiz de peygamberliğimiz de sınırlıdır." (1.Ko.13: 7-9)

Sevgiyi korku ile lanetleyen sizler değil misiniz? Hani İsa'nın peygamberliği ne olacak? O mahşer güne kadar kalacaktı. Bazen ne yazdıklarını kendileri de bilmiyor... Elbette denilebilir ki O Rab. O'nda sınır yok! Peygamberler ortadan kalkabilir, ama bilginin sınırı yoktur. İnsan var olduğu sürece kendi arasındaki toplumsal ilişkiyi sürdürmek, iletişim sağlamak için bir araca hep ihtiyaç duyacaktır. Bugün bu konuşma dilidir vs.

"İşte kalıcı olan üç şey vardır: İman, umut, sevgi. Bunların en üstünü de sevgidir" (1.Ko.13: 13)

Ye Hans –Ayşe-Memet-Yosef- Carolin ye!, "umut" nasılsa ekmeğin ye!, belki karın doyurur... Karnı aç olandan iman ve sevgi bekle belki görürsün. Bunlardaki sevgi, imanla bütünleşmiş tanrıya indirgenmiş sevgidir, yani insan sevgisi- dünyevi sevgi değildir.

Diller ve Peygamberlik

"Kaval ya da lir gibi ses veren cansız nesneler bile değişik sesler çıkarmasa, kaval mı, lir mi çalındığını kim anlar?.. Kuşkusuz dünyada çeşit çeşit diller vardır, hiçbiri de anlamsız değildir. Bilmediğim dille dua edersem ruhum dua eder, ama zihnimin buna katkısı olmaz." (1.Ko.14: 7-14)

Farklı seslere karşı olmayan neden farklı inançlara karşı olur ki. Çünkü bir dinin varlığı diğerinin reddini

Petrus ve Pavlus- Basilica di Maria/ Torino

gerektirir. Lisan insanların birbirlerini anlayabilmenin aracıdır. Sen bu aracı nasıl kendi inancını yaymak için kullanıyorsan, biz de bu inancın boş olduğunun anlaşılması için kullanmaktayız. Bırakın da herkes kendi en iyi bildiği dilde kendi „dua"sını kendisi etsin.

"Kardeşler, çocuk gibi düşünmeyin. Kötülük konusunda çocuklar gibi, ama düşünmekte yetişkinler gibi olun." (1.Ko.14: 20)

Sizler onların masumluğunu bozmadığınız müddetçe, çocuklar kötülükte de iyilikte de ön yargısız sizden çok iyi yerde duruyorlar.

"Kutsal Yasa'da şöyle yazılmıştır: "Rab, `Yabancı diller konuşanların aracılığıyla, Yabancıların dudaklarıyla bu halka sesleneceğim; Yine de beni dinlemeyecekler!' diyor." 1.Ko.14: 22 Görülüyor ki, bilinmeyen diller imanlılar için değil, imansızlar için bir belirtidir. Peygamberlikse imansızlar için değil, imanlılar için bir belirtidir." (1.Ko.14: 21-22)

Eh şimdi bu yabancı düşmanlığı niye?!. Bir kaç ayet önce söylenenlere ne oldu.. Nerden biliniyor ki, farklı dil konuşanlar imansız ?? İman sizin tekeliniz de mi? İman yalnızca Hıristiyanlıkla mı sınırlı?

"Herkesin öğrenmesi ve cesaret bulması için hepiniz teker teker peygamberlikte bulunabilirsiniz." (1.Ko.14: 31)

Bu kadar çok mu peygamber. Peygamber enflasyonu var galiba... Hani vahiy yalnız Rabb'in tarafından O'nun seçtiklerine gelirdi... Böyle toplantılardaki "peygamberler"e de mi geliyormuş!

Kadınlar üzerine bir inci daha

"Kadınlar toplantılarınızda sessiz kalsın. Konuşmalarına izin yoktur. Kutsal Yasa'nın da belirttiği gibi, uysal olsunlar .. Öğrenmek istedikleri bir şey varsa, evde kocalarına sorsunlar. Çünkü kadının toplantı sırasında konuşması ayıptır." (1.Ko.14: 34-35)

Al sana kadın düşmanlığı içeren bir ayet daha. Erkek dininde kadın ne diye konuşacakmış ?.. Ona hep " uysal" bir şekilde dinleme layık görülür ... Gerçekte ayıp olan ise kadını erkekten aşağı görmektir.

Mesih'in Dirilişinin Önemi

"Kefas'a, sonra Onikiler'e göründü... Daha sonra da beş yüzden çok kardeşe aynı anda göründü. Bunların çoğu hâlâ yaşıyor, bazılarıysa öldüler... Bundan sonra Yakup'a, sonra bütün elçilere, son olarak zamansız doğmuş bir çocuğa benzeyen bana da göründü... Ben elçilerin en önemsiziyim. Tanrı'nın kilisesine zulmettiğim için elçi olarak anılmaya bile layık değilim... Ölüler dirilmezse, Mesih de dirilmemiştir. .. Mesih dirilmemişse, bildirimiz de imanınız da boştur... Bu durumda Tanrı'yla ilgili tanıklığımız da yalan demektir. Çünkü Tanrı'nın, Mesih'i diriltiğine tanıklık ettik. Ama ölüler gerçektendirilmezse, Tanrı Mesih'i de diriltmemiştir... Ölüm bir insan aracılığıyla geldiğine göre, ölümden diriliş de bir insan aracılığıyla gelir." (1.Ko.15: 5-21)

Yukarda Kefas diye adlandırılan şahıs diğer adıyla Petrus'tur. Bu görünme olayının nasıl olduğunu ön-

ceki bölümlerde anlatmıştık. Buradaki anlatım Pavlus versiyonu, O'nun katkılarıdır. İlkin ne Kefas' (Petrus) a ne de On ikilere, Maria'ya görünmüştü. (Bkz. Mat. 28:8-10) Pavlus kendini saymazsa olmaz, ama Pavlus'a nasıl göründüğünü yukarda aktarmıştık.

Pavlus güya alçak gönüllü bir tavırla kendisinin "önemsiz" biri olduğu tespitini yapar. Ama yine de elçiymiş ?! Bizim de katıldığımız çok doğru olan *"Ölüler dirilmezse, Mesih de dirilmemiştir"* tespitidir. Evet, bu durumda *"Mesih dirilmemişse, bildirimiz de imanınız da boştur... Bu durumda Tanrı'yla ilgili tanıklığımız da yalan demektir."* Tespitleri de yerinde saptamalardır. Onun için "bildiri ve "iman" boştur., O zaman boş kabul edelim...Ölenin dirildiği madden mümkün olmadığına göre bunların imanları da dinleri de boştur... Müslümanların Kutsal Kitabı Kur'an'ın Nisa süresi 157-158. ayetleri İsa'nın çarmıhta ölmediğini iddia eder. Bir yandan var ve yok eden Rab'in denir, burada görüyoruz ki, "Ölüm bir insan aracılığıyla geldiğine" geliyormuş. Hani ölüm tanrı aracılığıyla geliyordu, ne oldu?

"Herkes nasıl Adem'de ölüyorsa, herkes Mesih'te yaşama kavuşacak. 1.Ko.15: 23 Her biri sırası gelince dirilecek: İlk örnek olarak Mesih, sonra Mesih'in gelişinde Mesih'e ait olanlar." (1.Ko.15: 22)

Hani İsa üç gün sonra dirilmişti! Buradaki sıra nerden çıktı? Dirilişteki öncelik tabii yine kendi çevresine.

"Ortadan kaldırılacak son düşman ölümdür. 1.Ko.15: 29 Diriliş yoksa, ölüler için vaftiz edilenler ne olacak? Ölüler gerçekten dirilmeyecekse, insanlar neden ölüler için vaftiz ediliyorlar?" (1.Ko.15: 26- 29)

Ölüm nasıl bir düşman olsun ki o bir sonuçtur. Ölüm en fazla korku olur. İlk insanın ilk korkuları içindedir. Ölüler için vaftiz etmeye gerek yok, ancak ölüye saygını göster yeter. O'nu yaptıklarıyla yaşat yeter, putlaştırmaya da gerek yok. Puta karşı olduklarını söylüyorlar ama putlaştıranlar yine bunlar. Hıristiyanlıktaki onca ikon nedir? Sonuçta İsa da ikonlaştırılmış, putlaştırılmış biridir.

"Ama biri çıkıp, "Ölüler nasıl dirilecek? Nasıl bir bedenle gelecekler?" diye sorabilir... Ne akılsızca bir soru! Ektiğin tohum ölmedikçe yaşama kavuşmaz ki!" (1.Ko.15: 35-36)

biz bu soruyu soruyoruz ve hiçte akılsız / mantıksız bir soru olmadığını da ileri sürüyoruz...

"Tanrı tohuma dilediği bedeni -her birine kendine özgü bedeni- verir... Her canlının eti aynı değildir. İnsan eti başka, hayvan eti başka, kuş eti, balık eti başka başkadır" (1.Ko.15: 38-39)

Hadi karpuz tohumuna zeytin bedeni versin de görelim. Her canlının etinin aynı olduğunu kim söyledi?

"Doğal beden olarak gömülür, ruhsal beden olarak diriltilir. Doğal beden olduğu gibi, ruhsal beden de vardır... Nitekim şöyle yazılmıştır: "İlk insan Adem yaşayan can oldu." Son Adem'se yaşam veren ruh oldu... İlk insan yerden, yani topraktandır. İkinci insan (Isa - BN) göktendir. .. İşte size bir sır açıklıyorum. Hepimiz ölmeyeceğiz; son borazan çalınınca hepimiz bir anda, göz açıp kapayana dek değiştirileceğiz. Evet, borazan çalınacak, ölüler çürümez olarak dirilecek, ve biz de değiştirileceğiz. (bu sizin uydurmanız - BN) "Ey ölüm, zaferin nerede? Ey ölüm, dikenin nerede?" (1.Ko.15: 44-55)

Ne ilk Adem yaşayan can, nede son Adem ruh olacak.. Sizin Adem'inizden önce de can vardı, sizin ruhunuzdan sonra da ruh-düşünce anlamında olacaktır. Her olan canlı çürümeye mahkûmdur, bu doğada başka türlere karışmadır, dönüşmedir. Öldüğü andan itibaren ondan ruh ta /düşünce çıkmıştır, son bulmuştur, buna da tıp dilinde beyin ölümü derler. Yani ruhsuzdur.

İlk veya ikinci insanla ilgili bilimin farklı şeyler söylediğini önceki bölümlerde anlattık, tekrara gerek yok. Ölüme zafer gerekmez, çünkü sonrası yoktur, sonrası olmayanın da zaferi ve dikeni-günahı bir anlam ifade etmez. Yalnızca bıraktığı mirasla anılır, bu da herkese nasip olmaz!

Para Yardımına İlişkin Öğütler

"Haftanın ilk günü herkes kazancına göre bir miktar para ayırıp biriktirsin. Öyle ki, yanınıza geldiğimde para toplamaya gerek kalmasın. " (1.Ko.16: 2)

Neden dünya malına tamah ediyorsunuz, hani ihtiyacınız yoktu... Tanrı neden kendi evine kendisi bakmaz... Onca kudreti yok mu? Kurbanlıklar yetmedi mi? Pavlus'un nasıl geçindiğinin de ipuçları. Toplanan bağışlarla!

Mektubun sonunda söylenenler;

"Ben Pavlus, bu selamı kendi elimle yazıyorum." Rab'bi sevmeyene lanet olsun. Maranata!" (Efendimiz gel! - BN) (1.Ko.16: 21-22)

Diğer kitaplar da az rastlanan bir durum, yazarın imzası... Hele hele ilk dört kitapta olmayan bir şey. İşte bunların sevgisi bu kadar lanetle iç içe, olmaz olsun böyle bir sevgi.

Pavlus'tan KORİNTLİLER'E İKİNCİ MEKTUP

Bu mektupta durumlarının zorluğu anlatılır.

"Kardeşlerim, Asya İli'nde (Efes'te..-BN) çektiğimiz sıkıntılardan habersiz kalmanızı istemiyoruz. Dayanabileceğimizden çok ağır bir yük altındaydık. Öyle ki, yaşamaktan bile umudumuzu kesmiştik.." (2.Ko.1: 8) "Birçokları gibi,

Tanrı'nın sözünü ticaret aracı yapanlar değiliz. Tanrı tarafından gönderilen ve Mesih'e ait olan kişiler olarak Tanrı'nın önünde içtenlikle konuşuyoruz." (2.Ko.2: 17)

Efes'te neden zor durumda olduklarını ilerde anlatacağız. Tanrı sözünün ticaret aracı olduğu sadece bunlara ait değil, tek tanrılı dinin temelinde yatmaktadır. Çünkü her türlü savaştan Rab'in için de ganimet ayrıldığını Tevrat'ta görmüştük. Hıristiyanlıkta ilk başlarda bu yan zayıftır ve Pavlus ile güçlenmeye başlamıştır. Roma'nın Hıristiyanlığı kabul etmesi, Tanrı sözünün ticaret aracı olması, Papalık kurumunun maddi olarak güçlenmesi ile el ele gitmiştir. Aktardığımız önceki ayetlerde para toplamayı öneren Pavlus'un kendisi değil miydi?

- "O bizi yazılı yasaya değil, Ruh'a dayalı yeni bir antlaşmanın hizmetkârları olmaya yeterli kıldı. Yazılı -yasa öldürür, Ruh ise yaşatır... Yüzündeki parlaklığın giderek söndüğünü İsrailoğulları görmesin diye -yüzünü peçeyle örten Musa gibi değiliz... İsrailoğulları'nın zihinleri körelmişti. Bugün bile Eski Antlaşma okunurken zihinleri aynı peçeyle örtülü kalıyor. Çünkü bu peçe ancak Mesih aracılığıyla kalkar." (2.Ko.3: 6-14)

Durum o kadar vahim ola ki, Yasaya karşı tavır koyma Musa'yı da doğrudan hedef içine alacak şekilde genişletilmiştir. Elbette yeni gelişen bir din geliştiği temelle çatışma yürütmeden kendini kabul ettiremez. Pavlus'un yaptığı da budur. Ruh'a dayalı herhangi bir anlaşmanın dört ana İncil kitaplarında olmadığını belirtebiliriz. Bu söylem de Pavlus'a aittir. Pavlus'un Tevrat ve Musa'yı doğrudan hedef alan bu tavırları ilerde Hıristiyanlığın Yahudilikle kanlı bıçaklı olmalarının temelinin atıldığı yerlerdir.

İçinde bulunulan zorluğun tarifi

-"Her yönden sıkıştırılmışız, ama ezilmiş değiliz. Şaşırmışız, ama çaresiz değiliz... Kovalanıyoruz, ama -terk edilmiş değiliz. Yere yıkılmışız, ama yok olmuş değiliz." .. Bu nedenle cesaretimizi yitirmeyiz. Her -ne kadar dış varlığımız harap oluyorsa da, iç varlığımız günden güne yenileniyor." (2.Ko.4: 8-16)

Anlaşılan tüm saldırılar karşısında dirayetliyiz propagandası Mor Yarımadası'ndakileri ayak tutmak için.

-"Gözle görülene değil, imana dayanarak yaşarız... Çünkü bedende yaşarken gerek iyi gerek kötü, -yaptıklarımızın karşılığını almak için hepimiz Mesih'in yargı kürsüsü önüne çıkmak zorundayız." (2.Ko.5: 7-10)

Sırf imana dayanarak yaşanılmayacağı gayet açıktır. Fakat iman gücünün de küçümsenmemesi gerektiğini anlamakta da yarar var. İman gücü hangi dinde olursa olsun anda sınıfsal güçten çok daha ileridedir. Ekonomik durumun düzelmesi için kavga vermeyi gerekli görmeyen milyonlarca insan iman gücüyle savaşmakta, birbirini gözü dönmüş bir şekilde kırabilmektedir. Din-iman savaşları yer yer aynı dinin farklı mezheplerinin birbirini kırmasına kadar varmaktadır. Katolik- Ortodoks savaşı, Sünni- Şii savaşı bunlara örnek gösterilebilir.

Barıştırma Görevi

"Böylece, Tanrı aracılığımızla çağrıda bulunuyormuş gibi Mesih'in adına elçilik ediyor, O'nun adına yalvarıyoruz: Tanrı'yla barışın." (2.Ko.5: 20)

Hep lanet okuyan tanrınız insanlar için barışı sağlayamaz. Çünkü bunun için önce kıskanç, intikamcı, lanetçi tanrınızın barışçı olması lazım. Emek sömürüsüne dayalı sistemlerde tanrı da sömürücüden yana olduğu için bu barış, sömürü ve ona neden olan temeller ortadan kalkmayana kadar gerçek haline gelemez! Sömürü temeliyle ortadan kalktığında ise tanrıya da ihtiyaç kalmaz!

Sıkıntılar

"Tersine Tanrı'nın hizmetkârları olarak olağanüstü dayanmada, sıkıntı, güçlük ve elemlerde, dayak, hapis, karışıklık, emek, uykusuzluk ve açlıkta; pak yaşayışta, bilgi, sabır, iyilik, Kutsal Ruh ve içten sevgide; gerçeğin ilanında ve Tanrı'nın gücünde; sağ ve sol ellerimizde doğruluğun silahlarıyla, yücelikte ve onursuzlukta, iyi ünde ve kötü ünde, kendimizi her durumda örnek gösteriyoruz. Aldatanlar sayılıyorsak da dürüst kişileriz." (2.Ko.6: 4-8)

Nedense sayılanların çoğu dünyevi nesneler. Zaten Hıristiyan olmanın o andaki özellikleri de bunlar değil miydi? İnanıp iman ettiği için eziyet çektiğini Mesih örneğinde görmüştük.

Tanrı'nın Tapınağıyız

"Mesih'le Beliyal (cehennemin kapısındaki şeytan.- BN) uyum içinde olabilir mi? İman edenle iman etmeyenin ortak yanı olabilir mi?" (2.Ko.6: 15)

Olur niye olmasın ikisi de insan değil mi? Eğer aynı alanlarda yaşıyorlarsa bunların ortak yanları daha da fazla olur. En basiti devletin aldığı vergiden inanan da

inanmayan da yakınabilir! Doğal bir afet her ikisine de zarar verebilir, bu zararı aza indirgemek için güçler birleştirilebilir... Ayrıca şeytanla İsa'nın işbirliğini önceki kitap incelemelerimizde anlatmıştık.

"Aralarında yaşayacak, Aralarında yürüyeceğim. Onların Tanrısı olacağım, Onlar da benim halkım olacak." Bu nedenle, "İmansızların arasından çıkıp ayrılın" diyor Rab. "Murdara dokunmayın, Ben de sizi kabul edeceğim." (2.Ko.6: 16-17)*

Aralarında yaşayan mutlaka şu veya bu şekilde de olsa "murdar" (kirli, pis-cünup, kirletilmiş, temiz olmayan) ile temasta bulunur veya ona dokunacaktır. Bunlarda ortak bir özellik var; o da hep "erişemedikleri ciğere murdar" deme huyuna sahip olmaları.

„Yüreklerinizde bize yer verin. Kimseye haksızlık etmedik, kimseyi yoldan saptırmadık, kimseyi sömürmedik." (2.Ko.7: 2)

Daha nasıl yoldan saptıracaksın ki, adamın inancına saldırıyorsun, yukarıda Yasayı reddeden sen değil miydin? Ona inanca (Yasaya) göre yaptığın saptırma değil mi? Kimseye haksızlık etmedim diyen Pavlus ise, hatırlatalım, Saul iken sonradan dindaş olduğu insanlara eziyet eden o değil miydi? Kimseyi sömürmedik diyorlar. Din adına para toplayarak yaşam sürdürme sömürme değil mi? Yaşanılan zamandaki kralları ve iktidar sahiplerini savunmak sömürüyü kutsamak değil mi?

"Mektubumla size acı verdiysem bile pişman değilim. Aslında pişman olmuştum -kısa bir süre için de olsa, o mektubun size acı verdiğini görüyorum- ama şimdi seviniyorum; acı duymanıza değil, bu acınızın sizi tövbeye yöneltmesine seviniyorum. Tanrı'nın isteğine uygun olarak acı çektiniz. Böylece hiçbir şekilde bizden zarar görmediniz. Tanrı'nın isteğiyle çekilen acı, kişiyi kurtuluşla sonuçlanan ve pişmanlık doğurmayan tövbeye götürür. Dünyanın acılarıysa ölüm getirir." (2.Ko.7: 8-10)

Acı çek ki tövbeye yönelesin! Zaten tanrınızın varlığı ve isteği acı çekmek ve çektirme değil mi? O zaman çek acıyı kurtul, ne uğraşıp duruyorsun! Hem acı çektir hem de bizden „zarar görmediniz" de. Olur mu böyle bir mantık! Acı kavramının içinin nasıl doldurduğunu yukarıda (2.Ko.6: 4-8) aktarmıştık.

Kudüs Tapınak Meydanı

"Bu büyük bağışla ilgili hizmetimizde kimsenin eleştirisine hedef olmamaya özen gösteriyoruz." (2.Ko.8: 20) „Şunu unutmayın: Az eken az biçer, çok eken çok biçer." (2.Ko.9: 6)

Demek dünya nimetine ihtiyaç varmış. Demek büyük bağışlar da toplanıyormuş.. Nereye gidiyormuş bu bağışlar? Binlerce yıl bunun hesabının sorulmadığını söylersek yanlış bir şey söylemiş olmayız. İşte size sömürünün daniskası. Bu bağışı yapanlar kimler? Hali vakti yerinde olanlar... Onlar bunu nerden sağlıyorlar? Hali vakti yerinde olmayanları sömürerek...

Yoksullara Yardım

"Çünkü yardıma hazır olduğunuzu biliyorum. Ahaya'daki sizlerin geçen yıldan beri hazırlıklı olduğunu söyleyerek Makedonyalılar karşısında sizinle övünmekteyim. Gayretiniz onların çoğunu harekete geçirdi. (2.Ko.9: 2)

Pavlus ajitasyonda da usta.

Pavlus'un Savunması

"Çünkü savaşımızın silahları insansal silahlar değil, kaleleri yıkan tanrısal güce sahip silahlardır. Mesih'e tümüyle bağımlı olduğunuz zaman, O'na bağımlı olmayan her eylemi cezalandırmaya hazır olacağız. 2.Ko.10: 10 Çünkü bazıları, "Mektupları ağır ve etkilidir, ama kişisel varlığı etkisiz, konuşma yeteneği de sıfır" diyormuş." (2.Ko.10: 4-10)

Sorun tanrısal güce sahip silahlarla olsa amenna! Gelişmenin belirli safhasında insansal silahlar da devreye girmek zorunda. Tevrat bunun örnekleriyle dolu. İncil'den de örnekleri önceki bölümlerde aktardık. Sadece bir örnek vermek gerekirse; insansal silahlarla yapılan Haçlı Seferleri de tanrı adına yapıldı! Hâlâ yapılmıyor mu? Neyle güce erişilir? İnsansal silahlarla! Ayrıca, neden Pavlus'un 13 mektup yazmış olduğunu bu ayetten anlıyoruz.

Sahte Elçiler

"Çünkü size gelen ve bizim tanıttığımızdan değişik bir İsa'yı tanıtanları pekâlâ hoş görüyorsunuz. Ayrıca, aldığınız ruhtan farklı bir ruhu ve kabul ettiğinizden farklı bir müjdeyi kabul ederek bunları hoş görüyorsunuz." (2.Ko.11: 4)

Burada farklılık hem farklı İncil hem de farklı İsa anlamında kullanılmıştır, Pavlus'un itirazı diğer İsa adına hareket eden Nasranili elçileredir. Buradan mezheplerin temelinin atıldığını ve farklı yorumların söz konusu

olduğu sonucunu çıkarmak pekâlâ mümkündür. Tabii buradan hareketle İslamcılar farklı İncil'lerin varlığı sonucuna da varmaktadır.. Hatta Nasranilerin "kayıp" İncil'lerinden de bahsedilmektedir.

İtiraf

"Size hizmet etmek için yardım aldığım başka kiliseleri adeta soydum." (2.Ko.11: 8)

Buradaki soyma para alma anlamındadır. Metnin Almancasında "beraubt und Geld genommen" 'soydum ve para aldım' denmektedir. İşte din adamlarının geçim kaynağının onayı. Şimdi bunun sömürü olmadığını söyleyebilir miyiz?

"Bu tür adamlar sahte elçiler, düzenbaz işçiler, kendilerine Mesih'in elçisi süsü verenlerdir." (2.Ko.11: 13)

Onlar neye göre sahte, elbette Pavlus'un dinine göre. O zaman Pavlus'ta onlara göre o kadar sahte. Çünkü her ikisinin de uğraş alanı aynı, hitap ettiği kitle aynı. Bu anlamda birbirlerini sahtekâr olarak suçlamaları normal bir durumdur. Bugün de öyle değil mi?

Övünmek Gerekirse ve diğerleriyle karşılaştırma yapılırsa,

"Aslında sizi köle edenlere, sömürenlere, sizden yararlananlara, büyüklük taslayanlara ya da sizi tokatlayanlara katlanıyorsunuz.... Utanarak kabul ediyorum ki, biz bunu yapacak güçte değildik! Ama birinin övünmeye cesaret ettiği konuda -akılsız biri gibi konuşuyorum- ben de övünmeye cesaret ediyorum... Onlar İbrani mi? Ben de İbrani'yim. İsrailli mi? Ben de İsrailli'yim. İbrahim'in soyundan mıdırlar? Ben de onun soyundanım... Mesih'in hizmetkârları mıdırlar? Aklımı kaçırmış gibi konuşuyorum. Ben O'nun daha üstün bir hizmetkârıyım. Ben daha çok emek verdim, hapse daha çok girdim, sayısız dayak yedim, çok kez ölümle burun buruna geldim... Beş kez Yahudiler'den otuz dokuzar kırbaç yedim... Üç kez değnekle dövüldüm, bir kez taşlandım, üç kez deniz kazasına uğradım. Bir gün bir gece açık denizde kaldım... Emek verdim, sıkıntı çektim, çok kez uykusuz kaldım. Açlığı, susuzluğu tattım. Çok kez yiyecek sıkıntısı çektim, soğukta çıplak kaldım." (2.Ko.11: 20-27)

Yani gücümüz olsaydı onlar gibi yapardık demeye getiriyor. Çektiklerini anlatırken tüm eziyetlerin insani olduğuna vurgu yaparken bundan kendine övgü çıkartıyor ve kendisini yüceltiyor. Hemen ardından İsa ile kurulan bağlantı, İsa'nın da zulüm gördüğü durumla benzerlik kurma, kendini daha da yüceltme. Aynı zamanda "beni hayat yoğurdu" demek istiyor. Fakat kendinin yaptığı zulüm ile bir karşılaştırma yok!

"Çünkü geldiğimde sizi istediğim durumda bulamayacağımdan korkuyorum. Sizler de beni istediğiniz durumda bulamayabilirsiniz. Aranızda çekişme, kıskançlık, öfke, bencil tutkular, iftira, dedikodu, böbürlenme, kargaşa olmasından korkuyorum... Korkarım size tekrar geldiğimde Tanrım beni önünüzde utandıracak; daha önce günah işleyip de kapıldıkları pisliklerden, fuhuş ve sefahatten tövbe etmeyen birçokları için yas tutacağım." (2.Ko.12: 20-21)

Yukarıda sayılan insani olumsuz özellikler tanrının insanlara layık gördüğü, yer yer kendisinin de bu özellikleri taşıdığı durumları önceki bölümlerde aktarmıştık. Mesela "böbürlenme-övünme" konusunda biraz önce aktardıklarımız Pavlus'un da meziyetleri içinde değil mi?

Öte yandan başkasının pisliği için yas tutma neden? Bırak o kendi pisliğinden kendi kurtulsun. Herhangi birinin olumsuz yanı toplumsal sorun yaratmadığı sürece, kişinin kendi değerlendirmesi / tasarrufu içinde ele alınmalıdır. Bunlarda böyle değil, her şeye müdahale hakkını kendilerinde bulmalarının nedeni, tanrılarının kudretini kendilerinde bulmalarındandır.

Selam olarak

"Rab'bin yıkmak değil, geliştirmek için bana verdiği yetkiyi yanınıza geldiğimde sert biçimde kullanmak zorunda kalmayayım diye, bunları aranızda değilken yazıyorum." (2.Ko.13: 10)

Bu ayet kendi içinde zor ve tehdidi barındırıyor.

Pavlus'tan GALATYALILAR'A MEKTUP

Galatya bugün Anadolu'nun ortalarında yer alan bir bölgedir; bu bölge Ankara da dâhil olmak üzere çevre illeri de kapsamaktaydı. Galatya isminin ise o tarihten önce bölgeye göç eden Kelt kökenli kavimler tarafından verildiği bilinmektedir.

"İnsanlarca ya da insan aracılığıyla değil, İsa Mesih ve O'nu ölümden dirilten Baba Tanrı aracılığıyla elçi atanan ben Pavlus'tan ve benimle birlikte olan bütün kardeşler-

den Galatya'daki kiliselere selam! " (Gal.1: 1-2)

Nasıl elçi atandığı sorusu hiçbir yerde açıklamamaktadır... İsa ona Saul olduğu zamanlarda „zulüm ettiği" için seslenmiştir. Bu elçilik ilanı ise, İsa'ya ihanet eden diğer elçisi Yudas'a pek yakışır bir elçiliktir. Dört ana kitapta dirildikten sonra herhangi bir yeni elçinin atandığına pek rastlamadık. Pavlus'ta kendin pişir kendin ye kanıksanmış bir yöntem.

"Daha önce söylediğimizi şimdi yine söylüyorum: Bir kimse size kabul ettiğinize ters düşen bir müjde bildirirse, ona lanet olsun!" (Gal.1: 9)

Anlaşılan duymak istemediklerini duyuranlar var! Müjde aslında olumluluğu içinde barındıran bir kavram, ister kabul et, ister etme, elçinin ne suçu var... Kaygı açık, farklı şeyler söyleyenler ve etkileyenlerin varlığı, onun için lanet okunuyor.

Mesih'in Elçisi Pavlus

"Çünkü ben onu insandan almadım, kimseden de öğrenmedim. Bunu bana İsa Mesih vahiy oluyla açıkladı." (Gal.1: 12)

Tam tersine söz konusu olanların hepsi insandan kaynaklanan ve insana anlatılan palavralardır. Hem İsa'nın Pavlus'a vahiy yolladığı da Pavlus'un uydurmasıdır. Tanrının peygamberlere vahiy yollaması ne kadar gerçekse, bu da o kadar gerçektir. Vahiy; Tanrının, peygamberliğe seçtiği kişilerle kurduğu bir iletişim şekli, emirlerini iletme yolu, işaretidir. O zaman çıkan sonuç; bir anlamda İsa Rab'i Pavlus'u peygamber görmüş olmalı. Bu da Pavlus'un kendine yakıştırdığı bir vasıftır.

"Yahudi dinine bağlı olduğum zaman nasıl bir yaşam sürdüğümü duydunuz. Tanrı'nın kilisesine alabildiğine zulmediyor, onu kırıp geçiriyordum." (Gal.1: 13)

Nihayet Saul dönemine gönderme, bir çeşit özeleştiri. Fakat aynı zamanda şimdi tanrısına inanmayanlara yönelik de onun neler yapabileceği konusunda bir tehdit içeren bir saptama bu.

"Ama beni daha annemin rahmindeyken seçip lütfuyla çağıran Tanrı, uluslara müjdelemem için Oğlu'nu bana göstermeye razı olunca hemen insanlara danışmadım;" (Gal.1: 15-16)

Onun için zulüm ettin öyle mi? Neden sana başından itibaren "doğru yolu" (Mesih yolunu) göstermemiş acaba?

"Öbür elçilerden hiçbirini görmedim, yalnız Rab İsa'nın kardeşi Yakup'u gördüm... Yalnız, "Bir zamanlar bize zulmeden adam, önceleri yıkmaya çalıştığı imanı şimdi yayıyor" dendiğini duymuşlardı... Böylece benden ötürü Tanrı'yı yüceltiyorlardı..." (Gal.1: 19-24)

Yani tanıklarla herhangi bir irtibatının olmadığına vurgu, İsa'nın kardeşi Yakup sonradan (Pavlus) tarafından sahneye itilen biridir. Kendine dolaylı övgü, böbürlenme...

Öbür Elçiler Pavlus'u Kabul Ediyor

"Benimle birlikte olan Titus bile Grek olmasına karşın sünnet edilmeye zorlanmadı. Ama ileri gelenler -ne oldukları bence önemli değil, Tanrı insanlar arasında ayrım yapmaz- evet, bu ileri gelenler söylediklerime bir şey katmadılar. Tam tersine, Müjde'yi sünnetlilere bildirme işi nasıl Petrus'a verildiyse, sünnetsizlere bildirme işinin de bana verildiğini gördüler... Çünkü sünnetlilere elçilik etmesi için Petrus'ta etkin olan Tanrı, öteki uluslara elçilik etmem için bende de etkin oldu." (Gal.2: 3-8)

Kendisinin sünnetli olduğuna atıf ... Tanrının nasıl ayrım yaptığını çokça aktardık... Çok ilginç bir görev dağılımı !! Dil bildiği için öteki uluslar içinde çalışma görevi Pavlus'a düşmüş olsa gerek,..

"Müjde gerçeğine uygun davranmadıklarını görünce hepsinin önünde Kefas'a şöyle dedim: "Yahudi olduğun halde Yahudi gibi değil, öteki uluslardan biri gibi yaşıyorsun, nasıl olur da ulusları Yahudi gibi yaşamaya zorlarsın?" (Gal.2: 14)

Pavlus'un Kefas dediği kişi On iki havariden balıkçı Petrus'un kendisidir. Çatışmanın temeli yine sünnetli sünnetsiz. Bu olay bugün bile farklı yaklaşımlarla tartışma konusudur. 2012'lerde bile bu çatışma günceldir. Almanya bölgesel mahkemeleri sünneti "yaralama" olarak değerlendirip, yasaklanmasını talep etmekte, buna karşı Yahudi ve İslam çevreleri bunu "dine saldırı" olarak değerlendirmektedir.

"Mesih'le birlikte çarmıha gerildim. Artık ben yaşamıyorum, Mesih bende yaşıyor. Şimdi beden de sürdürdüğüm yaşamı, beni seven ve benim için kendini feda eden Tanrı Oğlu'na imanla sürdürüyorum." (Gal.2: 20)

Alın size bir Mesih daha.

"Örneğin, "İbrahim Tanrı'ya iman etti, böylece aklanmış sayıldı. Öyleyse şunu bilin ki, İbrahim'in gerçek oğulları iman edenlerdir." (Gal.3: 6-7)

İbrahim'in hangi günahı işlediği hiçbir yerde yazmaz. Bize göre kutsal kitaplardan öğrendiğimiz işlediği en büyük üç günahı vardır.. Birincisi; Mısır'a girişte karısı Sara'yı "kardeş" olarak ilan etmesi, ikincisi; Hacer'den olma oğlu İsmail ile annesini çöllerde susuz bırakması, üçüncüsü ve en önemlisi; mal-mülk peşinde koşmasıdır. Oğullarından iman etmeyen hangisidir. Kastedilen herkes O'nun oğlu ise; bu çok büyük bir genellemedir.

Kutsal Yasa ve İman

"Tanrı katında hiç kimsenin Yasa'yla aklanmadığı açıktır. Çünkü "İmanla aklanan yaşayacaktır." (Gal.3: 11)

Yasayı kabul etmek iman etmek değil mi? Teori pratik ilişkisinde elbette sırf yasayı kabul etmek yetmez ama imanın ilk şartı kabul etmek değil mi?

Kutsal Yasa ve Tanrı'nın Vaadi

"Kardeşler, insan yaşamından bir örnek vereyim. İnsanlar arasında yapılmış bile olsa, onaylanmış bir antlaşmayı kimse geçersiz saymaz, ona bir şey eklemez." (Gal.3: 15)

İnsan tarafından yapılan hiçbir şey mutlak değildir, değiştirilebilir. Neler değişmiyor ki!

"Şunu demek istiyorum: Dört yüz otuz yıl sonra gelen Yasa, Tanrı'nın önceden onayladığı antlaşmayı geçersiz kılmaz, vaadi ortadan kaldırmaz." (Gal.3: 17)

Buradaki dört yüzyıl, Musa'dan o güne mi yoksa Tevrat'ın yazıldığından o güne mi açık değil. Ama kronolojik hesaplanırsa Tevrat'ın yazılmasından o güne olması daha mantıklı... Eski Ahit/ Tevrat'taki vaad neydi, "sütün ve balın aktığı ülke', yenisinde yani İncil'de bu vaat değişerek, "öbür dünyada ölümsüzleşme"... oldu; yani hiç ulaşılmaz bir hal aldı...

"Çünkü miras Yasa'ya bağlıysa, artık vaade bağlı değildir. Ama Tanrı mirası İbrahim'e vaatle bağışlamıştır." (Gal.3: 18)

Karar verin bağlı mı değil mi? Neden Tanrı mirası İbrahim'e vaatle bağlanmış ne yapmışta, kaç kişi tanrıya kazanmış? Tevrat'ta bu konuda herhangi bir bilgiye rastlamak mümkün değil. İncil'de zaten olamaz! Nedir bu tanrı mirası, mal-mülk mü?. Tevrat'ta İbrahim'le Rab'in arasındaki anlaşma neydi: Rab'in istediği ""Seninle ve soyunla yaptığım antlaşmanın koşulu şudur: Aranızdaki erkeklerin hepsi sünnet edilecek." (Yar.17: 10) bunun karşılığı olarak İbrahim'e vaat edilen ise;*"Seni çok verimli kılacağım. Soyundan uluslar doğacak, krallar çıkacak."* (Yar.17: 6). Bunun yolu olarak ta; *"Yüz yaşında bir adam çocuk sahibi olabilir mi?" "Doksan yaşındaki Sara doğurabilir mi?" (Yar.17: 17)* tereddütlerine rağmen, soyu verimli hale getiren İshak'ın 90 yaşındaki Sara'dan dünyaya gelmesidir! Ve bu "Soyun düşmanlarının kentlerini mülk edin" mesidir (Yar.22: 17), mirasıdır.

Kutsal Yasa'nın Amacı

"Oysa İsa Mesih'e olan imana dayanan vaat iman edenlere verilsin diye, Kutsal Yazı bütün dünyayı günahın tutsağı ilan ediyor. Yani imanla aklanalım diye Mesih'in gelişine dek Yasa eğitmenimiz oldu... Ama iman gelmiş olduğundan, artık Yasa'nın denetiminde değiliz. Artık ne Yahudi ne Grek, ne köle ne özgür, ne erkek ne dişi ayrımı var. Hepiniz Mesih İsa'da birsiniz." (Gal.3: 22-28)

Yani yasa miadını doldurdu demek istiyor. Bunu diyen Pavlus önceki ayette yöneticilerinize boyun eğin onlardan korkun diyendi ...bkz (Rom.13: 4) Bohçada herkese göre bir şeyler var!

"Ne var ki, eskiden Tanrı'yı tanımadığınız zamanlarda, gerçek olmayan tanrılara kölelik ettiniz... Şimdiyse Tanrı'yı tanıdınız, daha doğrusu Tanrı tarafından tanındınız. Öyleyse nasıl oluyor da bu değersiz, etkisiz ilkelere dönüyorsunuz? Yeniden onların kölesi mi olmak istiyorsunuz?.. Özel günler, aylar, mevsimler, yıllar kutluyorsunuz! Şimdi o sevincinize ne oldu? Sizin için tanıklık ederim ki, elinizden gelse gözlerinizi oyar bana verirdiniz... Başkaları sizi kazanmaya gayret ediyor, ama niyetleri iyi değil. Kendileri için gayret edesiniz diye sizi bizden ayırmak istiyorlar." (Gal.4: 8-17)

Eski geleneklerin etkisini bir anda atacağını sanmış ola. Öyle olsaydı şimdi de sizlerin yarattığı alışkanlıklar çoktan etkisini yitirmiş olmalıydı. Gözlerini oyup sana vermeleri durumunda, o zaman göremezlerdi...Senin görmemenin sorumlusu onlar olabilir mi? Başkalarının kazanma isteğine karşı çıkan Pavlus'un yaptığın ne?.. Taraftar toplama! Aynısı değil mi, dağdan gelenin bağcıyı kovma çabaları...

Sara'yla Hacer Örneği

"İbrahim'in biri köle, biri de özgür kadından iki oğlu olduğu yazılıdır. Köle kadından olan olağan yoldan, özgür kadından olansa vaat sonucu doğdu. Burada bir benzetme vardır. Bu kadınlar iki antlaşmayı simgelemektedir. Biri Sina Dağı'ndandır, köle olacak çocuklar doğurur. Bu Hacer'dir. Hacer, Arabistan'daki Sina Dağı'nı simgeler. Şimdiki Yeruşalim'in karşılığıdır. Çünkü çocuklarıyla birlikte kölelik etmektedir. Oysa göksel Yeruşalim özgürdür, annemiz odur. Nitekim şöyle yazılmıştır: "Sevin, çocuk

Ibrahim - Ishak - Sara

doğurmayan ey kısır kadın! Doğum ağrısı nedir bilmeyen sen, Yükselt sesini, haykır! Çünkü terk edilmiş kadının, Kocası olandan daha çok çocuğu var."(Gal.4: 22-27)

Elbette köleden ana olamazdı. Çünkü soy için bu biraz alçak kaçardı! Bunun için köle Hacer soyu belirleyen olmamalıydı! Öyle de oldu, soyu belirleyen Sara sadece kısır değil aynı zamanda 90 yaşındaymış? Anlattık. Burada bahsi geçen İbrahim Sara ilişkisi değil, bilakis kadın yerine konulan İsrail'dir. Anlatılan İsrail'in kurtuluşudur. (bkz. Yşa.54: 1). Olaylar yine birbirine karıştırılmaktadır.

"Kardeşler, İshak gibi sizler de vaat çocuklarısınız. Gal.4: 30 Ama Kutsal Yazı ne diyor? "Köle kadınla oğlunu kov. Çünkü köle kadının oğlu Özgür kadının oğluyla birlikte Asla mirasa ortak olmayacaktır.".. İşte böyle, kardeşler, bizler köle kadının değil, özgür kadının çocuklarıyız. (Gal.4: 28-31)

Evet, Pavlus'unda onayladığı gibi, Eski Ahit'in temel düşüncesi köle köle olarak kalmalıdır. Bu düşünce günümüzde de yerini aynen korumaktadır.. Hacer'den doğan köle çocuğun İsmail olduğu, O'nun da İslam'ın soyunu belirlemesine rağmen, İsmail ve anasına zulüm eden, İbrahim'e tapınmanın reddedilmediği ayrı bir gerçektir.. Köle düşmanlığı bundan daha iyi ifade edilemezdi.. Yalnız burada Pavlus Kutsal Kitap Tevrat'taki ayetler ile oynar.. Birbiriyle alakası olmayan ayetleri alakalıymış gibi gösterir.. Mesela Hacer ve İsmail'in kovulma olayı „ İbrahim'e, "Bu cariyeyle oğlunu kov" dedi, "Bu cariyenin oğlu, oğlum İshak'ın mirasına ortak olmasın." (Yar.21: 10) ile „kısır kadının çocuk doğurması" sohbeti (Yşa.54: 1) dedir.. Sara'nın doğum olayı hiçte burada bahsi geçen olayla ilintili değildir.. İki ayrı olay ve tartışma aynı olay gibi konulmaktadır...

Özgürlüğünüzü Koruyun

"Bakın, ben Pavlus size diyorum ki, sünnet olursanız Mesih'in size hiç yararı olmaz... Sünnet edilen her adamı bir daha uyarıyorum: Kutsal Yasa'nın tümünü yerine getirmek zorundadır. .. Ama biz aklanmanın verdiği umudun gerçekleşmesini Ruh'a dayanarak, imanla bekliyoruz." Aklınızı çelenler keşke kendilerini hadım etseler" (Gal.5: 2-12)

Boş verin sünnet olup ta işleri niye zorlaştıracaksınız, inan bir ruha olsun bitsin. Pavlus işi – inanmayı kolaylaştırmaktadır!

İyilik Yapmaktan Usanmayalım

"Herkes kendi yaptıklarını denetlesin. O zaman başkasının yaptıklarıyla değil, yalnız kendi yaptıklarıyla övünebilir... Herkes kendine düşen yükü taşımalı... Aldanmayın, Tanrı alaya alınmaz. İnsan ne ekerse onu biçer... Kendi

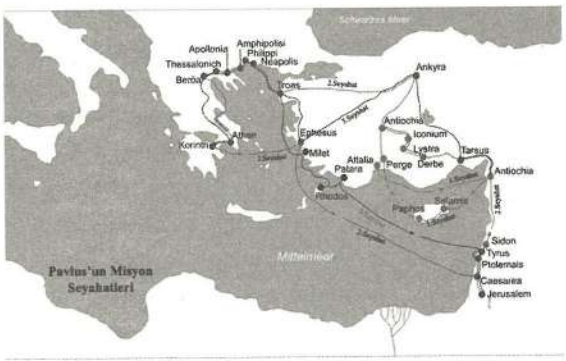

benliğine eken, benlikten ölüm biçecektir. Ruh'a eken, Ruh'tan sonsuz yaşam biçecektir." (Gal.6: 4-8)

Herkesin kendi yaptıklarından sorumlu olması, ancak kendi yaptıklarıyla övünmesi ahlaklı bir öneri de, bunu anlatan Pavlus örneğin hiçte öyle davranmıyor. Sorumluluk sonuçta her şeye kadir Tanrıda.Ölüm maddi yaşamın son bulmasıysa ekilen maddi yaşam ölümle biçilir, yenisi ekilir ve o da biçilir, ruhu maddi olarak herhangi bir yere ekemezsin, yalnız telkin yoluyla beyinleri etkilersin.Tüm dinlerin yaptığı bu eylemi Pavlus'ta yapmaktadır.. Duygulara hitap etmektedir, çünkü insan beyni algılama safhasına çoktan ulaşmış idi.

Gelecek sayımızda Pavlus'tan Efes'lilere mektupla devam edeceğiz.

Tüller ve Defne

Berk Bağ
berkb722@gmail.com

Gökyüzündeki ufka en yakın bu parlak yıldız şimdi gerçekliğine dönüp aslında deniz feneri olduğunu belli etme safhasına gelmişti. Yıldızlara özgü kadınsı göz kırpışları, şu mesafeden kızıl-sarı alevleri etrafa zayıfça saçarak harlanması gerekliliğini hatırlatan bir denizci dostuydu. Denizci Çolus miçosu Doson'a sert bakışlarıyla halatlara asılmasını ve teknesini yıpratmak pahasına yelkenleri şişirmesini emretti. Çelimsiz görünümünün altında cevher gözler ve çalışkanlık barındıran bu gençliği yitmiş delikanlı, İskenderiye'nin en namlı yük teknecisi için kalfalıkta biçilmiş kaftandı elbet. Dümen palasından gelen sağlıksız gıcırtıları huzurla dinledi Çolus. Parus adasında üç dolunay boyunca dur durak bilmeden çalıştığı yaz mevsimi sonrasında kendisine aylaklığı hak görüyordu elbet. Ne de olsa artık yaşı ilerlemiş, yorgunluğu yüz çizgilerine yansımıştı.

İlk gençlik yıllarında Çolus, çevre balıkçı köylerine nefis ada şaraplarından tatmak için uğradığında, matem evinde ikonaların önünde zırıl zırıl ağlayan bu yeni yetimi, yani miçosu Doson'u hiç beklemesiz yanına almıştı. O günden beri mey düşkünü Çolus'un şehre inip kendini fahişelere kapattığı günler hariç yedikleri dahi birdi. Tek dostu sayabileceği miçosuna her gecebir kadına sahip olamayacağından dolayı kadınlarını anlatır, pür dikkat onu dinleyen bu sessiz çocuğa, kendisine dahi itiraf edemeyeceği gerçeklerini açardı. Gençlik zamanları ne güzeldi Çolusça, gergin ensesinde güneş biter, güçlü kaslarıyla yelkenlere makaralar dizerdi.

Yaş tahta ve yosun karışımı kokuyordu Hellas. Güçlü gövdesi, sivri burnuyla en amansız dalgaları yarardı. Çolus, ilk kadını, yani teknesi Hellas'ı aldatmayı aklına

getirmemişti hiç. Ta ki narin Eleni'yi görene kadar.

Tahta kurularının güverteleri terk ettiği, sıcak bir yaz öğleden sonrasıydı. Çolus Hellas'ın yüklerini erken bitirmiş, hamalları Navalia Limanı'na sallamıştı. Navalia Limanı her zamankinden kalabalık biçimde güneş altında sıcak dalgalanmaların perdesinden gürültüsünü duyurmaya başlamıştı. Burası İskenderiye'ydi. Yüzyıllardır aynı hikayeyi anlatırdı. Mermer sütunlar etrafında hevesle koşuşturan tüccarlar, asıl isimlerini asla hatırlayamayacak köle kızları ve bıçkın denizcilerin naraları ile. Çolus, yaklaşan sarı uyumsuz taşlarla örülü surların ardından şehire karışmayı, belki de Doson'u bugünlük kamarada bırakmayı düşünüyordu.

Halatı koparırcasına savurdu sağlam vücudunu yüksek mesafeden. Atladığı yükseklikten

sandaletinin gereğinden fazlaca ıslak kuma saplanacağını kestirememişti. Kaba keçeden üstlüğünü çırptı. Artık yüzüne vuracak olan şehrin sıcaklığını çarçabuk hissetmek ümidiyle sur kapısından giriş yaptı.

İskenderiye'nin yolları tapınaklara ve şapellere çıkmıyorsa dardır. Nemli havanın

boğuculuğu dar sokakların terlemesinden anlaşılır. Yapış yapış ve nefessiz. Belkide güneşi selamlamak nefes alamamaktan iyidir diye düşünülür. Her mimar üç kere düşünmüştür yaratırken İskenderiye'yi; soyluların para keselerinin gölgesinde her sokak, bir arka sokak doğurur. Beyaz tenlerine zeval getirmeyen soylular farkındırlar; "Batı Nekropolis varoşlarından akın eden tapınak dindarlarıyla aynı kapılardan girmek olsa olsa tanrılara hakaret olurdu." şükran dualarını hiçe sayarak. İşte o gün tahtırevanla gezdirilen tüllerin ardında beyaz tenli, beyaz entarili insanların geçtiği geniş yollardan şehre giriş yaptı Çolus. Tutkuyla sevdiği bu şehir; tüm sesleri, yosun ve is kokusu, kaçamak bakışlı bakireleri ve kaytan bıyık altından gülümseyen vurdumduymaz insanları ile ona, kendisinin hiç olmadığı, olamayacağı yaşamların izlerinde anlık hazlarla insan olduğunu hissettiriyordu. Yollar, ucuz deriden tabanlarını yakıyor. Her defasında bir adım sonrasını, içini hoş eden bu hızlı ama kısa adımları takip etmek istiyordu. Aşık olmak için kolay gündü. Zeytinyağı, deri ve ter kokulu bedenini teknede bırakacak kadar. "Ah ne güzel bir gün" diye söylendi. Serapis'in Tapınağı arka sokaklardan önündeydi artık. Dualarını terk edişi çocukluğuna rastlıyordu. Neyseki bu çift kubbeli, bolca sütunlu, bir masal diyarını anlatan kartal gagalı, kurt başlı kabartmaları ile bu mermerden saf ve pak tapınak onu maneviyat dünyasında denizi düşünürken ki kendinden geçişlerini anımsattı. Çalışan, kir ve pas kokulu bir genç olduğunun farkında, haddini bilerek arka sokak başına kırık bir sütunun üzerine oturdu. Ellerini geriye yasladı. Bacaklarını en serin haliyle araladı. Manzarası artık tapınağın arka kapısındaki curcuna ve ufak sur kapısının ardındaki deniz parçasıydı. Doson'u teknede bırakmakla iyi etmişti. Tavernayla başlayacağı günlük şehir gezintisi, bulunduğu hâl itibari ile burada sonsuzluğa karışma, sadece oturup gözlerini kapatma isteğine dönmüştü. Gözler kapalı, kaotik bir gürültü halinde şehir, dalgalar gibi bir gelip bir gidiyordu kulaklarına. Kaos, düzen, kaos, düzen, huzur, yıkım, yıkım, huzur...

İlk önce Kaos vardı. Kaos ki uçsuz bucaksız zifiri bir karanlıktır.

Ansızın Kaos'tan Gaia çıktı. Ah Gaia, anamız, doğamız, bastığımız toprak, yediğimiz yemiştir.

Kaos ve Gaia, aşkı doğurdular. Eros'un kulakları bu fısıltıyı ninni gibi dinledi.

Kaos, Tartaros'la var etti değerini. Tartaros, yeraltı idi. Çiyanlar, izbelik ve irinle harmanlanarak.

Anlamazdıya Çolus bu ayrıntılardan. Tüm şükürleri denizeydi asıl. Şu vakit kapalı gözleri güneşe dönük, göz kapaklarından içeri giren turuncu aydınlıkla ilgileniyordu. Sonra ne çok yakından ne çok uzaktan bir koku yayıldı burnuna. Defne ve kadın teri. Açılan gözler kaynağını aradı. Yaprak kımıldamaz, meltem esmez bu sarı sıcakta saçlar savruldu, nefesler tutuldu. Çolus, ardına baktı. Beyaz tülden entarisi, ürkek yürüyüşü ve eğretice taşıdığı hasır sepeti ile yanından yürüyüpte geçen kimdi? Çehresini gözleriyle takip ettiği yola, gövdesini an sonra bir diğer ara sokağa gizleyecek olan kimdi? Donup kalmıştı Çolus. Bakışları akıp giden bu bembeyaz ruhu izledi bir süre. Tül perdenin ardından gözüken sadece kuzguni saçlardı. Ne fazlası ne de azı. Ara sokağın başından olan bitene zamansız ve mekansız dahil olmuştu Çolus. Ağzının duvarlarında çölü hissetti. Anlam veremiyordu haline. Denize koşmak istedi ve sadece olduğu yerde oturmak istedi. Göz kapaklarını kapatmak istiyor, aynı zamanda bir kaç adım önceki huzurunu yakalayamamaktan korkuyordu. Gelişmeler çok bulanık ve takip edilmesi zordu onun için. Genzinde yüksek perdeden bulantılar hissediyor, vaziyetsizliği ile övünmek istiyordu. Kimdi bu kız? Elinde hasırdan sepeti geri dönermiydi elbet? Hu-

zursuzluk almışken başını, beklemekte buldu çözümü.

Rüzgarı arkasında dolgun yelken bezinin tok sesleri eşliğinde yeni bir sabah, yeni bir iş gününde halini sorguluyordu Çolus. Güneş ufkun ardına saklanıp sokaklar kalabalığını ayyaş naralarına bırakıncaya dek beklemişti onu. Suretsiz duyguların tamamıydı. Anlatmak istese kelimeler çıkmazdı dudağından. Suretsiz duygusuna maskeler ekledi gece boyu. Kimdi bu kız? Uyku haramdıya; ilk defa yakın çöllerden gelen çakal sesleriyle hayaller kurdu. Uykusuz gözleri harabe, midesi yangın, dudakları çöl idi. Mürettebat alışık değildi bu şen şakrak denizcinin sus pusuna. Çolus ise fırlatıyordu çuvalları erken bitirmek isteyerek günü. Koşar adımları güneşi kovaladı. Gün inerken aydınlıksızlığa Çolus sokağın başında almıştı mevzisini. Çok mu geç kalmıştı? Neden her geçen vakit, yüreği ağzında keskin kararların arifesindeydi? Bugün işe çıkmasamıydı? Huzurlu oturuşu aynı mermer bloğun yanında yerini ayakta huzursuz bekleyişe bırakmıştı. Zaman daralıyordu. Hem neden bir daha gelsindi? Suretsiz bedeni aynı yolları arşınlarmıydı tekrardan? Dünün bereketsizliği canlanıyordu yeniden, ara sokaklarda sıklaşan taverna gürültüleri sonrasında laf atan fahişelerle... Kıyıdaki teknesine yol aldı. İşkilli miçosuna, onun hiç soru sormasına izin vermeyecek sinirli ifadesini takındı ve "Beni akşam bekleme. handa sabahlayacağım. Al şu iki dinarı yarın işe çıkmıyoruz. Kendine ekmek ve zeytin al" tiradını attı. Miço Doson'un "Ama nasıl olur" nidasını beklemeden kumdan eski ayak izlerini takip ederek şehre yeniden giriş yaptı. Aralıkları geniş adımlar ile, solunda Serapis'in Tapınağı ilerliyordu. Beyaz entarileri ile Suretsiz'in geçtiği yolun başlangıcından geçiş yaptı. Sık gittiği tavernalarda bulmak istedi onu. Bilirdi ki zerafet abideleri beyaz entarileri ile meze olmaya uygun düşmezlerdi. Neler geliyordu aklına. Babasının tüm çocukluğunda dillendirdiği peri masalları, üzerilerine çamur atılamayacak kadar saftılar. Sokaklar sokakları doğurdu. Dolunay, Çolus'u ürpertecek kadar parlaktı. Hep bildiği sokaklardan karmaşanın ortasına gürültünün kaynağı tavernaya vardı.

Her gelişi neşeydi buraya ta ki bugüne kadar. Yokluğu ve varlığı mekanlar hissettirirdi. Tablodan eksilen bir ağaç hüzün verirdi. İşte o vakit anlardın o ağaç bütünün ta kendisidir. Çolus'un önünde bıyıklarının terleme çağlarından beri değişmemiş, kaba tuğlaları çıkıntılı, kapılara asılı meşalelerin duvarlardaki yosunları parlattığı handan apartılmış taverna duruyordu. Birazdan tek eliyle iteceği örselenmiş kapının derisine bir kaç kıymık armağan edeceğini biliyordu. Hüzün farkedilmeye, yüz hatlarına sirayet etmeye başladı. Taverna, ehli keyif bünyesinde şarhoşluğun boşvermişliğini ve neşeyi anımsatırdı ona. Ancak bu defa değil. Tek eli havada han kapısına ulaşması ömürler sürdü. Anka kuşları küller saçtılar yeniden doğdular. " Neden durduk yere hayatım değişti. Eksik olan neydiki maskeler beğendiğim peri kızına muhtaç ve acizim. Hayır başım sıkıştığı için tanrıların adlarını ağzıma almayacağım. Ben ki Denizci Çolus'um Parus'ta ada kızlarına denizden yorganlar dikerim. Sevişirken gözlerinden yaşlar süzerim. Yutkunamıyorum. Burada olmak istemiyorum. Defne ve kadın teri. Kimsin sen? " Şarap dahi çekmiyordu canı. Girme kararı verecek olsa seçeneksizlikten olurdu. Bu sırada han kapısı hızla açıldı. Kolları arasında pörsümüş iki orospu ile bir beybaba kahkaha atarak handan fırladı Beybabanın gözleri gençliklere haset Çolus'un erkekliğindeydi. Beybaba bilemezdi. Çolus'un ruhu bin yaşındaydı.

Hızla gıcırdayan menteşeler Çolus'a seçenek bırakmamıştı. Tahtakurularına ziyafet geniş kapı çıtalarının arasından kapkara kumaşları vücuduna sarınmış dev hancının kerpiç sürahileri fıçılardan doldurduğu gözüküyordu. Ud sesi, yalnızlara has huzurken şimdi Afgan diyarından gelen tozları buhurdanlıkta duman kaçırmadan çekebilen muzafferleri en uzak okyanuslara götüren kadırgaydı. Ayak sürüyerek geçti iskemleler vatanına. Herkesin yerli yerinde olduğu tablolardan birini yaşıyordu şimdi. Dişleri çürük korsanlar, köle tüccarları, fahişeler ve kıçlarındaki zillerle oğlanlar. Hancı bilirdi Çolus'u. Afyonlu şarabı bir onu sarsmazdı, kusmuk yapışkanı kaplı tahta zeminlerde süründürecek. Çömlek dolusu afyonlu şarabı ve bakır tastaki bulgurlu koyun etiyle Çolus seromoniye hazırdı.

Mor yıldız tepesinde. Yayılıyor, yayılıyor yere düştü rengi açık. Sallanan bu nedir? Gemideyim yer mavi ada mavi. Deniz yeşil. Deniz beyaz. Yükseliyorum. Suya sert düşüyorum. Bembeyaz kumaş bir çıplak biraz şeffaf dolanıyor bedenime. Boğulamam deniz boğar. Aşağıdaki ben miyim siyah saç hani. Üç parmak bulgur yiyor. Çömleği kafasında dikiyor. Yere düşüyor. Sonrası yok. Suya sert düşüyorum. Yere düşüyorum.

Uyandıran ağaran gün değildi Çolus'u; samandan at dışkısına basmamaya çalışır gibi etrafından dolaşan insanların gayretli patırtısıydı. Belli ki han kapısından

atılmış özenilmeden duvar yaslandırılmıştı. Göğsündeki sızı başının ağırlığı yanında bir hiçti. Toparlanmaya çalıştı üzerine basamadığı sol bileği, hatırlamadığı zamanların gerçekten yaşanmadığı fikrini aklına getirmişti. Bileği ne zaman bu hale gelmişti?

Şimdi geç saatlerde sahildeki teknesine uzayan Çolus'un aksine tavernanın sokağını bu vakitte görme şansı elde etmiş bir Çolus vardı. Dünün karanlık gecesinden hatırladığı beyaz kumaş hayali siyahı boğamamıştı. Beyaz kumaş; biraz şeffaf, biraz çıplak. Hızlı adımlarla ilerledi ; Serapis Tapınağı'nı kesen avamlara biçilmiş ara sokağın başına. " Hem elinde sepet vardı. Belki yorgun düşmüş babasına üzüm götürmüştür. Dönecektir. " diye söylendi. Vakit ilerledi gölgeler uzadı. Susuz bedeni, boş karnı ile orada beklemişti. Sonra batan güneşe nispet, bereketi selamlayacak bâtılı al aşağı edecek ufuktan bir parıltı doğdu. Sokağın başından zor yüküyle salınıyordu. Çok mu uzaktı. Hayır kalabalık bir yudumluk gösteriyor sonra tekrardan ardına gizliyordu onu. Çolus nefessizdi. Aklında yarattığı maskeler ona büyük armağanlarla dönmüştü elbet. Çünkü hiçbir maske Suretsiz kadar güzel değildi. Ürkek bakışları hiçbir bedeni takip etmiyordu. Yükü ağır, zarif yürüyüşü kucağında taşıdığı hasır ile kambur bir hâl alıyordu. Yine oldu. Defne ve kadın teri. Yavaşça geçti Çolus'un yanından. Temassız bakışları kalkık burnunun hep yeri göstermesini sağlıyordu. Soluksuz izledi Çolus yanından salınan bu bembeyaz sülünü. En az kızın bakışları kadar hareketsizdi olduğu yerde. Güç aldı denizden, parlak mercanının gözden kaçmasını istemiyordu. Peşini takip etti. " Sen! " dedi en cılız sesiyle. " Sen kimsin? " diye yineledi. Sesi ne kadar da tizdi. Çaprazından takip ettiği bu efsunlu güzel, Medusa'nın gözlerindeki cazibeyi tattı. Bakmamalıydı taş olma korkusuyla. Çokça cazipti yasağın gözleri taş olasıca. Yarım bakışıyla cevap verdi Çolus'a yaptığından bin pişman. Boynu gökleri yaladı gözleri yeri. Dikdik yere bakıyordu şimdi. Korkmuş, adımları hızlanmıştı. Bir kaç adım sonrasıydı. Kendini Serapis Tapınağının ufak ve duvarsız avlusuna attı. Kapı çok daha kestirmeydi şimdi. Çolus'un ayakları geri çağırmıştı bedeni. Buruk bileği sızlanmamıştı ta ki bu anlamı kavrayana kadar. Serapis Tapınağı'na teslim bekaret yeminli ' Suretsiz '. Bilmezdi ki Çolus, yar olmaz hiçbir rahibe. Onlar güneşin haremi dünyanın zindanıdırlar. Adanmışlıktır onları yaşatan.

Günlerce arka kapılara duvar oldu Çolus. Serapis'in arka kapısı. Boş sepet dolu gelmeliydi artık. Kapıda bir gıcırtı, Suretsiz boş sepeti ile yol aldı. Suretsiz'in gözleri Çolus'un gözlerini buldu bir an. Ah o gözler. Kuzguni düşler yalanları örter. Dayanıksız istemleri Suretsiz'i teslim almıştır şimdi. Çolus'un teslimiyeti ise karşısında gördüğü bir çift kapkara göz idi. Günahkar rahibe tüm sertliğiyle çekti bakışlarını Çolus'tan. Arzuların durağında Serapis'in sunağı şimdi kirletmişti kendisini.. Koşar adımlarla ilerledi görev yerine. Görevi, dindar kadınlardan hibe, nefis yemişleri götürmekti tapınağa. Ardından fırladı Çolus, durmuş kalbini hiçe sayarak. Rahibenin hemen arkasında, avuçlarına sunmak istiyordu bu yumuşak saçları şimdi. Genç kız, nefesi ensesinde bu adamı kovmak istiyordu hazları hiçe sayarak. Yankılar kulaklarında patladı. "Kimsin sen? " . Bu sefer tiz değildi Çolus'un sesi. Rahibenin elleri titredi, ürekliğini saklamak isterken. Kaide buydu konuşamazdı hiçbir ademoğluyla. Göğsü kafesler beğenmiyordu şimdi. Serçeler dayanamazdı, yelesi kabarık aslanların kükremelerine. Oracıkta bayılıverdi kıvrak bedenini savurarak. Çolus dehşet içerisinde hançerlerle parçalamıştı şimdi boynunun her bir boğumunu. Kulakları ardında uğultu, dünden kalan mutsuzluklarına ağır yükler eklemekle meşguldü. Ona bir daha bakamama korkusu sarmıştı her bir yanını. İlk defa yakardı tanrılara "Onu terk etmeyin!"

Çolus dışında herkes farkındaydı elbet. Kızcağız sadece bayılmıştı. Kalabalık sardı her yanı çemberler oluşturarak. Bir an sonra herkes pek mühim bir şey olmadığını farkedip terk edecekti, yolun akışına karışıp. Soğuk kanlı mizacı yerle birdi şimdi Çolus'un. İlk aklına gelen; kavrayıp narin bedenini genç kızın, tapınağa yol almaktı.

Tapınakların kapıları hiçbir zaman gürültüyle açılmamıştır. Herşey meşaledeki alevin dansı kadar sükûnetlidir. Kapıyı ören kemerlerin altındaki taşlar, orada tek bir merhametin olduğunu anlatır. Bu tertibi, kucağında Suretsiz, tek eliyle kapıyı yumruklayan Çolus bozmuştu ilk defa. Kapı bu aceleye inat bin yıl sonra açıldı. Ya da Çolus'a öyle gelmişti. Karşısında kapkara keçe cüppeli, ellerinde tespihi, huzursuz suratıyla kıdemli bir rahibe çıktı. Saşırmış hali, yeni kırışmış çehresini toparlıyordu. Kekeledi anlamlıca. Sesi yükseldi aniden. "E- Eleni, Eleni ne oldu sana! " Bakışları Çolus'un göğsünden yukarı yükselmedi hiç. Genç kızı yabancının kucağından alarak affedilemez günahı, Eleni'yle paylaşmak istemiyordu. Bencil kokuşmuş-

luğu sardı etrafı. Eleni orada kalsındı. Hiç erkek teni tatmamış bedeni Çolus'a değecek cesarete sahip değildi. Günahlar Eleni'nin olsundu. Patırtının ortasından rahibeler peyda oldu birden. Arka kapıyı tapınağın merkezine bağlayan karanlık dehlizden bir bir suratlar yaklaştı Çolus'a doğru. İki tanesi kaptı Eleni'yi Çolus'un kucağından. Tapınağın kapısı tarih boyunca bir daha bu kadar sert kapanmayacaktı.

Kum saatlerinin dar boğumunun tıkandığı vakitlerde, günlerini sur kapısında geçirdi Çolus. Bir defa güneş söndü, yandı. Bir defa ay doğdu, battı. Şifacılarla örülü tapınaktan şüphesi yoktu. Eleni sadece bayılmıştı. Ona iyi bakarlardı. Yeni yeni fark ediyordu. Telaşı yersizdi.

"Ah! Eleni. Güzel isim. Defne yaprağı." Bilirdi ki Çolus; Nil kıyısı şairleri onu görse rüyalar dizer mısralarına. Lir çalanlar teller koparır, Haydutlar, çöller terk ederdi. Adet bilmez Çolus, onun olur zannediyordu Eleni'yi safça. Bakışsız rahibelerin durgunluğu anlatmamıştı ona gerçeği. Rahibelerin ömrü dört duvar arasındadır.

Gönül rahatlığıyla teknesine koştu gece. Doson, göz kırpmadan dinledi ustasını. Biraz balık, biraz şarap vardı şimdi.

Adanmışlık gözlerin bağlı olmasını gerektirir. Hiçbir soğukkanlılık bir tutucununkiyle kıyaslanamaz.

Bembeyaz şiltelerin üzerinde nemden boğularak kendine geldi Eleni. Başında rahibeler fısıltılar mırıldanıyor, belki de Eleni'yi en korkunç sona hazırlıyorlardı. Baş rahibe çıkageldi odanın sonundan. Yüzündeki şirret şimdi elinde tuttuğu gümüş kupaya yansıyordu. Reddedemezdi Eleni hiçbir emri. Usulca aldı zehri baş rahibenin elinden. Hıçkırıyor, ağlayamıyor, sarsılıyor... Elindeki kupadan sular saçıldı beyaz çarşaflara. Uzun yüzlü rahibe hışımla aldı kupayı Eleni'nin elinden. Ağzında tek bir fısıltı kalmıştı: "Hiçbir şey hissetmeyeceksin." Kupası elinde, zehir Eleni'deydi şimdi. Boğazlar yakan bu sıvı, terler boşalttı Eleni'den. Defne kokusu silikleşti. Eleni'nin ruhu herşeyin farkında, okyanuslara yol aldı.

Biraz tedirgin, çokça mutlu Çolus erken kalktı şafağı beklemeden. Navalia hamallarının sorgularından bunalıp ilerideki kuytulardan birine saklamıştı Hellas'ı. Uzak mesafeden geceden kalma serin kumları eze eze giriş yaptı yeniden şehre. Serapis'in kapısını öteden gözetliyor, hiçbir hareketliliği kaçırmıyordu. Sonra kapı açıldı en sakin haliyle. Kağnı çekisinden bozma el arabalasıyla iki tane rahibe çıktı kapıdan. Gözetleme yerinden fırladı rahibelere doğru koşarak. Arabanın arkasında, şeffaf tüllere sarılı bu narin beden, boylu boyuna uzandırılmıştı. Rahibe mezarlıklarına götürülmek üzere hazırlanmış gelin, farkındasız Çolus ile gözgözeydi şimdi. Sonra, çölden tozlar kalktı, Çolus'un yüreğinde yeşerme ibareleri gösteren vahalar buz tuttu. Zaman durdu Çolus'un öğürme isteğini sonlandırmak ister gibi. Yırtınarak bağırıyordu, rahibelerin cevap vermeyeceğine emin değil. "Eleni'me ne oldu. Ne oldu ona!". Çolus ülkesinde evren çatırdıyordu zamanı hızlandırarak. Ara sokaklardan insanlar ayaklandı, bas bas bağıran haddi bilinmezi susturmak niyetinde. Genç kızın bedenini kucaklayıp, yedi denize koşmak istiyordu Çolus. İlerleyen el arabasının görüntüsünde Çolus'un ayakları çözüldü. Dizlerinde taş yarası, yol alan hayallerini izliyordu şimdi. Öldürmüştü sevdiğini, hesabı intiharla ödenirmiydi hiç? Gözlerinden yaşlar dökerek takip etti rahibelerin çektiği arabayı. Konuşmama yeminli rahibelerin "kışt" nidalarını duymadan ilerledi bir süre. Rahibelerin önünden saygıyla çekilen kalabalığın arasından, önüne bakmadan gözleri Eleni'ye kenetli yürüyordu şimdi. Doyamadan baktı son kez. Sorgulamadan döndü sonrasında arkasını. Hellas'ın yolunu tuttu.

Ölüm ki soğukta üryan koşmaktan kurtuluştur. Terketmektir bedeni, çürüyendenden sıyrılarak.

İlk defa gözü yaşlı gördüğü ustasını Doson, şefkatle, Hellas ise kısa ve net gıcırtılarla karşıladı. Donos, ekmek ve şarap koydu ustasının önüne. Bilmiyordu ki birazdan anlatılacak meseleyi hiçbir şarap unutturamazdı. İkonalarını avuçları içerisinde terletti Doson,. Pür dikkat bakışları, ilk defa söze karıştı. Eleni'yi Çolus öldüremezdi. Serapis insanları, onlar tutuculuğun soğukluğunu duvarlara, sütunlara yansıtırlar. Tüm bildiklerini anlattı Çolus'a. Çolus farketti ki tüm günahı cahilliğidir. İçine serpilmeyen su, en azından ekmekten bir parça koparmasına yaradı. Şarap gece boyu aktı, fıçıyı tüketinceye. İşte o gün yemin edecekti Çolus, tahta iskemblesinden dimdik doğrularak: "Bir daha Serapis'in duvarlarında el sürülmeyecek!"

O gün ve her gece Çolus, Eleni'yi rüyalarında görür. Bembeyaz entarisi, defne kokusu ile. İlk işi Hellas'ı terk edip tekneye yeni isim vermek olmuştur Çolus'un. Eleni. Tüm güzelliklerin toplamı, saf ve kutsal.

ŞARKI SÖYLEMEK LAZIM

M.Utku Şentürk

Gazeteci
Mail: m.utkusenturk@gmail.com
Twitter: @mutkusenturk

Hiç düşündünüz mü eğer Sezen giderse biz ne yaparız? Başka bir Sezen yok ki... Bu soru 14 Temmuz'da Harbiye Açık Hava Tiyatrosu'ndaki konserinde geldi aklıma birden bire. O hınca hınç kalabalığı görünce -ki Açık Hava'da onlarca konser izledim ancak bilet fiyatları hiç de ucuz olmayan böyle bir konserde böyle bir kalabalığı hiç görmedim- geçti içimden ve hemen peşinden ekledim "ısır dilini, Allah geçinden versin"

O bütün aşklarımızın, terk edilmişliklerimizin, birliktteliklerimizin, acılarımızın, hüzünlerimizin, sevinçlerimizin, umutlarımızın velhasıl kelam tüm bir hayatımızın arka fonundaydı hep. İlk kez aşık olduğumda bu şarkıyı dinlerdim hep ne aşktan, ne ayrılıktan, ne güzden, ne de deli hasretlerden haberim vardı. Çocuktum daha 11 yaşında ama ciğerimi söküp elime veriyordu bu şarkı... belki konserde de dediği gibi O'nun gibi muhteşem bir aşk yaşamak istiyordum. Ülke 12 Eylül'ü yaşamıştı. İster solcu olun ister apolitik ister çocuk ister yaşlı, kocaman bir urgan boğazımızı sıkıyordu. Herkes kendi içine gömülmüş, bireysel sorunları ile ilgileniyordu. En bireysel sorun ise aşktı...

Bütün bir ülkenin işi gücü aşktı, Sezen dinler, Köle Isaura'yı izler, beyaz dizi Harlequin okur, o şarkılardaki, dizilerdeki, romanlardaki aşklara özenir, öyle delice aşklar yaşamak isterdik. 80 öncesinin politize kamusal alanı Evren'in askerli tarafında işgal altındaydı, bize sa-

dece özel alan kalmıştı.

Herkes aşık olmak istiyor ama Sezen şarkılarındaki gibi bir aşka, sevdaya kimse düşemiyordu... O bize aşkı öğretmeye çalışıyordu ama biz ne kadar öğrenebiliyorduk o bir muamma... Öğrenseydik sevdiğimiz kadınları her gün üçer beşer öldürmezdik.

70'lerin ikinci yarısında müzik piyasasına atılan Sezen Aksu'nun yıldızı işte böylesine bir atmosferde parlamaya başlamıştı. Her ne kadar apolitk bir dönemde parlasa da Sezen Aksu ilerleyen dönemde hiç de apolitik olmamış 2002'de Türkiye'nin bütün dillerini ve medeniyetlerini bir araya getiren "Türkiye Şarkıları" isimli konser serisi yapmıştı. Konserlerde sanatçıya Rum, Ortodoks, Ermeni ve Musevi korolarıyla birlikte Diyarbakır Belediyesi Çocuk Korosu da eşlik etti. Sahnede Türkçe, Kürtçe, Ermenice ve Rumca şarkılar, türküler söylendi. Sanatçı konserinin sonunda "Şarkı Söylemek Lazım"ı ve Mevlana'nın sözlerinden oluşan "Yeniliğe Doğru" şarkısını söyledi.

Bu konser dizisi sadece Türkiye'de değil birçok ülkede de haber oldu. AP ajansının çektiği bir fotoğraf birçok ülkede yayımlandı. Bu konserlerin sonrasında da defalarca Diyarbakır'da konserler verdi. Konserlerinde barış çağrıları yaptı.

Yazdığı, bestelediği yüzlerce şarkı, yetiştirdiği onlarca şarkıcı ile Türkiye'de daha "hafif müzik" adı ile anılan pop müziğe önemli katkılar sundu, hatta en önemli ismi oldu. Aşkın Nur Yengi, Sertab Erener, Levent Yüksel, Seden Gürel, Tarkan, Yıldız Tilbe, Işın Karaca rahle-i tedrisatından geçen isimlerden sadece birkaçı.

Müziğin dışında alanlarda da çalışmaları oldu. 2 tane sinema filminde başrol oynadı. İlk filmi 1979'da Atıf Yılmaz'ın çektiği ve Bulut Aras ile oynadığı "Minik Serçe" –ki daha sonra bu isimle anılır oldu. İkincisi de 1989'da Yavuz Özkan'ın yönettiği ve Ferhan Şensoy ile baş rolü paylaştığı "Büyük Yalnızlık"

Sezen Aksu bize aşkı anlatan çağdaş bir ozan, bir dengbej. Aşkın artık değersizleştiği, alınıp satılır olduğu piyasa düzeninde Leylaları, Şirinleri, Tahirleri, Ferhatları bize yeniden hatırlatıyor. Performans kriterleri, kar marjları, toplam kalite çemberleri ile elleri kolları zincirlenmiş şehirli plaza proleterlerine kirlenmemiş aşkları anlatıyor. Dilerim daha uzun yıllar da anlatmaya devam eder ve biz o şarkılardaki aşkları bir gün yaşamayı hep ümit ederiz. Dünyanın en güzel sesinden dünyanın en güzel şarkılarını dinliyoruz. Ama şunu da unutmamak lazım; ümit yetmiyor, biz artık şarkı dinlemek değil şarkı söylemek istiyoruz...

Furuğ Ferruhzad

Orhan BAHÇIVAN

Furuğ Ferruhzad'ın Anısına Saygıyla

Gece yeryüzü ayetlerine teslim
Dolunay bulutlara
Ben şiirler içinde tek seni arıyorum
Yeşil yaprak altında
Furuğ Ferruhzad

Alevler yangını bir aşk
Şiirden bedene yayılırsa bağ arasında
Gebesin demektir
Furuğ Ferruhzad

Kan kırmızı bir menekşe yaprağı
Gülümsüyor kendince
Sonra depremler geliyor yüreğime
Gizli gizli sinsice
Furuğ Ferruhzad

Dağ ateşleri harlandı
Geceler ansızın bölünerek yarılandı
Otur bağ arasına
Gebeliğin bilinsin
Furuğ Ferruhzad

Ateş yürek içine yayılırsa
Söndürmesin yangını kırk ikindi yağmurları
Bulut gelip geçicidir tayf ı menzil içinde
Öfke sadece yürek için bir sestir
Furuğ Ferruhzad

Bir gölge su üstüne yansıyorsa
Eflatun mağara teorisini üretiyor demektir
Senin tutsaklığın adına
Furuğ Ferruhzad

Güneş neyin temsildir
Dolunay neyin
Gece vakti
Sen neyin temsilisin
Furuğ Ferruhzad

"Bazı şehirler vardır ki; ne denli yazarsanız yazın sürekli eksik bıraktığınız bir şeylerin sürekli var olduğunu bilirsiniz."

AMİDA'DA BİR AMİDALIYLA...

Şeyhmus Diken ile söyleşi

Birsen İNAL

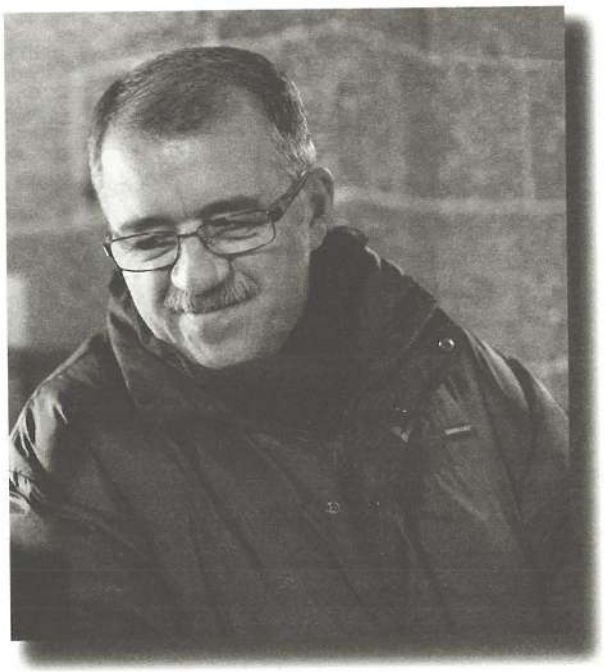

Söyleşi için odasına girdiğimde yoktu. Oysaki randevu almıştım. Burada olmalıydı. "Şeyhmus Bey" diye seslendiğimde "Buyur Hocam, hoş geldin, başımla gözüm üstüne geldin." Evet, odasındaydı, ama kitap yığını masasının arkasında kaybolduğundan görememiştim...

.....

"bir tek
insan olanın mı hakkı vardır
kentlerin de...
sanmayın ki dili yok
vardır elbet
taşların diliyle konuşur
sırlarını surlarına fısıldayan memleket"

Diyen ustaya sırlarını fısıldamasını istiyorum sohbet havasında Güney okurları için.

Onlarca kitaba imza atan, kitapları birçok dile çevrilen, ünü ülke sınırlarını çoktan aşmış böylesi entelektüel bir yazarla söyleşi çok zor diye düşünürken, hep gülümseyen ışıklı bir yüz ve kendine has rahatlığıyla konuşmaya başlayınca; "Ha tamam! Yanılmışım, işim kolay olacak, bana çok iş düşmeyecek" dedim içimden. Güler yüz her şeyden önce insana cesaret verir düşüncesiyle, karşımdaki deryadan na-

siplenmek umuduyla sohbete başladık.

Birsen İnal: Sayın DİKEN, bizim yörede on kadından birinin adı SULTAN, on erkekten birinin adı ŞEYHMUS'tur. Sizin de adınızı aldığınız "SULTAN-ŞEYHMUS" efsanesini anlatır mısınız?

Şeyhmus DİKEN: "Sırrını Surlarına Fısıldayan Şehir, Diyarbakır" kitabımda ayrıntılı olarak yazdım. Özet geçeyim. Mardin-Diyarbakır karayolu üzerinde yüzyıllar evvel yaşamış bir zatın türbesinin adıdır. Aslında Sultan Şeyh Musa el Zulî'dir asıl adı. Şeyh Musa, zamanla Şeyhmus ismine evrilmiş. Bölgede çocukları olmayan ya da yaşamayan aileler bu zatın üzerine adak adar ve zahmetli bir ritual uygularlar. Yedi yıl boyunca kız çocuk gibi saç kesilmez. Her yıl Sultan Şeyhmus'a gidilen gün öncesinde yedi kapıdan adaklı çocuk dilenir. Yedi yıl kurban kesilir. Yedinci yılın sonunda uzamış saç kesilir ve terazinin diğer kefesine de denk gelecek şekilde para konur. Fakir fukaraya dağıtılır. Bu ritüelin tümü benden önce doğumlardan sonra yaşamayan beş kardeşimden sonra bana uygulanmış.

Birsen İnal: Sizi devletin en üst kademelerindeki resmi görevden sivil toplum kuruluşlarına iten neydi? Paylaşmak ister misiniz?

Şeyhmus DİKEN: Tek kelime ile önyargılar. Önyargıları ortadan kaldırmak atomu parçalamaktan daha zor diyen bilim şahsiyeti boşuna laf etmemiş. Diyarbakırlı, Kürt ve adı da Şeyhmus, işte potansiyel suçlu olarak imlenmeye fazlasıyla yeter.

Birsen İnal: Yazıyor olmanızdan başlayalım mı? Yazma serüveniniz nasıl başladı?

Şeyhmus DİKEN: Yazma serüvenim tabii ki okumayla başladı. Çocukluktan beri gazete ve kitap vazgeçilmezimdir. Çok okuyordum ve çok okurum. İşte o yoğun ve sistemli okumalar birikime, birikimler de yazıya dönüştü, dönüşüyor.

Birsen İnal: Yayınlanan kaç kitabınız var? Bu kitaplar hangi dillere çevrildi?

Şeyhmus DİKEN: 15. Kitabın mürekkep kokusu geldi. Kürtçe'nin Kurmanci ve Sorani lehçeleri, Fransızca, İngilizce ve Bulgarca çeviriler basıldı. Sırada Ermenice ve diğer diller var.

Birsen İnal: Bir yerde ağzınızdan kaçırdınız, ben biliyorum. Henüz okuyucusuyla buluşmayan son kitabınızı konuşalım istiyorum. Adından başlayalım isterseniz "ULA FİLLE XOŞ GELDİN"

Şeyhmus DİKEN: "Ula Fılle Hoşgeldin" kitabım çıktı-çıkıyor gibi. 2011'de yayınlanan "Gittiler İşte" kitabımın rövanşı gibi. 1915 soykırımından sonra Diyarbekir'in Lice ilçesinden kırımdan kurtulan bir Ermeni'nin sonradan Diyarbekir Gavur Mahallesinde aile kurup çoluk çocuğa kavuşup, daha sonra şehre ve dünyaya adı Yervant olan bir memleket evladı bağışlayan bir Ermeni ailesinin izinden bugünlere akan bir anı-anlatı kitabı...

Birsen İnal: Yazarken düşlediğiniz nedir desem? Yanıtını ne çok merak ettiğim bir soru: Yazar nereden beslenir? Münazara sorusu gibi olacak ama, yaşamdan mı, kitaplardan mı? Biraz açalım mı? Sizin ırmağınızın adı ne?

Şeyhmus DİKEN: Tabi ki esirgeyen, bağışlayan şehrimin adı ile başlamalıyım. Büyük ölçüde Dîyarbekir gibi kadim bir şehrin kattıklarıdır belirleyici olan. Sonra böylesine önemli bir şehrin onur abidesi gibi duran direngen ve kararlı insanları. Bütün bu kolaja okuma ve yazma istenci de eklenince yük ağırlaşmakla birlikte iş kolaylaşıp yolunu-izleğini buluyor.

Birsen İnal: Sayın DİKEN, sizi yakından takip eden, kitaplarınızı özümseyerek okuyan biriyim. Yazdıklarınızdan uzak biri değilsiniz. Yaşanmışlıkları yazmak, hikaye etmenin hangi hali? Yazar, yazdıklarında ne şekilde yer alıyor?

Şeyhmus DİKEN: İnsan yaşadığı yere benzer. Hele yaşadığı, soluk aldığı şehirden benim gibi besleniyorsa ve her daim sıkı bir öğrenme süreci de yaşıyorsa işi hem kolaydır, hem zordur. Yerel ve sözlü tarihin insan tekinin yaşadıkları ve gözlemlediklerinin paylaşımı yanında, hikâyelerini paylaşacak olanlara vermesi gereken güvence ile de yakın ilintisi vardır. Aslında yaşı kemale ermiş insanlar epeyce ketum oluyorlar. Hala "haritanın yırtıldığı" artık dikiş de tutmadığı büyük altüst oluşların yaşandığı bir coğrafyanın saklı izlerini deşmeye çalışıyorsanız bu ketumluk daha bir anlaşılır oluyor ve işi de zora koşuyor. İşte bu zorluğu "güven" unsuru ile aşmaya çalışıyorsunuz. Eh kendi deneyimleriniz, yaşadıklarınız, bilgi birikiminiz de eklenince "iş" kısmen kolaylaşıyor.

"Amida'da yaşadım ben, kendimi bildim bileli
ömür bu!

vefa ederse ömrüm bundan sonra da
Amida'dır vatanım
yaşayacağım bundan sonra da Amida'da..." diyorsunuz Taşlar Şahit şiir kitabınızda.

Sayın DİKEN, Bu dizelerde de Diyarbekir aşığı bir Diyarbekirli olduğunuzu bir kez daha vurguluyorsunuz. Deyim yerindeyse, nedir bu denli sizi Diyarbekir'e aşık eden?

Şeyhmus DİKEN: Taşları, evleri, camileri, kiliseleri, sokakları, surları, burçları, bedenleri, kastalları olan ve taşın hayat verdiği bu eski ve bazalt şehir eğer "Alternatif Muhalif Metropol" bir şehir olmasaydı! Yeri geldiğinde hayatın olanca risklerini göze alarak seçtiği şahsiyetlerine bile acımasız eleştiriler yöneltten ama düşmanına karşı da gözü gibi koruma erdemine sahip bir şehir olmasaydı inanın ki sadece taşı ya da mekânları yazmazdım. Zaten eskiden beri o kadim mekânları, ama sadece fiziki olarak mekânları gayet güzel yazanlar vardı. Benim farkım o mekanları yeniden hafızaya nakşederken unutulan insanı da hatırlattım. Eski ve yeni yüzleri. Tabi kimileri tarafından içi boşaltılmış. Ya da etnik kimlik intiharı veya dejenerasyonundan geçirilmiş insanı asli kimliğiyle anlatarak, yazarak. Bu zordu pek denenmemişti. İşte ben mermerin içindeki melek misali adeta taşı yontarak onu, mekanla birlikte asi ve serdengeçti insanları da yazmaya çalıştım.

Birsen İnal: Kitaplarınızın ana teması DİYARBEKİR'dir. Onlarca kitaba sığdıramadınız. Biliyorum Amida aşkı size daha da yazdıracak. Sayın Amidalı sizi Diyarbekir'i yazmaya iten nedenler diye sorsam?

Şeyhmus DİKEN: Diğer sorularda değindim buna. Bazı şehirler vardır ki; ne denli yazarsanız yazın sürekli eksik bıraktığınız bir şeylerin sürekli var olduğunu bilirsiniz. İşte Amida-Amed-Amid-Diyarbekir böyle bir şehir. İnsanın yazdıkça yazası geliyor. Tabi bazen de "yazıp da okuyamadığı" ezber bozan tarafı...

Birsen İnal: "Diyarbekir diyarım yitirmişem yanarım" Kitabınızda şehrin hikayelerini yine şehir insanının özlemlerinden, yitiklerinden, dillerinden, nefeslerinden, sesinden paylaşarak oluşturmuşsunuz. O insanların bu gün birçoğu yok. O gün sözün, sanatın, tarihin bilgelerini konuşturmasaydınız bugün yazılı hiçbir şeyleri olma-

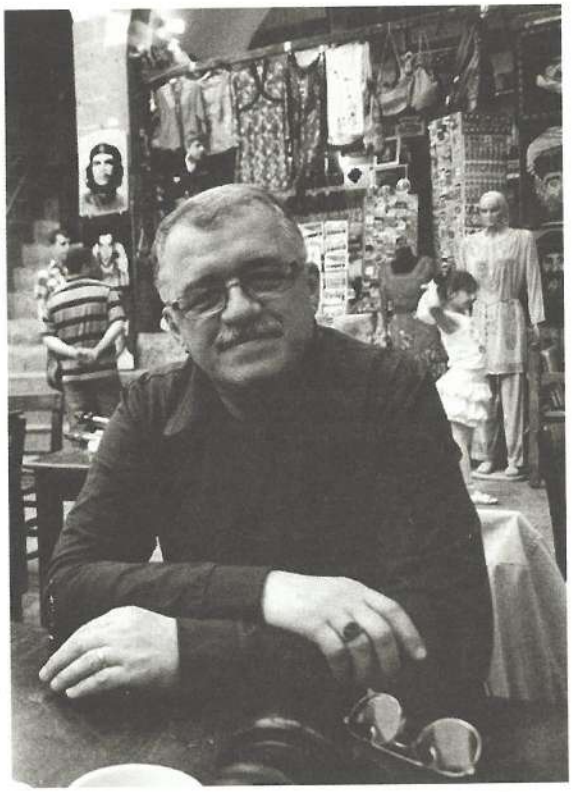

yacaktı. Biz eski Diyarbekirlilerin yüreklerinde saklı kentimizin tanıklarının hikayelerini yazmak nasıl bir duyguydu? Neleri yitirmişiz, nelere yanıyoruz Şeyhmus Bey?

Şeyhmus DİKEN: Şehir, yaşlı bir kuşağın gözlerinin önünde değerleriyle birlikte yitip gidiyordu. Fark ediyorduk o fiziki yok oluşu. Fiziki, mekânsal yok oluşun yanında şehrin alışkanlıkları, yaşam biçimi, eşrafı-eşhası da birlikte gadre uğruyor kayboluyordu. Birilerine o kıymetli yaşanmışlıkları ve yaşananları anlattırmak, hafıza tazeletmek, unuttturulmamasını sağlamak gerekiyordu. Bunu yaptım.

"Saklı kentin tarihinin tanıkları" üst başlığını koyduğum dörtleme oldu. "Sırrını Surlarına Fısıldayan şehir-Diyarbakır, Diyarbekir Diyarım Yitirmişem Yanarım, İsyan Sürgünleri, Amidalılar-Sürgündeki Diyabekirliler". Bu dört kitaba aslında "Gittiler İşte ile Ula Fılle Hoşgeldin" kitaplarını da eklemek gerek. İşte 2000 sayfanın üzerindeki bu kitaplar kayıp hafızayı yeniden canlandırdı diyebilirim. Bir başka açıdan da edebiyatın, sanatın, kültürün altyapısına malzeme oldu bu metinler...

Birsen İnal: "GİTTİLER İŞTE" dediniz, hatta bir kitabınızın adıdır "Gittiler İşte". Kimdir bu gidenler?

Şeyhmus DİKEN: Ermeni, Süryani, Êzidî, Keldani, Rum, Yahudi, Kürt, Müslüman, Şemsi ve daha

sayamayacağım bir dolu etnik, dini mezhepsel kavme, cemaate mensup şahsiyetlerden kimileri. Benim tanıklığıma, hafızama düşenler. Keşke gitmeselerdi, Ölmeselerdi, katledilmeselerdi demek istediklerim...

Birsen İnal: "GELDİLER İŞTE" demek mümkün mü? Var mı böyle bir proje?

Şeyhmus DİKEN: Elbette var, yazılıyor da bir taraftan. Ama ondan önce "Ula Fılle Hoşgeldin" geldiler işte'ye bir ön hazırlık gibi oldu diyebilirim.

Birsen İnal: Bir söyleşinize öğrencilerimle birlikte katılmıştım. Hatırlar mısınız öğrencilerimden biri kendinden büyük bir edayla size şöyle bir soru yöneltmişti: " Üç kelimeyle kendinizi anlatır mısınız?" Siz de "Beni Diyarbekir'e sorun." demiştiniz. Biz de Diyarbekir'e sorduk, taşlardan yükselen fısıltı "GÖNÜLLÜ KENT REHBERİ" cevabını aldık. Şeyhmus Bey, nedir bu gönüllülük?

Şeyhmus DİKEN: İnsanın yaşadığı ve paylaşmak, anlatmak istediği şehre dair sözü, metni, kelamı olunca bu ister istemez diline de yansır, dile düşer. Ben de dilimden dökülenleri bir rehber gibi paylaşıyorum merak edenlere. Mesele budur.

Birsen İnal: Aynı gün, yine öğrencilerimden başka biri "Yazar olmak için ön şart nedir? Kürt bir baba, Türk bir annenin çocuğuyum. İleride ben de sizin gibi bir yazar olmak istiyorum. İnsanların sevgi, barış ve kardeşliği için yazmak istiyorum. Bana önerileriniz ne olur?" diye iki soru sordu. Aynı soruları ben de yineliyorum, ünü ülke sınırlarını aşmış bir yazar olarak, gelecek nesillere mesajınız nedir?

Şeyhmus DİKEN: Haddime düşmez. Pek de sevmem böyle bir soruyu da cevabını da! Ama illa bir cevap vermek gerekirse okumak ve yaşamak gerek...

Birsen İnal: Son olarak tarihin taşlara yazıldığı, sırlı kentin sırlarından GÜNEY okurlarına mesaj olacak fısıltı alabilir miyim?

Şeyhmus DİKEN: Güney Dergisi, aslında büyük bir şahsiyetin adından "Yadigar". Yadigarlar baş tacıdır, kıymetlidir ve yaşatılır. Tabi yadigarların da her daim kendi değerini bilmesi kaydıyla. Bu sebeple her daim Güney'i Yılmaz Güneyle eş tuttum. Ömrü bereketli ve üretken olsun. Okuru da bol olsun.

Birsen İnal: Üstadım, dosyam elimde kitabımın basımı için sizden fikir almaya geldiğim zaman nasıl ki kapınızı, engin bilginizi sonuna kadar bana ve ben gibi yazar olmak için emekleyenlere açtınız bu gün de bu güzel söyleşi için yine sonuna kadar açtınız bunca yoğunluk içinde. Size GÜNEY okurları adına yürekler dolusu teşekkür ediyor daha nice kitaplara diyorum.

12.09.2012, Diyarbekir.

GELMEMİŞ OLANIN ŞARKISI

İlker GÖREN

geçmiş ve gelecek olan baharın
ve şimdi dediğim deliliğin habercisi olmak
içinse nedir hüzün

konuşmak yalan ama konuşmak gibi yalan
olan konuşmamak
bize ve sevdaya kurşun ablası
ve o abla ki gelir gider bir özlem

biliyorum zordur o olanın yanında
yatmak
ama mesafe alındıkça özgürlükten insan
ölmüyor karanlığa
karanlık elini siyahlatsada

2012 mersin

Biyografi

ŞEYHMUS DİKEN KİMDİR?

ŞEYHMUS DİKEN, Diyarbakır'ın en eski mahallelerinden biri Ali Paşa Mahallesi'nde Çeltik Kilisesi'nin karşısındaki eski bir Diyarbakır evinde 1954 yılında doğdu. İlkokulu yine Mardinkapıdaki Cumhuriyet İlkokulu'nda, ortaokulu Ziya Gökalp Lisesi'nin orta kısmında okudu. Ziya Gökalp Lisesi'nde başladığı liseyi Diyarbakır Lisesi'nde tamamladı.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset ve İdari Bilimler Bölümü 1978 mezunu olan Şeyhmus Diken evlidir, Dara ve Dengin isimlerinde iki oğlu vardır. Diyarbakır'da doğmuştur. İçişleri Bakanlığı bünyesinde kısa süreli mülki amirlik (üç yıl) memuriyeti 12 Eylül askeri darbesi ile son bulmuştur. Yaşamını Diyarbakır'da Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nde Başkan Danışmanı olarak sürdürmektedir.

Uzun yıllardır sivil toplum alanını kendine uğraş olarak seçmiştir. Aktif bir sivil toplumcu olan Şeyhmus Diken çeşitli sivil toplum örgütlerinde gönüllü olarak yönetici, üye ve danışma kurulu üyesi kimlikleriyle çalışmaktadır. Sivil Toplum alanının dışında, kent kültürü, kent kimliği ile yerel ve sözlü tarih ilgi alanıdır.

Yazar kimliği nedeniyle Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS) ile Kürt Yazarlar Derneği üyesi ve Uluslararası PEN Yazarlar Örgütü Türkiye Merkezi'nin Diyarbakır Temsilcisi'dir. Şeyhmus Diken 8 yıldan bu yana her Pazar "Günün Doğusu" köşesi ile BirGün gazetesinde yazıyor. Ayrıca, www.bianet.org sitesinde sürekli olarak yazıyor.

Şiirsel metinlerinden oluşan Taşlar Şahit kitabından 13 şiiri Amerika Birleşik Devletlerinin Los Angeles şehrinde yaşayan Dîyarbekirli Ut sanatçısı Yervant Bostancı tarafından bestelenip Taşlar Şahit ismiyle müzik CD'si yapıldı.

"Diyarbekir Hikâyeleri" Tiyatro oyunu İmgesel Düşler Tiyatro Topluluğu tarafından oyunlaştırılarak 2004 yılında Ağrı'dan Kızıltepe'ye kadar 12 yerleşim yerinde 16 kez sahnelenerek 7000'in üzerinde seyirci ile buluştu. Diyarbekir Hikâyeleri, aynı yıl Diyarbakır Devlet Tiyatrosu'nun Orhan Asena Tiyatro Festivali ile Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin Kültür ve Sanat Festivalinde de sahnelendi.

Yayınlanmış kitapları

Kürdilihicazkâr Metinler (Doruk, Ankara 1997)

Güneydoğu'da Sivil Hayat (Metis, İstanbul 2001)

Sırrını Surlarına Fısıldayan Şehir, Diyarbakır (İletişim, İstanbul 2002, 7. Baskı 2011)

Diyarbekir Diyarım Yitirmişem Yanarım (İletişim, İstanbul 2003, 3. Baskı 2009)

Tango ve Diyarbakır (Lîs, 2004 Diyarbakır)

İsyan Sürgünleri (İletişim, 2005 İstanbul, 2. Baskı 2010 Ekim)

Türkiye'de Sivil Hayat ve Demokrasi (Dipnot, Ankara 2006)

Amidalılar, Sürgündeki Diyarbekirliler (İletişim, İstanbul 2007, 2. Baskı Ekim 2009)

Taşlar Şahit (Lîs Yayınları, Diyarbakır Şubat 2008, Eklerle cd'li 2.basım 2008 Aralık Dyb.)

Zevalsiz Ömrün Sürgünü Mehmed Uzun (Lis Yayınları-2009 Ocak)

Diyarbekir El Sallıyor (Diyarbakır Tabip Odası Yayını. Türkçe-Kürtçe-İngilizce 2009 Ekim Diyarbakır- CD'li 2. Basım Eylül 2011 Lis Yayınları, Diyarbakır)

Bir Kürdün AKP Okumaları (Evrensel Yayınları. 2009 Kasım. İstanbul)

Gittiler İşte (Aras Yayıncılık. Nisan 2011, 2. Basım Ağustos 2011 İstanbul)

Bir İnsan Hakları Delisi, Rıdvan Kızgın.(Dipnot Yayıncılık, Ankara Mart 2012)

"Ula Fılle Hoşgeldin" (İletişim Yayınları. İstanbul Eylül 2012)

Diğer dillere çevrilerek basılmış kitapları

Diyarbekir, Bajarê Ku Razên Xwe Ji Bircên Xwe Re Dibilîne (Sırrını Surlarına Fısıldayan Şehir: Diyarbakır kitabı, Kürtçenin Kurmancî lehçesine çevrilerek, Lîs Yayınları arasından çıktı. Çeviri: Zeynep Yaş, Diyarbekir, 2006)

Dûrxirawekanî Raperîn (İsyan Sürgünleri Kürtçenin Soranî lehçesine çevrilerek Herêma Kurdistan Wezareta Rewşenbîrî Yayınları ve Bîr Yayınları'nın ortak kitabı olarak çıktı. Çeviri: Feyzullah Brahîm Xan, 2007)

Diyarbakır La ville qui murmure en ses murs. (Sırrını Surlarına Fısıldayan Şehir, Diyarbakır Editions Turquoise yayınevi tarafından Fransızca'ya çevrilerek Paris'te yayınlandı. Çeviri: François Skvor. Önsöz: Ariane Bonzon ve Mehmed Uzun. Aralık 2010-Paris)

Eto Che Gi Niama Veche. (Gittiler İşte, Ararat News Publishing yayınevince Bulgarcaya çevrilerek Sofya'da yayınlandı. Çeviri, Emily Slavkova. Edit, Anahit Khaçikyan, Ronî Alasor. Redaksiyon, Xaço Xaçikyan, 258 sayfa. Mayıs 2012 Sofya.)

"Dostoyevski henüz ölmedi, ne burada ne de Batı'da, çünkü henüz kapitalizm ölmedi."
II

Yavuz AKÖZEL

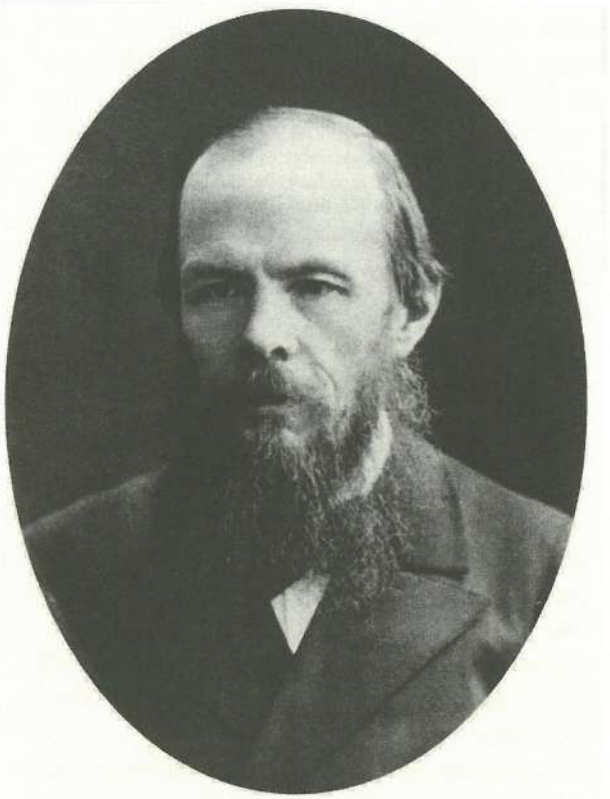

FYODR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ
(30 Ekim 1821- 28 Ocak 1881)

SUÇ VE CEZA (1866)

" Dragor'da Dostoyevski'nin Suç ve Cezası'nı okuyordum. Önce bu kitabı seçtiğim için sağlıksızlıkla suçladı beni. Sonra da gençliğin de bir öğrenci arkadaşının piyanoda Chopin'i çaldığında uzun bir hastalığa (tabii uzun süre fark edilmeyen bir hastalığa) tutulduğunu, bu arada mücadele etme gücünü yitirdiğini anlattı.

Brecht, Chopin ile Dostoyevski'nin insan sağlığı üzerinde özellikle kötü bir etki yarattıklarını düşünüyor.

Okuduklarım konusunda beni başka yönlerden de iğnelemek için hiçbir fırsatı kaçırmadı. O sırada kendisi

Şvayk'ı okuduğu için, ısrarla, iki yazar arasında karşılaştırmalı değer yargıları ortaya koymamızı istedi. Sonunda düpedüz Dostoyevski'nin Haşek'le boy ölçüşemeyeceği ortaya çıktı, böylece Brecht, daha fazla bir şey söylemeden onu da würstchen (Sosis) arasına soktu, biraz daha ileri gitse, Dostoyevski için bir şey daha söyleyebilirdi; aydınlatıcı nitelikten yoksun, ya da öyle kabul ettiği her esere Brecht bugünlerde Klump (moloz, ya da döküntü) diyor."(Brecht'le Söyleşiler, Walter Benjamen) (Es-

tetik ve Politika, Eleştiri yay) (Bak.İnt. halk sahnesi oyuncuları)

Dostoyevski, Suç ve Cezayı 1866 yılında yazıyor. Roman, Dostoyevski'nin çoğunluk romanlarında olduğu gibi Petersburg kentinde geçiyor. Petersburg'un kuruluşu Büyük Petro'ya dayanmaktadır. 1703'de İngrai Bölgesi'nin İsveç'ten geri alınmasından sonra Baltık kıyılarına yakın bataklık bir bölgede kuruluyor. Moskova , Avrupa'ya ve denize uzak olduğu için Büyük Petro tarafından yeni bir başkent olarak düşünülmüştür.Sankt Petersburg kentinin kurulmasındaki gaye, Vissarion Grigoryeviç Belinsky tarafından şöyle açıklanmaktadır :

"Moskova, Rus Çarlığının başkentiydi ve Rusya'nın tam ortasına düşen bir coğrafi konumdaydı, bu yüzden de Petro'nun genel ve köklü reformları için uygun değildi. Ona, deniz kıyısında bir başkent gerekliydi. Ama elinde denizi yoktu. Çünkü Kuzey ve Doğu okyanusları (Kuzey Buz Denizi ve Büyük Okyanus) kıyılarıyla, Hazar Denizi kıyıları Rusya'nın Avrupa'ya yaklaşmasını sağlayamazlardı." (Belinskiy,Gogol'e Mektup S.25)

Kent, Avrupa'dan gelen mimarların da katkısıyla alelacele inşa ediliyor ve Belinski'nin deyişiyle, bir yılda yapılacak şeyler bir ayda yapılıyor. Bir insanın yani Petro'nun iradesi doğayı yeniyor.

Petersburg'un yok olması demek, Rusya'nın da yok olması demekti. Çünkü Puşkin'in mısralarında betimlediği gibi

"Petersburg, Rusya'nın Avrupa'ya açılan yegane penceresiydi." Rusya'nın geleceği ise Avrupai reformlara bağlıydı.

"Buradan gözdağı vereceğiz artık İsveçliye.
Kibirli düşmanımızın korkulu rüyası kent
Burada kurulacak.
Doğanın takdiri
Avrupa'ya buradan pencere açmak"
Puşkin

Rusya'nın yeni başkenti, II Aleksandır'ın 1861'de yaptığı reformlarla (en önemlisi de serfliğin kaldırılması) büyük bir işgücü akımına uğrar. Serfliğin prangalarını kıran köylü, kentlere akın eder. Sanayi kollarında çalışmaya başlar, proleterleşir. Yine Belinski'nin deyişiyle, "St.Petersburg kenti günden güne değil, saatten saate büyür." (ay.yapıt.s.29)

Ancak bu büyümeyi gerçekleştiren, Avrupa'dan getirtilmiş Francesco Rasttelli gibi mimarların Barok tarzı yaptıkları yapılar, köprüler, kiliseler, kuleler değildir artık. Fabrikalarda, inşaatlarda, günlük işlerde çalışan proleter ve yarı proleterlerin, az ücretlerle yarı aç-yarı tok geçim telaşı içerisinde olan küçük memurların oluşturdukları, sokakları yazın tozlu, kışın balçıklı gecekondu ve Petersburg'un kocamış, kamburlaşmış binalarından oluşan eski mahalleleridir. St.Petersburg'un varoşlarıdır. Bu varoşlar aslında eski Petersburg'un dönüşüme uğramış halidir. Viraneye dönmüş kasvetli hanları anımsatan çok katlı binalar, küçücük dairelere bölünerek kiraya verilmiştir.

Dostoyevski'nin yaşamını sürdürdüğü 5 katlı, uzun yılların yorgunluğu ile kamburlaşmış bina, işte bu eski Petersburgun, yağan yağmurun etkisiyle sokağında küçük gölcükler oluşmuş, çamur ve balçıktan neredeyse yürümenin imkansızlaştığı ekseriyeti işçi, öğrenci ve küçük memurlardan oluşan bir mahalledeydi: Hause Alonkins Wohnung nr.13 (Alonkins apartmanı, daire 13)

Size 'Alberto Moravia'nın ' 1950'ler'de yazılmış " Bir Rusya Seyahati " adlı yapıtında konumuzla ilgili bir bölüm var, oradan yazayım:

"...Ve nihayet kısa, geniş damalarla düzenlenmiş caddesiyle şehrin eski parçası. Evler kasvetli ve kendi haline bırakılmış! Eski Arnavut kaldırımları, orda-burada oluşmuş çukurlarda su birikintileri, huzursuz ve sessiz siyahımsı bir parıltıyla çiseleyen yağmura aldırmaksızın orda, burada üç-beş mahalle çocuğu oyun oynuyor.

Biz, eşiği çamurla kaplı bir evin büyük avlusuna girdik. Burada Arnavut kaldırımı yok. Sadece balçık ve çamur var.

Yukarda kapıda orta yaşlarda bir bayan duruyor ve Dostoyevski'nin dairesini ziyaret etmek isteyip-istemediğimizi soruyor. Biz bunun için buraya geldiğimizi söyleyip, merdivenleri çıkıyoruz.

Görüntüsü oldukça uğursuz, çirkin geniş bir merdiven. Siyahlaşmış duvarlarında nemli lekeler görünüyor.

Merdiven basamakları kirli, yerinden oynamış taşları orasından-burasından aşınmış veya tamamen kırılmış..

Neden bu merdiveni böylesine detaylı anlatıyorum? Çünkü Dostoyevski yıllarca burada yaşadı ve hep bu merdivenden yürüdü. Ama bu merdivenden aynı zamanda Rodin Raskolnikov tefeci kadını öldürdüğü zaman da bir aşağı-bir yukarı koşmuştu.

"Beni buraya getiren her iki Dostoyevski araştırmacısı (Forscher) Raskolnikov'un bu evde yaşadığına ilişkin garanti verdiler. Aynı zamanda Suç ve Ceza yazarı-

nın da ikamet ettiği yer burası! "(Alberto Moravia,Eine russische Reise S.7,Almanca)

Anlaşılıyor ki Dostoyevski kendi oturduğu odacığı Suç ve Ceza romanında Raskalnikov'un oturduğu yer olarak da betimlemiş. Şimdi hem Dostoyevski'ye hem de Raskalnıkov'a mekan olan bu dairenin **Alberto Moravia** tarafından betimlenişine bakalım:

"Biz en üst kata ulaştık. Bayan yarı karanlık, siyah perdeli kapıyı açtı. Dolaplarla dolu koridor öylesine dar ki, ancak bir kişi geçebilir. Koridor iki kapıya açılıyor. Birbirine sıkıştırılmış küçük dairelerde iki aile iç içe yaşamak zorunda.

Koridorun sonundaki üçüncü kapı Dostoyevski ve Raskalnikov'a ait odanın kapısı olduğunu bize rehberlik eden bayan söyledi. Bu odayı Dostoyevski'nin kendisinden dinleyelim:

"Küçük oda, beş katlı yüksek bir binanın çatı katındaydı ve odadan çok bir dolaba benziyordu. Çok dar ve alçak olan oda, aslında koridorun bir devamı gibiydi." (Ay.Yap. S.7,8)

Dostoyevski, Suç ve Cezanın ilk bölümlerini, aç ve sefil beş parasız, son kalan eşyalarını rehinlere bırakarak yaşadığı Wiesbaden de yazdı. Çünkü elinde avucunda olan tüm parayı kumarda kaybetmişti. Rehin bırakacağı eşyaların karşılığında alacağı üç-beş taler için tek tek dolaştığı bu acımasız rehinciler Dostoyevski'de bir Raskalnikov ruhu filizlenmesine,tefecilere karşı, öldürmeyi düşünecek kadar bir nefretin oluşmasına neden olmuş olabilir. Yarı aç Dostoyevski Petersburg'a döndüğünde de farklı bir durumda değildi ve paraya ihtiyacı vardı. Bunun için de bir başka romanın yazılması gerekiyordu: Kumarbaz! Bu roman için anlaştığı yayınevinden belirli bir avans aldı. Yayınevi ile yapılan noter anlaşması oldukça ağır hükümler içeriyordu. Üstelik roman, 30 Ekim 1866'ya kadar yazılıp teslim edilecekti, ama bunun için kalan süre bir ay bile değildi. Bir Stenograf tutması gelinen aşamada tek çözümdü. Kendisine eş olacak Anna Grigorievna Snitkina ile tanışması bu vesileyle oldu. Anna, Stenograf olarak Dostoyevski İle 4 Ekim'de çalışmaya başladı. 26 gün gibi kısa bir sürede roman tamamlandı. Dostoyevski 8 Kasım'da da evlenme teklifinde bulundu, yılın sonuna kadar da Suç ve Ceza'nın geri kalan kısmı yazıldı.

15 Şubat 1867'de de evlendiler.

Suç ve Ceza Dostoyevski'nin yazın yaşamındaki yerini sağlamlaştıran, onu Rusya ve dünyada saygın romancılar arasına sokan yeni bir başlangıç oldu.Bu roman üzerine sadece Rusya değil, tüm dünya entellektualizasyonu hiçbir romancıya nasip olmayacak şekilde olumlu-olumsuz kritik ve yorumlarda bulundu. Dünyada en çok okunan, sinema ve tiyatroya uyarlanan bir yapıt özelliğini kazandı. Peki bu ilgi nereden geliyor? Gerçekten Suç ve Ceza böylesine abartılı bir şekilde doruklaştırılacak bir baş yapıt mıdır? Böylesine tutulmasının ve insanların yoğun ilgisini çekmesindeki giz nedir?

Bunlar üzerinde, olgunun çok boyutluluğu göz önünde tutularak çok boyutlu olarak değerlendirilmesi gerekir.

Wiesbadan'daki açlık ve sefalet, tefecilere yüksek faizlerle rehin bıraktığı eşyalara karşılık aldığı 3-5 taler Dostoyevski'nin Suç ve Ceza'yı yazması için esin kaynağı oldu.Ve hemen o sefalet ve açlığın içerisinde Suç ve Cezayı yazmaya başladı. Roman, yüksek idealleri olan ancak parasızlıktan hukuk öğrenimine ara vermek zorunda kalmış Raskalnikov'un tefeci kadın Alyona Ivanovna'yı öldürme düşüncesiyle başlıyor.

Sonra diğer kahramanlar: Marmaledev, Marmaledev'in hanımı Katerina Ivanovna ve kızı Sonya Semyonovna anlatılıyor.

Olağanüstü betimleme yetisi:

Gerçekten de küçük bir memur olan Marmaledev ve ailesinin abartılı ama olağanüstü bir betimlemesi yapılmış.

Bu olağanüstülükte yine insan doğasında sık rastlanmayan pek seyrek olabilecek olgular 'insanı alçaltmak için 'özellikle seçilerek romana konu edilmiş. İnsanların değişik vicdansal yargılarına seslenerek ender rastlanan bir konu üzerinde odaklanmalarını böylece sağlayabilmiştir:

"Delikanlı, Katerina Ivanovna'yı tanımakta zorluk çekmedi. Oldukça uzun boylu, güzel endamlı, ince zayıf bir kadındı.

Koyu kumral saçları hala çok güzeldi. Yanaklarındaki kırmızılıklar gerçekten birer leke halindeydi. Ellerini göğsüne bastırmış, dudakları kurumuş bir halde, küçücük odasında bir aşağı bir yukarı dolaşıyor ve kesik kesik düzensizce soluyordu. Gözleri bir humma nöbetiyle ışıldıyordu. Ama bakışları sert ve sabitti. Bitmekte olan mumun, titreşen son ışıkları altında bu veremli ve heyecanlı yüz, korkunç bir etki yapmaktaydı...

Merdivenlerden pis bir koku geliyordu ama merdiven kapısı kapanmamıştı. Aralık olan kapıdan, evin iç tarafından, dalga dalga sigara dumanları geliyor, kadın öksürüyor ama kapıyı kapamıyordu. Altı yaşlarındaki en küçük kız çocuğu, iki büklüm bir halde başını sedire dayamış uyuyordu. Kızdan bir yaş büyük olan

oğlan çocuğu bir köşede titriyor ve ağlıyordu.....

Dokuz yaşlarında, uzunca boylu ve bir kibrit çöpü gibi incecik büyük kız çocuğu,köşede, küçük kardeşinin yanında durmuş, uzun ve çöp gibi kuru kollarıyla onun boynuna sarılmıştı. Kızın sırtında yırtık pırtık, çok kötü bir entari vardı. Çıplak omuzları üzerine de ..(Suç ve Ceza S.28-29)

İnsan doğasında pek seyrek rastlanan absürt olgular:

.....

Marmeladov odaya girdi, tam kapının ağzında diz çöktü, delikanlıyı da öne sürdü. Kadın, karşısında tanımadığı birini görünce, bir an için dalgınlıktan silkinerek, adeta bu adamın niçin geldiğini anlamak ister gibi, şaşırmış bir halde önünde durdu. Ama odalarının bir geçit yeri olması yüzünden, bu adamın bir başka odaya gitmekte olduğu, pek tabii olarak hemen aklına geldi. Bunu düşündükten sonra Raskalnikov'a daha fazla önem vermeyerek, kapamak üzere koridora açılan kapıya doğru yürüdü.Ve tam kapının önünde diz çökmüş kocasını görünce bir çığlık attı. Büyük bir öfkeyle:

- Ha,diye bağırdı.Ev kaçkını!.. Canavar herif! Paralar nerede? Göster cebindekileri bakayım!..Geldin ha!.. Pranga değişmiş!..Elbisesi de.Elbisen nerede? Paralar nerede? Söyle!

Kadın, aramak için sarhoşun üzerine atıldı. Marmeladov ise bu arama işini kolaylaştırmak için, hemen, uslu uslu, uysal uysal kollarını kaldırdı. Ama ceplerinde bir kopek bile kalmamıştı. Kadın:

- Paralar nerede, diye bağırıyordu. Aman tanrım, yoksa hepsini de içkiye mi verdin? Oysa sandıkta on iki ruble vardı.

Kadın birden köpürdü, kocasını saçlarından yakaladı ve odanın içine sürükledi. Marmeladov ise uslu uslu, diz üstü sürünerek kadının işini kolaylaştırıyordu.

Saçlarından sarsıla sarsıla sürüklenen, hatta bir seferinde alnı döşemeye çarpan Marmeladov:

- Bu benim hoşuma gidiyor, diye bağırıyordu. Bu benim canımı acıtmıyor, hoşuma gidiyor, saygıdeğer efendim. (ay.yap.S.29-30)

İnsanların aşağı ve acınacak yaratıklar olduğu, bundan dolayı da 'aşağılandıkları imajı, onları yücelttiği anlarda bile kendini bir fısıltı şeklinde veya bir tür sezgi yoluyla verilmektedir. Ondaki ikiye bölünmüşlüğün bir yönü de budur.

Dostoyevski, gerçek yaşamında da ikiye bölünmüşlüğünün bir yanını, sürekli kendini aşağılama, aşağı görme hatta kendinin aşağılık bir kişi olduğu kompleksi oluşturmaktadır. Bu kendini aşağı görmenin Ortodoksluğun **"alçak gönüllü ol, başını toprağa eğ"** söylemi ile bağlantısı yoktur. Buradaki aşağı görme, kişinin kendinden tiksinmesini de içermektedir. Bir insanın kendinden tiksinmesinin, kendini aşağı görmesinin, bu kompleksin ve 'kişilik bozulmasının' oluşmasının mutlaka **somut nedenleri** vardır. Dostoyevski, kişilik olarak aşağılık ve onursuz olan şeylere karşı bir yönelim eğilimindedir. Bu da onun yapıtlarındaki ana karakterlere yansımaktadır. Değişik kaynaklar bunun böyle olduğunu ele alıp irdelemişlerdir. Bu irdelemelerin bazıları ikinci elden öne sürülen iddialar olmalarına karşın ilginçtir, üstelik yazdıkları ve yaşadıkları ile çelişkili değil, uyum içerisindedir.

Bu konuya ilişkin bir 'de Dostoyevski ile Turgenyev arasında geçen, " Literatüre" girmiş bir olay anlatılır:

Dostoyevski, yaptığı alçakça şeyi itiraf etme gereği duyuyordu. Tıpkı İncil'de öğretildiği gibi bir itiraf! Kendisine en çok acıyı çektirecek bir tarzda itiraf! Uzun süreden beri konuşmadığı, küs olduğu Turgenyev'e yapacağı itiraf gerçekten kendisine çok derin bir acı verebilirdi. Turgenyev'e gider ve 10 yaşındaki kız çocuğunun ırzına nasıl geçtiğini detayla- rıyla anlatır. Turgenyev şok olmuştur ve içinden: "bu Dostoyevski çıldırmış olmalı " diye geçirir! Sessizlik olur.

Dostoyevski itiraflarını bitirdikten sonra Turgenyav'e: "Bay Turgenyev size kendimden tiksindiğimi söylemek istiyorum!" diye acı ile yakınır..Yine sessizlik olur.! .Dostoyevski bir yanıt, belki de acılarını dindirecek, ruhunun kirlenmişliğini bir parça da olsa paklayacak bir yanıt, bir davranış bekliyordu! Ama bu yanıt gelmez, sessizlik devam eder.. İşte o an İncil'in kendisine öğrettiği, **'İnsanların size nasıl davranmalarını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın** (Luca,11:9-13)kutsal vecizesini de ayakları altında hırsla çiğneyerek, Turgenyev'e şu yanıtı verir: "Ama sizden daha çok nefret ediyorum.! "

"Dostoyevski'nin hayatında bazı dönemlerde çok karışık durumlar vardır. Bunlardan özellikle bir tanesine Dostoyevski Suç ve Ceza adlı eserinde (8) yer vermişti ve bu olay Ecinniler'in bir bölümünde konu olarak kullanılmıştı. Ancak bu bölüm, Ecinniler'in Rusça baskısında dahi yer almamaktadır. Bildiğim kadarıyla, sadece Almanya'da satışı yapılmayan bir baskıda yer almıştır. (Bu bölümün bir çevirisi Nouvelle Revue Française'de Haziran ve Temmuz 1922 çıktı. Sonra Stavrogin'in İtirafı adı altında basıldı.-Plon-Nourrit-)

Bu bölümde küçük bir kıza tecavüz söz konusudur. İğfal edilen çocuk bir odada kendini asar, yandaki odada ise kızın kendini astığını bilen suçlu, Stavrogin, onun ölmesini beklemektedir. Bu korkunç hikayede gerçek payı nedir? Benim için bunu bilmek o kadar önemli değil ancak, Dostoyevski'nin bu tür bir serüvenden sonra, ister istemez şiddetli bir pişmanlık duyduğu bir gerçek...(Andre Gide,Dostoyevski,104)

Strokov'un 1883 Kasım ayında, Dostoyevski'nin öldüğü tarihten (28 Ocak 1881) 34 ay sonra Tolstoy'a yazdığı mektup da örnek olarak gösterilebilir. Ancak bu mektupların ve anlatımların şanssızlığı ve ikiyüzlülüğü de göz ardı edilmemelidir. Çünkü bu mektup ve anlatımlar, Dostoyevski ölmeden de olanaklıyken, Dostoyevski yaşamıyor, artık öldükten sonra gündeme getirilmiş olmasıdır. (Bak.E.H.Carr,Dostoyevski,S 98)

Friedrich Nietzsche'nin Esin Kaynağı: Suç ve Ceza!

Dostoyevski, Suç ve Cezada Raskalnikov'a düşündürttüğü, söylettiği kendine ait öz düşünceler, sonradan Nietzche'yi derinden etkileyerek onun öz düşünceleri durumuna gelmiştir. Dostoyevski araştırmacılarının çoğunluğu tarihte derin kötü izler bırakan ve yine bırakacak olan bu düşüncelerden ziyade, sadece ' mistik ahlak ' kapsamında olguya yaklaşmakta, Suç ve Cezayı ideolojik içeriğinden yarı yarıya koparak değerlendirme yolunu seçmektedirler.

Ama Vladimir Nabokov bu konuya kısa da olsa değinmiş, Dostoyevski'nin bir döneme damgasını vuracak olan faşist ideolojisinden söz etme gereğini duymuştur:

" ....Ve o da (Raskalnikov) bu cinayeti işledi. Bu Dostoyevski'nin favori olan düşüncesiydi. Çünkü materyalist düşünceler kaçınılmaz olarak gençliğin ahlaki değerlerini yok etmektedir ve derin duyguları olan genç insanları zincirleme bu durumda kötü yola itip cani yapabiliyor. Dikkatinizi çekerim Raskalnikov kendi yazdığı bir makalede sürü insanı ve üst insan olmak üzere iki çeşit insan olduğunu gösteren garip, faşist düşünceler geliştirdi. Ahlak yasalarına çoğunluk uymalıdır. Ama yüksekte olanlar kendi yasalarını kendileri yapma özgürlüğüne sahiptirler...

Newton ve diğer büyük kaşif'ler için onlarca, yüzlerce sıradan can feda edilebilir."

(Vladimir Nabokov,Die Kunst des Lesens,S.167)

Bu faşist ideoloji, Raskalnikov aracılığı ile şöyle dile getirilmektedir:

"Hatırımda kaldığına göre, makalemde şöyle bir düşünce ileri sürmekteyim :En eskilerden başlayarak Likürg'le, Solon'la, Muhammet'le, Napolyon'la sürüp giden,insanlığın bütün kurucu ve kanun yapıcıları, hiç olmazsa yeni bir kanun yaparken, toplumun kutsal saydığı eski, babadan kalma kanunları çiğnedikleri için istisnasız olarak birer suçluydular. Tabi bunlar, kendilerine yardımı dokunuyorsa, kan dökmekten -hem de bazen eski kanunlara sadık kalmaktan başka suçu olmayan, tamamıyla masum kişilerin kanını dökmekten- çekinmemişlerdir.

Hatta asıl olağanüstü olan şey, bu iyiliksever kişilerden, bu insanlığın kurucularından çoğunun özellikle korkunç birer kan dökücü olduklarıdır. Kısacası, ben şöyle bir sonuç çıkarıyorum: Büyükler şöyle dursun ama toplumun **içinde biraz olsun sivrilenler yani küçücük bir yenilik yapmak yeteneğini gösterenler, yaradılışları gereğince, herhalde - tabii az ya da çok – birer cani olmak zorundadırlar. Yoksa sivrilmelerine imkan yoktur. Herkesle eşit seviyede kalmaya ise yine yaradılışları gereğince razı olamazlar. Bence zaten razı olmamak zorundadırlar. Tek kelimeyle, görüyorsunuz ki, görüşlerimin bu bölümünde hiçbir yenilik yok. Bu düşünceler binlerce sefer yazılmış ve söylenmiş şeylerdir, insanları sıradan ve olağanüstü olarak ayırt etmeme gelince, bu sınıflandırmanın biraz öznel olduğunu kabul ederim. Zaten ben kesin sayılar üzerinde durmuyorum. Ben sadece ana düşüncelerime inanıyorum. Bu ana düşünceye göre insanlar, doğa yasaları gereğince, genellikle iki sınıfa ayrılırlar: Aşağı sınıf -sıradan insanlar – dediğimiz insanlar ki, biricik görevleri, kendileri gibi birtakım yaratıkların çoğalmasına yarayacak materyal görevi görmekten ibarettir. Bir de kendi çevrelerinde yeni bir söz söylemek yetenek ve ustalığını kendinde gören insanlar sınıfı. Tabii bu arada bir yığın da ara bölüm vardır. Ama bu iki sınıfın ayırt edici çizgileri oldukça keskindir. Birinci bölüm, yani kendileri gibi birtakım yaratıkların çoğalmasına yarayacak materyal görevi görenler, yaradılışları gereğince tutucu insanlardır. Uysal bir yaşayış sürerler, boyun eğerek yaşamayı isterler..**

Bence bu çeşit insanlar söz dinler ve uysal olmak zorundadırlar, çünkü bu onların görevidir.

Onlar, böyle bir yaşamada gururlarını incitecek hiçbir şey görmezler. İkinci sınıfa gelince, bunlar boyuna kanun sınırlarını aşarlar, yeteneklerine göre yıkıcıdırlar ya da buna yatkındırlar. Bu sınıf insanların suçları pek doğal olarak nisbi ve çok çeşitlidir. Büyük bir çoğunlukla ve pek çeşitli sözlerle bugünün, daha iyi şeyler adına yıkılmasını isterler. Ama bunlardan birinin, ülküsüne erişmesi için bir ölünün, bir kan selinin üzerinden atlaması bile gerekse, bence büyük bir gönül rahatlığı ile kendinde bu kan seli üzerinden atlama iznini verebilir. Tabii bu, ülküye, ülkünün niteliğine göredir, buna dikkat ediniz! Ben makalemde, ancak bu anlamda, insanların cinayet işlemeye hakları olduğundan söz ettim. "(Dostoyevski Suç ve Ceza, S.280-281)

Suç ve Ceza'da ana konu olarak **'ahlak'** ele alınmış, feodal ve burjuva bakış açısıyla bir değerlendirmeye roman kahramanları üzerinden gidilmiştir. Burada asıl çaba, ateizmi ve devrimci düşünceleri çarpıtarak karalamak, Ortodoks ahlakının 'yüceliğini öne çıkarmaktır. Bu öne çıkarış, kurtuluşun eski Rus geleneklerine dönüşte, acıda ve teslimiyette olduğu yönündedir.

Romanın başkahramanı Raskalnikov, bir üniversite öğrencisidir. Toplumun büyük bölümü gibi sefalet içerisinde yaşa-maktadır. İçinde yaşadığı toplumdaki bu acımasız dengesizlik ve eşitsizlik üzerine kafa yormakta, kendini yığınlardan daha yukarı bir yerlere koyarak ve hayalinde "Napolyon"vari bir üst insan profili çizerek çözümler üretmektedir.

Üst insanlar sorunların üstesinden hep bir başlarına gelmemişlerimidir? Tarih boyunca geniş halk kitleleri, yığınlar uğradıkları haksızlıklara, hor görülmelere ve bu doruksal boyutlardaki eşitsizliğe hep boyun eğmiş olmalarına karşın yine bu yığınların arasından çıkan çok az sayıdaki üst insanlar yasa koyucularının koydukları yasaları çiğneyerek, her türlü toplumsal kuralı karşılarına alarak toplumların gidişatını değiştirmemişlerimidir?

Evet! Bu üst insanlar tarihe kendi ideallerine uygun şekilde biçim verip, yönlendirmişlerdir.

Acaba kendisi bir bit mi yoksa bitten öte bir şey midir? Bir insan mıdır? Yani **üst insan!**

Dostoyevski, kendi **yeni insanın** siluetini çizip, mutluluğun ve kurtuluşun yönünü **tanrı, İsa, kilise ve Ortodoksluğa** çevirirken dönemin devrimci, demokrat yazınını, materyalizmi mistisizmin karanlık dehlizlerinden eleştiri yağmuruna tutmaktadır.

" Sonya? Ben oraya aklı başında bir insan olarak gittim. Beni mahveden de işte bu oldu ya! İktidara geçmeye hakkım olup olmadığını, kendi kendime sorup soruşturmaya başladıysam, demek ki iktidara geçmeye hakkım yokmuş! Mesela, hiç olmazsa bu noktayı bilmediğimi nasıl düşünebiliyorsun? Ya da insan bir bit midir, sorunu sorarsam, demek ki insan benim için bir bit değildir. Belki aklına böyle bir soru gelmeyen, soru falan sormadan giden birisi için bittir. Napolyon gider mi idi, yoksa gitmez mi idi, diye günlerce kafa patlattığıma göre, kendimin bir Napolyon olmadığımı açıkça hissetmiş sayılırım."(Suç ve Ceza S.458)

Gelinen yerde Raskalnikov'da artık dönüşüme uğramış, günlerce 'kafa patlatarak' bir üst insan, bir 'Napolyon' olmadığını duyumsamaya başlamıştır.

Sonya:

"-Sana gereken şey acı çekmek, böylece işlediğin günahlardan temizlenmektir.(Suç ve Ceza.S. 460)

Artık Dostoyevski'nin **"YENİ İNSAN"**ının profili de yavaş yavaş belirmeye başlamıştır böylece:

" Ama burada yeni bir öykü başlıyor: Bir insanın yavaş yavaş yenilenmesinin, yeni bir hayat bulmasının, bir dünyadan başka bir dünyaya geçmesinin, hiç bilmediği yepyeni bir gerçekle tanışmasının öyküsü.. ve bu öykü yeni bir kitabın konusu olabilir. Bizim şimdiki öykümüzse burada bitiyor. "(Dostoyevski,Suç ve Ceza .S.600)

Dostoyevski ve yabancılaşma.

Kafka, Dönüşüm (Die Verwandlung) adlı öyküsünde şöyle yazmaktadır:

"Gregor Samsa bir sabah telaşlı düşlerden uyanınca kendisini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak buldu.

Zırhı andıran sertlikteki sırtının üzerinde yatmaktaydı ve başını azıcık yukarı kaldırınca yay biçiminde sert bölmelere ayrılmış kümbetimsi kahverengi karnı görünüyordu. Bu karnın tepesindeki yorgan her an kayıp yere düşmeye hazır ancak zorlukla tutunabilmekteydi. Vücudun kalan bölümüne oranla acınacak kadar küçük bir sürü cılız bacakçık, ne yapacaklarını şaşırmış, gözlerinin önünde aralıksız yanıp-sönüyordu.

"Bana ne olmuş böyle ?" diye düşündü. Bu bir düş değildi. Gerçekten kendi odasındaydı. Yalnız biraz küçük; insanlara özgü bir odada, tanıdık dört duvar arasında sakin yatıyordu.(Franz Kafka, Gökyüz Edebiyatı,İnt.Sitesi,)

(F.Kafka.Die Verwandlung,Philipp Reclam jun.S.5)

Dostoyevski'den esinlenerek 1916 yılında kaleme alınan '**dönüşüm**'de gerçeküstü bir öykü ile kapitalist toplumda insanın kişiliksizleşmesini,'bu çalışma toplumunda' köleden de beter bir yaşantı sürdürüldüğünden insanın insanlığını ve insanlığına ilişkin erdemleri yitirdiğini anımsatır. İnsan, insan olduğunu unutur. Böceğe dönüşür. Dönüşüm, yabancılaşmanın en üst boyutudur. İnsanın kendi özüne, insanı hayvandan ayıran ideallerine yabancılaşması!

Dostoyevski'nin **Yeraltından Notlar**'daki baş kahramanı 'Böcek bile olamadığından' yakınırken ve ne olduğunun farkında bile değilken, Kafka'nın Gregor Samsa'sı ancak böcek olduktan sonra eskiden bir insan olmuş olduğunun farkına varır.

Kafka'nın yapıtlarında değişik grotesk özellikleriyle insanlar karşımıza çıkarlar. Beckett'in insanları ise sakat, felçli, ruhsal dengesi bozuk insanlardır. Dönüp Dostoyevski'ye baktığımızda onun yarattığı insanlarda da hatta bizzat kendisinde de aynı grotesk özellikleri görürüz.

Bu, kapitalist toplum insanının başına gelen kaçınılmaz bir gerçekliğin acı sonuçlarıdır. Bunları elbette ki anlatmak, göstermek gerçekçi bir yazının olmazsa olmazıdır. Sorun, buradan çıkarılacak sonuçlara ilişkindir.

Kapitalizm bir zorunluluklar alemidir ve insanlar yaptıkları işi sevdiklerinden değil de zorunluluktan ötürü yaptıkları için de doğal olarak hem kendine hem de çevresine yabancılaşmaktadır. **Engels, "Komünizmin, insanlığın zorunluluklar aleminden özgürlükler alemine sıçrayışıdır"** demektedir. Bu aynı zamanda yabancılaşmanın da bitiş noktasıdır. Yapıtlarında korku, yalnızlık, umursamazlık, topluma küsmüşlük, yaşamın anlamsızlığını dile getiren burjuva sanatçıları "gerçekliği " sadece içinde bulundukları an olarak algılamakta, onun değişebileceği, gerçekliğin sınırlarının salt 'bugün ' ile sınırlanamayacağının diyalektiğini görmek istememektedirler.

Marx, emeği insanın karakteristik bir özelliği ve onu hayvandan ayıran etkinliği olarak görür. Ancak kapitalizm gelinen yerde bunu tersine çevirmiştir. Sorun, olguyu Marx'ın anladığı anlamda dönüşüme uğratmak için atılım yapabilmek, harekete geçebilmek sorunudur. Bu ise, geleceğe umut ile bakmak, yaşamın hiç de anlamsızlıklarla dolu durmuş bir zaman olmadığını, gelecekteki paylaşımcı yaşamın anlamlı, gerçekten özgür, aydınlık olacağını kavrayarak ancak olanaklı duruma gelir.

BUDALA: (1869)

" Yine APTAL (Budala) romanı hakkında: Süleymaniye camiini nasıl bir tane daha, bir kere daha tekrar etmek acaip bir şey olursa -acaip, lüzumsuz ve sırf mimari tekniği bakımından da hatta mürteci (gerici) aynıyla muhtevası (kapsamı) bakımından değil, tabii bu bakımdan mesele aşikardır ve mürtecidir (gericidir)- fakat sırf roman tekniği bakımından APTAL'ı (Budalayı) tekrar ve taklit ve model almak da bence öyle mürteci olur. Aptal'ın (Budala'nın) roman tekniğinden sonra -bu teknik senin de kaydettiğin gibi dahiyanedir- roman tekniği kanaatimce bir hayli başkalaşmış ve tabir caizse inkılapçılaşmış ve kuruluşunu, teknik hilesini daha az belli eder olmuş, muhteva realistleştikçe, teknik de realistleşmiştir (...)Aptal(Budala), Dostoyevski bütün hünerine rağmen anlatılmağa değmez insanları anlattığı için nasıl boş bir emek, tek taraflı, kısır ve ölü bir doğum."(Nazım Hikmet, Sanat ve Edebiyat Üstüne S.223)

Suç ve Ceza'nın bitiminde Dostoyevski, romanı

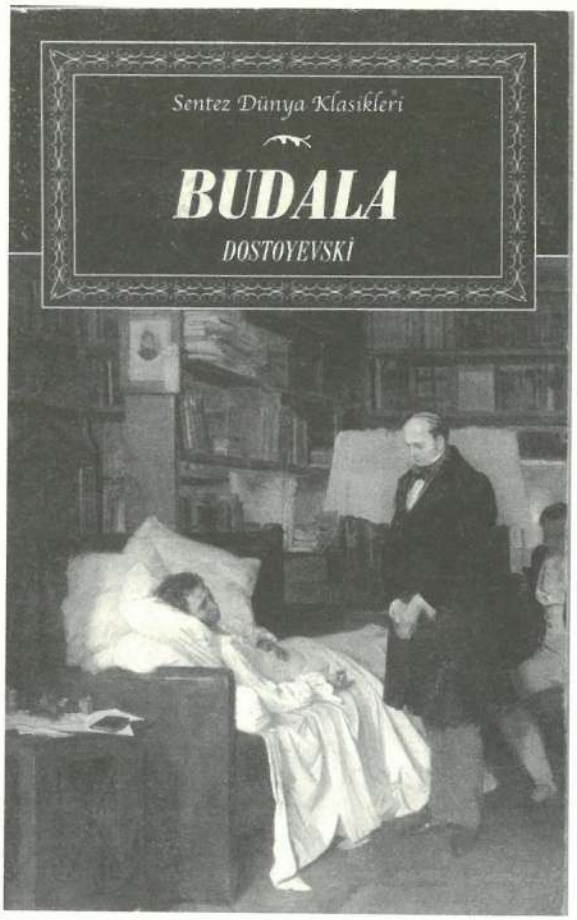

RESİM :3 Der tote Christus in Grabe (Mezarındaki ölü Mesih)

tam noktalamamış, Raskalnikov'un yeni yaşamındaki dönüşümünü, **"yavaş yavaş yenilenmesini"** anlatacağı yeni bir öyküye açık kapı bırakmıştı. Bu yavaş yavaş dönüşüme uğrayan Raskalnikov, aslında bir parça Dostoyevskiydi. Yavaş yavaş dönüşüme uğrayan bir Dostoyevski !... Bu dönüşüm başka bir öyküde anlatılmadı ancak Dostoyevski'nin gerçek yaşamı, bunu en çarpıcı şekilde dile getirdi.

Dostoyevski, romanını 1868'in Eylül'ünde Cenevre de yazmaya başlıyor. Daha yazmaya başlamadan aldığı 3.000 Ruble'ye karşılık Budalanın ilk bölümünü Russky Vestnik'de yayınlanmak üzere Katkov'a ancak 1869'un Ocak ayında göndermeye başlıyor.Bu roman yazılırken de Dostoyevski'nin yaşamı çalkantılarla doludur. Beş parasızdır, ölen kızı Sonya'nın acısı vardır, sağa-sola borçludur, eline geçen parayı da "belki kazanırım" umuduyla rulet masalarında kumara bırakmıştır.

Roman, işte böyle bir atmosferde, yıkım içerisinde yazılmaya başlanmış. Dostoyevski Suç ve Cezada Raskalnikov karakterini, bir bakıma ateizmi ve dönemin devrimci düşüncelerini gözden düşürmek, eleştirmek için yaratmıştı.

Bu süreç içerisinde Raskalnikov'un bir anti tezini de yaratıp romanlaştırmak düşüncesi hemen oluşmuştu.

Anna G.Dostoyevski 'Anılar'da şöyle yazıyordu: **"Dostoyevski 1867 sonbaharında özenle hazırlanan bir planla 1868 yılında bitirmek üzere << Russki Wjestnik >> için Budala'nın 1.bölümünü hazırlayacaktı. Bu romanın teması Dostoyevski'nin favori düşüncesiydi. <<Mükemmel, güzel bir insan görünümünü yazmak >>. Ancak bu görev ölçülemeyecek kadar zor görünüyordu. Tüm bunlar onu ciddi bir şekilde endişelendiriyordu."**(Anna Grigorjewna Dostojewski,Erinnerungen Das Leben Dostojewskis in den Aufzeichnungen seiner Frau)

(Anılar, Dostoyevski'nin yaşamına ilişkin eşinin tuttuğu notlar)

Bu mükemmel, güzel insan kim olabilirdi? Bunu yaratmanın çok güç olduğunu bir bakıma, Mezarındaki ölü Mesih'i gördükten sonra Dostoyevski için daha da güçleşmişti. Mezardaki Mesih, şimdiye kadar ressamlar tarafından çizilmiş çarmıha gerilmiş tüm Mesih tablolarından farklı, bir sükuneti, sevgiyi, güzelliği ve durgunluğu değil şiddeti, acıyı, normal bir insanın işkencelerden sonraki korkunç durumunu anlatıyordu. Dostoyevski Hans Holstein'in bu ürpertici tablosu ile karşılaşıncaya kadar hayalinde hep mucizevi, ölürken dahi nurlar saçan, gülen,güzelliğinden hiçbir şey yitirmeyen işkence ve ölüme istemle giden bir Mesih canlandırmıştı mutlaka. Müzede Hans Holstein'in tablosu ile karşılaşan Dostoyevski'nin adeta donup kalması bu varsayımımızı daha da güçlendiriyor .Tılsım bir bakıma bozulmuş, Dostoyeveski'nin **mükemmellik kıstasları** dumura uğramıştı.

Yaratacağı **mükemmel karaktere yeni bir bakış açısıyla bakmak gerekiyordu. Mesih'i yeniden mercek altına aldı ve kendinde bozguna uğrayan, yiten birşeylerin yanıtını, çözümünü Juhannas'ın incilinde yeniden buldu.**

Anna G.Dostoyevski "Anılar'da " şöyle yazıyor:

"Başlangıçta, Baden-Baden'den Paris'e veya İtalya'ya gitmek istiyorduk. Fakat mevcut fonlarımızı gözden geçirince, daha elverişli koşullarda,daha sonra hareket etmek niyetiyle Cenevre'ye (Genf'e) yolculuğa karar verdik.

Cenevre'ye giderken, müzedeki tabloları görmek için, bir gün Basel'de kaldık. Kocam, bu müzede bulunan bir tablodan söz edildiğini duymuştu. Bu tablo, Hans Holstein tarafından yapılmış, Mesih'in insanlık dışı işkenceye katlanmış; çürümeye yüz tutmuş durumda haçtan aşağıya indirildiği anı betimliyordu. Onun şişmiş yüzü kanlı yaralarla kaplıydı ve korkunç bir görünüşü vardı. Resim, Fyodr Michailowitsch'te şok edici bir izlenim bıraktı ve taş kesilmiş bir şekilde resmin başında kaldı. (Bu görüntünün izlenimleri sonradan yeniden Budala romanında yansıdı.)

Böyle bir tabloyu uzun görmeye benim gücüm yeterli değildi: O anki ruhsal durumum, böyle bir görüntüyü görmeye dayanamazdı ve ben başka bir salona geçtim. Onbeş-yirmi dakika sonra döndüğümde,

Fjodor Michailowitsch resmin önünde, aynı yerinde taşlaşmış gibi duruyordu.

Telaşlı suratında, genellikle, benim dikkatimden kaçmayan, kriz öncesinin dehşetli izlerini görüp, kavradım. Gayet sakince kocamın elinden tutup, başka bir salona götürdüm ve bir banka oturttum. Her dakika bir kriz bekliyordum. Neyse ki gelmedi. Fjodor Michailowitsch yavaş yavaş sakinleşti ve müzeyi terk ederken, resmi bir kez daha görmek istedi. "(Anna Grigorjewna Dostojewski,aynı yapıt,S.156)

Dostoyevski Suç ve Ceza'nın yazımına devam ederken bir yandan da yazacağı yeni romanının baş karakterinin arayışı içerisindeydi. Avrupa romanının en favori başyapıtlarını ve bu yapıtlardaki dünyaya mal olmuş karakterleri de incelemeyi ihmal etmiyordu. Budala'da yaratacağı baş karaktere Don Kişot'a özgü bazı şeyler katmış olması, bu karakteri o güne değin yaratılmış en mükemmel bir karakter bulmuş olmasından ileri gelmektedir.1867'de başladığı karakter aramaları,1868'de meyvesini vermeye başlar.

1-13 ocak 1868'de Cenevre'den yeğeni S.A.Iwanowa'ya şöyle yazmaktadır :

An S.A.Iwanowa
Genf, I./ 13.Januar 1868

Benim sevgili, paha biçilmez arkadaşım Sonetchkam. Senin ısrarlı mektubuna karşın ben suskun kaldım.

.....

Durumum doğrusu oldukça zor. Tüm kaderim çalışmama bağlı. <Russisches Boten> den sadece 4.500 Ruble avans almadım, redaksiyon'a namus sözü vererek ve her mektupta da bu sözü yineliyerek romanın gerçekten yazılacağını vurguladım. Ama müsveddeleri hazırlayıp redaksiyona göndereceğim sırada büyük bir bölümünü yok etmek zorunda kaldım. Romanı beğenmemiştim. (Fakat, ne zaman ki kişi kendi çalışmasından memnun değilse o çalışmanın iyi olması olanaksızdır.) Dolayısıyla yazdıklarımın büyük bir bölümünü yok ettim. Oysa bugünkü yaşamım, geleceğim, tüm borçlarımın ödenmesi bu romana bağlıydı. Üç hafta önce (yeni takvime göre 18 Aralık'ta) yeni bir romana giriştim ve geceli gündüzlü bu roman üzerinde çalışıyorum. Romana ilişkin tasarımlar eskiye dayanıyor. Hep gerçekleştirmek istediğim bir tasarım ama olmadığı kadar da zor. Şimdiye kadar bu tasarımı gerçekleştirmeye cesaret edemedim. (a.b.ç) Şayet bu çalışmaya başlıyorsam, bunun tek sebebi son derece umutsuz olmamdan ileri geliyor. Ama tasarımım Gerçekten mükemmel bir asil adamın öyküsü (a.b.ç.) Bu ise dünyada yapılabilecek işlerin en zoru, hele bu günlerde. Bütün yazarlar, sadece bizimkiler değil Avrupalılarda pozitif- güzel olanı betimlemek İçin arayış içerisine girdiler ama bu çalışmalar gelişmedi çünkü bunu başarmak aşırı derecede zordur. Güzellik bir idealdir. İdeal, bizde olduğu gibi medenileşmiş Avrupa dada uzun süreden beri hala sağlam değil. Yeryüzünde pozitiv-güzel'i yansıtan bir tek kişi vardır: MESİH (Hz.İsa) (a.b.ç.) Bu sonsuz güzeli yansıtan kişi elbette ki bir mucizedir. (tansıkdır).Tüm Juhanna incili bu düşünce ile bir araya gelmiştir.

Johannes bu güzelliğin (Mesihin) hayalet gibi insan şeklinde göründüğü mucizesini görmüştür.

Sadece değinmek istiyorum. Hıristiyan edebiyatında, tüm güzel tiplemeler içerisinde en mükemmel olarak görünen Don Kişot'tur. Don Kişot sadece mükemmel değil aynı zamanda gülünç-sıradandır. Dickens'in <Pickwickier>-i'de gülünçtür. (Onlar Don Kişottan çok daha zayıftırlar ama yine de güçlüdür) ve onların büyük değerleri bu özelliklerden ileri gelmektedir. kendi değerinin farkında olmayan bu gülünç kişilere karşı bir merhamet ve sempati uyanmakta, okuyucuda onlara karşı bir yakınlık duygusu oluşmaktadır. (a.b.ç.) (Dostoyevski, Gesammelte Briefe S.251-252)

Dostoyevski'nin yazacağı <<mükemmel bir asil adamı >> betimleyecek romanın kahramanının tinsel ve özdeksel motivasyonu böylece yavaş yavaş belirmeye başlıyor. Bu << mükemmel asil adam >> 19. yüzyıl Rusya'sına entegre olmuş Hz.İsa, Don Kişot ve Raskalnikov'da da var olan biraz Dostoyevski karışımı 'Budala ' olarak yansıyor.

Budala: Prens Lev Nikolayeviç Mişkin!

İsa ahlakının parodisi olarak kavranabilecek özelliklere sahip " İsa vari "," peygamberimsi " bir kahraman!

Prens Mişkin, sara hastasıdır. Tedavi gördüğü İsviçre'den cebinde beş kuruş olmadan sadece giysi bohçasıyla Rusya'ya 4 yıl aradan sonra dönüyor. Bir ermiş kadar iyi olduğu için de "Budala " olarak değerlendiriliyor.

Ama bu "Budala " kin, nefret duygularını tanımaz. Hep hoşgörülü ve kabul edicidir. Mişkin'in iç dünyası

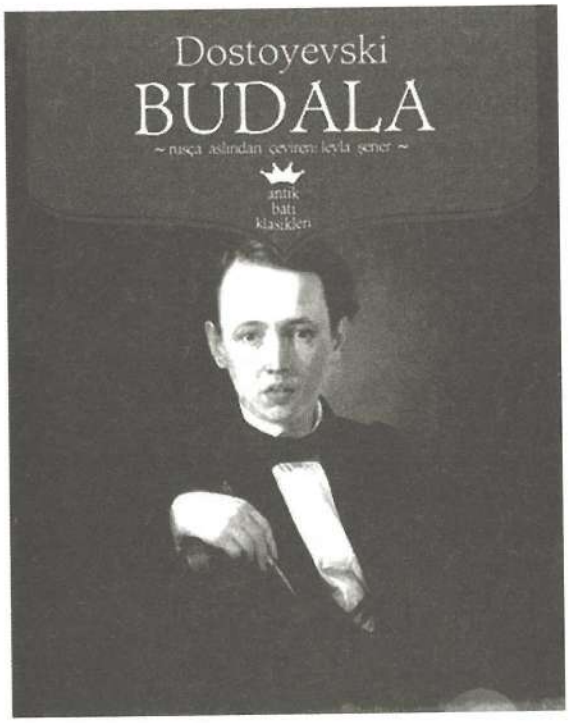

sadece karşılıksız da olsa sınırsız ve coşkulu "sevmek" duygularıyla dolup taşmaktadır. Zamanın etik anlayışı ile çatışan bu olağanüstülük çevresi tarafından önce anlaşılmamakta, anlaşıldığında da artık onsuz yapamamaktadırlar.

Saflığı ve açık sözlülüğü sayesinde kapitalist ilişkilerin dejenere ettiği güvenilmeyecek insanların karşısında güvenilir bir tip olarak sahneye çıkıyor. İnsanlar daha ilk seans sonrası, birinci etapta ona güvenip sorunlarını paylaşıyorlar, evlerinin hatta yüreklerinin kapılarını ona cömertçe açıyorlar.

İsa varı özelliklerle donatılmış Mişkin " budala " olarak değerlendirilmektedir. Demek ki İsa da kapitalist ilişkilerin insanı bozduğu ve parayı tanrılaştırdığı 19. yüzyıl'da yaşasaydı ancak "budala " olabilirdi.

Dostoyevski, Hans Holstein'in tablosunun karşısında adeta taş kesilmiş bir durumda kıpırtısız duruyorken, belki de kulaklarında Belinski'nin söyledikleri yankıyordu:

"İnanın çok safsınız !Sizin İsa'nız zamanımızda yaşasaydı, inanın,kimsenin farkına bile varmayacağı sıradan bir kişi olurdu. Zamanımızın bilimi ve insanlığı harekete geçirenler karşısında büsbütün silinir giderdi."

Sıradan bir kişi. Evet 19. yüzyılda yaşayan İsa ancak Prens Mişkin olabilirdi! Çünkü Prens Mişkin hem sıradan bir kişi hem de farkına varılamayacak kadar da silik! Ama farkına varıldığında da vazgeçilmeyen, insanları adeta afsunlayan ve adeta kutsal bir tip oluyor.

Prens Mişkin'deki biraz Dostoyevski'lik:

Prens Mişkin :

" Böyle bir şeye insan tabiatının aklını oynatmadan katlanabileceğini kim söylemiş? Böyle çirkin, boş, faydasız bir harekete ne gerek var? Belki de kendisine ölüm kararını okudukları, sonra da, 'Haydi git seni affettiler ' dedikleri insanlar da vardır, işte böyle bir insan duygularını anlatabilir di sanırım. Bu acıdan ve bu korkunç şeyden İsa da dem vurmuştur. Hayır, bir insana karşı böyle şey yapılmaz.(Budala,S.27)

Prens Mişkin :

"- Bu şey. Hans Holbein'in bir kopyası, dedi. Gerçi büyük bir bilgiç değilim ama sanırım güzel bir kopyadır. Bu tabloyu sınır dışında görmüştüm, hala da unutamıyorum.. ama... sen "(Budala,S.249)

" Çoktan beri yakasını bırakan sara nöbetlerinden biri gelmişti. Bilindiği gibi sara nöbetleri, yani düşme hali bir anda gelir. O anda birden yüz, özellikle bakışlar pek korkunçlaşır. Bütün vücudu ve bütün yüz çizgilerini ürperme ve titremeler sarar. Korkunç, akla hayale gelmeyen, hiçbir şeye benzemeyen bir çığlık göğüsten kopar.(Budala, S.267)

Yukarda, Anna Grigorjewna Dostoyevsi'den, Basel'deki müzede Dostoyevski'nin, Hans Holstein'in "Mezarındaki ölü

Mesih" tablosunun karşısında 15-20 dakika çakılıp kaldığını alıntılamıştık. Ama bu 15-20 dakika içerisinde <çakılıp kaldığı yerde> neler düşündüğünü, Budala romanında kapsamlı olarak Prens Mişkin vasıtasıyla öğreniyoruz:

" Bu tablo, İsa'yı çarmıhtan indirdikleri zamanki halini görüntülüyordu. Bana öyle geldi ki, İsa'yı gerek çarmıhın üstünde, gerekse oradan indirilirken canlandıran ressamlar, sanki İsa'nın yüzünü hep olağanüstü güzel yapmak alışkanlığındadırlar. Yine bu ressamlar, en korkunç işkenceler ortasında bile İsa'nın yüzündeki bu güzelliği korumak isterler. Rogojin'in tablosunda bu güzellikten eser yoktu. Tabloda çarmıha gerilmeden önce bile, uzun süre işkence çekmiş bir insanın cesedi canlandırılmıştı. Putunu taşıdığı için halk tarafından aşağılanmış, subaylar tara-

fından dövülmüş ve bu yorgunluklar altında en sonunda çarmıha gerilme cezası altı saat sürmüş bitkin bir yüz taşıyordu. Gerçekten bu resim, çarmıhtan yeni indirilmiş bir insan yüzü idi; henüz hayat ve canlılık taşıyordu.

Yüzünün ifade ettiği anlam, sanki ölünün hala işkence çektiğini anlatır gibi acıklı idi. Bu hal, ressam tarafından gayet iyi anlatılmıştı. Buna karşılık, yüz acımasızca gerçeği gösteriyordu; burada sade doğa vardı.Bu kadar işkenceden sonra,herhangi bir insanın cesedi de böyle olmalıdır. Biliyorum ki, Hıristiyanlığın ilk asırlardan beri, kilise tarafından kabul edilen dini itikada göre İsa, şeklen değil fakat gerçek bir acı çekmiş, bu şekilde de çarmıhın üstünde, vücudu tamamen doğa kanunlarına tabi olmuştu. Tabloda gösterilen yüz, kanayan yaralarla kaplı idi ve şişmişti. Patlak gözleri cam gibi parlıyordu. Fakat çok garip olarak, bu işkence çekmiş cesedi dikkate alacak olursak, akla tuhaf bir soru gelir: İsa'nın bütün öğrencileri, sonraları en belli başlı Havariyun olanlar, çarmıhın yanında ayakta duran ve onu iyileştirmeye çalışan kadınlar, bir kelime ile ona inananlar ve tapanlar madem ki, onun vücudunu bu şekilde gördüler, nasıl oluyor da ona inanabiliyorlar ve bu din uğrunda ölenlerin tekrar canlanacaklarına bel bağlayabiliyorlar? Eğer ölüm bu kadar müthiş ise ve eğer doğanın yasaları bu kadar kudretli ise, onları nasıl yenmeli? Nasıl oluyor da, hayatında doğaya hükmetmeye çalışan ve " Talıtha Cumi " diye bağırarak bir genç kızı dirilten ve "Lazer,dışarı çık ! " diyerek ölüyü mezardan çıkaran İsa, ölümün sillesi altında yere seriliyor du. Bu tablo, doğayı iri bir hayvan, acımasız ve dilsiz olarak canlandırıyordu. Daha doğrusu, benzetme ne kadar garip olsa da, modern bir inşaat makinesi, duygusuzca bir insan vücudunu yakalayarak çiğneyip eziyordu. Bu kıymetsiz varlık tek başına, bütün doğaya ve kanunlarına, belki de onu meydana getirebilmek için yaratılmış bütün bu dünyaya bedeldi! Size söz ettiğim bu tablo bende kör, küstah, uygunsuz bir duygu bıraktı. Bu size de aynı duyguyu verebilir. Bu havarilerin bir gecede bütün ümitlerinin ve hatta bütün güvercinlerin mahvolduğunu görerek, zor durumlara düşmeleri gerekir. Şüphesiz her biri, anlaşılmayacak kadar büyük fikirler taşıyarak dağıldılar. Hatta efendileri cezadan biraz önce kendi yüzünü görebilseydi, çarmıhın üstüne gerilmeye, böylece de ölüme kendi kendine yürüyebilir miydi ? İşte bu tabloya baktığınız zaman elinizde olmadan bu soru aklınıza geliyor.(Budala.S.462-463)

Dostoyevski'nin Hans Holstein'in "Mezarındaki Ölü Mesih " tablosu üzerine yaptığı yorum Budala romanında Mişkin'e yeniden yaptırılıyor. Mişkin, romanda yer yer İsa'yı anımsatan bazı olağanüstülükler ve benzerlikler göstermektedir. Yine yukarda ki örneklerle de gösterdik ki Mişkin aynı zamanda yer yer Dostoyevskidir. Olayları önceden sezme yetisi bir olağanüstülük olarak karşımıza çıkıyor:

"- Evet şimdi trenden indim. Galiba,ben gerçekten de Prens Mişkin miyim diye sormak istediniz ama kibarlığınızdan sormadınız.

Şaşıran uşak:

Hım! Diye homurdandı. "(Budala.S.21)

İsa, konuşmaları ve tavırlarıyla döneminin haksızlığa uğramış, hor görülmüş, ezilmiş insanlarını derinden etkiledi.

Sadece etkilemekle kalmadı onlar için bir umut penceresi oldu. İsa, her türlü haksızlığa karşı insanları harekete geçirmek isteyen bir eylem adamı değildi. onun kitlelere verdiği telkin, otoritenin karşısında çaresiz ve güçsüz kalan insana sunulan bir umut reçetesinden ibaretti. O, bu reçeteyi sunarken üstün konuşma ve telkin yetisiyle insanları adeta büyülüyor, onları inanç ritüellerinin en ferah en mutlu seraplarında uyuşturup, pasifleştirmeyi ustalıkla başarıyordu. O şöyle sesleniyordu:

" Ne mutlu ruhta yoksul olanlara!
Çünkü göklerin hükümranlığı onlarındır.
N e mutlu yaslı olanlara!
Çünkü onlar avutulacaklar.
Ne mutlu yumuşak huylu olanlara!
Çünkü onlar yeri miras alacaklar.
Ne mutlu doğruluğa acıkıp susayanlara!
Çünkü onlar doyurulacaklar.
Ne mutlu başkasının acısına ortak olanlara!
Çünkü onlar acılarında destek bulacaklar.
Ne mutlu yüreği temiz olanlara!
Çünkü onlar Tanrı'yı görecekler.
Ne mutlu barışçılara!
Çünkü onlara Tanrı çocukları denecek.
Ne mutlu doğruluk yüzünden saldırıya uğrayanlara!

Çünkü göklerin hükümranlığı onlarındır."(Luka 6:20-23)

" 'Komşunu seveceksin, düşmanına da kin besleyeceksin' dendiğini duydunuz. Ama size derim ki, düşmanlarınızı sevin ve size baskı uygulayanlar için dua edin. Öyle ki göklerdeki babanızın oğulları olasınız."(Luka 6:27,28)

" ' Göze göz, dişe diş ' dendiğini duydunuz. Ama size derim ki, kötü kişiye karşı direnmeyin. Tam tersine, sağ yanağına kim vurursa, ona öbürünü de çevir."(Luka 6:29,30)

Dostoyevski Prens Mişkin karakterini yaratırken İsa'nın söylediklerini onun ruhunun derinliklerinden kopup gelen fısıltıları kendi duygularının metafizik dehlizlerinde damıtarak neredeyse olduğu gibi kendi "yeni insan"ı'na yüklemektedir. Onun için de Prens Mişkin tıpkı İsa gibi bir eylem adamı değil, adeta tapınakta ahlak öğütleri veren bir vaizdir.

İsa peygamberin insanları telkin etme, kendini, konuşmalarıyla hipnoz edecek derecede etkileme yeteneğine sahip olduğunu Prens Mişkinde de görüyoruz. Romanın uzun bir bölümü Mişkin'in konuşmaları ve telkinleriyle geçiyor. Kontağı olduğu çevrenin tüm insanlarını kadınlı-erkekli etkisine alıyor. Hatta bunların içerisinde 'en zor'sayılabilecek olan Bayan Nastasya Fillipovna'yı, Bayan Aglaya'yı bile etkisine alabiliyor, hatta aşık edebiliyor.

Sözgelimi Nastasya'yı elde etmek için kimler savaşım vermemişti ki, romandan okuyalım:

" Ama ideal örnekler, prensler, süvariler elçilik katipleri, şairler, romancılar, hatta sosyalistler, hiçbirşey Nastasya Filippovna'ya etki etmedi. Sanki bağrında yürek yerine taş vardı."(Budala,S.52)

Prens Mişkin ve Don Kişot:

Dostoyevski, Hıristiyan edebiyatında tüm güzel tiplemeler içerisinde en mükemmel görünen olarak Din Kişot'u gösterir.

Onu sadece mükemmel değil aynı zamanda gülünç ve sıradan bulur. Ama mükemmellikten ne anladığını ve niçin gülünç ve sıradan bulduğunu açıklamaz.

Don Kişot, kapitalist ilişkilerin giderek yok ettiği, artık geri gelmesi olanak dışı derebeylik ve şövalyelik ve o dönemin ahlak anlayışına özlem duyuyor. Bunun için de, Don Kişot, imkansız olanın peşinde koşan gülünç, zavallı ve deli olarak değerlendiriliyor.

Ama Don Kişot, sadece geçmişe özlem duyan bir karakter değildir. O aynı zamanda kapitalist ilişkilerin giderek yok ettiği dürüstlüğün, güzelliğin, mertliğin de özlemini çekmektedir.

Don Kişot'un zavallı, gülünç, sıradan ve deliliğinin ardında güçlü bir irade yatmakta, bu irade onu **EYLEM ADAMI** yapmaktadır. **O, inandığı şey için dövüşen etkin bir karakterdir** aynı zamanda. Boyun eğmez, direnmeyi ve haksızlığa karşı savaşmayı tercih eder. Dostoyevski, Don Kişot'un işte bu etkin yönünü görmemekte, Prens Mişkin'e imkansız olanın peşinde koşan ve onu gülünç, sıradan, zavallı ve deli olarak değerlendirmeye neden olacak Don Kişot'un burjuvazi tarafından da öne çıkarılan yönünü yüklemektedir.

Dostoyevski, romanlarında, yarattığı kahramanlarının benliğinde iyilik ve kötülüğün aynı oranda var olduğu düşüncesinden hareket etmektedir.

Budala Romanı için her ne kadar 'Bir aşk romanı' deniyorsa da aslında romanda yaşanan mahzun aşklar ve mahzun fedakarlıklar Ortodoks ahlakının erdemlerini gösterebilme çabası için kurulan çürük sahnelerden ibarettir. Güzel gibi görünen bu sahneler de aslında kartondan yapılmış dekorasyonlarla süslenmiş.. Buradaki ahlak anlayışı aslında gizli bir ikiyüzlülüğü fısıldayan ahlaksızlık örnekleri ile besleniyor. Sahneleri, bir dokunuşta yıkılacak kartondan dekorasyonlar ve bu dekorasyonun içerisinde boy gösteren gerçek dışı hayali yaratıklar!

Üstelik bu hayali yaratıklar gerçeğe saldırmakta, ahlaksızlığı oluşturan olguların toplumsal kaynaklılığını toptan yadsıyarak onu yazgısal, tanrısal yaratılışla ilgili basit bir varoluşa indirgemektedirler.

Bu tanrısal yaradılış nihayetinde gelip mistik bir noktada kötü yaratılanlar ile iyi yaratılanlar kısır döngüsüne dayanıyor ve çözüm olarak da insanın önüne bir tek yol'u öneriyor: Ortodoksluk ve İsa'ya inanç!

Dostoyevski'nin Roman Kahramanlarındaki Ruhsal Rahatsızlıklar:

Dostoyevski, Sibirya sonrası yazdığı ikinci romanı **Ölü Evinden Anılar**, Rusya'nın değişik bölgelerinden, önemle kırsal kesimden getirilmiş katil, hırsız, manyak vb. toplum dışı kalmış sabıkalı insanların hapishanede geçen günlerinin öykülerini, bunların arasından seçtiği karakterlerin tinsel betimlemelerini

de parlak bir şekilde yansıtarak yazdığı romanda 'anti kahraman,' yani, Dostoyevski'nin 'yeni insanı' artık tam bir profil olarak görüleşiyor. Bundan sonraki tüm romanlarında, bu profil, ana karakterlerini yaratırken esin kaynağı oluyor. Burada tanıdığı katil, hırsız ve diğer adi sabıkalılar, değişik kalıplarla diğer romanlarına yansımakta, bizzat kendisine ilişkin geçmişteki sarsıtıcı, kötü anılarla dolu yaşamının izdüşümleri ile de harmanlanıp işlenmektedir.

Romanlarındaki biçime ilişkin özellikler bu çerçevede gelişirken, öze ilişkin gelişmeler de Dostoyevski'nin sürgün yaşamı boyunca elinden hiç bırakmadığı, adeta ezberlediği İncil'in karanlık labirentlerinde ilerlemesini sürdürmektedir.

Bu sürdürüş, Suç ve Ceza'da, Puşkin Üzerine Konuşma'da karmaşıklığını artık yitirmekte ve Karamazov Kardeşler'de de netlik kazanarak noktalanmaktadır.

Dostoyevski'nin yapıtlarındaki kahramanların ruhsal hastalık kategorilerine (ulamlarına)göre uzman doktorlarca

hazırlanmış bir liste sunulmaktadır. Vladimir Nabakov, "S.Stephenson,Smith ve Andrei Isotoff " a ait << The

Abnormal From Within : Dostoevsky>> adlı bilimsel araştırmadan ,konuya ilişkin bir özet sunmaktadır.

Bilindiği gibi Dostoyevski de bir "epilepsi "(sara) hastasıdır. Ve bu hastalık, yazarın birçok romanında ya baş kahramanlarda ya da aktif kahramanlarda da motive edilmiştir.

Sara (Epilepsi)

Prens Mişkin (Budala) << Fürst Myschkin in der Idiot>>

Smerdyakov (Karamazov Kardeşler) <<Smerdjakow in Die Brüder Karamasow>>

Kirilov (Ecinniler) <<Krillow in die Daemonen>>

Elena (Nelly)(Ezilenler) <<Nellie in Erniedrigte und Beleidigte >>

Demans (Alterschwachsinn)

General Ivolgin(Budala)

Histeri (Hysterie)

Lisa Chocklakowa (Karamazov Kardeşler)

Lisa Tuschins (Ecinniler)

Dostoyevski'nin yapıtlarında çok sayıda değişik kliniklik histeri özellikleri gösteren kahramanlar vardır. Sözgelimi:

Budala'daki Nastasya histeri eğilimleri taşımaktadır. (hysteriechen Neigungen)

Suç ve Ceza'daki Katerina hiper sinir (hypernervöse) hastasıdır.

Ama genel olarak Dostoyevski'nin kadın kahramanlarının neredeyse tümünde açık olarak "histeri " vardır.

Pisikopat (Psychopaten)

Dostoyevski'nin romanlarında çok sayıda "Pisikopat " ana karakterler bulunmaktadır:

Stawrogins (ahlaki delilik)(moralische unzurechnungs faehigkeit)

Rogoschin (seks manyağı)(Erotomane)

Raskalnikow (duru görü deliliği-görünmeyen şeyleri gören-)(helsichtigen wahnsinns)

Iwan Karamasov (yarı deli)(halbirrer)

(Vladimir Nabokov,Die Kunst des Lesens,S.161,162,163)

Dostoyevski'nin romanlarında ruhsal durumu "normal "olan karakterlere pek rastlanmaz. Karakterlerin neredeyse hepsinde kişilik kaybına ilişkin belirtiler vardır.Ayrıca yapıtlarında çok sayıdaki "psikopatların" yanı sıra "tam delilik" (vollstaendigen Irreseins) örnekleri gösteren değişik karakterler de vardır.

Dostoyevski'nin yapıtlarındaki "gerçekçilik" in boyutları işte bu olgular göz önüne getirilerek değerlendirilmelidir.

Böylesine özellikle seçilmiş roman kahramanları ve romanlarda oluşan olaylar zinciri, ayrıca, Dostoyevski'nin bazı romanlarını adeta bir dedektif romanı paraleline getirmekte ve anımsatmaktadır.

Ecinniler: (1872)

Dostoyevski'nin politik düşüncelerini kapsayan ve dönemin politik ve felsefi akımlarıyla hesaplaşmak gayesini taşıyan bir yapıt. Suç ve Ceza ile başlayan bir diyalogun politikleştirilme süreci olarak da anlaşılmalıdır aynı zamanda.

Ecinniler, dönemin şartlarında Çar despotizminin ve gericiliğinin önemli bir kalkanı olma görevini yüklenmiş olarak Çarlığa ve gericiliğe iyi bir hizmette bulunmuştur. Maksim Gorki şöyle yazmaktadır:"... **Dostoyevski'nin Suç ve Ceza'sı belki de Schiller'in Soyguncular'ına karşı çıkmak için yazılmıştı. Ecinniler romanıysa, yetmişlerin devrimci hareketini karalamak için yapılmış sayısız girişimin en yetenekli en bilinçli ve en başarılı örneğiydi.**

(Maksim Gorki, Edebiyat Yaşamım,S.41)

Roman,1840 radikal hareketinin 1860 sonrası geldiği son dönüşüm aşamasını da ele alması açısından enteresandır.

Stepan Trofimoviç Verhovenski 1840'ların radikal bir tipini canlandırırken, oğlu Nikolay Vsevolodoviç Stavrogin ise, 1860 sonrasının nihilist, devrimci tipini temsil etmektedir.

Üçüncü pro tip ise Shatov'dur. Dostoyevski bu tip ile gerçekte kendi geçmişi ile geldiği noktayı, yaşamının önemli anlarını çağrımlaştırarak okuyucuya yansıtmaktadır. Önceleri sosyalist düşüncelere meyleden Shatov'un süreç içerisinde nasıl değişime uğrayarak Slavcı ve dinci fikirlerle donanmış olduğunun evrimlerini açımlamaktadır. Yine Shatov'un aracılığıyla, yaşamın anlamını tanrıyı aramada, tanrıyı bağrında taşıyan Rus halkında, tüm dünyayı ahlaksak yüceleştirmekte de tek kaynak ve kurtarıcı olarak Rusya'yı görmektedir. Shatov'a söylettiği, savundurttuğu bu düşünceler aslında Dostoyevski'nin gerçek yaşamındaki tezleridir.

Rusya da giderek gelişen sosyalist ve devrimci harekete, eline geçirdiği güçlü bir koz ile saldıran Dostoyevski, haklı bir hareketi, gerçek yaşamdan çarpıtarak uyarladığı **Pyotr Stepanoviç Verhovenski** üzerinden karalamaktadır.

Pyotr Stepanoviç Verhovenski, **Nihilist devrimci,anarşist, Sergei Gennadijewitsch Netschajew** (1847-1882) yılları arasında yaşamış devrimci-anarşist.Kasım 1869'da önderliğini yaptığı(Bakunin ilişkili) **Halkın Öncü Komitesi** terör gurubundan ayrılmak isteyen ziraat akademisi öğrencisi **Ivanov'u** arkadaşlarıyla birlikte öldürüp, üniversitenin bahçesindeki havuza atıyor. Sonrada İsviçre'ye kaçıyor.İsviçre de anarşist Bakunin'in yanına gidiyor ve onun aracılığıyla Karl Marks'ın başkanlığını yürüttüğü Enternasyonal'in adını kullanarak kirli işlere girişiyor. Enternasyonal'in Genel Konsey'i toplanıyor ve bu sorun gündeme geliyor:

"Basle kongresinden bile önce, Neçayev Cenevre'ye geldiğinde, Bakunin, onunla bir araya gelip Rusya'da öğrenciler arasında gizli bir dernek kurdu. Gerçek kişiliğini hep çeşitli "devrimci komite" adları ardında gizleyerek, Cagliostro zamanından kalma hilelere ve aldatmacalara dayanan otokritik bir güç elde etmeye çalıştı. Bu derneğin başvurduğu başlıca propaganda yolu, masum insanlara, Cenevre'den,üstünde Rusça olarak "gizli devrimci komite " yazılı sarı zarflar içerisinde mektuplar göndererek onları Rus polisinin karşısında zor durumda bırakmaktan ibaretti.Neçayev duruşmasının yayınlanmış tutanakları, Enternasyonalin adının rezilce istismar edilmiş olduğunu kanıtlar.(5 Mart 1871,Londra)

(Marks-Engels, Seçme Yapıtlar,Cilt 2 S.304,Sol Yay.)
(Enternasyonal İçindeki Sahte Bölünmeler)

Eylül 1871'de Enternasyonel (Uluslararası İşçi Birliği)Kamuoyuna bir açıklama yapma gereği duyuyor:(9)

(Netschajew Tarafından International'in Adının Kötüye Kullanılması -su istimal edilmesi-Hakkında Genel Konseyin Bildirisi)

("Ulus devlet " Nr.88,1 Kasım 1871)

17-23 Eylül 1871'de Londra'da toplanan Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin kamuya açıklamasıdır:

Netschajew asla Uluslarası İşçi Birliği'nin üyesi veya temsilcisi olmamıştır.

Temin ederim ki Enternasyonal'in bir şubesini Brüksel'de açtığı ve bu şubenin bir temsilciliğinin de Cenevre'de bulunduğu yalandır.

Netschajew, Rusya'da dolandırıcılık ve vukuatlar yapabilmek için uluslararası işçi Birliğinin adını istismar etmiştir.

Genel Konsey adına Karl Marx

Almanya ve Rusya Sekreteri. (Karl Marx/F.Engels Werke,Band 17,S.435)

Suç ve Cezada belirli bir sınır içerisinde kalan ideolojik cinayet, Ecinnilerde daha kapsamlı bir perspektif ile ele alınarak anarşistlerin işlediği cinayet tam anlamıyla Rusya da gelişmekte olan devrimci, demokrat, sosyalist hareketin

üzerine yüklenerek ve devrimci hareketin Batı Avrupa da ki sosyalist ve devrimci harekete "kölece" bağlı ve bağlantılı olduğu savı öne çıkarılarak ele alınmakta, yine sosyalist ve devrimcilerin dinsizlikleri de vurgulanarak hedef tam merkezden vurulmaya çalışılmaktadır.

Ama olayın Batı Avrupa da ki gerçek komünist hareketle hiçbir bağlantısı olmadığı, Enternasyonalin kamuoyuna açıklaması ile bilhassa Karl Marks tarafından açıklanmaktadır.

Dostoyevski, Neçayev olayını Dresden'de gazetelerden öğreniyor ve yarım-yamalak bilgilerle hemen kaleme sarılıyor.

Bu konuya ilişkin bilgileri de gazete haberlerinden ileriye geçmiyor.

Dostoyevski, Dresden'den 8-20 Ekim 1870 tarihinde, M.N.Katkow'a şöyle yazmaktadır:

" Benim öykümdeki en önemli olay ,bilinen, Moskova'da İwanow'un Netschajew tarafından öldürülmesidir. Hemen şunu da açıklayayım ki Iwanow, Netschajew ve cinayetin detaylarına ilişkin bilgileri gazetelerden edindim. Ama daha çok bilgim olsaydı bile tüm ayrıntıları olduğu gibi kopya etmeyi düşünmezdim.

Ayrıca benim fantezilerim kendi yolu üzerinde gitmekte ve belki de gerçeklikten büyük ölçüde ayrılmaktadır."

(Dostoyevski, Gessamelte Briefe,S.369)

Bu yazıda Karamazov Kardeşler'i ele almadım. Dostoyevski'nin yazdığı en son yapıt ve üzerinde ayrı olarak durmayı düşündüğüm için böyle yaptım. Dostoyevski'nin yeniden ayrı bir değerlendirmesini de yapmaya gerek görmüyorum. Çünkü yazının içerisinde yeterli bir değerlendirmenin yapılmış olduğu düşüncesindeyim. Ayrıca bu araştırmanında kapsamlı olduğu iddiasında asla değilim. Ancak değişik bakış açılarını irdeleyip, olguya başka bir bakış açısıyla bakmanın gerekli olduğu sonucuna ulaştım ve öyle de yaptım. Hepsi bu kadar.

Puşkin Üzerine Birkaç not:

"Güzel bir akşam İliç (Lenin) gençlerin 'toplu olarak' nasıl bir arada yaşadıklarını görmek istedi. Güzel Sanatlar

Akademisinde öğrenci olan Varya Armand'ı ziyaret etmeye karar verdik. Yanılmıyorsam,1921'de Kropotkin'in gömüldüğü gündü. Kıtlık yılı olduğu halde gençler yine de coşkunluklarını yitirmemişlerdi. Komünlerinde çıplak tahta üzerinde yatıyorlar, ekmek bulamıyorlardı. O akşam hizmet eden genç bir öğrenci <<Bizim de bulgurumuz var >> dedi gülerek. Hemen bir bulgur çorbası pişirdiler; gerçi çorba tuzsuzdu ama güzeldi. İliç bütün bu genç insanlara, kendisini çevreleyen genç sanatçıların parıldayan gözlerine bakıyor ve onların neşeleri yüzünde yansıyordu. Ona yaptıkları içten resimleri gösteriyorlar, anlamlarını açıklıyorlar ve onu soru yağmuruna tutuyorlardı. İliç ise gülüyor, **sorularına (gençlerin-ben) kaçamak cevaplar veriyor, soruları soru sorarak karşılıyordu: "Neler okuyorsunuz?** Puşkin'i okuyor musunuz?" İçlerinden biri: "Hayır, diye bağırdı, burjuvanın biri o. Biz Mayakovski'yi okuyoruz." İliç gülümsedi. "Bence Puşkun daha iyi" dedi. (Sanat Ve Edebiyat V.İ.Lenin, S.260,61,N.Krupskaya, Lenin'den Anılar'dan, Payel yay.)"

29 Mayıs 1799. (russisch julianischer Zeitrechnung) Avrupa takvimine göre de 6 Haziran 1799'da Moskova'da dünyaya geldi. Soylu bir ailenin çocuğu olan Puşkin iyi bir eğitim görme olanağı buldu. Babasının oldukça kapsamlı kütüphanesindeki kitapların çoğunluğu Fransız edebiyatına aitti. Daha küçük yaşta okuduğu yazarlardan öne çıkanlar şunlardı oyun yazarı Pierre Corneille (1606-1684), Jean Racine (1639-1699), Şair Evariste Desire de Parny (1753-1814) 1813 yılında Puşkin, Parny için 'O benim ustamdır' deyip, bir şiirinde de ona atıfta bulunmuştur.

Voltaire (1694-1778) Fransız yazar, filozof, aydınlanma hareketinin öncüsü.

Homer (Homeros)'M.Ö.8.yüzyılda yaşamış İlyada ve Odysseia destanlarının derleyicisi.

Nikolay Mihayloviç Karamzin (1766-1826) Rus yazar ve tarihçi.

Denis Iwanowitsch Fonwisin (1745-1792)Rus hiciv ve komedi yazarı Rus halk dilini Rus edebiyatına sokmuş ve ustalıkla kullanmıştır. O zamana kadar edebiyatta egemen olan Fransızca ağırlıklı aristokrat dili Puşkin'le birlik sona ermiş, Rus dilinin önündeki aristokrat engeller Puşkin sayesinde etkinliğini yitirerek, Rus dilinin gerçek karakteri egemen duruma gelebilmiştir.

Fransızcayı ana dili gibi okuyup yazabilen Puşkin, aynı zamanda Almanca, İtalyanca, İngilizce de biliyordu.

Puşkin, Rusya'nın gerçek ilk ulusal şairidir. Aynı zamanda Rus ulusal ruhunun ilk uyandırıcısıdır.

O, Rusya'nın en büyük şairi olduğu kadar aynı zamanda en büyük düşünürüdür de.

Onun şiirleri bugün bile öyle taze ve güncel, yüzyıl önceki gibi. (Die Hauptmannstochter, Puschkın, Büchergilde Gutenberg Verlag,Frankfurt Am Main,S.441)

Yazdığı siyasi ve din karşıtı şiirleri yüzünden Çar I.Aleksandr tarafından Kafkasya, Kırım, Moldova'da 4 yıl sürgün yaşadı. Bu sürgün döneminde birbirinden güzel lirik şiirlerinden Kafkasya Tutsağı, Bahçesaray Çeşmesi, Çingeneleri yazdı. Yine 1823'de Yevgeni Onegin şiir-romanını yazmaya bu sürgün yıllarında yazmaya başladı.

Sürgün dönüşü 1824'de ateizmden söz eden mektubu resmi makamların eline geçmesi üzerine memuriyetten çıkarılıp Mihaylovskko'ye ailesinin yanına sürgün edilip göz hapsinde tutuldu.1825'deki Dekabrist harekete bu yüzden katılamadı, yine de destekledi.1826'da Çar I.Nikolay tarafından sürgünü kaldırıldı. 27 ocak 1837'de yaptığı düello sonucu karnından yaralandı, iki gün sonra da yaşama gözlerini yumdu.

Vissarion Grigoryeviç Belinskiy (1811-1848)

Bir hekim çocuğu olan Belinskiy, yoksulluk içerisinde büyüdü.1829'da Moskova Üniversitesinde öğrenime başladı.

1831'de yazdığı bir oyun Sansür tarafından yasaklanır ve okulun şerefini küçültücü bulunur. Belinski okuldan atılır.

Hatta askere gönderilmekle, Sibiryaya sürgün edilmekle tehdit edilir. Yoksulluk içerisinde geçen bu yıllarında vereme yakalanır. Ama yine de Belinskiy, bir yandan yoksulluk ve hastalıkla boğuşurken diğer yandan da edebiyat dergilerinde çevirileri ve eleştiri yazıları yayınlanır. 1838 yılında yazdığı **Edebiyat Hayalleri** başlığını taşıyan uzun eleştiri yazısı ona büyük bir ün kazandırır.

1847'de dostlarının maddi yardımlarıyla **Salzburnn** kaplıcalarına gönderilir. Geçmişte Gogol üzerine pozitiv eleştiriler yazmış olan Belinskiy, Gogol'ün son yazdığı gerici kitap üzerine meşhur **Gogel'e Mektup'u** yazar:

" .....Müfettiş ve Ölü Canlar'ın yazarı olan siz, şu iğrenç Rus ruhban sınıfını, Katolik ruhban sınıfıyla karşılaştırılamayacak ölçüde üstün bulup bu kepaze insanlar için övgüler dizerken içten olabilir misiniz?

Diyelim ki, Katolik din adamlarının bir zamanlar hiç değilse bir şeyler yaptıklarını, bizimkilerinse dün halkının, din adamlarından nefret ettiğini de bilmiyor musunuz? Size göre, halkımız şu edepsiz fıkraları kimin için anlatıyor? Papazlar, onların karıları, kızları, hatta uşakları için değil mi? Madrabaz, et kafa, cennet öküzü sözlerini kimin için çıkarmıştır bu halk? Papazlar için değil mi? Rusya'da pisboğazlık, pintilik, yalaklık, yaltaklık, yüzsüzlük denilince bir tek papazlar akla gelmez mi? Ve şimdi siz bütün bunları bilmiyorsunuz, öyle mi? Garip doğrusu! Size göre Rus halkı dünyanın en dindar halkı. Katmerli bir yalan bu! Dindarlığın temelini pietizm, aşırı saygı, tanrı korkusu oluşturur. Rus insanı, tanrının adını kıçını kaşıyarak anar. Suzdal'li kilise ressamlarının ağzıyla konuşur bizim insanımız: Olursa tanrı beğensin, olmazsa bilmem nereme kadar!...Dikkatlice baktığınızda siz de göreceksiniz: Natura olarak, alabildiğine ateisttir bu halk. Evet pek çok kör inancı vardır, ama dinsellik dediniz miydi, zerresini bulamazsınız. Kör inançlar uygarlık alanında kazanılan başarılarla yok olur gider. Ama dinsellik çoğu kez uygarlıkla uyum içinde yaşar gider.." (Belinskiy,Gogol'e Mektup S.118,119)

Belinski'nin Estetik Anlayışı:

Belinski'nin sanata bakış açısı "gerçekçilik"tir. Estetiksel değerlerin belirleyicisi sanatın gerçekliği doğru bir biçimde yansıtabilmiş olmasıdır.

Sanat yapıtı, çağının tüm gerçeklerinin yani dinsel, siyasi, özsel vb. yaşamını vermeyi ne kadar başarırsa o sanat yapıtı da o kadar başarılı olur.

Sanatçı, çağının sanatını iyi kavrayıp doğru olarak yansıtabilmesi için çağının tarihini, toplumsal yaşamını, gerçeklerini de iyi kavramış olması gerekir.

Belinski, diyalektiğe bağlı olarak toplumların da sürekli değişime uğradığını kavramış olduğu için, sanatında, bu koşullar çerçevesinde sürekli değişim ve gelişim içerisinde olacağını savunuyordu.

Sanat yapıtı gerçeği doğru olarak yansıtırken bunun basit bir "kopyalama" olmadığına, olamayacağına da işaret ediyordu..

Georgi Plehanov, Belinski'nin estetik anlayışını beş yasa ile özetlemektedir:

"1- Şiir, görünç kılığına girmiş doğrudur (verite).Şair imgelerle düşünür, doğruyu (hakikati) ispatlamaz, ama gösterir.

2- Şair ülküsel yaratılışlarını gerçekliğin içinden geçirir. Başka bir deyimle, tek başına gördüğü şeyi herkesçe görülebilecek hale sokar. Gerçekliği güzelleştirmez; insanları olmaları gerektiği gibi değil, oldukları gibi anlatır.

3- Yeni şiir gerçekliğin şiiridir, hayatın şiiridir. Şiir, imge haline gelmiş düşüncedir. İmgeyle belirtilen fikir somut olmayıp da aldatıcı ve eksik olduğu zaman, imge bundan zarar görür ve sanatsallığını yitirir.

4- Sanat eserinin en önemli şartlarından biri fikrin biçimle ve biçimin fikirle olan ahenkli uyarlığıdır.

5- Sanat eserindeki parçaların hepsi birbiriyle uyumlu bir bütün meydana getirmelidir. Biçim birliği, düşünce birliği ve bu iki birliğin birliği olmazsa sanat da olmaz."(Georgi Plehanov,Jean Freville, Sosyalist Gözle Sanat ve Toplum.S.22-23)

Belinski edebiyat yaşamının ilk devresinde estetik eleştirinin kuramlarını araştırırken olguya idealistçe çözümler getirmeye çalışıyordu.Ama yaşamının son dönemlerinde estetik eleştirinin 'Mutlak fikre ' değil de, sınıf ve toplumların

diyalektik gelişme sürecine dayanması gerektiğini

anlayabilmiştir.

Belinski'nin Dostoyevski değerlendirmesinde sanat anlayışı göz ardı edilmemeli, estetik anlayışındaki kanımca eksik bir yasa (2.madde) olan >> Sanatçı Gerçekliği güzelleştirmez; insanları olmaları gerektiği gibi değil, oldukları gibi anlatır.<< anlayışı, İnsancıklar kritiğinde de salt Belinski'nin bakış açısıyla değil, sosyalist estetik bakış açısıyla da değerlendirilmelidir. Çünkü Dostoyevski dün olduğu gibi bugün de kitleleri etkilemeye devam ediyor. Dün için ilerici sayabileceğimiz nihilizm, natüralizm gibi akımların gelinen yerde gerici bir rol oynadığı gerçeği unutulmamalıdır. O süreçte Belinski'nin kritiklerindeki ölçü olarak aldığı kıstaslar dönemin en devrimci- demokrat kıstaslarıdır diyebiliriz.

Lenin, Rusya'daki İşçi Basınının geçmişini değerlendirirken Belinski dönemi için şunları yazmaktadır:

" Rusya'da işçi basınının tarihi, kopmaz bağlarla demokratik ve sosyalist hareketin tarihine bağlıdır. Ancak özgürlük hareketinin temel aşamalarını bilirsek, işçi basınının hazırlanması ve doğmasının neden bir başka yolu değil de,belirli bir yolu izlediğini anlayabiliriz.

Rusya'daki özgürlük hareketi Rus toplumunun bu sürece damgasını vuran başlıca üç sınıfına uygun düşen,üç aşamadan geçmiştir:

1) Yaklaşık olarak 1825'den 1861'e kadar süren derebeylik dönemi;

2) Aşağı yukarı 1861'den 1895'e kadar uzanan halkçı ya da burjuva demokratik dönem;

3) 1895'den günümüze kadar süren işçi dönemi.

Birinci dönemin en dikkati çekici temsilcileri Aralık'çılar (Dekabristler) ve Herzen'di. Toprak köleliliğinin

sürdüğü o sıralarda toprak köleleri kitlesi içinden, yani haktan yoksun, <<en aşağı>>, <<en sefil>> olan bu kastın içinde bir İŞÇİ SINIFININ SİVRİLMESİ söz konusu olamazdı. İşçi (işçi-demokrat ya da sosyal-demokrat) basının öncülük görevi, başında Herzen'in KOLOKOL dergisi olduğu halde bütün demokratik düşünceleri savunan yasadışı basına düşüyordu.....

Toprak köleliği döneminde soyluların özgürlük hareketimizden tamamen sökülüp atılmasının öncülüğünü V.Biyelinski yaptı. (Sanat ve Edebiyat.S.118,119)

Demekki Belinski'nin dönemi henüz işçi sınıfından bahsedilemeyen bir derebeylik dönemi! Bu dönem, devrimci atılımları İle ilerde oluşacak işçi sınıfı basınının da öncülü oluyor.

Dipnotlar:

(1) 1812 Fransa –Rusya savaşı: (24 Haziran-30 Aralık 1812) 1799'da "Onsekizinci Brumaire Darbesi" ile iktidara gelen Napolyon Bonapart, üç konsuldan oluşan Cumhuriyetin birinci konsulu seçilmiş ve yetkilerle donatılmıştı. Ancak Napolyon 1805'te cumhuriyete son verip kendini imparator ilan ediyor.

İmparator olduktan sonra, orduyu yeniden düzenliyor, birtakım reformlar yapıp Fransa'yı Avrupa'nın tek efendisi olması yolunda hazırlıyor. 1812 Rusya seferi de bu siyasetin bir sonucudur.

Rusya seferinin bir diğer önemli nedeni de, Rusya'nın, Fransa'nın kurduğu kıtasal sistemden çekilmesi

oluyor. Ruslar, deniz yolu vasıtasıyla gelen başta İngilizler olmak üzere diğer milletlerin mallarını serbestçe, gümrüksüz olarak kabul etmelerine karşın, karayolu ile gelen Fransa'nın mallarına gümrük vergisi uyguluyor. Birtakım zahiri nedenleri öne süren Napolyon, Nyemen üzerindeki Kovno'da sınırı aşıp Rusya'ya

saldırıyor. 7 Eylül 1812'de de savaşı kazanıyor, 14 Eylül'de Moskova'ya giriyor. Açlık, soğuk ve Moskova kapılarında Çar'la yapılacak barış antlaşmasını beklemek ile kaybedilen zaman, Napolyon'un geri çekilmesine neden oluyor. Ama geri çekiliş tam bir yok oluş getiriyor.

Geri çekilme Napolyon'a 400.000 ölü ve 100.000 esire mal oluyor.

Rusya tarihine bu savaş "Vatanseverlik savaşı" olarak kaydediliyor. Vatanseverlik savaşı, Rus ulusal kimliğini, Slovak milliyetçiliğini güçlendirdiği gibi Rusya'nın kapitalist gelişmesinde de bir kaldıraç oluyor.Dekabrist harekete katılan subay ve aristokratlar savaş sırasında Rusya'nın geriliğini, Batı Avrupa'nın Rusya'ya oranla ne kadar ilerde olduğunu pratiklerinde yaşayıp, görüyorlar. Böylece Çarlığa karşı güvenleri kalmadığı gibi nefretleri de bir devrim girişimi yapacak kadar doruksal noktaya ulaşıyor.

(2) 1848 Fransa Burjuva devrimi:

"Bu ayaklanmada modern toplumu ikiye bölen iki sınıf arasında ilk büyük çarpışma verildi. Bu burjuva düzenin sürdürülmesi ya da ortadan kaldırılması uğruna savaşımdı. Cumhuriyeti gizleyen perde yırtılıyordu"!

(K.Marks, Fransa da Sınıf savaşımları S.52)

1848 Şubat devrimi, burjuvazi ve proletaryanın aynı cephede, mali burjuvaziye, mali aristokrasiye, toprak

burjuvazisine karşı yaptıkları bir devrimdi. Fransa da

sanayi proletaryası henüz gelişmemiş olduğu için devrime önderlik yapabilecek özellikleri içermiyordu.

Şubat devriminden 4 ay sonra, 22 Haziran 1848'de Paris işçileri ayaklandı.Yeterli silahtan, önderden ve iyi bir organizasyondan yoksun olan proletarya 29 Haziran'da yenilgiye uğradı. Avrupa da gericilik ve baskı son haddine ulaştı.

(3) Petrashevski: Rus, Dışişleri bakanlığında çalışan 25 yaşlarında bir genç. 1846 yılında "Rus diline girmiş yabancı kelimeler sözlüğünün ilk iki cildini yayınlıyor. Sansür, ciltleri okumadan onaylıyor ve aylarca piyasada serbestçe satılıyorlar.. Ama sonradan sakıncalı görüp, piyasadan toplatıyor. Sözlüğün başarısı Petrashevskiyi cesaretlendiriyor. Dostlarını ve yakın çevresini her hafta evinde çeşitli felsefi, siyasi konuşmalar yapmak için bir araya topluyor. Bu bir araya gelen topluluğa 'çember' deniyor. Konuşmalara katılanlar da 'çemberin üyeleri' oluyor. Bu topluluk (Çember) bir araya geldiklerinde; çay, sigara içip yasak kitaplar okuyor, kendi aralarında basın özgürlüğünden, serflerin serbest bırakılmasından, ailenin kaldırılmasından, ideal bir toplumun kurulmasından söz ediyorlardı. S.Simon, Etienna Cabet, Lamennais vb.ütopik sosyalist ve komünistlerin kitaplarını okuyorlardı. Çemberdeki gençler, gerçekten entelektüel birikimleri olan kişilerdi.

(4) Dekabrist hareket (Aralıkcılar): Çar 1.Aleksandr (1801-1825) ölüp,1.Nikola'nın tahta geçeceği gün hazırlanan darbe ,başarısızlıkla sonuçlanıyor. Darbeyi hazırlayan önder kadrolardan beşi idam ediliyor, yüzlercesi de Sibirya'ya sürgüne gönderiliyor. Böylece Sibirya'ya önemle siyasi suçluları, yazar ve sanatçıları "sürgün" olarak göndermenin ilk örnekleri Dekabrist'ler oluyor. Dekabristler, despot Çarlığı devirmek, yerine meşruti monarşi veya federasyona dayalı bir cumhuriyet kurmak istiyorlardı. Hareket yenilgiye uğramış olmasına karşın devrimci-demokrat hareketin, sanat ve edebiyat'ta, felsefe ve siyaset'te yükselişin, ilerlemenin esin kaynağı oldu. Gogol, Lermontov, Puşkin, Belinski vb. örnek olarak gösterilebilir.

(5) Lamennais (1782-1854): Fransız teolog. Hıristiyan sosyalizminin ütopik teorisyenlerinden. Diğer Fransız aydınları gibi J.J.Rousseau'dan etkilendi. İnsan hakları,demokrasi ve cumhuriyet için savaşım yürüttü. Basın özgürlüğü talebini ortaya attı, din ve devlet işlerinin ayrılmasını (laiklik) önerdi.. Katoliklik ile liberal aydınlanmacılığının ilerici düşüncelerini birleştirerek Hıristiyanlığı kuramsal entegrasyona tabi kılmak istedi.

Fideizmin kuramsal kurucularından biri olarak kabul edilir.

" Wenn das Gesetz einen Menschen tötet,der sein Verbrechen bereut,tötet es einen Unshuldigen"

"Yasalar, işlediği suçtan ötürü pişman olmuş bir insan'ı öldürürse; suçsuz bir insanı öldürmüş olur."

(Hugues Felicite Robert de Lamennais)

(6) Saint-Simon. (1773-1842): 1803 yılında S. Simon'un kafasına şöyle bir düşünce takılıyor: Bir anda Fransa devlet adamlarını, tüm aristokratlarını, tüm papazlarını, tüm mülk sahiplerini yitirse ne olur?

Fransa üzülür..! oysa yine Fransa,Fransa'dır.

Ama bir anda elli fizikçi, elli kimyacı, elli fizyolojisti, elli demircilik atölyesi şefini, altı yüz çiftçisini yitirse ne olur?

Fransa, Fransa olmaktan çıkar!

Şu halde Fransa'yı Fransa eden insan, indüstrielle(sınai) insanıdır. Oysa sinai insanı hiçbir zaman faiz ve kira almaz. Emeğinin karşılığını alır. Şu halde faiz ve kira, Fransa'ya hiçbir yararı dokunmayanların, Fransa'yı Fransa edenleri sömürmelerini sağlamaktadır. İnsan, insanı sömüreceğine, planlı bir çalışmayla doğayı sömürmelidir.

S-Simon idealist ve metafizik yapısına karşın, sınıf Savaşımını, toplumsal evrimi, sınıf savaşımının bu toplumsal evrimin itici gücü olduğunu ve sınıf farklarının da ÖZEL MÜLKİYET'ten doğduğunu parlak bir şekilde, açıklamıştır. (Daha geniş bilgi için bak; Komünist Manifesto, K.Marks, F.Engels " Eleştirici-Ütopyacı Sosyalizm ve Komünizm)

(7) Etienne Cabet. (1788-1856) Komünizm kelimesini ilk kullanan ve Literatüre sokan ütopik sosyalist, komünist.

Resmi Hıristiyanlığa karşı çıktı. Kurtuluşun kilise duvarlarının arasında değil ideal bir toplumda ancak olanaklı olabileceğini, yazdığı " Voyga en Icarie ", "İcarie'ye yolculuk" ütopik romanında ortaya koydu. İcariye'yi tam bir şehir planlamacısı ve sanatçı gözüyle inşa etti. Komünist ilkelerle kurulan ideal bir toplumla ancak kurtuluşa ulaşılacağını ispat etmeye çalıştı. İcarie ye Yolculuk'da şöyle yazıyordu : "Aristokrat konaklar yok, hiçbir özel araba yok, hapishane yok, bakanlık ve kraliyet sarayları yok. Ancak saraylar kadar etkileyici olan okullar, pansiyonlar, halk meclisi var. Tüm saraylar ancak kamu amaçları için var olabilir.(Bak.www.Marxist org)(Etienne Cabet Archive) İngilizce.

İnsanın suçlarının ve mutsuzluğunun kaynağı toplumun kötü düzenlenmesinde aranmalıdır.

Etienne Cabet.

(8) " ...Hayır dostum sen yalan söylüyorsun! "çevre"nin suç işlemede büyük bir rolü vardır, bunu sana kanıtlayacağım.

- Büyük bir rolü olduğunu ben de biliyorum ama sen bana şunu söyle: Kırklık bir adam on yaşında bir kızı kirletirse, onu bu işi yapmaya zorlayan çevre midir? "(Suç ve Ceza, S.277)

(9) (Erklaerung des Generalrats zum Missbrauch des Namens der Internationale durch Netschajew)

(" Der Volksstaat " Nr.88 vom 1.November 1871)

Die zu London vom 17.bis 23.September 1871 versammelte Delegiertenkonferenz der Internationalen Arbeiterassoziation hat den Generalrat beauftragt,offentlich zu erklaeren: dass Netschajew niemals Mitglied oder Agent der Internationalen Arbeiterassozsoziation war ;

das seine (durch den politischen prozess zu St.Petersburg bekannt gewordenen)(1),Versicherungen,er habe

eine Sektion der Internationalen zu Brüssel gestiftet und von einer Brüsseler Sektion eine Mission nach Genf erhalten,Lügen sind ; dass der besagte Netchajew den Namen der Internationalen Arbeiterassoziation usurpiert und ausgebeutet hat, um in Russland Betrogene und Opfer zu machen.

London.25.Oktober 1871

Im Auftrag des Generalrats :

Karl Marx,

Sekretaer für Deutschland und Russland

(1)In der Handschrift fehlen die in Klammern eingeschlossenen Worte

KAYNAKLAR :

Dostoyevski, Andre Gide (L&M Yay.)

Dostoyevski, Edward Hallet Carr (İletişim Yay.)

Edebiyat Yaşamım, Maksim Gorki (Payel Yay.)

Sanat Ve Edebiyat, V.İ.Lenin (Payel Yay.)

Anatoli Vasilyeviç Lunaçarski, Sanat ve Edebiyat Üzerine (Kırmızı Yay.)

Dostoyevski Poetikasının Sorunları, Mihail M.Bahtin (Metis Eleştiri Yay.)

Gogol'e Mektup, Belinskiy (Evrensel Yay.)

Sanat ve Edebiyat, Marx,Engels,Lenin(Evrensel Basım Yay.)

Karl Marks/F.Engels, Komünist Manifesto (Bilim ve Sosyalizm Yay.)

Karl Marks/F.Engels Seçme Yapıtlar. Cilt II,Sol yay.

Karl Marks, Fransa'da Sınıf Savaşımları (1848-1850),(Eriş Yay.)

Karl Marx/F.Engels –Werke, Band 17(Dietz Verlag)

Lenin,Leninwerke, Band 7 (Dietz Verlag)

Lenin, Leninwerke Band 15 (Dietz Verlag)

Lenin, Leninwerke Band 16 (Dietz Verlag)

Lenin, Felsefe Defterleri,(Sosyal Yay.)

Georgi Plehanov,Jean Freville-Sosyalist Gözle Sanat ve Toplum(May Yay.)

Sozialitische Realismuskonzeptionen Dokumente zum 1.Allunionskongress der Sowjetsschriftsteller

(Herausgegeben von H.-J,Schmitt und G.Schramm)(Suhrkamp Verlag)

(Sovyet Yazarları Birliğinin Sosyalist gerçekçi 1.kongresi belgeleri. Hazırlayanlar: H.J.Schmitt ve G.Schramm)

Friedrich Nietzsche, Deccal-Hıristiyanlığa Lanet –(Say Yay.)

Friedrich Nietzsche, Putların Alacakaranlığı,(Alter Yay.)

Franz Kafka, Die Verwandlung -Dönüşüm-(Philipp Reclam jun.Stuttgart)

Eine Russische Reise , Alberto Moravia(rororo taschenbuch ausgabe,1966)(Bir Rusya seyahati " Yolculuğu")

Erinnerung an Lenin, Clara Zetkin.(Dietz Verlag , Berlin 1985)(Lenin'den Anılar)

Erinnerung.Das Leben Dostojewskis in den Aufzeichnung seiner Frau.Anna Grigorjewna Dostojewski

(R.Piper&Co.Verlag München Zürich)

Vladimir Nabokov,Die Kunst des Lesens-Meisterwerke der russischen Literatur-(Nikolai Gogol-Iwan Turgenjew

- Fjodor Dostojewski –Leo Tolstoi-Anton Tschechow-Maxim Gorki)(Fischer Taschenbuch Verlag)

Sanat ve Edebiyat Üstüne, Nazım Hikmet (Bilim ve Sanat Yay.1987.Hazırlayan: Aziz Çalışlar)

Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat, Prof.Moissej Kagan (Altın Kitaplar Yay.)

İnsancıklar (Antik Batı Klasikleri Yay.)

Beyaz Geceler (Bilge, Kültür Sanat Yay.)

Ezilenler(Kutup Yıldızı Yay.)

Ölü Evinden Anılar (Sonsuz Kitap Yay.)

Yeraltından Notlar (Antik Batı Klasikleri Yay.)

Budala (Dionis Yay.)

Ecinniler (Gökyüzü edebiyatı internet sitesi. Bak: Kitap Dünyamız bölümü "Çevirimci Kitap Okuyoruz "

"F-Yazarları" Fyodor Mihayloviç Dostoyevski.)

Suç ve Ceza (Sonsuz Kitap Yay.)

Karamazov Kardeşler (Dünya Klasikleri Yay.)

Bir yazarın Günlüğü (2 cilt,1210 sayfa)(Yapı Kredi Yayınları –YKY-)Çeviri ve Notlar: Kayhan Yükseler

Hiçbir aşk bir manipule kabul etmez.

Murat Doğan
mail@muratdogan.net

- Ölesiye Yaşamak'ı okudun mu?
- Hayır.
- Orda şunu diyor Remarque:

"Koşmak değil sayın bayan, ama insan zorda kalınca şeytana uyuyor işte. Hele yalnızlık da insanın gırtlağına sarılmışsa..."

- Ben kitap okumam Hulusi.
- Aslında ben de, gözlerinin altında kibritmi var senin?
- Elveda Hulusi.

1974 yılının Ağustos ayı, Toros'ların dibinde boylu boyunca uzanan bütün ovaları kasıp kavuruyor, şakaklarından buram buram ter ve türlü sakınca döktürüyordu. Taş sokakların, demir kapıları sonuna kadar kapatılmış, çocuklar evlerin avlularında akşamüstlerini sabırsızlıkla bekliyorlardı.

Mahallenin hemen başındaki köşede, yaktığı sigarasını arabaya yürüyene kadar tüketmiş, boyalı kunduralarını takırdata takırdata, kolları iki yanda, üstündeki ceketini savurarak bakkalın önüne kadar gelmişti.

Dikiz aynasını düzeltti. Bıyıklarının uçlarını burdu, radyonun düğmesini çevirdi, İmpala'nın dev motoru bir aslan gibi kükrerken, vites kolunu yukarı kaldırdı.

"Richord Nixon, Beyaz Saray'da yaptığı son konuşmada şunları kaydetti:

"Ben asla görev sürem bitmeden istifa etmeyi istemedim, Ancak Amerika Birleşik Devlet'leri çıkarlarını gözetmek zorundayım."

Böylece Nixon, Amerika Birleşik Devletleri tarihinde istifa eden ilk Amerikan Başkanı oldu."

Gaza yüklendi. Caddenin bir ucunda el kaldıran müşteriyi görmezden gelip vites değiştirdi.

Aynı akşam, eski kilisenin hemen yanında, bir toprak evin iki penceresinden süzülen sarı ve soluk ışığın arkasında düzenlenen toplantı için yirmi kişilik bir grup büyük dikkatle masanın hemen başında, solgun elleriyle kağıtları düzelten pos bıyıklı adamın konuşmalarını dinliyordu.

- Bugün Brejnev, izlediği Emperyalist politikalarla, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin resmi tarihini lekelemektedir. Ancak tüm bunlara rağmen Komunist Parti sekreterliğinden bu güne, ...

Kulağına eğilen adamın hışırdayan sesine kulak kabartırken, kağıtları masanın üzerine bıraktı.

- Arkadaşlar, Faşistler yine bir arkadaşımıza saldırmışlar. Bugün yine, bu şehirde toplumsal yaşamın tüm alanlarını kapsayan bir tek ideoloji bağlayıcı olarak ilan edilmeye çalışılmaktadır.
- Durun! Bunun için artık bir şey yapmayacak mıyız ağabey?

Kapıda Hulusi'nin gölgesi belirdi. Kentin bilinen en karizmatik taksi şoförü, ceketini yanındaki adama uzatırken, ipek ve geniş yakalı gömleği bu huzmeli ışığın altında hareleniyordu.

- Ne yapalım Hulusi?
- Ağabey gidip dövelim. Bak burada on beş adamımı getirdim sizin derneğe üye yapacağım.

Sözünü bitirdiğinde arkasında duran uzun boylu, izbandot diye tabir edilen ebatlarda mahalle abisi kıvamındaki adamları gösteriyordu.

- O işler öyle olmuyor Hulusi, bunlar kim böyle?

- Yoldaşlar ağabey.

- Bu adamlardan örgüt mü kuracağız Hulusi?

- Bana vur deyince öldürecek adam lazım ağabey.

Masanın başındaki öğretmen Veli gülümsedi.

Hulusi'yi hatırlıyordu, "kentin delikanlı taksici abisi" diye anılan bu adamın, adam yaralama, gasp ve soygun gibi çeşitli suçlardan içeride yattığını, silahsız dolaşmadığını ve yangın olduğu bir kızın peşinde yıllarını harcadığını biliyordu.

Veli'yle en son konuşmaları üç dört yıl kadar önce, seçimlerin hemen ertesi günü yine aynı sokağın diğer tarafında bulunan benzer bir binanın is kokulu sobasının hemen başında olmuştu.

- Ben geldim ağabey.

- Hoş geldin Hulusi. Ne oldu seçimler?

Şaka yollu Hulusi'ye soruyor, ardından gülümsüyordu...

- Halkımız ağabey.

- Ne olmuş halkımıza?

- Halkımız yine ibne çıktı ağabey.

Hulusi, "vur deyince öldürür" kalıp cümlesinin anlamı niteliğinde bir adamdı. Düz bir adam... Hayatında siyasetten anladığı tek şey, radyo dinlerken küfretmekti. Ama kentteki solcuları seviyordu. Bu adamlar için yaptığı yorum derin ve etkileyiciydi.

"Komunist adamdan kötülük mü gelir lan?"

Bugün yine, bir başka sobanın, yanmayan gövdesinin hemen yanında pencerenin dibinde Veli'yle konuşuyor, tespihini sallıyor, ceketini düzeltiyor, bir kenara bırakıyor, sonra yeniden omuzlarının üzerinde tutuyordu.

- Ağabey biz Çukurova'lıyız, bu adamlara pabuç bırakmayız.

- Biz insanların yaşamasını istiyoruz Hulusi, ölmesini değil.

- Ağabey dur sana bir hikaye anlatayım...

Toros'ların tepesinde, çok eskiden bir kral kızı yaşarmış. Dağların çevresi bir ormanla çevrili olduğundan buralarda dolaşmak tehlikeliymiş. Çünkü ormanda büyük bir ejderhanın yaşadığı söylenirmiş. Kral da kızına sık sık, çevreyi tek başına dolaşmamasını söylermiş.

Günlerden bir gün, kızın canı çok sıkılmış ve ormanda dolaşmaya karar vermiş. Bir süre gezdikten sonra dik ve sarp bir kayalığın üzerine oturarak Gülek Boğazı'nı seyretmeye başlamış. Birden büyük bir gürültü duymuş. Aşağı baktığında kayalıklardan ejderhanın geldiğini görmüş. Ne yapacağını şaşırmış. Kurtulamayacağını anlayınca: "Allah'ım, beni ejderhaya yem yapacağına burada taş yap daha iyi." diyerek Allah'a dua etmiş. Kızın duasını kabul eden tanrı hem kızı hem ejderhayı orada taşa çevirmiş...

- Konumuzla bunun ne alakası var Hulusi?

- Ağabey, işte bizi faşistlere yem yapacağına burada taş yap...

Veli yeniden gülümsedi. Bıyıklarının altında dişleri parıldıyordu.

- Senin şu kızı vermiyor mu yine abisi?

Durdu. Ceketini tahta sandalyeye taktı. Gözleri doldu.

- Faşist işte ağabey.

Odanın içinde kahkaha duyuldu.

- Beni sürdüler Hulusi, Niğde'ye gidiyorum yarın... Bak, sen iyi bir çocuksun. Oku, emek ver, bu iş kavgayla dövüşle olacak iş değil. Onların yaptığını yapma...

Gecenin karanlığını ışığı yanan birkaç ev bölerken taksinin kapısını açtı. Koltuğa oturup motoru çalıştırdığında camın kolunu çevirip konuştu:

- Ağabey sen yine böyle kal, biz bilmeyiz senin bildiğini...

Impala'nın gürültüsü sokakta duyulurken, camlarından müzik tınısı yankılanıyordu:

"Sevenin halinden sevenler anlar, gel gör şu halimi bir teselli ver

Aramızda başka biri var ise, tertemiz aşkımı bana geri ver..."

Yirmi sekiz yıl sonra Veli, emekli ikramiyesini almak için Kızılay yönüne giden Metro vagonunun camından, Yenimahalle evlerinin çatılarından yansıyan gün ışığını izliyordu.

Gazetenin ilk sayfasındaki manşete bakıp kendi kendine gülümsedi:

"Halkımız ibne çıktı..."

Arka sayfayı çevirdi. Okurken donup kaldı.

"Yasadışı Del-Yol örgütü lideri Hulusi Kavlak, Adana'da yakalanıp Nöbetçi Mahkeme'ce tutuklandı. Toros dağlarında küçük bir oluşum olan Del-Yol'un otuz iki üyesi'de saklandıkları hücrelere düzenlenen baskınlarla ele geçirildi. Tüm üyelerinin tutuklulukları sebebiyle yasadışı Del-Yol örgütü'de tarihin karanlık sayfalarında yerini aldı... Hulusi Kavlak, otuz altı yıl ağırlaştırılmış hapis cezasına çarptırılarak, Ceyhan F Tipi Cezaevi'ne konuldu... Kavlak, mahkemeye götürülürken gazetecilere "Çukurova faşizme mezar olacak, Vehbiye abin de artık kına yaksın..." dedi."

Güney Kültür Merkezi 10. geleneksel yaz pikniği başarıyla gerçekleştirildi

GÜNEY

Güney Kültür Merkezi'nin kuruluşundan bu yana, her yaz yaptığı pikniğin 10.'su 24 Haziran'da Kemerburgaz'da yapıldı.

Güzel şeyler yapmak uğruna, 10 yıl önce yola çıkan işçiler, emekçiler yararına sanat yapma anlayışıyla bugüne gelen GKM; daha nice uzun yıllar, "gündüzlerinde sömürülmeyen, gecelerinde aç yatılmayan" bir dünya için işçiler, emekçiler ile mücadele edecektir.

10. pikniğimizde şunlar yapıldı:

Gün boyunca, davul-zurna eşliğinde halaylar çekildi.

Halat çekme, çuval yarışı, yumurta taşıma, suda elma yeme yarışları yapıldı. Birinci gelen arkadaşlara kitap ve dergi hediye edildi.

Grup Özgürlük Korosu seslendirdiği birbirinden güzel devrimci türkü ve marşlarla pikniğe renk kattı.

Serbest kürsü bölümünde konuşmalar yapıldı.

Bir arkadaşımız GKM'ni tanıtan, çalışmalarını anlatan bir konuşma yaptı.

Bir kadın arkadaşımız kürtajın yasaklanması konusunda yürüyen tartışmayı aktardı. Kürtajın hak olduğunu, yasaklanmasına karşı olduğunu dile getirdi.

Genç bir kadın arkadaşımız Yeni Dünya Gençliği'ni tanıtan kısa bir konuşma yaptı. İşçi, ögrenci gençleri; Yeni Dünya Gençliği'nin Ağustos ayında yapacağı kampa katılmaya çağırdı.

Bir arkadaşımız, Ortadoğu'da estirilen savaş rüzgârları üzerinde durdu. Suriye'ye emperyalist bir müdahaleye karşı çıkarken, Esat rejimine de karşı olduğumuzu dile getirdi. Suriye faşist rejimini yıkacak tek gücün, Suriye'de yaşayan çeşitli ulus ve milliyetlerden işçiler, emekçiler olacağı tavrını takındı.

Bir arkadaşımız yazdığı iki şiiri okudu.

Pikniğimize katılan, yayın masası açan Köz gazetesinden arkadaşların sunduğu mesaj okundu.

Vedat Baran söylediği Kurmanci, kırmanci, Türkçe parçalar ile kitleyi coşturdu. Kitle halaya durdu.

Piknikte bir Haziran ayında yitirdiğimiz değerlerimiz de unutulmadı.

"Terketmedi sevdan beni" diyen büyük şair Ahmet Arif, usta romancı Orhan Kemal, "Sevdalınız komünisttir, yata Bursa kalesinde" diyen komünist şair Nazın Hikmet, Karadeniz'in asi çocuğu Kazım Koyuncu yapılan konuşmalar ile anıldı.

Pikniğimize 400 civarında bir katılım oldu. Pikniğimize katılan, destek sunan herkese teşekkür ediyoruz.

25.06.2012

Güney dergisi Dersim'deydi

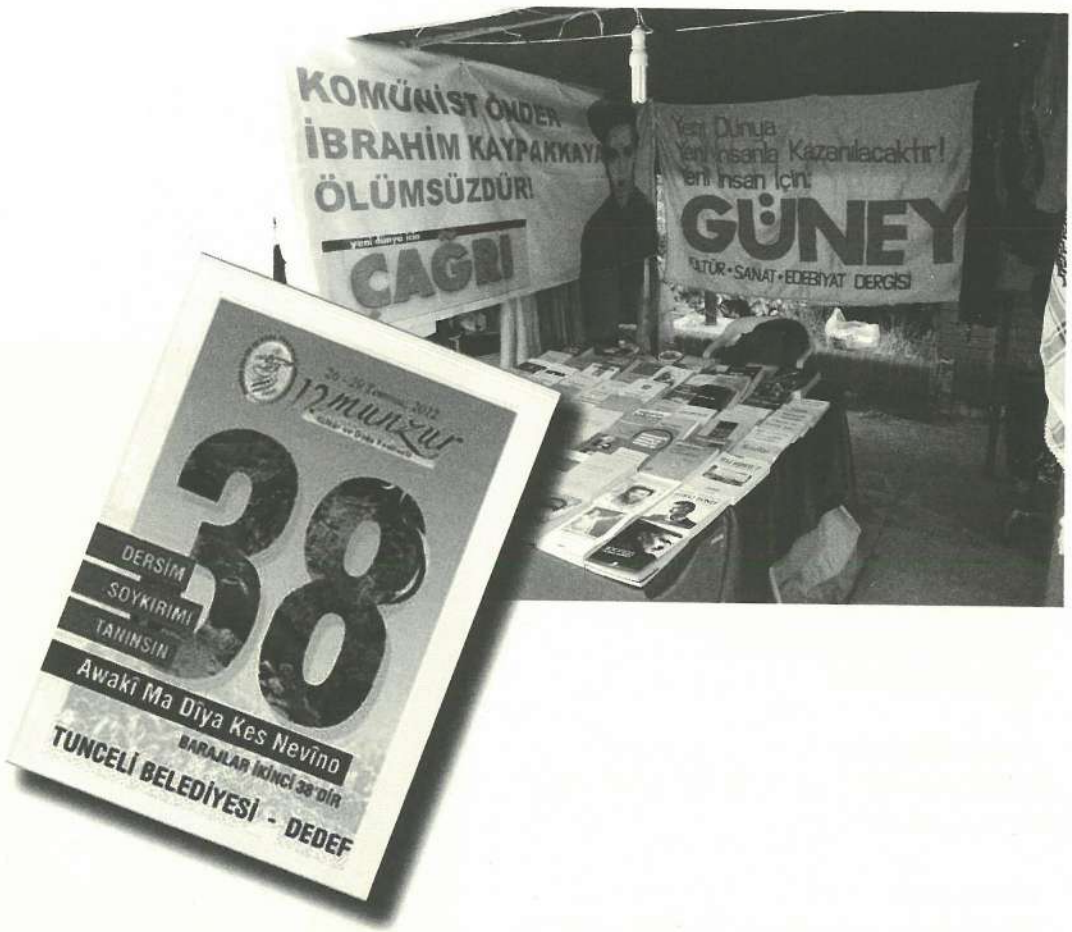

12. Munzur Kültür ve Doğa Festivali 26-29 Temmuz 2012 tarihleri arasında Dersim'de yapıldı.

Festivalin bu yıl ki şiarı, "Dersim soykırımı tanınsın. Barajlar ikinci 38'dir" idi.

Festival kapsamında belgesel film gösterimleri, paneller, yürüyüşler, konserler yapıldı. Dersim dışından binlerce kişi Dersim'e gelerek festival etkinliklerine katıldı.

23-29 Temmuz tarihleri arasında Güney dergisi Dersim merkezde stant açtı. Stantta Güney dergisinin yanı sıra, İnter, Dönüşüm, Belge yayınlarından çıkan kitapların ve YDİ Çağrı, Yeni İşçi Dünyası gazetelerinin satışı yapıldı.

Festival kapsamında Dersim merkezde, Ovacık, Nazimiye, Hozat, Mazgirt ilçelerinde düzenlenen konserlerde Güney dergisinin elden satışı yapıldı. Güney dergisi üzerine insanlar ile sohbet edildi. Götürdüğümüz Güney dergisinin 61. Sayısı tükendi. Çok sayıda dergi satıldı. Elimizde daha fazla dergi olsaydı, daha fazla satma imkanı vardı.

Dersim festivalinde yeni Güney dergisi okurları ile tanıştık. Yeni ilişkiler geliştirdik. Eski ilişkilerimizi tazeledik.

Dersim festivalinde Güney dergisine yardımcı olan, desteklerini esirgemeyen, Güney'i sahiplenen dostlarımıza teşekkürü borç biliyoruz.

13. Dersim Festivalinde Güney dergisi yine Dersim'de olacak.

01.08.2012

KİTAP

Adil OKAY

"Eski ve yeni şiirlerimden derleyerek hazırladığım bu kitabı; 'özgürlük ve eşitlik' şiarıyla zulme karşı mücadele ederken katledilen, kaybedilen güzel insanlara ve Cumartesi Anneleri'ne İthaf ediyorum..."

Künye: Eylül Kokusu, Adil Okay, Şiir, Ütopya Yayınevi, Ankara, Eylül 2012. 128 sayfa.

İthaf ettiğim bazı şiirlerim:
saatleri bir ömür ileriye aldılar
erken giden 78'lilere

***

bu kent özlenir mi
(ülkeye dönemeden 'yaban ellerde' hayatını kaybeden 12 Eylül sürgünlerine)

***

yalnız çocuk
(karanlık güçler tarafından kaçırılıp öldürülen, bir mezar yeri bile bulunmayan, adlarına "fail-i meçhul" denilen insanlara ve yollarını gözleyen çocuklarına...)

***

berivan
(savaşta büyümeye çalışan Kürt çocuklarına)

***

dilek ağacı
(cumartesi annelerine)

***

akşam olunca
(Ölüm oruçlarında hayatını kaybeden o güzel insanlara)

Temel demirer'in adil okay –şiirleri hakkında yazdığı yazılardan bölümler...

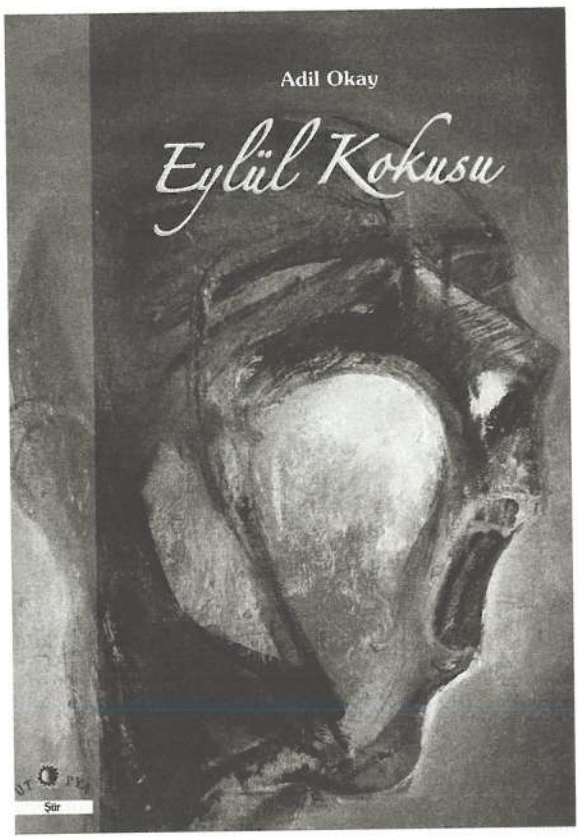

"Kaç Kişi Kaldık?" sorusu ile postmodernizmden malûl "yenik ruh hâline", "Hayır" diyen Adil Okay, yaşadığı tarihin umutlarını bizimle paylaşırken, Can Babanın yolunda, İbni Haldun'un uyarısını unutmamacasına ilerliyor... Okay'ın "uzun yürüyüşü"nde "düş kırıklıkları", "yenilgi", "aşk", "sürgün" ve "yitirilenler"; ya da başkaldıran insana ait her şey var! Ama yılgınlık, vazgeçiş, tövbe yok... İnsan(lık)tan umudunu kesememiş Okay; bunun

için de heybesinde dizeleri ile hâlâ yollarda... Evet, belki "bir başına"dır: Ancak yaşamın engebeli sarp, dolambaçlı yolu, abartıldığı kadar "kalabalık", veya zannedildiği kadar tenha mıdır ki? Zaman zaman her ikisi de mümkün olsa da, nihayetinde kalabalıklar aldatıcıdır; tıpkı kendini üretmeyip, içine dönük edilgen yalnızlıklar gibi... O halde şaire düşen "olağan" denilene inat, onunla örtüşmeyen yalnızlıkta çoğullaşarak, "olup-bitene" cüretle meydan okumaktır... Düş kırıklıklarını, yeni umutların mayası yapmak; oncasının ardından vazgeçmemektir...

Okay, "Hiçbir yere ait olamadık biz... El kapılarındayım; dardayım... Zaman nasıl da kayıp gidiyor yaşantımızdan..." açarsızlıklarının "Veda"larına aldırmaz... İstenmeyen, seçilmemiş yolculuğun yolundaki serüveninde O'nun için sevgi, yağmur gibidir; üstünü sırıl sıklam ederken, içini tatlı tatlı ürperten duyarlılıklarıyla... Ayrılık, özlem baladını haykırırken demlenmişliğin dengesini tutturan dizeleri, yaşamın sınır tanımazlığına tanıktır; dünyanın tüm renklerini kucaklamıştır... Uzak ve uzun bir geceyi yaşamış birikiminin sesiyle, ezgisiyle, iğneyle kuyu kazan Okay için aşk özgürlük ve özlemlerle içicedir... Tematik ve yapısal bütünlüğün estetiğiyle yoğrulmuştur...

****

Adil Okay'ın dizelerinde insanî bir duyarlılığın güzellikleri, öfkesi, inancı, umudu yani aşkın ve hayatın ötekilere ait gerçekleri dışında hiçbir şeyin yeri yoktur... O'nun dizelerinde yüzyılların yükünü kararlılıkla omuzlamış zaman, binlerce hayatı içine alacak kadar geniş, dingin ve sevecendir.... O'nun dizelerinde yüreğinize, beyninize seslenen incelik, sizi tüketen "Modern Zamanlar" gürültüsüne çekilmiş bir hançerdir... O'nun dizelerinde insana ait bir tedirginliği, özgürlüğü, içinizden geçen her şeyi altını çizen sesinizin bütün tonlarını, hoşgörüyü, aklınızı ve yüreğinizi, düş gücünüzü bulursunuz... O'nun dizelerinde şarkılarınızı insana ait özgürlüğünüzle yalnızca siz seçersiniz... O'nun dizeleri içiyle dışı barışık mücadeleci, vazgeçmeyen insanlara aittir... O'nun dizeleri kapılarını aşksızlığa, umutsuzluğa kilitlemiştir... O'nun dizeleri masmavidir; haki renge tahammülsüzdür... O'nun dizeleri insanın kendisi ve dünya ile iç içe geçerek eşitlendiği bir özgürleşme alanıdır... O'nun dizeleri zamana ve mekâna teslim olmamıştır... O'nun dizeleri "yeryüzünün aşkın yüzü" kılınmasına açılmış bir penceredir... O'nun dizeleri yalnızlık dolambacındaki ışık ve çoğullaşma arayışıdır... O'nun dizeleri bilinmeyenin peşinde umutsuzca sürüklenen teslimiyete inat, geçmiş-bugün-gelecek bağlamında ertelenenleri gerçekleme ısrarıdır... O'nun dizeleri el kapılarının sürgün yerindeki bir tutuklunun yalnızlığa güzellemesi

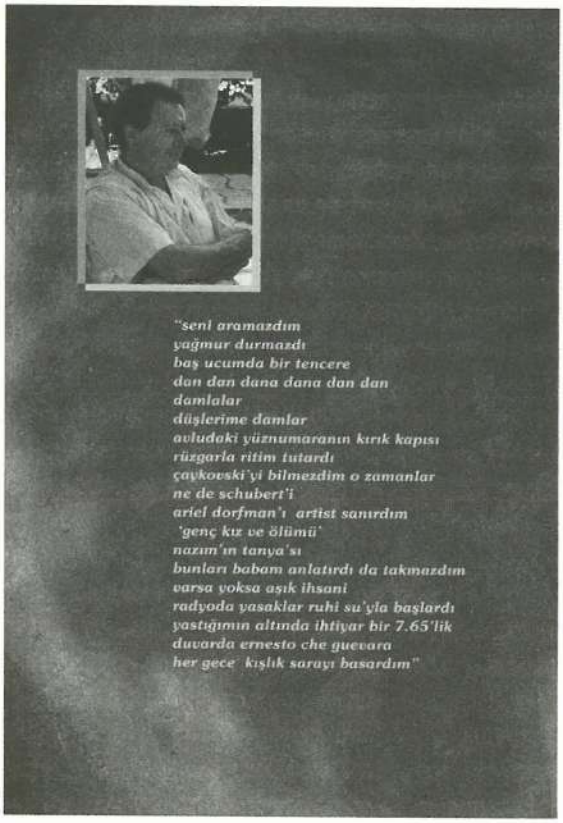

değil, yalnızlığını uğruna dövüştükleri için çoğullaştırma duyarlılığı ve sorumluluğudur...

*****

"Hayat bir sorgulamadır" gerçeğini ıskalamayan Okay; Nerval'in çıldırmadığı, Mayakovsky'nin kendine kıymadığı, Lorca'nın kurşuna dizilmediği bir dünya için "olağan" dediklerine ilişkin muhalif duruşundan, itirazından bir adım bile geri atmıyor... Hem de "Yazmak, benim hayatta kalma savaşımdır" diyen Kafka'nın Milena ısrarlılığındaki vazgeçmeyen kararlılıkla ve inadına umutla...

Böyle insanlar da var: Efsanelerde, kutsallığın yoğunlaştığı destanların veya günlük yaşamın vıdı vıdısı dışında anlam deren insanlar... Tıpkı "yolda bir hedefe doğru yürümek" sözündeki üzere... "Yollar bitmedi, çare tükenmedi," veya "Bitmedi daha, yürünecek yollar var" diyen türden insanlar, muhalifler! Rilke'nin, "Ve şimdi dostlarım zenginleşip/ Beni harcamaktalar..."; veya Colette'in, "Avare Kadın"ının ağzından "Bana hayatı paylaşalım demiştiniz... Sakın sizin de kastettiğiniz, sadece kendi payınızı alıp gitmek olmasın?" diye betimlediği acımasızlıklar deryasında; yolunu tanıyıp, yürüyebilene, yürümeyi göze alabilen(ler)e muhtacız... Sıkışmışız daracık yaşamlarımızda onlara ne kadar da çok gereksinimimiz var!

Temel Demirer

AŞKIN MÜLKİYETİ VE MÜLKİYETİN AŞKI

Sedat OT
1 Nolu F Tipi Kapalı Cezaevi
A8-23
Sincan/Ankara

Sevgi, tıpkı doğa, terör, aşk gibi ortak bir tanımı olmadığı halde, ortak bir tanımı varmış gibi davranılan/zannedilen bir kavramdır. İnsanların hayatı anlamdırma çabası içerisinde, sevgiye özel bir yer verilmiş ve fetihleştirilmiştir. (kutsanmış, abartılmış, özünden koparıltılmış) Hatta insanın diğer canlılardan ayrılan temel özelliğinin "sevgi" olduğu bile iddia edilmiştir. Böylece sevginin bin bir kalıba girmesi kolaylaşmıştır. Aşk da sevginin kalıplarından birisi haline getirilerek mülkiyetin kutsanması işlevine evrilmiştir.

Burjuva toplum, insanın hayatı anlamdırma çabasını bireyin üzerine kurunca aşk ve sevginin öne çıkması da (özelleşmesi) yaygınlaşmıştır. Önceki toplumsal biçimlerde dinin, ideoloji, felsefe, siyaset, ve sosyal yaşamda özdeş halde oluşu ve her bireyin kendisini ancak bir toplulukla ifade etme zorunluluğu, hayatın-görece- anlamlı kılınabilmesini sağlarken, sevgi/aşk yerine, aidiyetlik, yani bir topluluğa ve onun değerlerine bağlılığı öne çıkartıyordu. Kapitalizmin gelişmesi bu toplulukları/parçalayıp bireyi öne çıkardı. Birey otomize olmuş toplumun temelleri haline getirerek, özgürlüğü, rüzgarda savrulan bir kuru yaprakla özdeşleştirdi. Bireyin, varlık koşullarının üzerine kalın bir perde örtü ve nihayetinde bireyin hayatını-önceki toplum biçimlerinde olduğu gibi ters bir bilinçle de olsa- anlamdırabileceği zeminleri yıktı. Böylece bireyi yücelten bir sevgi ve aşk burjuva kültürle birlikte topluma hakim olmuştur.

Sevginin tanımında çıkış noktası, topluluğa ve değerlerine bağlılıktan ayrılınca, sevginin sayısız tanımı ortaya çıktı. Bu tanımlardan çoğu, nasıl ve neden sevildiği/sevilebildiği ile ilgilenmez. Sadece, "sevmelisin" vaaz eder. Sevmenin de maddi koşulları olduğu çoğunlukla göz ardı edildiğinden, kalıpçı, iradeci ve varoluşçu bir sevgi anlayışı günümüz topluluklarında yaygındır; yani sevgi bu toplumda kötürüm ve köksüz haldedir.

Sevgi diğer duygular gibi tanımlanması zor bir duygudur. Ancak, her tanımlamanın eksiklik barındırması bizi, onu tanımlamaktan alıkoyamayacağına göre, hiçbir kavramın, hiçbir zaman maddi gerçekliği tüm yönleriyle ifade edemeyeceğini/yansıtamayacağını (yani eksik kalacağını) hatırdan çıkarmadan, bir sevgi tanımı yapabiliriz(en azından deneyebiliriz): "Sevgi, paylaşımların sonucu oluşan bir duygudur." Bu tanıma göre, paylaşımların yoğunluğu –içeriğinden bağımsız olmamak üzere- sevgiyi belirler. Ancak bu tanımda bir kalıba /formüle sokulamaz. Bazen sırf aynı duyguları paylaştığımız için birini severiz; bazen de aynı zorluğu yaşadığımız için hiç tanımadığımız, dünyanın öteki ucundaki birine de sevgi duyabiliriz; aynı dünyayı, aynı idealleri, aynı duyguları, aynı gözyaşlarını paylaştığımız için bir anlık bir görüntü de bile o insana sevgi duyabiliriz. Elbette bu tür bir sevgi, anneye, sevgiliye, dosta duyulanınki gibi olmaz. Sevgi, bağlanmayı bağlılığı ve alışmayı da getirince derinleşir ve insanın hayatında daha çok ve daha büyük yer kaplamaya başlar.

Bu çerçevede ve insanlarla ortaklaştıkça paylaşımların artacağından hareketle, tüm insanların(en azından ezici bir çoğunluğunun) yararına bir toplumsal biçimin, sevgiyi toplumsal aidiyetliklerle tekrar kaynaştıracağı malum. Bugün köklerinden koparılmış durumda bulunan sevgi, insanileşmenin temel araçlarından birisidir. İnsanları, doğaya ve topluma yabancılaştıran, onun evrenin merkezine koyarak doğa ve toplumun üzerinde konumlandıran bir ideolojinin sevgisi, ancak, bireysel zevklerin tatmini için işlev görebilir.

Burjuvazinin insanlar arasındaki sevgiyi fetiştirerek aşka dönüştürmesi, bireysel zevklerin doruğuna ulaşma arzusundan doğmuştur, dersek yanlış olmaz. Bireyin topluma ait bir parça olduğu gerçekliğinin inkarı ile oluşan ve "otomize bireyler"den meydana gelmiş topluluklar, paylaşımları bağlılığı ortaklaşmayı birbirleri için birbirleriyle var olmayı esas almak yerine, bireysel tatmin/tutku/arzu/güç peşinde koşarlar. Bu yüzden de sevgi aşkla; aşk ise cinsel tatmine/tutkuya indirgenir.

Bir kadınla sırf yatmak için tonlarca para döken bir erkek, bu parayı aç bir insana, birinin okul parasına vs. vermeyi düşünemez. Çünkü o, "tutkulu ve aşkının peşinde koşan bir erkektir." Bu "erkek" tipi, kapitalist üretim içerisindeki birçok sektörü (kozmetik giyim başta olmak üzere) ve bu sektörlerin doğadan elde ettikleri hammaddeleri aşka/tutkuya/ihtirasa/cinsel zevke kanalize eder. Böylece aşk doğanın talan edilmesi ve doğal/zorunlu olmayan ihtiyaçların (zevklerin) tatmini için önemli işleve sahip olur.

Kapitalizm sadece ekonomik olarak değil, ideolojik ve sosyal olarak da kendisini yeniden üretmek zorundadır. Bu varlık koşulu kültürel derinleşme ve yayılmayı zorunlu kılarken, "tüketilen kültürlerin" yenilenmesini zorunlu kılar. Aşkın evrimi –en azından son iki yüzyıl içerisinde- aynı zamanda burjuva kültürün evrimini de yansıtır. Burjuva aşkın dünya genelinde hakim oluşu, burjuva ekonomik yönetiminin hakimiyeti ile kültürünün hakim oluşunu takiben gerçekleştirmiştir. Dünya genelinde ve dünya film pazarlarının lideri Hollwood'ta film ve müzik sektörünün ana ham maddesi aşktır. Bu sektörler dünyanın en büyük ekonomik güçlerinden/pazarından birisini yaratmakla kalmıyor; aynı zamanda hakim kültür ve ideolojiyi aşk kamuflajı altında tüm dünyaya yayıyor. İşgalleri, ilhakları, emperyal emelleri, talanı ve katliamları bile manipüle edebilen aşk reklamcılığın da ona ham maddelerindendir. "Cinsellik her zaman satar!" şeklinde özetlenebilecek reklamcılık yasası kaleminden otomobiline kadar her şeyi kadının fetihleştirilmiş bedeni ve bu bedeni meşru kılan aşk ile satabilmektedir.

"Bireysel özgürlük, tutku, şehvet" gibi temellerde biçimlenen aşk aynı, zamanda tüketim kültürünü ve liberalizmi kutsar. Aşkın yaşama biçimi, ideolojinin/kültürün yaşanma biçiminin prototipidir/tezahürüdür. Dolayısıyla burjuva ideolojiden arınmak ve ona karşı mücadele etmeli kadın bedeninin fetiştirilmesine, aşkın burjuva kültürü yansıtmasına ve zevk için yaşam anlayışına karşı çıkmayı da içermektedir.

Kadın bedeninin metalaştırılması, kadın kimliğinin ise insanileşmeden uzaklaştırılıp bir eşyaya indirgenmesi ve ikisinin manipüle aracına dönüştürülmesinde de aşkın önemli bir işlevi bulunmaktadır; elbette bunu tek başına sağlamıyor ama önemli ve belirleyici bir rol oynatabildiği aşikârdır. Yani aşk günümüzde halkın afyonu, yoksunun ve yoksulun ekmeği, tüccarın iksiri ve tanrının kölelik zinciri olarak işlev görebilmektedir. Günümüzün en güçlü "tanrılarından" birisinin para olduğu hatırlanırsa paranın mutlak ruhunun güç, kadın

bedeni, şehvet, beğenilme arzusu, kibir vb. ile güçlenebildiğinin altını çizmek gerekir. Böylece sermayenin/paranın cisimleşerek bedene girmiş hali olan burjuvazinin aşkı, insanın özüne ait bir duygu olmaktan çıkıp doğaya, topluma, insanileşmeye yabancılaşmış bir duygu haline dönüşür. İnsanın varlığını borçlu olduğu toplum ve insanileşme ile kendisini ifade etmesi yerine, tamamen bir karşı cinse adanmışlıkla ve ona bağlılıkla ifade edip, tüm hayatını onunla ifade etmeyi esas alan burjuva "aile aşkı" da bireyi kutsayarak, insanı köklerinden koparır. Böylece burjuva aşk, hâkim ideoloji ve kültürün geniş kitleler içinde yaşam bulması sonucu sürekli olarak yeniden üretimin bir çarkına dönüşür.

Günümüzde kadını, insani özünden ve doğallığından soyutlayıp "mutfakta aşçı, yatakta fahişe, sokakta hanımefendi" statüsüne sokmak isteyen zihniyetler, burjuvazinin aşkı ile geleneksel bağlılıkları/değerleri arasında sıkışan-bocalayan erkek zihniyetinin ürünüdür. "Ya benimsin ya kara toprağın!" zihniyeti ile sayısız kadın katleden "aşk, sevgi" de bocalayan erkek zihniyetinin bunalım halidir.

Arzularını, tutkularını gerçekleştirebilen burjuvazi ile bunları kısmen gerçekleştiren veya gerçekleştiremeyen halk kitlelerinin aşkı aynı şekilde yüceltmesi –kaba ve genel bir belirleme ile- hâkim kültürden kaynaklıdır denebilir. Her halükarda aşk, insanların sosyalleşme ve paylaşma faaliyetlerinin (ebetteki ekonomik faaliyetlerin temelinde bir ilişleşmenin) ürünü olarak doğan sevgiyi, fetişleştirmiş ve sermayeye sermaye katan bir işleve de sahip olmuştur. Diğer yandan aşk, dinsel düşünce ile aynı özü/çıkış noktasını paylaşarak -farklı biçimde ve farklı bir kutsallıkla da olsa- halkları uyuşturan manipüle eden, karı artıran; ama aynı zamanda insanların birbirlerine karşı yoğunlaşan sevgilerini kanalize eden, başka insanlarla güvenebilme, bağlanabilme özlemlerini/ihtiyaçlarını giderme, hayatı anlamlı kılma ("ruhsuz dünyaya ruh katma") ve kendinin var olduğunu hissetmenin bir aracı olarak da işlev görebilmektedir.

Dinsel düşüncenin özü gerçek dünyayı ters bir bilince algılamaksa, aşka da böyle bir öz atfedebilir. Dinin biçimleri ve kutsallığı ile farklı biçimlere sahip olan aşk, burjuvazinin diğer fetişleştirdiği söylemler ve araçlarla (laiklik, milliyetçilik, ulus vb.) aynı öze ve benzer işlevlere sahiptir. Buradaki öz, felsefi özü ve daha dar anlamda ise maddi dünya yasaları yerine fikirleri ve bilinci (ya da ruhu) önceliğe koyanların çatışmasını ifade etmektedir. Böylesi bir karşılaştırma da Marks'ın din eleştirisini aşkın eleştirisine çevirebiliriz; "Aşkı insan yaratır, insan aşk yaratmaz ve aşk ya henüz kendini bulamamış ya da yeniden yitirmiş insanın dünyasıdır, devlettir, toplumdur... Aşk bu dünyanın genel teorisi, ansiklopedik özeti popüler biçimdeki mantığı, resmi tamamlayıcısı, evrensel avuntu ve haklılık temelidir... Aşk baskı altında inleyen yaratığın iç çekişi, kalpsiz bir dünyanın kalbidir, tıpkı ruhsuz bir dünyanın ruhu olduğu gibi. Aşk halkın afyonudur." Elbetteki böylesi bir analoji (benzetme) ve aşırı genelleme, sadece geniş halk yığınlarının, aşka dair genel yaklaşımını vermekten öte başka anlam taşımaz.

Aşkın, doğanın sömürüsünde, halkların manipüle edilip uyuşturulmasında ve kitlelerin özlemlerini yansıtmasındaki işlevleri dışında bir de dolaysızca, insan bedeni metalaştırma, mülksüzleştirme ve özel mülkiyeti kutsama işlevine de sahiptir.

Özel mülkiyeti kutsayan sınıfların kadın bedenine mal-meta gibi yaklaşması, kendi içerisinde tutarlıdır (doğruluğu yanlışlığı bir kenara bırakıyorum); ancak özel mülkiyete karşı mücadele eden ve kadının metalaşmasına vs. karşı çıkan kesimlerin (sosyalistlerin/solun) aşk adı altında özel mülkiyeti kutsaması ve kadın bedenini "tapulaştırması" tutarsızcadır.

Özel mülkiyet, sınıflar devletin oluşmasıyla kadın bedeni mülkleşmiştir. Başta miras ve soyun devamı olmak üzere "mal" haline getirilmiştir. Mülkiyet ilişkilerinin geliştirilmesi/gelişmesi ve farklılaşması bu özü değil sadece biçimini değiştirmiş ve nihayetinde son biçimini, kadının cinsel objeye, manipüle aracına, reklam ana hammaddesine ve metaya dönüştürüldüğü halini almıştır. Geleneksel birçok yargının bunlarca iç içe girmesi ve var olan sosyoekonomik biçimlerin koşullandırılması ile bütün bu özellikler karmaşık ve çok sayıdaki biçimlerle iç içe veya yan yana varlığını sürdürebilmektedir.

Doğaya ve topluma yabancılaşmanın üst noktalarından birisi olan kadın bedeninin metalaştırılmasına/fetişleştirilmesine karşı mücadele tüm sol çevrelerin esaslarındandır. Buna rağmen kadın hareketinin büyümesi ve kadının geniş siyasi (ve ekonomik) özgürlüklere kavuşması ancak 1968 Hareketinden sonra mümkün olabilmiştir. Dünya genelinde hissedilen bu kültürel değişim ikinci büyük dalgasının 1990'larda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dünya genelinde kadın haklarında ve kadının özgürleşmesinde büyük ve önemli gelişmeler yaşanıyor. Ancak hala geniş alanda ve oranda aşk adı altında kadının ve erkeğin (esasta ve yoğunlukta kadının) bedenin mülkleştirilmesi nokta-

sına pek dokunulmuyor ve bu yabancılaşma büyüktür.

Yabancılaşmanın iki ana kökeni vardır: Doğaya ve topluma yabancılaşma. İkisi de birbirine bağlı olarak birbirlerini besleyerek günümüze kadar gelmiştir. Kadın bedeni doğal yapısına ve özelliklerine yabancılaştırılırken, mülkiyet ilişkilerinin aldığı biçim ve özel mülkiyetin kutsanması sonuçta kadının bedeni de mülkleştirme konusunda evrimin üst aşamalarını yaşamaya başlamıştır. Aşk, bu iki tür yabancılaşmayı artıran bir işleve de sahiptir.

Kadın bedenini tapulamanın bir yolu aşktır, (evlenince bu tapu resmileşir) yani özel mülke geçirilir. Birbirine aşk ilan eden iki insan, bu ilanı kabul edince birbirlerinin bedeni tapulaşmış olurlar. Buradaki "tapu" mecazi anlamı değil gerçek anlamıyla kullanılmıştır. Çünkü aşık olmanın bedeli/sonuca/sorumluluğu/göstergesi olarak, çiftlerden birinin diğerine karşı sürekli ("sonsuza kadar") şehvet dolu olması; ama diğer tüm karşı cinslere yönelik "cinsel perhize" girmesi veya –onlara karşı- "rahib(e)" gibi davranması beklenir. Böylece, aşk, sevgi ve cinsel arzular özdeşleştirilir, birbirine indirgenir. İnsan duygularının çoğu ve özellikle ilişkilerde bunun tersi olur. Ruhsal ihtiyaçların/doyumunun sınırsızlığı ile bedensel ihtiyaçların/doyumun sınırlılığı arasındaki çelişki fark edilmediğinden dolayı ("Aşkın gözü kördür!" dedikleri bu olsa gerek!) bu iki karşıtlık, birbiri ile anlaştırılmaya çalışılır; ki bu uzun vadede mümkün olmaz; böylece çiftlerden birinin başka bedene ilgi duyması "aşkın, sevginin, ilginin" bittiği olarak yorumlanır. "Aldatma" –yalan söylemek, samimiyetsiz olmak veya dostluğa aykırı davranmak değil de- başka bir bedene dokunmaktır bu tür zihniyetlerde. Eşlerden biri diğerine hayatının tümünü veya canını ellerine teslim ettiği halde, cinselliğin tabulaştırılması, kutsanması ve ilişkinin esası merkezi veya bütünü yerine konmuş olmasından dolayı –parça bütüne feda edilerek- ilişki sonlandırılabilmektedir.

Sevginin ve aşkın temeli (çıkış noktası) cinsel ilişkiye indirgenince (yani sevmenin mihenk taşı, ispatı, göstergesi cinsel ilişki olunca), sevgi ve dostluk da bu indirgemeye kurban edilir. Yani parça ile bütün yer değiştirerek, bir parça için diğer tüm parçalar da heba edilebilmektedir ve yılların paylaşımları da bu indirgemicilikle yok sayılır. Cinsel paylaşım genelde sosyal paylaşımın özelde ise duygusal ilişkilerin paylaşımlarının sadece bir parçasıdır; önemli ama sadece bir parçasıdır. Birbirini seven iki insanın birbirine dokunuşları, sevgilerini, yakınlaşmalarını ve birbirlerine güvenlerini artırır. Bu üç temel direk, bir dostluğun, yoldaşlığın, "hayat arkadaşlığının" vs. en üst noktasına varış yollarıdır; ve sevgiye dayalı bir cinsel ilişki bu yollara varışı hızlandırır. Ancak ruhsal doyum ile bedensel doyum arasındaki çelişki hesaba katılmayınca, mutlak olarak ortaya çıkacak olan bedensel hazdan soğuma, sevgi ve paylaşımları (ve dostluğu) tıkar.

Eşlerden her biri bedeni mülkleştirdiği ve mülkiyeti sevgiye, ilişkinin tümüne indirgediği için, böylesi bir çelişki çoğu zaman hiçbirinin aklının ucundan geçmez. Özel mülkiyetin kutsanması ve kadının mülk olarak görülmesinin kanıksanması da böylesi bir düşüşü engeller. Cinsel ilişkinin azaltılması/bitirilmesi ile dostluğun, ilişkinin bitirilmesi birbirine indirgenmezse/özdeşleştirilmezse bu sorun ortadan kalkabilirdi. (Ya da insanın yılın 365 günü cinsel ilişkiye girebilen bir canlı türü olmasının engellenmesi de bu sorunu çözebilirdi; ancak bu pratik ve güncel olarak pek mümkün değildir.) Cinsellik merkezli kurulan ilişkide, karşı tarafın bedenine söz hakkı (yani mülkiyet hakkı) görülmesinin önüne geçilip, cinsel ilişki sadece bir zevk, ikili paylaşım vs. olarak değerlendirilebilirse ve "sonsuz aşkın"ın bir masal, dostluğun ise baki olduğu görülebilirse, sevgiye ve saygıya dayalı bir temelde mülkleştirme de engellenebilir.

Diğer taraftan "özgür aşk" adına sınırsız, sorumsuz bir cinselliğin/cinsel ilişkinin savunusu da doğaya yabancılaşmayı engellemediği gibi, yabancılaşmayı başka bir uca taşır. Çünkü cinsellik, öncelikle bir üreme işlevine, sonrasında ise zevk işlevine sahiptir. Günümüzde bu ikisi yer değiştirmiş; tali esas olmuş ve bununla sınırlı kalınmayarak cinsel arzular, koca bir dünyayı manipüle etme, kör sağlama, uyuşturma insandışılaştırma "erk"leştirme vs. işlevlere de büründürülerek doğallığından koparılıp topluma yabancılaşmanın da bir aracına dönüştürülmüşlerdir. "Özgür Aşk" da hazcı bir temeli esas alarak, cinsel arzuları doğallığından ve toplumsal etkilerinden soyutlar; ve "zevk almayı" yaşamının merkezine koyarak tahakkümcü sınıflarla bu noktada ortaklaşır. Burjuvazinin hakim aşk ve cinsellik anlayışının, geleneksel davranış kalıpları ve köhnemiş zihniyetlerle kaynaşması sonucu, kafalar daha çok karışabilmektedir. Özellikle, bir cinsel devrimi yaşamış topluluklarda/toplumlarda bu işler daha da karmaşık ve sorunlu bir hal alabiliyor. Türkiye'de bir dönem bazı devrimciler/sosyalistler, "cinsel perhizi" kutsadılar. "Kendisini davasına adamış bir devrimcinin cinsel arzularla işi olmaz" şeklinde özetlenebilecek doğaya aykırı bu tutum-elbette ki- ters tepti; bir kısım devrimci "özgür aşk"a yelken açtı. Hala sosyalistler içerisinde bir

kadın yoldaşına karşı cinsel arzular hissetmeyi (bırakalım evliliği) "yoz" olarak görenler az değildir. Hala "bakire" olmayan bir kadınla evlenmeyi kabullenmeyen; ayrıldığı eşinin bir erkekle yatmasına tahammül edemeyen "erkek" sosyalistler var; üstelik Ortodoks Sünni İslam'da bile böylesi bir anlayış yokken! Bunlar, yani sosyalist olmuş bireyler olsa, anlayış/hoşgörü sınırları geniş bırakılabilirdi: ama bu tür zihniyetler yılların sosyalist ve önderlerinde de çıkıyor. Kadınlar arasında ise kendisi bedeniyle yani öğretilmiş kadınlığıyla ifade etmeyenlerin sayısı çok azdır desek yeridir. Bu, doğal cinsiyeti de bir tarafa bırakalım anlamına gelmez elbette; buradaki eleştiri öğretilmiş, geleneksel, ataerkil zihniyetin kadın profili ve toplumsal/sosyal statüsüdür. Kadın sosyalist önderlerin azlığının esas nedenlerinden birisi, öğretilmiş kadınlığın sınırlarına hapsolmasıdır. Bazı kadın sosyalistlerin bedenlerini beğenmedikleri için bunu bir çeşit soruna (komplekse) dönüştürmesi ve bununla "Don Kişot" misali mücadele ederek bedenlerinin beğenilme arzusunu yani "beyaz atlı bir prens tarafından mülk edinilmeyi" hayatlarının merkezine koyması az rastlanan bir olgu değildir. Bu tür yönelime giren kadın sosyalistlerin –çoğunlukla farkında olmadan- siyasal gelişimlerinin önündeki en büyük engellerden birisinin kendilerinin olduğunu görememektedirler. Kadın sosyalistlerin azımsanmayacak bir kısmının komutanlara/sorumlulara/önderlere "ilgi duyması, âşık olması" çoğunlukla bir ezilmişlik, zayıflık, güçsüzlük, tezahürü olarak gerçekleşmektedir. "Güçlü, ileri, yetkin" gördüğü önderlere/sorumlulara kendisini "layık" gören/görebilen kadın sosyalistlerin bazıları bu sayede –genelde bilinçaltından- kendisini de "ileri, yetkin" zannetmeye başlaması; diğer taraftan böyle birisi ile ilişkiye başlaması halinde "onun sığıntısına" dönüşmesi sık yaşanan vakalardır.

İster kadın ister erkek olsun tüm bu sorunlu yaklaşımların ortak bir noktası, bedenin –ama daha çok kadın bedenin- mülkleştirilmesidir. Kadının doğal ve toplumsal/sosyal statüsü arasındaki çelişki ile cinselliğin esasta bedensel, dostluğun ise ruhsal doyuma hitap etmesi arasındaki çelişki/ilişki algılanamadığı için geleneksel ve hâkim kültür/zihniyet, davranışları düşünüşleri belirleyebilmektedir. Bir kadın sevgilisi için yaptığı kurlar/danslar genelde canlıların çoğuna ait içsel bir davranışın ürünü olarak değerlendirilmeyken, cinselliğin tabuya dönüştürülmesi, bedenin mülkleştirilmesi sonucu, bu tür doğal davranışlar, kadının metalaştırıldığı porno filmler vb. ile özdeşleştirilebilmektedir. Birincisi tamamen doğal, ikinci yabancılaşmanın ürünü olan davranışlar ve fetiştirilmeler iki ayrı -zıt- kutbu temsil etmektedirler. Kadının cinselliğini ifade etmesinden duyulan büyük korkunun da etkisiyle, toptancı, indirgemeci yaklaşımlar, hem toplumda hem sosyalistlerde yaşam bulabilmektedir. Hala "Leyla ile Mecnun" vari olmayan ilişkileri "yoz" gören boşanmayı veya başka birine ilgi duyabilmeyi "ihanet, burjuvalaşma" vb. olarak damgalayan sol çevreler bile mevcuttur. Evliliği ve cinsel ilişkiyi yasaklayanlar da –atılım gerçekleştirmek vs. adına- bu coğrafyada yaşıyor. Hala bir çok kadınla birlikte olmuş bir sosyalist erkek "çapkın, güçlü erkek" olarak hoş karşılanabilirken, aynı davranışları sergileyen kadına en iyimser yorumla "hafif kadın" damgası vurulabilmektedir. Tüm bu yabancılaşma örneklerinde, bedenin mülkleştirilmiş olması ortak bir noktadır.

Cinselliğin, toplumsal düzeyde sosyal ilişkinin bir parçası halinde görülebilmesinin sağlanması, bu sistem var olduğu sürece toptan bir şekilde mümkün olmaz; ancak lokal düzeyde bu yaratılabilir ve böylece evrim hızlandırılırken, insanileşmenin en büyük düşmanı özel mülkiyettir. Bunun içerisinde bedenlerin mülkleştirilmesi özgürlük, özgürlük algısını da demir kabuklar içerisine hapsettiğinden ve kadın bedeni ağırlıkta olmak üzere bedeni metalaştırıp özünden/doğasından kopardığı için, aşkın, mülkleştirici etkisine karşı mücadele etmek, yabancılaşmadan arınmanın bir parçasını oluşturmaktadır. Nasıl ki kadın sorunu kadının sorunu değil de tüm insanların insanileşme sorunu ise, aşk da ilişkinin bir sorunu değildir. Aşkın yaşanma biçimi kadın sorununa, insanileşmeye ve mülkiyete yaklaşımımızı da yansıtan bir niteliğe sahiptir.

Aşk, burjuva ideolojisinin/kültürün, kadın bedenini cinsel objeye dönüştürmesi, metalaştırması: kitlelerin manipüle edilmesi, kültürün yaygınlaştırılması ve nihayetinde ekonomik olarak güçlenmenin bir aracına dönüştürüldüğü sürece, sosyalizm için bir tehdittir. Sevginin yoğunlaşmış veya öznelleşmiş hali olarak aşkın insanileştiren, güven ve bağlılık yaratan, sevgiyi yücelten insanlar arası ilişkilerini pekiştiren yönü sahiplenmeli iken aynı anda/dönemde mücadele edilebilmesi gerekir.

Tıpkı dine tek yanlı, önyargılı, uç ve dogmatik yaklaşmanın çok olumsuz sonuçları olmuşsa/oluyorsa aşk da tek yanlı değil çok yönlü bakabilmenin önemi aşikardır. Sosyal olgular, diğer alanlardan daha esnek ve geniş değerlendirilmeli ki, siyasetler ve ele alışlar "akkara" mantığına teslim olmasın.

28.08.2011

"BABA ve KIZI

FELEMEZ ERDEM
E Tipi Cezaevi B-12
Elbistan/K.Maraş

20 yıldır cezaevinde olan felemez erdem'in öyküsü...
Felemez Erdem yolladığı mektuptan bir bölüm:

"Sevgili Öykü'cüğüm, sohbetimize son verirken size 2 resim gönderiyorum. Biri 7 Eylül 2007 tarihli tüm ailemle çektiğim bir fotoğraf: 4 kızım, oğlum ve sevgili eşim, hevalim Zeynep. Diğeri, en son oğlum Yunus'la çektiğim fotoğraf. Ben 1992'de zindana girerken, şimdi gördüğün oğlum 7-8 aylık bir bebekti. Hepsi zindan yolunda büyüdüler. Ben de ailemle gurur duyuyorum. 3 kızım evlendiler. Şu an bir kızım ve bir oğlum kaldı. Oğlum şu an nişanlıdır. Ben de Kasım gibi, onların en mutlu gününde yanında olamadım."

İsmail zarfı uzatarak "Müjdemi isterim" dedi. Venedik dilinde "mektup"un müjde anlamına geldiğini duymuştum. Sürekli yazdığı/yazıştığı ahbaplarından geldiğini sandı. Zarfın üzerinde ismi okuyunca, yüreği küt küt atmaya başladı. Kan yüzüne hücum etmekte gecikmedi. Sureti yangın içinde kalmıştı. Sevincinden ne yapacağını bilemedi. Gözlerine inanamadı. Sınamak için, gözlerini kapatıp, bir süre sonra açtı ve yine aynı isimle karşılaştı. Yıllardır aradığı gerçeği elinde tutuyordu. Şaşkınlığını gizlemeye çalıştı ama bunu başaramadı.

Yüreğinin gümbürtüsünü dinliyordu. Bir yanı kanamak üzereyken, diğer yanı sevinç çığlıklarında sarsılıyordu. Mucizenin ta kendisiydi mektup. Gerçeğin ellerinin arasından kayıp gideceği endişesine kapıldı. Zarfı asıp mektubu okumaya çekindi. Kaygıları, coşkusunu gölgelemeye çalışıyordu. İçinde kaotik fırtınalar eserken, ona bakanlar oldukça dingin birini göreceklerdi. Bir tek yüzünün kızarık hali, iç dünyasını ele veriyordu. Ruhu kaynarken, bedeni kaskatı kesilmişti. Zamanın hükmü, geçerliliğini yitirmişti. Birden irkilerek kendine geldi ve çarçabuk zarfı açtı. Kaygılanacak neyi kalmıştı ki? Zaten yıllardır kaybetmişti onları, şimdi ise bulduğuna inanmıyordu.

Zarftan çıkan katlanmış kartı düzeltti. Meraktan çatlayacak haldeydi. Kağıt, ellerinin arasında titriyordu. Gözleri "Seni seviyorum" cümlesine takıldı. İçinde akan sevgi nehrinin ılıklığını duyumsadı. Yıllardır hüzünlü bir karanlıkta yaşıyordu ve ışığın sevincine hasret kalmıştı. Yüreğine dokundu minik eller. Birkaç satırlık kargacık-burgacık yazıyı tekrar tekrar okudu.

Gözleri doldu ama zorlayarak kendini tuttu. Yalnız olsaydı, göz pınarlarında biriken damlaları akıtacaktı. Umutlarının muammaya kurban olduğu uzun, kahırlı gecelerde, az göz yaşı dökmemişti. Gizli gizli ağlamıştı battaniyenin altında. Bu kez sevinçten kasılıyordu yüreği. Kızının mektubunu koklayıp yeniden okudu. Yüreği göğüs kafesine sığamıyordu. Hayatı boyunca bu kadar heyecanlanmamıştı.

Ruhunun kıvrımlarında özlemin acısı geziniyordu. Kızının yüzünü merak etti: "Acaba rengi nasıldı?". Annesine mi yoksa kendisine mi çekmişti? Helin 7 yaşına basmıştı. Zihninde çeşitli çocuk simaları, slayt gösterisi gibi yer değiştiriyordu. Onlara düz, kıvrık bukleli saçlar giydirdi. En şirin yüzü bulmaya çalıştı ama her defasında, kızının bebek sureti diğer görüntüleri sildi. Onu beş aylık haliyle anımsıyordu. O görüntüsü zihninde kazınmıştı. Sevinç ile acı arası gidip geldi, vakur bir edayla. "Büyümüş de babasına mektup yazmış" dedi kendi kendine. Gururu sevince karıştı.

Zarftaki ikinci mektubu çıkardı. Yılların biriktirdiği sorulara tek tek cevap yazmıştı eşi Emine. Uzun uğraşlardan sonra Yusuf'u bulmuşlar, başvurmadık, araştırmadık yer bırakmamışlar. Aksiler üst üste gelmeseydi bunlar olmazdı diye düşündü. Ailesi kaçak yollardan

Avrupa'ya giderken o sıra ceza alan Yusuf da uzak diyarlara, Ordu'ya götürülmüş. Oradan da Giresun Cezaevi'ne sürgün edilmişti. Böylece ailesiyle iletişim kurma imkanını kaybetmişti. Köydeki akrabalarına mektup yazmıştı fakat herhangi bir cevap almamıştı. Köyün boşaltıldığını sonradan öğrenecekti. Herkesin birkaç kardeşi varken, onlar sadece iki kardeştiler. Zaten eşi ve kızıyla birlikte gurbete gitmişti kardeşi.

Zaman kaybetmeden kaleme sarıldı. Ellerinin titremesi henüz dinmemişti. Yüreğinde çağlayan gibi akan özlemlerini kağıda dökmeye çalıştı ama nafile. Sakinleşmeden yazamayacaktı. Kalemi bırakıp havalandırmaya çıktı. Her zamanki düşünceli ve sıkıntılı halinin yerinde yeller esiyordu. Ayakları beton zemine değmiyordu. Ruh halindeki 180 derecelik değişim koğuş sakinlerinin dikkatini çekti. "Karadeniz'de batan gemilerini mi kurtardılar?" diye takılmalar başlayınca, heyecanının nedenini anlattı. Yıllarca onu teselli etmeye, acılarını paylaşmaya çalışan arkadaşları, bu kez sevince ortak oldular.

İsmail'in "Müjdemi isterim" manasına gelen bakışlarıyla karşılaşınca borcunu hatırladı. Tebessüm edip, kendisini takip etmesini istedi. Minnetle baktı ona. Dolabının kapısını açarak henüz el sürmediği ajandasını İsmail'e hediye etti. O an kim ne isterse tereddüt etmeden verecekti.

Akşam ranzaya çıkıp, kızına ve eşine mektup yazmaya koyuldu. Mektupları uzattıkça uzattı. Kabına sığamayan limanlar gibiydi. Henüz babalık duygusuna alışmaya çalışırken, ket vurmuşlardı bu duygusuna. Buna rağmen için için taşımış, korumuştu babalık hissiyatını. Duygular kabardıkça kabardı. Kendisi Helin'siz, Helin babasız kalmıştı ama baş aşağı giden yolculuk artık sonlanmıştı. Kaybedileni bulmaktan daha tatlı ne olabilirdi ki?

O gece uyku tutmadı. Tahliye olsaydı bu kadar sevinmezdi. Onları kaybettiğine, bir daha bulamayacağına dair umutsuzluğa kapıldığı anların haddi hesabı yoktu. Kabus olan geceleri, bitip tükenmek bilmemişti. Nihayet hezeyanları son bulmuş, sırat köprüsünden geçmişti.

Hayallerinin nasıl yağmalandığını anımsadı. Evin kapısının kırılışını; kar maskeli, otomatik silahlı kişilerin üzerine çullanmasını ve bebeğin çığlıklarını duyumsadı. Yeniden yaşadı o anı. Helin'in çığlıkları aylarca uğuldamış, süreklileşen baş ağrıları migrene yol açmıştı. Helin'den sonra Emine'yi düşündü. Onu yalnız bıraktığını düşünüp, sık sık suçluluk duygusuna kapılıyordu. Oysaki herhangi bir suçunun olmadığını biliyordu.

Gece gündüze evrildiğinde hiç uykusuzluk çekmedi. Mektubu yollamış, sabırsızlıkla cevabını beklemeye başlamıştı bile. Artık bütün dileklerini mektupların dağıtıldığı saatlere veriyordu. Mektupçu mazgala geldiğinde yerinde duramıyor, okunan isimlere kulak kabartıyordu. Ağır aksak ilerleyen zaman, sabırsızlığını derinleştirip, ona yeni acılar tattırıyordu. Henüz bir haftadır mektubu yollamıştı ama kızından mektup geleceği umuduna kapılıyordu. Duygularına söz geçiremiyor, mektubun gelmeyişinin hayal kırıklığını yaşıyordu.

Babasından aldığı mektupla küçük kız sevinçten havalara uçuyordu. Onlarca kez babasının mektubunu öptü. Uzaklarda da olsa kendisini seven bir babası vardı. Oyun arkadaşlarının babaları vardı, onları kıskanıyor, babasızlığına üzülüyordu. Çocuk yüreği babasız kalmasına anlam veremeyip bu durumdan utanıyordu. Babasızlığın ezikliğini çokça yaşamıştı. Okuma-yazması emekleme aşamasında olsa da babasını mektupsuz bırakmayacaktı. Ona ulaşmasının tek yolu mektuptu. Ne kadar maharetli olduğunu gösterecekti.

Hasretini gidermek için, resimli bir mektup yazmak istedi. Sevgisini resimle anlatacaktı. Resim kalemlerini alıp işe koyuldu. Yeşil kalemle bir ağaç çizdi. Kırmızı kalemi alıp ağacın dallarına elmalar yerleştirdi. Çizdiği elma ağacı, meramını anlatmaya yetmemişti. Sarı kalem ile ağacın üzerine konmuş bir kuş çizdi. Resmin altına, "Bir kuş olup yanına gelmeyi çok istiyorum" diye yazdı.

Mektup inceleme komisyonunun önüne gelen resimli mektup 'dikkatli gözlerin' dikkatinden kaçmadı. Sakıncalı renklerle çizilen resim, 'sakıncalı' bulundu. Resmin bölücü niyetle ve propaganda amacıyla çizildiğine karar veren komisyon, mektuba el koyup, gerekçesini Yusuf'a iletti.

Günlerdir beklenti içinde kıvranan Yusuf, adeta öfke küpüne döndü. Ne yaptı ne ettiyse mektubu alamadı. "Küçücük bir çocuğun yaptığı resimde ne sakınca olacak ki?" diye düşündü. İçi içini yiyor, haksızlığa isyan ediyordu. Bu saçmalığı hazmetmesi mümkün değildi. Resminin sakıncalı bulunduğunu nasıl yazacaktı yedi yaşındaki bir çocuğa? Durumu izah etmesi kolay değildi. Becerebildiği kadarıyla sorunu yazmaya çalıştı.

Helin zeki bir çocuktu. Meseleyi çakıp, sorunun kuştan kaynaklandığını anladı. Düşünüp taşınıp sansürü aşmanın yolunu aradı. Çözümü bulunca, sevinç yüzüne yayıldı. Bu kez yaptığı resim, babasına ulaşacaktı. Nasıl olsa tedbiri elden bırakmayacaktı. Yaratıcılığını konuşturdu.

Çok bilmiş bir edayla önce sarı kuşu yaptı. Sonra kuşu gizleyecek şekilde öne elma ağacını çizdi. Yaptığı resme gururla baktı. Artık kuşu göremezlerdi. Babasına kuşun yerini bildirmesi gerektiğini düşünüp resmin altına not düştü: "Hişşş! Baba kimse duymasın, o kuş ağacın altındadır"

Sinema Notları

Anuş Pazarcıyan

Diktatör'den "Demokrat"a S.B.Cohen:

Diktatör

| The Dictator
(ABD/ 2012)
Yönetmen: Lary Charles
Senaryo: : Sacha Baron Cohen, Alec Berg, David Mandel, Jeff Schaffer
Oyuncular: Sacha Baron Cohen, Anna Faris, Ben Kingsley, Jason Mantzoukas, John C. Reilly, Megan Fox, J.B. Smoove vd...

Bir hayali çöl devleti: Vadiya ve onun diktatörlükten bir böceğe eziyet eden bir erkek çocuğun aldığı zevk gibi zevk alan, „ kelleyi götürün!"emrini verirken büyük haz duyan „sevimli" diktatörü Alaaddin'in öyküsü anlatılan. Alaaddin tip olarak, biraz Gaddafi, biraz Saddam, biraz Arap şeyhliklerinin yöneticileri. Sınırsız bir zenginliğin üzerinde oturan, kelimenin tam anlamıyla astığı astık kestiği kestik bir Ortadoğu masal diktatörü.

Sacha Baron Cohen'in diktatörü tipik bir sahneyle başlıyor. Vadiya'da düzenlenen – herhalde yalnızca Vadiya için düzenlenen - „olimpiyat" ın yüz metre yarışıydı. Yarışmacılar içinde diktatör Alaaddin de var. Elinde bir tabanca startı kendi veriyor ve aheste beste koşmaya başlıyor. Yanına yaklaşan ve onu geçmeye kalkan rakiplerini birer birer vuruyor. Bu arada hakemler finiş ipi ellerinde diktatöre doğru koşuyorlar. 100 metre yarışını kazanıyor diktatörümüz. Yaşasın büyük önder Alaaddin!

Bütün Sacha Baron Cohen filmleri gibi Diktatör de aslında çok yetenekli bir stand up komedyenin skeçlerinin toplamı. Bu kez skeçleri bir arada tutan çerçeve öykü, diğerlerine göre biraz daha bütünlüklü bir film havası veriyor bu skeçlere: Sonu tabii mutlu bir aşk öyküsünün de olduğu bir Hollywood komedisi havası. Bir Ortadoğu diktatörünün ABD'ye gidip, orada demokrasi ve aşkı tanıdığı, sonra ülkesine dönüp bunları yaşayacağı bir mutlu sonlu Hollywood komedisi. Böyle seyredebilirsiniz filmi. Fakat Sacha Baron Cohen bu format içinde aslında başka bir öykü anlatıyor.

Anlattığı öykü batının diktatör klişesine uygun hareket eden diktatörlerin öyküsü.

Anlattığı öykü o diktatörlerin görünürde onlara karşı olan ve fakat onlarla gayet iyi ilişkiler içinde olan batılı „demokrat" ların öyküsü.

Anlattığı öykü değişik emperyalist güçlerin Vadiya gibi „petrol zengini" ülkelerin somutundaki çıkar çatışmaları. Bu çıkar çatışmalarının yol açtığı darbeler vb.

Anlattığı öykü BM denen kurumun aslında gerçek hiç bir güce sahip olmayan bir komedi sahnesi olduğu.

Anlattığı öykü batının o çok övülen hayat tarzının bir sürü ruh hastası birey hayatının toplamı olduğu.

Anlattığı, batıda, en özgür, en demokrat ülkelerde bile var ve egemen olan, yalnızca üzeri örtülen beyaz ırkçılık, anti semitizm, homofobi, maçizm, terörizm

paranoyası vb. nin öyküsüdür. Sacha Baron Cohen, çoğunluğun düşündüğünü açıkça uç noktasına götürerek söyleyerek batı toplumunun hastalıklarına ayna tutuyor.

Anlattığı öykü batının özgür demokrasileri ile Vadiya gibi diktatörlüklerin arasında özde bir fark olmadığının öyküsü.

Bu bağlamda Alaaddin'in bir sürü maceradan sonra BM forumu önünde yaptığı ve Vadiya'nın özelliklerini saydığı konuşma / skecinde, Vadiya'nın yerine ABD'yi koydunuz mu her şey yerli yerine oturuyor. Gerici, faşist tedbirlerle desteklenen burjuva demokrasisinden başka bir şey değil anlatılan. Yalnızca adı değişik.

Tabii Hollywood vari bir son da var: Dünyayı aşk değiştirecek! Alaaddin değişirse dünya da değişir. Son sahnelerde aslında değişikliğin yalnızca görünürde olduğunu görüyoruz.

Diktatör yalnızca BM konuşması için bile seyredilebilir bir film. Tabii SBC'in yöntemi / tarzını seviyorsanız, yoksa „bu ne ya!" diye herhalde kısa sürede terk edeceğiniz bir film diktatör.

Pamuk Prenses'in Maceraları

Ayna Ayna...

| Mirror Mirror
(ABD/ 2012)
Yönetmen: Tarsem Singh
Oyuncular: Julia Roberts, Lily Collins, Armie Hammer, Nathan Lane, Mare Winningham, Michael Lerner, Robert Emms, Sean Bean vd.

Dijital tekniğin olağanüstü imkânları bilinen masalları yeniden anlatmaya davet ediyor yapımcıları. Bu yaz, Hollywood ünlülerinin de masal figürlerini oynadığı çok sayıda film çıktı piyasaya. Ayna Ayna da onlardan biri.

Hollywood'un "Pretty Woman"ı Julia Roberts, Ayna Ayna'da Hollywood'daki klişesinin tersine "kötü "rolde. Kıskanç üvey anne'yi oynuyor.

Lily Colins, Ayna'nın söylediğine göre, ondan çok daha güzel olan üvey kız / pamuk prenses rolünde.

Yedi cüceler, içinde insanı yiyen "devler" olduğu için kimsenin gitmeye cesaret edemediği ormanların hâkimi. Aslında "dev"ler, teknik sayesinde dev kılığına

girmiş cücelerden başkası değil.

Öykü bilinen, sonunda iyilerin galip geldiği, pamuk prensesin hem prensine hem tacına hem babasına kavuştuğu öykü. Yalnızca anlatım, kullanılan teknik yeni.

Julia Roberts'in yaşlandığında nasıl görünebileceğini görmek isteyenler için ve masal sevenler için görülebilir bir yaz sezonu filmi. Olmasa da olur.

Sondaki "Bollwood" kapanışı, Tarsem Singh'in köklerine güzel bir gönderme.

Bir Marihuana güzellemesi...

Vahşiler

| The Savages
(ABD/ 2012)
Yönetmen: Oliver Stone
Oyuncular: Blake Lively, Taylor Kitsch, Aaron Taylor-Johnson, Gary Stretch, Benicio Del Toro, John Travolta, Salma Hayek, Jake McLaughlin vd.

Don Winslow'un aynı isimli polisiye romanının uyarlaması. Bir kadın, iki erkek genç, güzel birbirlerine aşık, sorunsuz, kavgasız güzel bir üçlü birliktelik yaşayan insan: Ben (Aaron Johnson) Chon (Taylor Kitsch) ve kısaca O diye adlandırdıkları, ikisinin de sevgilisi olan Ophelia (Blake Lively). Karakter olarak oldukça değişik olan – Ben pasifist, Chon gerektiğinde şiddeti en üst biçimlerinde çözüm aracı olarak kullanan bir eski asker - birbirine güvenen, aynı sevgiliyi hiç bir kıskançlık

olmaksızın paylaşan iki arkadaş çok kârlı bir iş yapmaktadırlar: Onlar ABD'nin güneyinde üretilen en kaliteli Marihuana'yı üretmekte ve aracı bir şirket üzerinden dağıtımını yapmaktadırlar. Ben dağıtım işinden, Chon üretimden ve çıkan "sorunlar"ı çözmekten sorumludur. Bu sorunlar içinde örneğin FBI'ın satın alınması, pazarda egemen olan Meksikalı kartellerle pazar paylaşımı vardır. Yaşadıkları hayat lüks içinde görünürde tasasız bir hayattır.

Kartellerden en büyüğü iki arkadaşa ortaklık teklif eder. „Bağımsız"lıklarına düşkün iki arkadaşın bu teklifi reddi ertesinde çılgın bir şiddet şöleni başlar. Kartel O'yı kaçırır. Ben ve Chon, kartele karşı kartelin yöntemleriyle bir savaş başlatırlar. Film bu bölümünde tam bir kan deryası - en korkunç –ve fakat çoğunlukla estetize edilmiş biçimleriyle - şiddet filmidir.

Sonunda iki alternatif son sunmaktadır Oliver Stone:

Birincisi üç sevgilinin ölürken ellerinin birbirine kenetlendiği son sahne... Bonie and Clyde'ın üçlüsü. Ben / Chon / O!

İkincisi: Her üçünün de yaralandığı ve fakat son anda FBI'ın yetişmesi ile kurtulacakları sahne. Bunun devamı tasasız, güzel mi güzel lüks hayata devamdır. Öyle ya yeter paraları vardır. Artık ot satmadan da lüks içinde komün hayatlarını sürdürebilirler. Filmin son sahnesinde üçlüyü dünya cenneti bir kıyıda denize girerken, sevişirken görürüz.

Oliver Stone'un sinatografik olarak başarılı olan Vahşiler'i, içerik olarak tam bir marihuana güzellemesi. Gençlere çağrı: Siz de böyle yaşayabilirsiniz! Yapacağınız tek iş, kaliteli marihuana yetiştirmek ve onu dağıtacak bir şirket kurmaktır! Tabii birazcık tehlikesi, devlet güçleriyle ve bu arada kartellerle savaş da gerekebilir. Ama onu zaten becerirsiniz! Sizi mutlu, aşk dolu, tasasız bir hayat bekliyor!

Ne diyeyim? Biraz fazla gelmiş ot Oliver Stone'a!

C. Nolan düşüyor... Kara Şövalye Yükseliyor

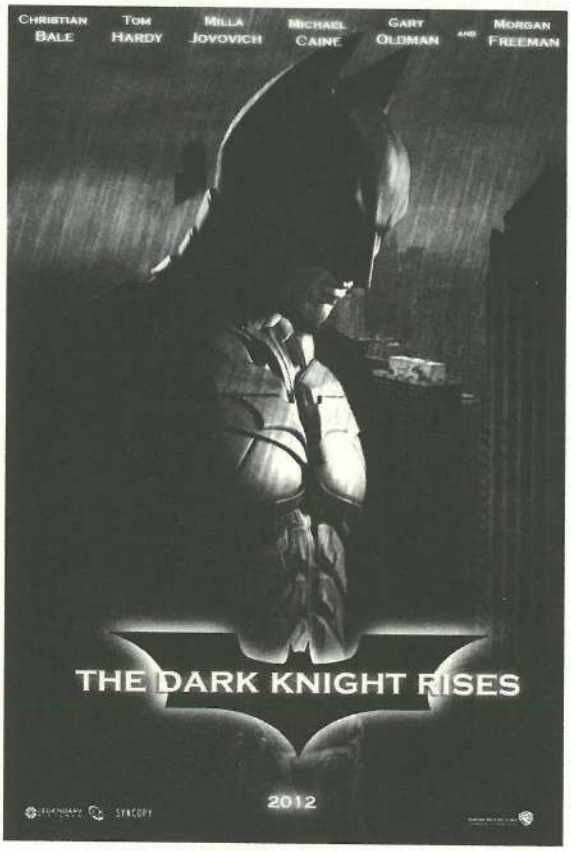

| The Dark Knight Rises
(ABD / İngiltere 2012)
Yönetmen: Christopher Nolan
Senaryo: : SaDavid S. Goyer, Christopher Nolan, Bob Kane, Jonathan Nolan
Oyuncular: SChristian Bale, Gary Oldman, Tom Hardy, Joseph Gordon-Levitt, Anne Hathaway, Marion Cotillard, Morgan Freeman, Michael Caine, Matthew Modine, Alon Aboutboul
Müzik: Hans Zimmer
Görüntü Yönetmeni: Wally Pfister

"Batman begins" (Batman-Başlangıç) ve "The Dark Knight" (Kara Şövalye) den sonra Christopher Nolan'ın Batman üçlemesinin son ve kapanış filmi (mi ?) „Kara şövalye Yükseliyor".

Bundan önceki iki filmin tersine, bu üçüncü kapanış filminde senaryo'nun aceleye gelmiş bir hali var. Kendi içinde tutarlılığı yok. Bir çizgi roman kahramanı için bile kimi saçmalıklar „bu kadar olmaz" denecek

boyutlarda.

Öykü çok kabaca şöyle:

„Kara Şövalye yükseliyor, Kara Şövalye'nin bitiminden sekiz yıl sonra başlıyor. İyi savcı Harvey Dent'in (ki o aynı zamanda Batman ve polis şefinin ortak çabaları sonucu ölümüne bir kavgada öldürülen kötü adam „Two Face" idi.) ölümünden sekiz yıl sonra yapılan bir anma toplantısı. Gotham kenti Harvey Dent yasaları sonucu çetelerin temizlenmesi ile huzura kavuşmuş görünümdedir. Hervey Dent hakkında gerçeği bilen polis şefi, gerçeği anlatan konuşma metnini henüz zamanı gelmedi diyerek cebine sokar ve bir Harvey Dent güzellemesi olan konuşmasını yapar.

„Batman" iyi savcı Harvey Dent'i öldüren katil olarak aranmaktadır. Bruce Wayne, artık Batman'a ihtiyaç olmadığı için ve kendisine yapılan haksızlıklar nedeniyle inzivaya çekilmiştir, hem bedenen, hem ruhen yaralıdır.

Fakat kötüler bitmez ki.

Bu kez morfin bağımlısı bir terörist „Bane" Gotham'ın (hür dünya okuyun) tehdit etmektedir. Yüzünde ona sürekli morfin takviyesi yapan bir maske ile dolaşmaktadır. Özbekistan'da bir CIA operasyonunda kendisi ve atom bombası yapımı için gerekli olan atom fizikçisi Dr. Leonid Pavel dışında tüm operasyona katılanları - bir uçak kazası görünümü vererek - öldürür. CIA hem Bane'in hem de Pavel'in öldüğünü düşünmektedir.

Buradaki görsel olarak „iyi sinema" olan uçak kazası / uçaktan adam kaçırma (kaçırılma sırasında kan değiştirme operasyonu!!!) sahneleri akla zarar! Bu kadar da olmaz sahneleri! Adeta bakın bir neler de düşünüp yapabiliriz sahneleri bunlar.

Bane hırsız Wayne'in evine hizmetçi kılığında giren Selina Kyle (Cat woman) aracılığıyla Bruce Wayne'in parmak izlerini ele geçirir. Selina Kyle'in Bane için gerekliliği kalmamıştır. Onu ortadan kaldırmaya çalışır. Bunu öngören Selina önceden tedbirini almıştır. Polis devreye girer. Bane'in adamlarını şehrin kanalizasyon şebekesinde izlemeye başlar.

Bane, Batman hakkında gerçeği bilen polis şefi Jim Gordon'u öldürmeye çalışır. Jim yaralı olarak kendini lağım sularına atarak kurtulur. Genç polis Blake tarafından bulunur.

Jim Gordon Blake'ye, Bane'in şehri ele geçirme planları içinde olduğunu anlatır. Batman'ın gerçek kimliğini çıkarmış olan Blake, Bruce Wayne'e giderek, Batman'a olan ihtiyacı anlatır.

Bruce Wayne „batsın bu dünya" modundan, dünyayı kurtarma moduna geçer. Önce tekelinin işleri ile ilgilenmeye, yeniden ortalığa çıkmaya başlar. Tekeli bu arada büyük kayıplara uğramıştır. Atom silahı yapma ihtimali olan füzyon reaktörünün yapımı durdurulmuştur.

Bu arada Bane Gotham şehri borsasına büyük bir saldırı düzenler. Sonuç Wayne imparatorluğunun mali çöküşüdür. Wayne işleri, Tekel'in yönetim kurulundaki Miranda Tate'e devreder.

Bütün bu karakterler, ancak önceki filmleri, daha iyisi Batman külliyatını bilenler için anlaşılır, bilinir karakterlerdir. Yalnızca üçlemenin bu son filmini görenler için „bu da nereden çıktı" figürleridir bunlar.

Gotham'ı kurtarma misyonunda Batman çıkar ortaya. Kyle aracılığıyla Bane'a ulaşır. Birebir dövüşte Bane Baktman'ı fena döver. Nerede ise omurgasını kırar. Ve onu bir yabancı ülkede bir yer altı hapishanesine hapseder. Buradan Gotham'ın mahvını izletecektir ona.

Burada Batman /Wayne, Bane'in Ras al Ghul'un çocuğu olduğunu, bu hapisten kaçmayı başaran tek kişi olduğunu ve babasının işini tamamlamak istediğini çıkartır.

Bane, Wayne Enterprises'in üç yönetim kurulu üyesini kaçırarak, füzyon reaktörünü çalışır hale getirir. Bütün Gotham polisi bu kaçırma olayını sonlandırmak için kanalizasyona girer. Bu aslında bir tuzaktır. Bütün polis teşkilatı çıkışları havaya uçurulan kanalizasyonda esir hale gelir. Dışarıda bir Blake, bir de hastanedeki Jim Gordan kalır. Tabii bir de Batman'ımız ve belki ona yardım etmesi muhtemel Catwoman'ımız vardır.

Bane bir Amerikan futbol maçında havaya uçurulan stadyumda yaptığı konuşmayla, Gotham şehri sakinlerine artık bir otorite olmadığını, herkesin kendine ait olanları alabileceğini söyleyerek halkı isyana çağırır: Kaos, anarşi.. Gotham batıyor...

Bu arada füzyon reaktöründen elde edilen atom bombası da engellenemez bir biçimde patlamaya ha-

zır hale getirilmiştir.

Olayları hapishanede izleyen ve aslında savaşamaz durumda olan Batman sahneye çıkar, son anda bir Batmobil'le atom bombasını Gotham şehrinden çıplak gözle görülebilecek bir uzaklıkta patlatarak şehri kurtarır!

Bu arada, sonradan kendisinin Batmobil içinde olmadığını, bombanın otomatik pilota bağlanmış Batmobil tarafından denizin üstüne taşınmış ve patlatılmış olduğunu öğreniriz.

Son sahnede Batman'ı bir İtalyan kentinde Catwoman'la kahvesini yudumlarken görürüz...

Acaba bu yeni Batman filmlerinin habercisi midir?

Böylesi olacaksa aman olmasın. Saçmalamanın da bir sınırı olmalı.

Christopher Nolan gibi yetenekli bir sinemacı açısından "Kara Şövalyenin Yükselişi" aslında bir düşüş...

Nolan artık Batman'dan vazgeçmeli. Bu kadar yeter. Fazla bile!

533 Çocuklu baba...

| Starbuck
(Kanada 2012)
Yönetmen: Ken Scott
Senaryo: : Ken Scott, Martin Petit
Oyuncular: Patrick Huard, Julie Le Breton, Antoine Bertrand, Dominic Philie, Marc Bélanger, David Michael, Patrick Martin, David Giguère

Starbuck, bu kahve tekelinin ismi aynı zamanda. David Vozniak (Patrick Huard) isimli 40 yaşlarında sevimli bir Kanada'lının bir zamanlar ki, ona anonimite garantileyen "iş" ismi. Bunu ve "işin" ne olduğunu filmin gelişmesi içinde öğreniyoruz.

David babasına ait bir et firmasında şoför olarak "çalışan" kasaplara, restoranlara et taşıyan, iki erkek kardeşi ile birlikte hala babasının evinde yaşamaktadır. Hayattan fazla beklentisi olmayan, günü yaşayan çevresinde - borcunun peşinde dolaşan mafya dışında – sevilen, tasasız, sorumsuz bir insandır. Günün birinde polis olan sevgilisi ona gebe olduğunu açıklar. David sevinmez, paniğe kapılır. Hiç çocuk istememektedir. Çocuk sorumluluk demektir. Olacak iş değildir çocuk sahibi olmak. En iyisi aldırmaktır. Fakat sevgilisi çocuğu doğurmakta kararlıdır.

En yakın arkadaşı, 4 çocuk babası avukatın durumu onun için ürkütücü bir örnektir. Ne yapacağı konusunda avukat arkadaşı ile konuşma sürecinde tanımadığı bir avukat ona yeni bir felaket haberi getirir: Avukat bir sperm bankasından gelmekte ve Starbuck / David'in 20 yaşlarında sattığı spermlerin kullanılması sonucu 533 çocuğu olduğunu, bunların 142. sinin şimdi Starbuck'un gerçek kimliğini öğrenmek için dava açtıklarını bildirmektedir. Bir çocuğun bile babası olmaktan çekinen David / Starbuck şimdi birden bire 533 çocuk babasıdır. Bu çocukların 142'si ise yargı kararı ile babalarını tanıma hakkını talep etmektedir.

Avukat arkadaşı ile birlikte, babalarını tanıma hakkı için ortak bir dava açan 142 çocuğun talebini, „kişisel hayatın korunması", spermlerin anonimite garantisi ile verildiği/satıldığı gerekçesiyle ret ederler. Bu arada fakat David biyolojik babası olduğu çocuklarının durumunu da merak eder. 142'sinin tesadüfen seçtiği bir bölümünün hayatını gizlice izler, elinden geldiğince onlara yardımcı olur. Davayı David kazanır. Starbuck yargı kararı ile anonim kalma hakkına sahiptir. Fakat Starbuck/David bu arada biyolojik çocuklarının bir bölümünü tanıması sayesinde babalığın onca korkulacak bir şey olmadığını öğrenmiştir. Kendisinin Starbuck olduğunu kendi açıklar. Sevgilisine yeni doğacak bebeklerinin 533 kardeşi olduğunu açıklar. Film bu kardeşlerin, yeni kardeşlerinin doğumunu kutlamak için hastanede buluşması ile sonlanır.

Starbuck, sperm ve yumurta bankaları yoluyla çocuk edinme modern yolunun çıkardığı ciddi problemleri de geçerken sorgulayan, oyuncuların keyifle oynadığı belli olan, akıllı diyalogları olan, kolay seyredilir hoş, küçük bir komedi.

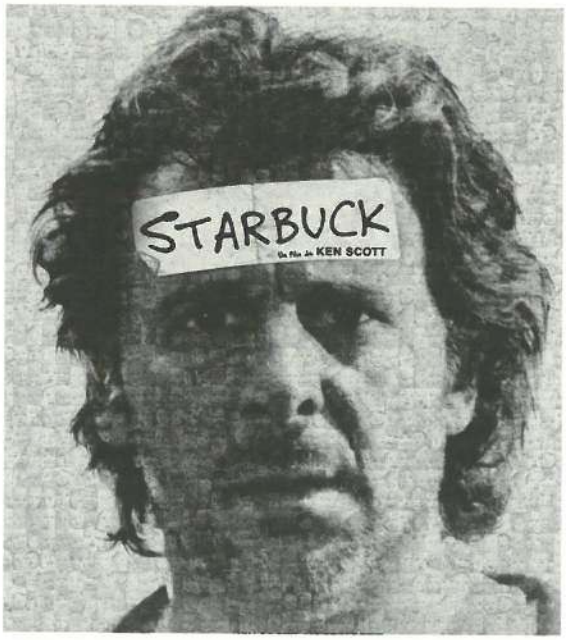

AKITTIĞIN GÖZYAŞLARIN

Nesrin ERDOĞMUŞ

Koşarken ayakların taşa değdiğinde,
Tökezlemesini değil,
Yaralarını sarmadan acısıyla, yoluna devam etmek.
Yüreğinin derinliklerinden ağlayışlarını;
Yüzünde gülümseme olarak göstermek.
Bilmek gerek yokluklarla beraber,
Geri dönüşlerin olmayışını.
Sezmek gerek yorgunluklara yenik düşmemeyi,
Yürekteki yaraları deşmek,irinini akıtmak gerek.
Pişmanlıkları kibiri gururu,
Bir tarafa bırakıp,
Kaldığın yerden hayata devam etmek gerek.
Kopuklukları sarmak onarmak isterken,
Gülmenin her insanoğlunun hakkı olduğunu,
Kahkahaları doya doya solumak gerek.
Arkadaşlığı dostluğu sevgiyi yaşarken,
Varolduğunu hissetmek gerek.
Koyu sohbetlerin vermiş olduğu hazzı,
Akıttığın gözyaşlarının boşuna olduğunu,
Atmosfer boşluğunda var olmak
Kirliliği temizlemek gerek.
Yağmurun altında yürürken,
Şemsiyeni açmadan ıslanmak gerek.
Boş sokaklarda elindeki simitle,
Giden çocuğa eşlik etmek gerek.
Kaldıramadığın bir ağırlık,
Çözemediğin yalnızlık,
Gün yüzüne çıkaramadığın kopukluğu
Unutmak gerek...
Gülümsemek; hayata inadına herşeye rağmen
Yürekten akıtırcasına herşeyi sevmek.
Hissetmek acı gülümsemelerin manalarını,
Duymak; yüreğindeki hüzünün sesini
Kırgınlıkları geçmişte bırakarak;
Karşı karşıya korkmadan gelmek.
Kibirden gururdan korkaklıktan,
İnadına yaşamak,yaşayamadıklarını
Küçük güzellikleri bulmak.
Yüreğindeki kör kuyulardan çıkarırcasına
Sevgiyi aşkı bilmek gerek.
Unuttuğumuz sandığımız,gençliğimizin kıymetini
Duymak hissetmek gerek.
Acıların yüreğimizin en kuytu köşesinde
İnadına deşmek,haykırmak gerek.
Kapıların ardına kadar kapanışlarını,
Böyle mi olmalıydı deyip,sorgulamaktansa,
Dönüm noktalarını içinde,sessizce yaşamak.
Kalkmak haykırmak isterken,
İnadından kibirinden gururundan
Kurtulmak gerek...

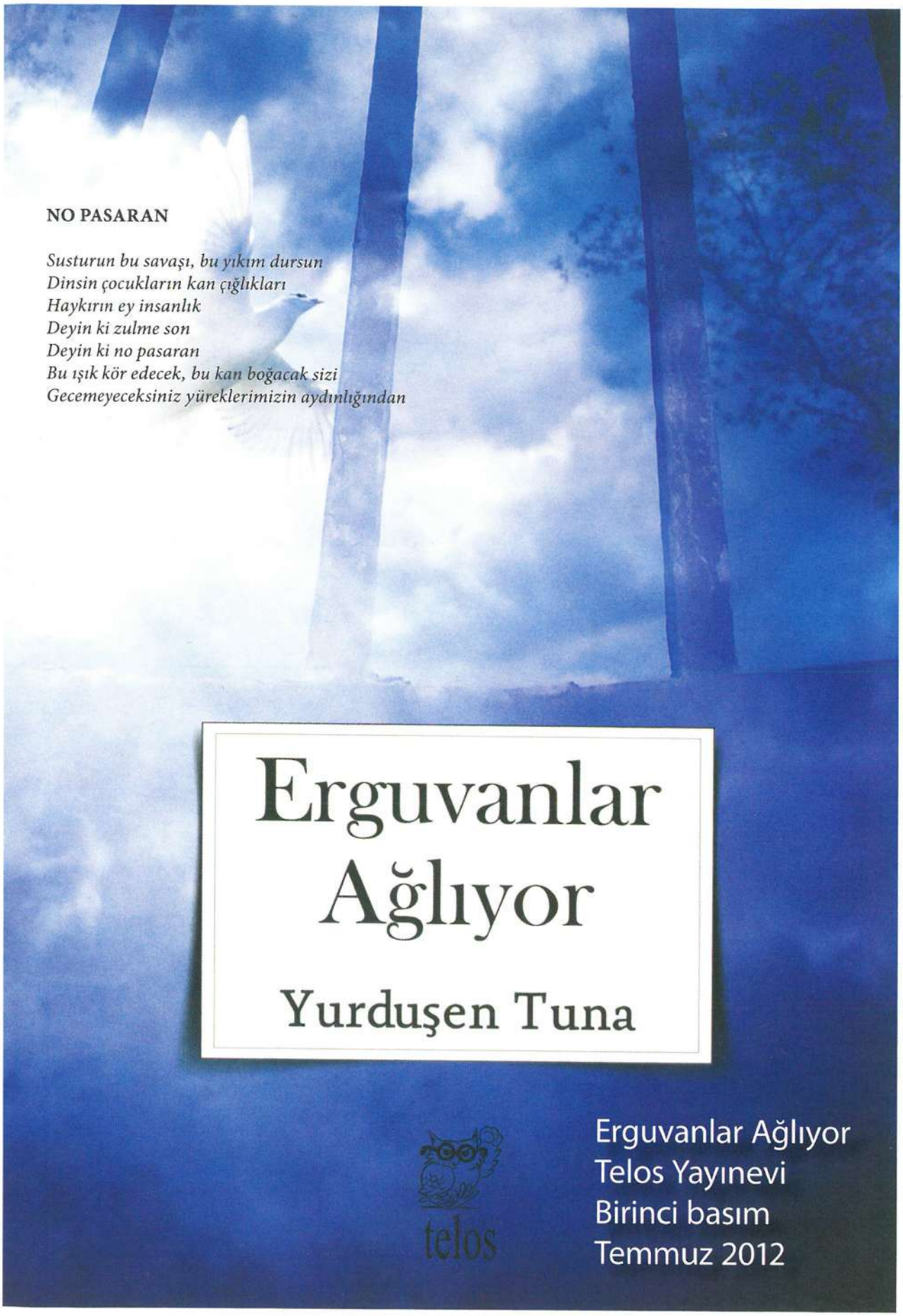

NO PASARAN

Susturun bu savaşı, bu yıkım dursun
Dinsin çocukların kan çığlıkları
Haykırın ey insanlık
Deyin ki zulme son
Deyin ki no pasaran
Bu ışık kör edecek, bu kan boğacak sizi
Gecemeyeceksiniz yüreklerimizin aydınlığından

Erguvanlar Ağlıyor

Yurduşen Tuna

Erguvanlar Ağlıyor
Telos Yayınevi
Birinci basım
Temmuz 2012

Farmer Geoffery-dOCUMENTA (13)